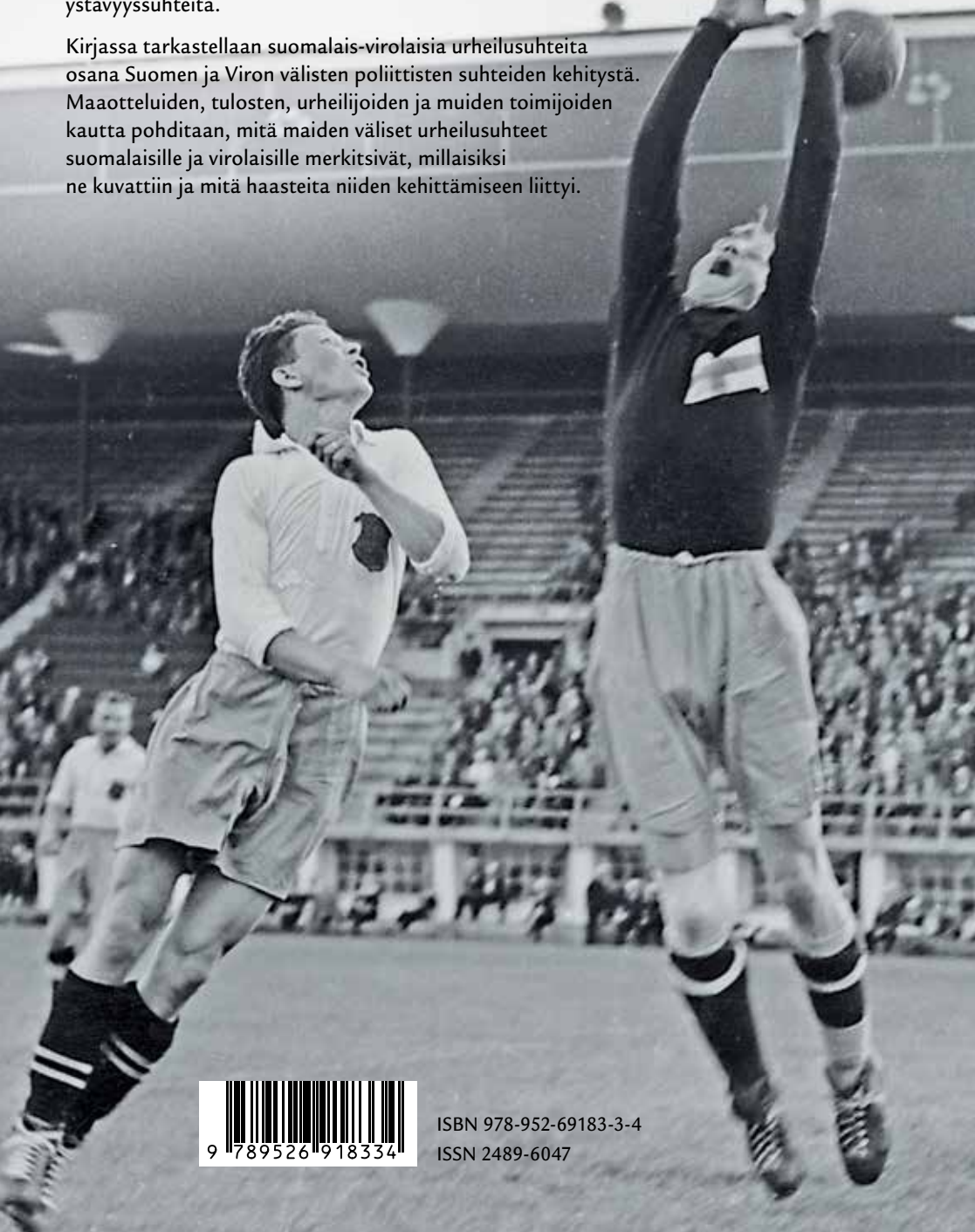

Urheilu – kansallisen identiteetin vahvistaja, kilpakenttä tai ideologinen koetinkivi. Myös osa yhteiskuntaa. Sen arvomaailman heijastuma. Toisaalta kanssakäymisen väline ja keino luoda jopa vuosikymmenien ystävyysuhteita.

Kirjassa tarkastellaan suomalais-virolaisia urheilusuhteita osana Suomen ja Viron välisten poliittisten suhteiden kehitystä. Maaotteluiden, tulosten, urheilijoiden ja muiden toimijoiden kautta pohditaan, mitä maiden väliset urheilusuhteet suomalaisille ja virolaisille merkitsivät, millaisiksi ne kuvattiin ja mitä haasteita niiden kehittämiseen liittyi.

ISBN 978-952-69183-3-4
ISSN 2489-6047

Suomen urheiluhistoriallisen seuran julkaisusarja

URHEILU YHDISTÄÄ KANSOJA
Suomen urheiluhistoriallisen seuran julkaisusarja nro 2

Heikki Roiko-Jokela

URHEILU YHDISTÄÄ KANSOJA

*Suomen ja Viron urheilusuhteista kansallisen identiteetin vahvistajana,
veljeskansojen sillan rakentajana, ideologisena koetinkivenä*

Heikki Roiko-Jokela

URHEILU YHDISTÄÄ KANSOJA

*Suomen ja Viron urheilusuhteista
kansallisen identiteetin vahvistajana,
veljeskansojen sillan rakentajana,
ideologisena koetinkivenä*

SUOMEN URHEILUHISTORIALLINEN SEURA
Finlands idrottshistoriska förening

Suomen urheiluhistoriallisen seuran julkaisusarja nro 2
Teos on vertaisarvioitu.

Etukannen kuva

Suomen ja Viron joukkueet marssivat stadionille
maaottelun avajaisissa 1957. Lipunkantajina
Pertti Repo ja Mart Orn, heidän takanaan joukkueiden
kapteenit Matti Sutinen ja Heino Heinaste.
Kuva: Urheilumuseo.

Takakannen kuva

Suomi-Viro -jalkapallomaaottelu 4.8.1939.
Oikealla Suomen maalivahti Thure Sarnola.
Kuva: Urheilumuseo.

© Heikki Roiko-Jokela ja

Suomen urheiluhistoriallinen seura

Kansi ja DTP-työt Kirsi Salonen, Grafisa

ISBN 978-952-69183-3-4 (nid.)

ISBN 978-952-69183-4-1 (PDF)

ISSN 2489-6047

Jyväskylän yliopistopaino

Jyväskylä 2020

LUKIJALLE

Suomen ja Viron urheilusuhteita käsittelevää teosta voidaan pitää jatkumona jo 30 vuotta sitten alkaneelle Suomen ja Viron yhteisiä vaiheita käsitelleelle tutkimukselleni. Kaikki alkoi 1990-luvun alussa, silloin pro gradu -tutkielman muodossa. Tematiikkana, joka myöhemmin eteni ja jalostui väitöskirjaksi (1995), oli tsaarin Venäjän hajoaminen, reuna-alueiden itsenäistyminen, Suomen ja Viron suhteet sekä reunavaltio politiikka vuosina 1918–1922.

Tämän jälkeen aikajänne piteni ja myös tematiikka laajeni. Tutkimuksen keskiöön nousivat toinen maailmansota ja virolaisten pakolaisten kohtalot (2001) sekä Neuvostoliiton hajoaminen, Viron uudelleen itsenäistyminen ja Suomen linjaus. Kirjoittamassani Helsingin yliopiston Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan (tätä ennen Pohjalaisen Osakunnan, 2007) historiassa korostuvat useamman kerran osakunnan Viro-yhteydet, jotka olivat kytköksissä niin ajan aatteellis-poliittiseen ilma- piiriin kuin ylioppilaspolitiikkaan.

Suomen ja Viron suhteiden problematiikkaa Neuvosto-Viron aikana erityisesti neuvosto-virolaisten näkökulmasta avaa yhdessä professori Mati Grafín kanssa kirjottamani kirja *Vaarallinen Suomi: Suomi Eestin kommunistisen puoleen ja Neuvosto-Viron KGB:n silmin* (2004). Kirjan keskiössä ovat Suomen televisio ja turismi.

Miten, kuinka ja miksi ne luokiteltiin vaarallisiksi Neuvosto-Viron yhteiskunnalle – kuinka tätä ”vaarallisuutta” voitaisiin vähentää, miten taistella sitä vastaan?

Nyt käsillä olevan kirjan teemana ovat urheilusuhteet. Kirjassa tuodaan esille urheilupolitiikkaa, urheilulajeja, tuloksia, henkilöitä jne. Lajien ja tulosten kirjaus ei ole kuitenkaan tämän kirjan pääteema, vaan urheilua käsitellään osana yleistä aate-, kulttuuri- ja poliittista historiaa. Miten urheilu näyttäytyy, tässä tapauksessa Suomen ja Viron urheilusuhteet näyttäytyvät, kyseisessä kontekstissa? Raamituksen tukena ovat vahvasti aiemmin mainitsemani, kirjoittamani teokset.

Urheilumuseon henkilökuntaa, erikoistutkija Kalle Rantala, tutkija Teemu Vuorenpää ja kuva-arkistonhoitaja Merja Vilen, kiitän alkujaan vielä järjestämättömän aineiston esiin kaivamisesta ja valokuvien etsimisestä. Erityisesti tutkimuksissa aiemmin käyttämättömänä SVUL:n materiaali koskien Suomen ja Viron urheiluyhteistyötä vuosina 1988–1993 antoi erinomaisen pohjan ko. teemaa käsittelevän osuuden kirjoittamiseen. Tapahtumien keskiössä toimineen SVUL:n yhteysjohtaja Kerstin Ekmanin (nykyinen Tessa Ehnholm) kanssa käydyt keskustelut puolestaan vahvistivat tulokintoja ja valottivat asioita myös dokumenttien taakse. *TUL-lehden* entisen päätoimittajan Pekka Hurmeen palaute TUL:n ja Eestin Kalevin yhteistyötä käsitelleestä

luvusta oli arvokasta ja keskustelut hänen kanssaan antoivat teemaan lisävalaistusta. Kiitän kuvamateriaalista Pekka Hurmetta sekä Kalevin pitkäaikaista puheenjohtajaa ja pääsihteeriä Reio Ojavereä. Virolainen urheilija koripalloilija Rein Järva (Eesti Spordiajaloo Seltsin varapuheenjohtaja) puolestaan kertoi, mitä urheiluyhteistyö merkitsi virolaisille ja millaiseksi he sen kokivat. Tutkimusavustajina ovat toimineet Tapio Roiko-Jokela ja Antti Okko. Näistä avuista asianomaisille suuret kiitokset.

Antoisia lukuhetkiä toivottaen.

Kaunisharjussa kesäkuussa 2020

Heikki Roiko-Jokela

SISÄLLYS

URHEILU POLITIIKAN VÄLIKAPPALEENA 8

VELJESKANSAT KILPASILLA

– *urheilusuhteista sotien välisenä aikana* 13

Nuorten valtioiden urheiluyhteistyön alku 18

Poimintoja kohtaamisista 20

Vanhempi veli – nuorempi veli 20

Suojeluskuntaurheilu – Kaitseliit 30

Kamppailulajeja 35

Urheilutapahtumien suurempi merkitys 38

Koululais- ja opiskelijaurheilua 40

Urheilun julkisuus 44

Heimoveljeyttä ja rehtiä kisailua 47

URHEILU ON KULTTUURIA – *Urho Kekkonen*

rautaesiripun raottajana 49

Kekkonen – Viro – virolaisuus 57

Ylioppilaskisoista yleisurheilumaaotteluihin 63

”Mitä ylioppilas harrastaa ja ajattelee tänään,
sitä harrastaa ja ajattelee huomenna koko maa” 63

”Kahden veljeskansan välinen maaottelu
on aina ystävyysottelu” 71

Hiljaiselosta varovaisen kontrolloituun kanssakäymiseen 78

Rautaesiripun raottaminen 78

Viron kieli, kansa ja kulttuuri voivat säilyttää
elinvoimansa vain Virossa 87

Urheilu lisää kanssakäymistä, tietoutta ja ystävyysuhteita 98

PUNAISEN VÄRIN ALLA – *TUL ja Eestin Kalev* 101

Urheilu järjestelmän paremmuuden todistajana 106

Urheilun politisoituminen 106

Kansalaisvelvollisuus ja elämäntapa 108

Yhteistyötä urheilun rintamalla 115

Työväen hengessä 115

Profspordin ehdoilla 120

Valvontaa ja kontrollia 126

Läntisten urheilukontaktien vaikeus – kontaktit	
Suomenlahden eteläpuolelle	131
<i>Sopimusohjelmat urheilijavaihdon perustana</i>	131
<i>Laivayhteyden avaaminen vilkastuttaa</i>	
<i>urheiluyhteistyötä</i>	133
<i>Vaihdon monipuolistuminen</i>	138
<i>Tavoitteena kaventaa tasoeroja</i>	146
Toimijat, toiminta, motiivit ja kokemukset	149
Suomenlahden ylittävää urheiluvaihtoa Moskovan	
raameissa ja valvonnassa	149
Yhteistyön tasot	155
Motivaattori, silmiä avaava kokemus	157
IMPERIUMIN ROMAHDUKSESTA ITSENÄISYYTEEN	
– suhteiden normalisointi	163
Moskovan virallinen hyväksyntä!	166
Neuvostoliiton otteen herpaantuminen	166
Ovatko suorat urheilusuhteet mahdollisia?	169
SVUL ei halua vaarantaa perussopimusta	173
”Älkäämme ryhtykö peliin, jonka sääntöjä	
emme täysin tunne”	174
Urheiluvaihtokysymys keskustelun aiheena	
(esimerkki Taitoluisteluliitto)	186
Urheiluvaihto-ohjelman hyväksyminen	189
Tasavertainen yhteistyökumppani	193
Kohti suoraa yhteistyötä	193
Viron itsenäisyysjulistus	199
Käytännön yhteistoimintaa Viron itsenäistymisen jälkeen ...	203
SVUL kartoittaa yhteistyömahdollisuuksia	207
Viron liikuntakulttuurin kehittäminen	209
Virolaiset aktiivisia – suomalaiset varovaisen myönteisiä	215
SUOMEN JA VIRON URHEILUSUHTEET	
1900-luvulla	217
Viitteet	232
Lähteet	248
Summary	255
Henkilöhakemisto	266

URHEILU POLITIIKAN VÄLIKAPPALEENA

Epäpoliittisista lähtökohdistaan ja tavoitteistaan huolimatta urheilu on tavalla tai toisella liittynyt käytännön politiikkaan. Suomen ja Viron tapauksessa tämä on näkynyt selkeästi maiden välisissä kahdenkeskisissä urheilusuhteissa. Urheilun voidaan sanoa toimineen tsaarin imperiumin aikana kansojen kansallisen identiteetin vahvistajana; maailmansotien välisenä aikana toisaalta veljeskansojen välisen sillan rakentajana, toisaalta kilpaventtänä; toisen maailmansodan jälkeen Neuvosto-Viron aikana ikkunana läntiseen maailmaan, mutta myös ideologisena koetinkivenä Moskovan holhouksessa erilaisten ideologioiden välillä. *Perestroikan* ja *glasnostin* sekä sittemmin Neuvostoliiton hajomisprosessin aikana urheilun kautta oltiin erityisesti Viron suunnasta eturintamassa avaamassa maiden välisiä suoria urheilusuhteita ohi Moskovan, tosin sen luvalla suomalaisen osapuolen erityisesti tätä vaatiessa.

Suomalais-virolaisia urheilusuhteita onkin syytä tarkastella paitsi urheilijoiden, tulosten ja maaotteluiden kautta, mutta myös tärkeänä osana maiden välisten poliittisten suhteiden kehitystä. Suomen ja Viron poliittisten suhteiden suuret käännekohdat 1900-luvulla (itseinäistyminen, toisen maailmansodan seuraukset, Neuvostoliiton hajoaminen) näkyvät selkeästi myös urheilu-

rintamalla. Monet tärkeät urheilusuhteiden vaiheet liittyvät kiinteästi maiden poliittisen historian tapahtumiin.

Suomen ja Viron urheilusuhteita ei voida siis tarkastella irrallisena ilmiönä liittämättä niitä osaksi Itämeren alueen poliittisen kartan ja tilanteiden muutoksia. Viron geopoliittinen asema Venäjän/Neuvostoliiton naapurina ja osana suurvaltaa loi omia jännitteitään Suomen ja Viron välille. Kahden itsenäisen maan välisessä kanssakäymisessä näitä jännitteitä ei ollut, mutta kilpailu urheilurintamalla oli sitä vastoin kovempaa. Urheilu yhdisti kansat.

Tässä kirjassa suomalais-virolaisia urheilusuhteita tarkastellaan edellä mainitussa kontekstissa: mitä maiden väliset urheilusuhteet suomalaisille/virolaisille merkitsivät, millaisiksi ne kuvattiin ja mitä haasteita niiden kehittämiseen liittyi? Kurkistusikkunoina toimivat neljä itsenäistä artikkelia. Ensimmäisessä ”Veljeskansat kilpailuilla – urheilusuhteista sotien välisenä aikana” urheilu liitetään osaksi kansallisen identiteetin rakentamista ja vahvistamista. Suomen ja Viron suhteet eivät ole olleet niin hyvät ja kitkattomat sotien välisellä kaudella kuin yleisesti on annettu ymmärtää. Tämä näkyy myös kilvoittelussa paremmuudesta urheilun kilpakentillä. Isoveli–pikkuveli -asetelma oli omalta osaltaan vaikuttamassa maiden urheilusuhteisiin.

Toinen kokonaisuus ”Urheilu on kulttuuria – Urho Kekkosen rautaesiripun raottajana” kertoo yksilön ajatusmaailman, toimien ja toiminnan kautta urheilun merkityksestä osana kansainvälistä politiikkaa. Urho Kekkosen asema ylioppilaspoliitikkona, urheilujohtajana ja myöhemmin tasavallan presidenttinä antoi hänelle poikkeukselliset mahdollisuudet ja painoarvon vaikuttaa suomalais-virolaisten urheilusuhteiden rakentamiseen ja kehittämiseen. Kekkoselle urheilu oli urheilua, mutta sen avulla ja sen kautta saattoi myös oivallisesti tehdä politiikkaa.

”Punaisen värin alla – TUL ja Eestin Kalev” avaa näkökulman, kuinka Neuvostoliiton, Moskovan, näkökulmasta urheiluyhteistyö organisoitiin ja toteutettiin ideologisesti sopivan kumppanin kanssa. Kuitenkin sekä suomalaiselle että virolaiselle osapuolelle ideologiaa tärkeämpää olivat toisenlaiset tekijät. TUL:lle yhteistyö Suomenlahden eteläpuolelle tarjosi mahdollisuuden kansainvälisten urheilusuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen; virolaisille merkityksellistä oli puolestaan läntinen kontakti. Olisiko se sitten työläisurheilun kanssa, ei ollut niin merkityksellistä. Urheilijoille tapaamiset ja ystävyysuhteiden muodostumiset olivat tärkeitä. Oma merkittävä painoarvonsa oli myös sillä, että Neuvostoliitto salli yhteistyön suomalaisten kanssa. Kaikki kuitenkin tapahtui valvovan silmän alla.

Neljäs teema ”Imperiumin romahduksesta itsenäisyyteen – suhteiden normalisointi” sijoittaa suomalaisvirolaiset urheilusuhteet kontekstiin, jossa Neuvostoliiton uudistuspolitiikka, *perestroika* ja *glasnost*, tarjosivat uudenlaiset mahdollisuudet urheiluyhteistyön rakentamiselle. Virolainen osapuoli oli aktiivinen suorien suhteiden luomisessa SVUL:n kanssa, suomalaiset – näkyvän virallisen politiikan mukaisesti – puolestaan halusivat varmistuksen Moskovan suunnasta. Urheilusuhteiden organisointi kytkeytyi vahvasti osaksi Suomen ulkopoliittikkaa.

Kirjan päättävässä artikkelissa ”Suomen ja Viron urheilusuhteet 1900-luvulla” pohditaan, millaiseksi Suomen ja Viron urheiluyhteistyö muotoutui kulloisesakin valtiollisessa, poliittisessa tai yhteiskunnallisessa tilanteessa. Keskeisenä raamittavana tekijänä on Venäjän/Neuvostoliiton rooli.

Urheilu on kiinteä osa yhteiskuntaa. Vastaavasti yhteiskunnassa kulloinkin vallitseva arvomaailma näkyy vahvasti itse urheilussa, kirjoitettaessa siitä tai pohdittaessa sen yhteiskunnallista merkitystä. Tämä näkyy myös Suomen ja Viron urheilusuhteissa läpi 1900-luvun. Urheilun avulla on tehty ja myös tehdään kulttuuri- ja historiapolitiikkaa, mikä saa omat todisteensa tämän kirjan sivuilla.

Oleellista on pyrkiä pääsemään luettujen tekstien taakse ja pohtia, kuka kirjoittaa kenelle ja miksi. Tärkeää on myös tiedostaa ja pohtia kuinka aika, yhteiskunnalliset olosuhteet tai julkinen keskustelu ovat vaikuttaneet tekstien sisältöön ja ilmaisuun.

*Kultamitalisti Hannes Kolehmainen ja hopeamitalisti Viron Jüri Lossman vuoden 1920 Antwerpenin olympiamaratonin maalissa.
Kuva: Urheilumuseo.*

VELJESKANSAT KILPASILLA

– urheilusuhteista sotien välisenä aikana.

”Ensimmäinen liitto-ottelu Viron kanssa on pelattu. Tällä tavoin on jalkapalloilussakin päästy läheisempään vuorovaikutukseen eteläisten veljiemme kanssa ja omalla tahollamme vahvistettu heimositeitä.

On luonnollista, että virolaisten veljiemme peli on toistaiseksi koko joukon heikompaa, varsinkin teoreettisesti, kuin heidän vanhempien veljiensä, jotka ovat jalkapalloa pelanneet kauemmin ja paremmissa oloissa.

Mutta tuskinpa heidän innostuksensa on sen pienempi.”

*(Suomen Urheilulehti 19.10.1920.
Ensimmäinen liitto-ottelu Viro-Suomi)*

*Tilanne Suomen jalkapallomaajoukkueen harjoitusottelusta
Tallinnan Kalevia vastaan heinäkuussa 1939.*

Kuva: Urheilumuseo.

**Tässä artikkelissa pohditaan
kahden Venäjän keisarikunnasta
itsenäistyneen kansakunnan,
Suomen ja Viron, keskinäisiä suhteita
ja niiden kehitystä maailmansotien
välisenä aikana. Tarkastelu toteutetaan
urheilusektorin kautta.**

Suomen ja Viron – heimoveljien – suhteet olivat lähtökohtaisesti hyvät ja läheiset, mutta eivät kuitenkaan täysin ongelmattomat. Kipupisteitäkin löytyi. Maiden poliittiset kulttuurit poikkesivat toisistaan, mikä toi kanssakäymiseen omia jännitteitään. Toisaalta heimo-yhteistyön luonne muuttui vuosien saatossa heimopoliitikaksi, mikä osaltaan aiheutti ristiriitoja maiden väliin suhteisiin. Oman keskeisen ongelmakenttensä muodosti jo pelkästään maiden suhteiden läheisyys, suomenheimoisuus: veljeskansojen keskinäiseen asetelmaan muodostui tästä johtuen monessa yhteydessä – etenkin urheilun sektorilla – eräänlainen vertailu- ja jopa kilpailuasetelma. Miten tämä käytännössä ilmeni? Oliko usein esitetyillä termeillä isovelji ja pikkuvelji pohjaa todellisuudessa ja mielsivätkö kansat tätä asetelmaa molemminpuolisesti?

Tutkimus toteutetaan ensisijaisesti suomalaisesta näkökulmasta ja primaariaineistona toimii *Suomen Urheilulehti*. Aineiston analyysimenetelmänä on pääasiassa lähiluku. Artikkelissa selvitetään, miten lehti kuvasi ja kuvasti ajan henkeä sekä havainnollistetaan nykypäivän lukijoille maailmansotien välisen ajan ilma-piiriä ja käsityksiä niin urheilusta kuin kilpakumppaneista. Artikkelissa selvitetään myös, mitä suhteet merkitsivät näille kahdelle maalle ja/tai kokiko jompi-kumpi ne kenties itselleen tärkeämmiksi. Primaariaineistoa tuetaan alan kirjallisuudella.

Suomen Urheilulehdessä julkaistiin usein 1920- ja 1930-luvuilla kirjoituksia Suomen ja Viron välisistä maaotteluista ja kilpailuista. Lehdessä kerrottiin suomalaisille lukijoille myös Viron urheiluelämän historiasta ja varhaisista vaiheista. Kansikuvat: <https://digi.kansalliskirjasto.fi>, Suomen Urheilulehti, Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.

NUORTEN VALTIOIDEN URHEILU- YHTEISTYÖN ALKU

Suomi ja Viro saavuttivat itsenäisyytensä Venäjän keisarikunnan alaisuudesta jokseenkin samanaikaisesti. Suomi itsenäistyi jo vuoden 1917 kuluessa ja useimmat maat tunnustivat maan suvereniteetin vuosina 1918–1919. Maa joutui kuitenkin hakemaan vielä linjaansa verisen sisällissodan (1918) kautta, mutta vähitellen olot vakiintuivat ja nuori valtio pääsi rakentamaan valtiollista ja poliittista järjestelmäänsä.

Viron tie itsenäisyyteen oli jossain määrin vaiheikkaampi ja sen asema pysyi pitkään epävakana. Maailmansodan syttyessä 1914 virolaiset pysyivät vielä alkuun lojaaleina Venäjän keisarikunnalle ja saavuttivat vuonna 1917 autonomisen aseman. Autonomia oli tarkoitettu väliaikaiseksi, mutta sen turvin virolaiset alkoivat kuitenkin rakentaa itsenäistä hallintoaan ja lopulta – bolševikkien terrorin vuoksi – mielet kääntyivät kohden Venäjältä irtautumista ja täyttä itsenäisyyttä. Itsenäisyysjulistus annettiin 24.2.1918. Maan asema ei ollut kuitenkaan selvä ja vasta kuukausia kestäneen saksalais miehityksen sekä puna-armeijaa vastaan taistellun vapaussodan jälkeen tilanne selkiytyi. Viro solmi itselleen edullisen rauhan Neuvosto-Venäjän kanssa Tartossa 2. helmikuuta 1920 ja saavutti lopulta täyden itsenäisyyden. Maa oli valmis aloittamaan sisä- ja ulkopolitiittisen toiminnan itsenäisenä kansakuntana.¹

Suomi ja Viro solmivat diplomaattisuhteet varsin nopeasti (Suomi tunnusti Viron de jure 7.6.1920) ja maiden välinen yhteistoiminta kehittyi ripeästi monipuoliseksi ja vilkkaaksi. Myös maiden väliset urheilusuhteet alkoivat rakentua jo 1920-luvun alussa: yhteydenpito tiivistyi ja viralliset maaottelut alkoivat. Urheilussa kuitenkin näkyi isoveliasenne, jota suomalaisten olympiamenestys vahvisti.²

Pohjaa urheilusuhteille oli toki luotu jo aiemmin. Kanssakäymistä oli jo 1900-luvun vaihteessa ja urheilusuhteet Suomen ja Viron välillä vilkaistuivat vuoden 1905 jälkeen. Suomalaiset tekivät yhteistyötä sekä baltian-saksalaisten että virolaisten seurojen kanssa. Tallinnan saksalaiset saivat voimistelutapahtumiin vaikutteita Suomesta. Useat virolaiset opiskelivat Helsingin yliopiston voimistelulaitoksessa. Suomalaiset ylioppilasvoimistelijat puolestaan vierailivat Virossa esittelemässä voimistelutaitoja. Lasten ja nuorten liikunnan alalla oli runsaasti yhteistyötä. Sirkka ja Suoma Penttilä opettivat Tartossa vuonna 1906 suomalaisia liikuntaleikkejä. Urheiluyhteistyö vahvistui 1910-luvulla: Tallinna Sport -seura aloitti vuonna 1911 yhteistyön helsinkiläisten ja viipurilaisten urheiluseurojen kanssa; Tallinnassa pelattiin vuonna 1914 ensimmäinen jalkapallo-ottelu virolaisten ja suomalaisten joukkueiden välillä. Kaikkinensa urheiluyhteistyö jatkui ensimmäiseen maailmansotaan saakka.³

Erityisen vahvana kimmokkeena urheilusuhteiden rintamalla toimivat kuitenkin jo ennen maiden itsenäistymistä suomalaisten osallistuminen – Venäjän joukkueen osana – Ateenan väliolympialaisiin 1906, Lontoon olympialaisiin 1908 sekä etenkin Tukholman olympialaisiin 1912. Tukholmassa suomalaisilla oli jo oma joukkue, mutta virolaiset kisailivat vielä osana Venäjän joukkuetta. Suomalaiset halusivat kaikin mahdollisin tavoin tuoda kilpailuissa esille omaa kansallista erityisluonnettaan. Virolaisille suomalaisten toiminta puolestaan tarjosi esimerkin ja tavoitteen, johon myös heidän tulisi pyrkiä. Viro omaksuikin nopeasti itsenäistyttyään Suomen mallin urheilun hyödyntämisestä nationalistisissa pyrkimyksissä.⁴

POIMINTOJA KOHTAAMISISTA

Vanhempi veli – nuorempi veli

Virossa oli puute erilaisista valmennus- ja urheiluoppaista. Ensimmäiset urheiluoppaat ilmestyivät 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Virolaisilla valmentajilla ja urheilijoilla ei juuri ollut käytössä kirjallisia oppaita, vaan tieto kulki suullisesti, mistä seurasi monia epäselvyyksiä. Virolaiset olivatkin hyvin kiinnostuneita kehittämään omaa toimintaansa suomalaisen urheilutietämyksen avulla ja esimerkiksi suomalaista urheilukirjallisuutta

käännettiin viroksi – esimerkiksi Lauri Pihkalan teoksista *Poikain urheiluopas (Poiste spordi õpetus, 1918)* ja *Urheilu opas (Spordi õpetus, 1923)*.⁵

Maiden yhteistoiminnan alkuvaiheissa Suomi omak-sui tavoitteekseen ja roolikseen toimia nimenomaan Viron esikuvana, ”vanhempana veljenä”. Asetelma ei alkuun ollutkaan erityisen tasa-arvoinen, vaan Viron urheiluoloja tai urheilua kuvattiin etenkin 1920-luvun alkuvuosina alkeellisiksi. Virolaiset itse toisinaan käytti-vät jopa termejä primitiivinen ja amatöörimäinen. Esimerkiksi jalkapallossa tämä johtui ammattivalmen-tajien ja kunnollisten pelivälineiden puutteesta. Viron ei nähty pystyvän kilpailullisesti haastamaan Suomea.⁶

Virossa uintivalmennus keskittyi kesäkuukausille ja ongelmana olivat vaihtelevat sääolot. Kylmän veden takia harjoittelu jäi ajoittain vähäiseksi. Kesällä 1920 veden lämpötila oli siedettävä vain kaksi viikkoa, mikä hankaloitti harjoittelua. Monia kilpailuja jäi myös pitä-mättä, mikä oli tuhoisaa Viron uintiurheilun kehityksel-le. Kalev kutsui kuitenkin vuonna 1921 kaksi suomalais-ta opettamaan uinnin hienouksia Piritan uimalaan. Kahden viikon ajan Jaakko Tiainen ja Jouni Raita opas-tivat nuoria virolaisia uimareita.⁷

Selvimmin Suomen toimiminen esikuvana näkyi urheilijoiden vierailuissa Viroon. Esimerkiksi suoma-laisten uimareiden vuoden 1920 Viron matkalla oli

Suomen Urheilulehden mukaan suuri merkitys maan uinnille: ”Kun Helsingin Uimarit viime vuonna heinäkuun loppupuolella tekivät ensimmäisen näytösmatkansa Eestimaalle, ei sikäläisestä uintiurheilusta vielä voinut puhua sanan varsinaisessa merkityksessä. Ainoa järjestö, jonka ohjelmassa oli uintiurheilu, oli Kalev -seuran uimaosasto.”⁸

Virolaisten uintitekniikka ei suomalaisten silmissä ollut mairitteleva. Suomalaisten katsottiin olevan selkeästi eteläistä naapuriaan edellä teknisesti ja ulkomaista oppia tarvittiin ja tuotiin virolaisille: ”Siellä uitiin silloin muutamia harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta alkuperäistä kotimaista kylkiuintia. Nuo muutamat poikkeukset kokeilivat rintauinnilla. Muita uintitapoja ei tunnettu. Eikäpä tuossa mitään ihmeellistä olekaan, sillä eihän siellä ennen Uimarien vierailua oltu uudempiä uimatapoja nähtykään. Samoin oli asianlaita puolitoistakymmentä vuotta sitten täällä meilläkin. Rintauinti oli ainoa autuaaksitekevä, ihmeteltiin vain ulkomailla saavutettuja tuloksia ja tiedettiin hämärästi, että siellä uitiin jotakin ihmeellistä trudgeonia ja crawlia, joilla pääsee paljon nopeammin vettä halkomaan kuin ´steckarilla´.”⁹

Suomalaiset olivat aikaisemmin saaneet oppia uintitekniikoiden saloihin Englannin huomattavalta uintiurheiluedustajalta, *Royal life saving society* -seuran perus-

tajalta ja sihteeriltä herra W. Henryltä ja kahdeksalta Ruotsin ”etevimmältä” uimarilta. Heidän johdollaan suomalaiset olivat oppineet tekniikoita, jotka sittemmin ilmenivät tuloksissa ja ajoissa. Näitä oppeja suomalaiset esittelivät myös virolaisille.¹⁰

Suomalaisten tuki virolaisille uinnin saralla ei jäänyt pelkän vierailun varaan, vaan suomalaiset opastivat virolaisia myöhemminkin itsenäisyyden alkuvuosina.¹¹ Selkeänä motiivina tälle ”avustukselle” oli heimoaate. Maiden välisessä yhteistoiminnassa oli kumpaisellakin maalla luonnollisesti omat intressinsä ja tavoitteensa. Yhteistyö ei silti vaikuta olleen suomalaisten taholta vain oman aseman korostamista esikuvan roolin avulla, vaan kiinnostus Viron urheiluelämää ja sen kehitystä kohtaan oli ilmeisen vilpitöntä. Tämä näkyi muun muassa siinä, kuinka esimerkiksi *Suomen Urheilulehti* raportoi innokkaasti Viron urheilun kehityksestä, samoin kuin heidän sisäisten kilpailujensa tuloksista. Hieman vastaavalla tavalla uutisoitiin myös Unkarista, vaikka Suomella ei tässä suhteessa ollut opettajan roolia.

Kansojen – suomalaisten ja virolaisten – sukulaisuutta korostettiin silti mielellään ja jatkuvasti, ja esimerkiksi maiden ensimmäisen jalkapallo-ottelun kuvauksessa vuodelta 1920 todettiin ”suomalaisen rodun” ensimmäistä kertaa otelleen keskenään: ”– Viro–Suomi. Suomalainen rotu on ensi kerran virallisessa maa-

ottelussa otellut keskenään. Virolainen veljeskansaamme, joka on saanut olla vielä eristetympänä muista kansoista kuin Suomi, esiintyi joukkueella, jonka joka nivel ei ollut vielä läheskään lopullisesti kehittynyt – –.”¹²

Suomen ja Viron välillä kilpailtiin säännöllisesti useissa urheilulajeissa 1920- ja 1930-luvuilla. Jalkapallo rantautui englantilaisten merimiesten mukana Tallinaan 1890-luvulla ja tultaessa 1920-luvulle siitä oli kehittynyt Virossa erittäin suosittu ja seurattu laji. Jalkapallossa Suomen ja Viron väliset maaottelut aloitettiin siis jo vuonna 1920. Helsingissä 17. lokakuuta pelattu ottelu päättyi Suomen 6–0 voittoon.¹³

Suomen Urheilulehdessä tuolloin julkaistussa ensimmäisen maaottelun kuvauksessa todettiin suomalaisten olleen selkeästi edellä virolaisia: ”On luonnollista, että virolaisten veljiemme peli on toistaiseksi koko joukon heikompaa, varsinkin teoreettisesti, kuin heidän vanhempien veljiensä, jotka ovat jalkapalloa pelanneet kauemmin”.¹⁴

Kuitenkin tulevaisuutta ennakoiden tunnustettiin virolaisten haastavan hyvinkin pian suomalaiset jalkapallorintamalla: ”– – Silti saattoi huomata useita vahvoja puolia heidän pelissään, jotka olisivat ilmenneet selvemmin, ellei pelaajia olisi vaivannut ankara jännitys ja ajatus ottelun tärkeydestä. – – kun virolaiset saavat jalkapallo-olonsa järjestettyä, tulevat he varmaan tule-

vaisuudessa tarjoamaan todella tiukkaa vastusta meikäläisille. Meidän on ylläpidettävä heidän kanssaan vilkasta vuorovaikutusta ja vanhempana veljenä tai-tomme mukaan avustettava heitä pääsemään perille jalkapalloilun jalosta taidosta – saadaksemme ehkä joskus oppi-mestareina heiltä selkäämme.”¹⁵

Suomi ja Viro kohtasivat toisensa kesällä 1922 Helsingissä. Lopputulos oli murskaava 10–2 Suomen eduksi. *Suomen Urheilulehti* kommentoi kohteliaasti virolaisten tason olleen kohtuullisen hyvän, mutta ei silmiinpistävän erikoisen. Pelijuoni ja syötöt olivat kuitenkin edistyneet. Virolainen osapuoli totesi, että ottelu täytyi ottaa opetuksen kannalta. Yksittäinen virolainen jalkapalloseura olisi pelannut paremmin, kuin eri joukkueista hätäisesti koottu ryhmä.¹⁶

Hiljalleen – paitsi, että maiden väliset suhteet normalisoituivat ja vakiintuivat – vaihtuivat opettajan ja oppilaan roolit enemmänkin tavanomaiseksi kilpailuksi, josta Viron urheiluelämän kehittyminen teki jokseenkin tasaväkisen.

Voittoja otettiin jatkossa puolin ja toisin ja myös tasapelejä mahtui tilastoihin. Alkuun Suomi oli hallitseva, mutta Viro kuroi nopeasti eroa kiinni, ja onnistui voittamaan jalkapallossa (2–1) ensimmäisen kerran jo vuonna 1923. Suomi ja Viro kohtasivat toisena 20 kertaa vuosina 1920–1940: Suomi voitti yhdeksän

kertaa, kuusi kertaa pelattiin tasan ja virolaiset voittivat viidesti.¹⁷

Jalkapallossa myös seurajoukkueiden kesken käytiin pelejä. Urheiluseura Sport pelasi Suomessa yleensä HJK:ta tai Turun Palloseuraa vastaan. *Eesti Spordileht* (Viron Urheilulehti) kirjoitti vuonna 1926 Sportin peleistä traditioina. Monet suomalaisjoukkueet puolestaan vierailivat Tallinnassa. Esimerkiksi toukokuussa 1922 HJK pelasi Tallinnan Jalkapalloseuraa ja Kalev-seuraa vastaan.¹⁸

Suomen ja Viron jääpalloyhteistyö alkoi vuonna 1921, kun Verner Eklöf kutsuttiin Vieroon opettamaan virolaisille lajia. Jääpallossa kilpailtiin ensimmäisen kerran maaottelussa Tallinnassa vuonna 1923. Jääpallo oli ”pohjoisen veljen” erityisalaa ja tässä lajissa suomalaiset voittivat vuosina 1923–1934 kaikki maaottelut – milloin reilummin, milloin hieman pienemmällä marginaalilla.¹⁹

Jääpallo oli Virossa melko suosittu talviurheilulaji. Tosin sitä pidettiin jalkapallon sijaisena. Jääpallon kehitys oli hidasta ja resurssit olivat rajalliset. Esimerkiksi kustannusten vuoksi vuonna 1927 ei haaveiltu maaotteluista.²⁰

Suomen Urheilulehti ”analysoi” pitkässä artikkelissaan virolaisten jääpallotaitoja helmikuussa 1931 muun muassa seuraavasti: ”Vaikkakin Suomi voitti 10–0 ja oli

siis aivan ylivoimainen, niin oli kuitenkin selvästi havaittavissa, että jääpallo eteläisessä naapurimaassamme on edistynyt runsaasti. Eestiläiset esittivät ajoittain sangen näppärää ja harkittua yhteispeliä, varsinkin ensi puoliajalla. Yhteispeliä oli puolustuksessakin. Eestiläisten mailankäyttö, pallonkuljetus ja ilmapeli oli melko varmaa ja suorastaan yllättävän tehokasta. Mutta mikä muodosti eestiläisille voittamattoman esteen tasaväkisemmän vastuksen tarjoamiselle, oli heidän heikko luistelutaitonsa.”²¹

Jääkiekko ei ollut Virossa yhtä suosittua kuin jääpallo. Viron mestaruudesta pelattiin ensimmäisen kerran vuonna 1934 Tallinnan Kalevin voittaessa mestaruuden. Jääkiekon heikosta tilasta kertoo se, että vuosina 1935 ja 1938–1939 liigaa ei pelattu.²²

Jääkiekossa Suomi ja Viro ehtivät pelata kolme maaottelua vuosina 1937–1939. Ensimmäinen pelattiin 20. helmikuuta 1937 Helsingissä ja päättyi Suomen niukkaan 2–1 voittoon. Seuraavassa Tallinnassa käydyssä pelissä osat vaihtuivat. Tällä kertaa virolaiset voittivat 2–1. Kolmannessa kohtaamisessa vuonna 1939 suomalaiset sitten murskasivat virolaiset, virolaisten mukaan järjestivät ”suomalaisen saunan”. Peli päättyi lukemiin 9–1.²³

*Pelitalanne Suomi–Viro -jäähkiekkomaatottelussa
– virolaiset ovat tehneet maalin.
Kuva: Urheilumuseo.*

Suojeluskuntaurheilu – Kaitseliit

Poliittinen ilmapiiri Euroopassa kääntyi vähitellen oikealle 1920- ja 1930-lukujen kuluessa. Näin myös Suomessa ja Virossa. Molemmissa maissa pyrittiin turvaamaan maan sisäistä turvallisuutta ja vakautta kontrolloimalla äärivasemmistolaisten liikkeiden toimintaa. Sama maan itsenäisyyden turvaamisen ja vakauden etsimisen tavoite ilmeni myös ulkopoliitikassa. Sekä Suomi että Viro pyrkivät takaamaan asemaansa muun muassa Kansainliiton avulla tai erilaisten liittoutumien kautta. Aivan kitkatonta Suomen ja Viron yhteistyö ei ollut ja esimerkiksi Suomessa maan poliittinen ja sotilaallinen johto suhtautui pidättyvästi poliittisiin ja sotilaallisiin sopimuksiin. Sittemmin sotilaspiirien välillä yhteistyö kehittyi ja suhteet muodostuivat hyvinkin kiinteiksi.²⁴

Käytännön tasolla urheilurintamalla sotilasinstanssien yhteistyötä oli etenkin Suomen Suojeluskuntajärjestön ja Viron vastaavan järjestön, Kaitseliitin, välillä. Myös maiden armeijat lähettivät edustajiaan kilpailemaan muun muassa jalkapallossa. Esimerkiksi syyskuussa 1929 oteltiin Turussa Suomen ja Viron armeijajoukkueiden välinen jalkapallo-ottelu. Suomi voitti 3–0.²⁵

Keskeinen laji suojeluskuntaurheilussa oli ammunta, jossa molemmat maat edustivat 1930-luvulla jopa maailman kärkeä. Ammunnassa järjestettiin kilpailuja joka

toinen vuosi, vuoroin Suomessa, vuoroin Virossa. Esimerkiksi heinäkuussa 1930 järjestettiin Tallinnan ja Helsingin suojeluskuntien väliset kilpailut; vuonna 1935 oli Helsingin suojeluskuntapiirin vuoro ottaa järjestelyvastuu. Kilpailevina tahoina olivat Tallinnan Malevan ja Helsingin Suojeluskuntapiirin joukkueet. Lajina oli makuuammunta joukkueiden sotilaskivääreillä 300 metrin matkalta kansainväliseen tauluun. Suomalaiset voittivat kisan, mutta myöhemmin ei voittoja voida pitää millään lailla itsestään selvinä. *Suomen Urheilulehti* kirjoitti jo paria vuotta myöhemmin Viron ammutatason nousseen selvästi: ”Suomalaiset ovat tottuneet nimittämään Eestin kansaa nuoremmaksi veljekseen, ja tämä pitää paikkansa myös ammuntaan nähden. Mutta kun on puhe pienoiskivääriammunnasta, niin voimme täydellä syyllä sanoa, että nuorempi veli on jo astunut varpaillemme”. Lehden mukaan Suomen asema maailman kärkimaiden joukossa oli perua jo 1920-luvulta – Viro sen sijaan oli astunut mukaan kamppailuihin vasta 1930-luvun alkupuolella. Silti kirjoittaja arvioi maan olevan maailman paras pienoiskivääriammunnassa.²⁶

Toinen keskeinen suojeluskuntalaji oli hiihto, jossa päästiin Virossa kilpailemaan myös Tallinnan ulkopuolelle. Esimerkiksi vuonna 1929 *Suomen Urheilulehti* uutisoi Rakveressä pidetyistä Suomen suojeluskunta-

hiihtäjien ja Viron suojeluskuntajärjestön sekä armeijan järjestämistä kisoista. Suomalaisten menestys oli ollut jopa erinomainen: ”Lauantaina hiihdettiin 10 km 22 asteen pakkasessa. Rata oli melkein tasamaata, lunta vähän. Kaikki edustajamme saapuivat maaliin ennen virolaisia.” Lehti jatkoi kisojen ja virolaishiihtäjien arviointia hieman myöhemmässä laajassa artikkelissaan: ”Innostus Virossa hiihtoon on erittäin suuri. Varsinkin armeijan upseeriston keskuudessa tehdään valtavaa työtä sen hyväksi. Parhaat virolaiset hiihtäjätkin ovat toistaiseksi upseereja. – Yleensä oli virolaisten hiihtotaso korkeammalla kuin mitä saattoi etukäteen arvioida, 10 km:n kilpailussa pysyivät he ensikerroksen [ensikierroksen, sic.] hyvin meikäläisten matkassa.”²⁷

Myös ampumahiihdosta virolaiset pyysivät ja saivat neuvoja suomalaisilta. Esimerkiksi vuonna 1926 Kaitseliit sai Suomen suojeluskunnilta tietoja ampuhiihtotavoista ja tulosjärjestelmästä. Armas Palmoos piti vuonna 1927 virolaisille urheiluohjaajille kahden viikon hiihtokurssin. Virallinen kutsuja oli Viron Urheilun Keskusliitto (Eesti Spordi Keskliit). Kurssille osallistui 50 miestä. Heistä valtaosa oli suojeluskuntien tai armeijan upseereita. Haukiputaan suojeluskuntalainen Eino Sipola opetti vuonna 1931 Kaitseliit-järjestön kurssilla virolaisille suksentekoa. Yhteistyön jatkuvuutta osoittaa, että Kaitseliit pyysi Suomen suojeluskunnalta vuonna 1937

hiihtokurssille ohjaajaa: Toivo Nykänen järjesti kuudella virolaisella paikkakunnalla hiihtokoulutusta.²⁸

Oman erityispiirteensä yhteistoiminnassa muodosti pesäpallo, joka oli osa Suomen suojeluskuntajärjestön ja Viron Kaitseleitien välistä urheilullista kanssakäymistä 1920-luvulla. Kesällä 1926 organisoitiin ensimmäiset pesäpallokurssit. Tallinnaan kutsuttiin Suomen suojeluskuntalaisia opettamaan pesäpalloa. Sk-urheiluohjaajien ollessa estyneitä SVUL:n pesäpallojaoston puheenjohtaja Ville Osola matkasi Tallinnaan. Pesäpallopropagandan levittämisestä siirtyi vastuu SVUL:n pesäpallojaostolle 1930-luvulla. Käytännössä SVUL oli ollut suojeluskuntien mukana ”pesäpalloviennissä” jo vuosia aiemminkin. Kokemukset olivat olleet myönteisiä ja pesäpallon odotettiin saavuttavan nopeasti jalansijaa heimoveljen urheiluvalikoimassa. Virossa lajia edistivät 1930-luvulla Kaitseleit sekä – ehkä hieman yllättäen – Viron käsipalloliitto, jonka alajaostona pesäpallo oli (Eesti Käsipalli Liidu Pesapalli Sektsiooni).²⁹

Pesäpallon vientitoiminta virisi varsin lupaavasti. Suomalaisjoukkueet pelasivat naapurimaassa useita näytösotteluita ja ensimmäinen virallinen maaottelu pelattiin Tallinnassa 9. lokakuuta 1932. Peli päättyi suomalaisten 14–3 voittoon. Kaikkiaan pesäpallomaaotteluita pelattiin neljä. Jotta kamppailut olisivat olleet

Viro–Suomi -pesäpallomaatottelun joukkueet yhteiskuvassa 1934 Tallinnassa. Niilo Tarvajärvi eturivissä keskellä. Kuva: Urheilumuseo.

tasaisempia, Suomi pelasi virolaisia vastaan eri alueiden pelaajista kootuilla joukkueilla. Ensimmäiset kolme ottelua menivät suomalaisille selvin numeroin, mutta 15. syyskuuta 1935 Turussa suomalaiset kärsivät yllättävän tappion. *Suomen Urheilulehti* totesi tapahtuneen hieman puolustellen, mutta kuitenkin virolaisille tunnustusta antaen: ”Jo kahtena vuonna on Eestissä ollut suomalainen pesäpallo-opastaja – Eipä siis ihme, että Eestin joukkue – yllätti tällä kertaa Suomen voittamalla 4–3 erittäin mielenkiintoisen pelin jälkeen. – Jo aikaisemmin pantiin merkille eestiläisten nopea kehittyminen ulkopelissä. Kun sisäpeli oli saanut kohennusta valmentajiltamme, niin ei ollut ihme, vaikka Lounais-Suomen harvoin yhdessä pelannut joukkue saikin päihinsä.” Virolaisille myönnetystä tunnustuksesta huolimatta ei häviöty ottelun jälkeen enää pelattu pesäpallomaatotteluja.

Miksi näin? Olisiko Suomi ollut parhaalla kokoonpanollaan liian ylivoimainen? Kirvelikö tappio virolaisille silti? Vai olivatko taustalla kenties taloudelliset syyt?³⁰

Taloudellisilla syillä pesäpalloysteistyön päättymiseen on perusteensa. Pesäpallon harrastus väheni Virossa 1930-luvun puolivälissä ja taloudellisten vaikeuksien vuoksi luovuttiin maaotteluista ja seuraotteiluista. Suomen Pesäpalloliiton resurssit olivat niukat ja suomalaiset luopuivat yhteydenpidosta. Tämä johti puolestaan virolaisten pesäpallon vähittäiseen kuihtumiseen.³¹

Kamppailulajeja

Ammunnan lisäksi myös paini oli sekä suomalaisten että virolaisten kansallisia ylpeyden aiheita. Molemmat maat menestyivät painissa erinomaisesti aina olympiatasolle saakka ja keskinäiset väännöt olivat hyvin tiukoja. Maaotteluissa voittoja kirjattiin puolin ja toisin.³²

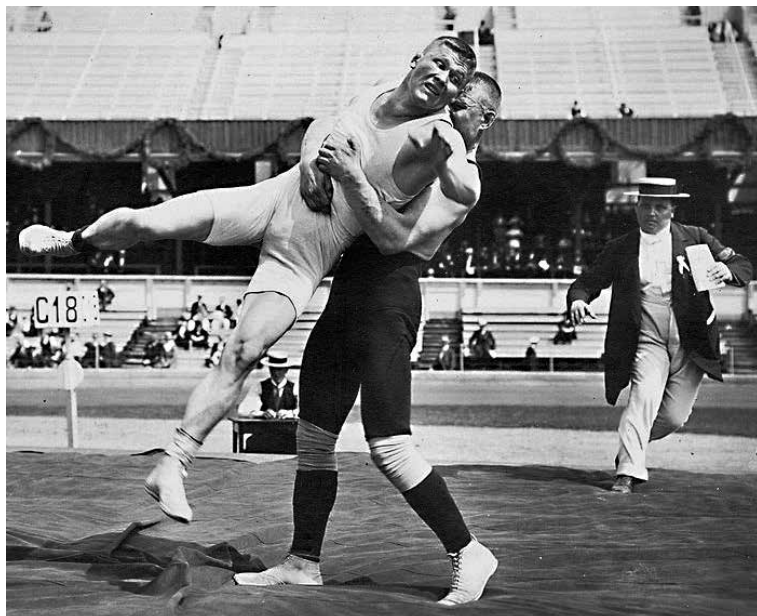
Virolaiset antoivat painissa runsaasti esimerkkiä suomalaisille lajin harrastajille. Toisaalta sekä virolaiset että suomalaiset saivat runsaasti opastusta venäläisestä painikulttuurista. Maailmankuulu virolainen Georg Lurich (1876–1920) oli suomalaisten painijoiden ihanne. Hänestä käytettiin nimitystä ”tsuhnain jumala”. Lurich otteli usein Suomessa ja houkutteli nuoria esimerkillään

lajin pariin. Lurich oli virolaisten keskuudessa erittäin suosittu ja hänestä sepitettiin useita enemmän tai vähemmän tosia kansantarinoita.³³

Toinen esimerkki virolaisten vaikutuksesta Suomen painiin on vuodelta 1898. Tällöin järjestettiin ”ensimmäiset painin Suomen mestaruuskilpailut”. Voittaja oli Pietarin Atleettiklubia edustanut George Hackenschmidt (1877–1968). Hän oli Martti Jukolan mukaan yksi Suomen painin esikuvista.³⁴

Painiin liittyi yksi urheiluhistorian legendaarisimmista otteluista Tukholman olympialaisissa 1912. Suomen Alfred Asikainen ja virolainen Martin Klein ottelivat painihistorian pisimpään kestäneen ottelun. Lähes 12 tunnin (11:40 + 5 minuutin mattopaini) väantö toi ratkaisun, voiton mennessä virolaisten riemuksi Kleinille.³⁵

Välillä näihin heimo-otteluihin osallistuivat myös Unkarin painijat. Heittoja ja sidontoja tehtiin vuorotahtiin, mutta toisinaan suomalaiset onnistuivat ottamaan heimoveljistä tiukan niskalenkin, kuten esimerkiksi *Suomen Urheilulehti* artikkelissaan maaliskuulla 1934 kuvasi: ”Toinen heimo-ottelu kulki yllättävän selvissä suomalaisissa merkeissä. Painijamme olivat kaikki erinomaisessa kunnossa ja ylittivät parhaatkin toivomukset. Ei kukaan heistä hävinnyt yhtäkään ottelua! Kun sitäpaitsi selkävoittoja teki mies kuin mies, niin todistaa se melkoista ylivoimaisuutta heimoveljiin nähden.”³⁶

Tukholman olympialaisten 1912 välisarjan mitaliottelussa Suomen Alfred Asikainen ja virolainen, Venäjää edustanut Martin Klein. Asikainen ja Klein painivat ennätykselliset 11 tuntia 40 minuuttia. Loppuottelupaikka ratkaistiin Kleinin eduksi 5 minuutin mattopainilla. Kuva: Martin Klein and Alfred Asikainen.jpg. (2019, December 16). Wikimedia Commons, the free media repository. Retrieved 14:47, May 2, 2020 from https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Martin_Klein_and_Alfred_Asikainen.jpg&oldid=380684599.

Nyrkkeilyottelut olivat Virossa erittäin suosittuja. Lajia kritikoitiin lehdistön palstoilla. Nyrkkeilyä pidettiin verisenä ja väkivaltaisena, mutta arvostelusta huolimatta laji säilyi elinvoimaisena. Virolaisnyrkkeilijät ottelivat ulkomaalaisia vastaan jo vuonna 1921. Saman vuoden lokakuussa Helsingin Nyrkkeilyseura kutsui Sportin ottelijat Helsinkiin. Virossa nyrkkeilyn lopullinen läpimurto tapahtui 1930-luvulla, jolloin perustet-

tiin uusia nyrkkeilyseuroja Sportin ja Kalevin nyrkkeily-
jaostojen seuraksi.³⁷

Nyrkkeily oli suosittu laji Suomi–Viro -maaotteluiden sektorilla. Ensimmäinen maaottelu oteltiin Helsingissä 17.12.1926. Kaikkiaan vuosina 1926–1938 käytiin nyrkkeilymaaotteluita joka vuosi. ”Veljellisessä hengessä” näitä voitettiin lähes vuoron perään.³⁸

URHEILUTAPAHTUMIEN SUUREMPI MERKITYS

Maaottelut olivat keskeinen osa maiden välistä urheilutoimintaa ja virallisten otteluiden merkitys ulottui usein itse kilpailuja laajemmalle. Etenkin virolaisille maaotteluilla oli suuri merkitys. He monesti mielsivät maaottelut eräänlaiseksi mahdollisuudeksi todistaa urheilumesteyksellä kansallista elinvoimaisuuttaan ja olemassaoloaan. Siksi voitto suomalaisista oli voitto ”isoveljestä” ja sellaisena tavallista maistuvampi. Maaottelut Suomea vastaan merkitsivät virolaisille usein jotain samanlaista kuin suomalaisille Suomi–Ruotsi -maaottelut. Urheilurintamalla ”pikkuveljillä” – kummallakin tahoillaan – oli oiva mahdollisuus horjuttaa maiden keskinäistä ”valta-asetelmaa”. Yleisesti ottaen maiden urheilusuhteet kuitenkin monipuolistivat ja vakiinnuttivat veljeskansojen välisiä suhteita.³⁹

Maajoukkueetason⁴⁰ urheilun lisäksi maiden välillä oli luonnollisesti myös seurajoukkueiden välistä toimintaa, joka etenkin jalkapallossa oli kohtuullisen vilkasta. Virolaisista seuroista Suomessa kävivät ainakin Kalev, Sport ja Estonia. Suomalaisista seuroista ahkerimpia Viron kävijöitä olivat Helsingin seurat, kuten HJK. Näillä vierailuilla aika käytettiin tarkoin hyödyksi ja joukkueet pelasivat useampien otteluiden kiertueita. Näin tehtiin esimerkiksi Tallinnan Kalevin Suomen vierailulla heinäkuussa 1931: ”Eestin viime vuoden mestaruusjoukkue Tallinnan Kalev on otellut viime viikolla useita otteluita Suomessa. ViPS:n se voitti 2-1, mutta pelasi Susien kanssa tasan 1-1. Sen jälkeen suuntautui matka Savoan, josta tuli odottamattoman kova vastus. Savonlinnan Pallokerho kykeni tasapeliin 0-0 ja eilen Kuopion Palloseura tuotti vieraalle ainoan tappion matkan aikana 2-1. Ottelu oli ollut vauhdikas ja luja. Puoliaika KPS:n hyväksi 1-0.”⁴¹

Edellä mainittujen lajien ohella kanssakäymistä oli muun muassa purjehduksessa ja uinnissa sekä kaupunkiotteluita (myös maaotteluita) shakissa Helsingin ja Tallinnan välillä,⁴² mutta yleisurheilu nousi kuitenkin kaikkien muiden lajien ylitse. Lajin suosioista kertoo esimerkiksi se, että Suomessa julkaistiin listoja Viron yleisurheiluennätyksistä.⁴³

Aika ajoin julkaistiin myös laajempia analyysejä lajin tilanteesta eteläisessä naapurissa. Näin oli esimer-

kiksi vuonna 1929, jolloin *Suomen Urheilulehti* julkaisi kattavan artikkelin virolaisesta yleisurheilusta. Lehden lähtökohta artikkeliin oli mielenkiintoinen: ”Meille ei anna tähän aihetta ainoastaan heimolaisuusperiaate ja Eestin viimeaikainen yleisurheilun voimakas nousu, vaan me olemme sukulaisillemme tässä suhteessa jonkinlaisessa kiitollisuuden ja vastapalveluksen velassa.” Lehti perusteli kantaansa virolaisten suurella kiinnostuksella ja innostuksella suomalaiseseen yleisurheiluun. Lehden mielestä suomalaisten ja virolaisten välisille kilpailuille ei olisi pitänyt olla esteitä ja virolaisten vastavuoroiset vierailut Suomessa voisivat tuoda tervetullutta vaihtelua kilpailuihin. Yleisölle pystyttäisiin tarjoamaan kiinnostavia otteluita ja nimekkäitä urheilijoita. Heitä Virossa jo löytyi esimerkiksi pituushypyssä, kolmiloikassa, kiekon- ja keihäänheitossa, kuulantönnössä, juoksun pitkillä matkoilla ja ehkäpä myös seipäässä. Suuret katsojamäärät puolestaan olisivat taloudellisesti merkittäviä kisajärjestäjille.⁴⁴

KOULULAIS- JA OPISKELIJA-URHEILUA

Oman erityisen lukunsa Suomen ja Viron välisessä urheiluyhteistyössä muodosti koululaisurheilu, jossa Virossa edustettuina oli lukuisia lajeja: yleisurheilu sekä

jalka-, jää-, kori- ja käsipallo. Suomalaiset noteerasivat selvän eron Viron eri alueiden ja kaupunkien välillä. Myös lajien suosiossa oli vaihtelua. Esimerkiksi Tallinnan oppikoululaisten yleisurheilutaidot olivat heikot, mutta sen arveltiin johtuvan siitä, että lajia ei käytännössä juuri harrastettu Tallinnassa. Viron koululaisyleisurheilun keskus oli Tartto. Tallinnassa sen sijaan nousivat ykköslajeiksi kori- ja käsipallo, joita harrastettiin lukuisissa kouluissa ja otteluita pelattiin runsain mitoin erityisen sarjajärjestelmän mukaisesti. Muut pallolajit jäivät väistämättä – *Suomen Urheilulehtiä* lainaten – ”lapsipuolen” asemaan.⁴⁵

Suomalaisten huomion kiinnitti myös se, kuinka runsaslukuisesti virolaiset tytöt harrastivat urheilua. *Suomen Urheilulehti* huomasi tässä selvän eron Suomen ja Viron välillä: ”Mehän tiedämme, miten äärettömän vähän meillä koulutytöt ja naiset yleensä harrastavat urheilua. Eestissä taasen on etenkin juuri koulutyttöjen keskuudessa saanut urheilu laajan, milteipä voi sanoa täydellisen kannatuksen. Käsi- ja koripallo sekä viestijuoksut ovat suosittuja kautta maan. – – Suomen naiset ovat urheilussa Eestin sisariaan paljon jäljessä.”⁴⁶

Suomen Urheilulehden ihmettelyä voi pitää tekopyhänä tai kantaaottavana. Suomessa käytiin 1900-luvun alussa kiivasta keskustelua siitä, onko naisten ylipäättään soveliaista harrastaa urheilua. Monet urheiluvaikuttajat

– esimerkiksi Martti Jukola (muutti sittemmin kantaansa) ja Lauri Pihkala – vastustivat 1920-luvulla ehdottomasti naisten kilpaurheilua. Naisten tehtävä oli hoitaa kotia ja lapsia. Asenteet eivät voineet olla heijastumatta myös suomalaisnaisten urheilun harrastamiseen. Toisaalta naisvoimistelu oli suosittua ja perinteet ulottuivat 1880-luvulle saakka (ensimmäinen naisvoimisteluseura Gymnastikföreningen för Fruntimmeri Helsingfors perustettiin jo 1876). Kansalaisjärjestöt alkoivat järjestää 1900-luvun alussa urheilukilpailuja naisille. Sallittuja lajeja olivat juoksu, yleisurheilu, hiihto ja uinti – sisällissotaan saakka. Sodan jälkeen naiset suljettiin pois urheilukentiltä. SVUL lakkautti vuonna 1923 naisten yleisurheilumestaruuskilpailut, vedoten naisvoimisteliiton olemassaoloon. Urheilukentillä TUL tarjosi naisille kilpaväylän, mutta ei juuri sitä tukenut. Naisvoimisteliitossa saattoi suorittaa urheilumerkkejä. Punaisella puolella taistelleiden naissotilaiden ja urheilevien naisten välille vedettiin Leena Laineen mukaan jonkinlainen yhtäläisyysviiva. Naisista ei saanut tehdä miesten kanssa samankaltaisia: hyviä urheilijoita ja sotilaita.⁴⁷

Koululaisurheilun ohella keskeiseksi urheiluyhteistyön muodoksi vakiintui myös ylioppilaiden välinen toiminta. Akateemisella urheilulla oli jo perinteitä: ensimmäisiä kilpailuja oli järjestetty jo 1920-luvun alkupuolella. Ylioppilaiden yhteistoiminta koettiin ilmeisen tärkeäksi, ja esimerkiksi *Suomen Urheilulehden* palstoilla

Urho Kekkonen kiinnitti asiaan huomiota. Kekkonen pohti pitkässä artikkelissaan, että ylioppilasurheilun vastaanotto oli ollut alkuun kylmähkö – arvio kytkeytyi pitkälti Helsingissä järjestettyihin Suomen ja Baltian maiden akateemisten urheilijoiden urheilukilpailuihin ja niiden organisointiin. Akateemisissa piireissä tuntui olevan vallalla ajatus, että olisi mahdotonta saada aikaan kunnollista maiden välistä ottelua. Käsityksiä perusteltiin sillä, että Suomen asema ja taso urheilusektorilla oli kuitenkin aivan jotain muuta kuin muilla Itämeren kansoilla. Kekkosen mukaan todellisuus osoittautui kuitenkin varsin toisenlaiseksi: ”Ja sanottakoon suoraan: vieraamme ylittivät odotukset. He pystyivät antamaan suomalaisille ylioppilasurheilijoille monessakin lajissa aivan tasaväkistä vastustusta, onnistuivatpa parissa tähän asti suomalaisten erikoislajissa meidät voittamaan.” Akateemisen yhteistoiminnan jatkumisen Kekkonen koki tärkeäksi. Sen merkityksen nähtiin ulottuvan laajemmalle kuin pelkkiin ylioppilaiden väliin kilpailuihin. Akateemisen yhteistoiminnan kautta urheilu saataisiin leviämään kaikkialle kunkin kohde- maan urheiluelämään.⁴⁸

Akateemisen urheilun taso ei, myönteisistä kokemuksista huolimatta, kuitenkaan suomalaisia täysin vakuuttanut. *Suomen Urheilulehti* arvioi artikkelissaan 18.10.1929 akateemisen urheilun tason olevan ”alhainen” – lehti pohdiskeli kuitenkin virolaisten tulevaisuu-

den olevan tältä osin parempi. Lehden mukaan akateemisen urheilun tulevaisuus olisi koululaisurheilussa. Senkään taso ei aiemmin ollut erityisen merkittävä, mutta sittemmin tilanteeseen oli tullut muutos: ”Kun nyt luin Eestin oppikoululaisten viimekesäisiä tuloksia, niin olin todella hämmästynyt. Eivät olekaan enää Suomen oppikoululaiset hakoja eestiläisten rinnalla.”⁴⁹

URHEILUN JULKISUUS

Urheilyhteistyötä – näin voidaan sanoa – oli myös urheilulehdistön parissa. Sanomalehdistö levitti Virossa keskeisen osan urheilu- ja liikuntauutisista ja -tapahtumista. Päivälehdet eivät kuitenkaan halunneet tai pysyneet raportoimaan yksityiskohtaisesti urheilusta. Ratkaisuna oli oman urheilulehden *Eesti Spordileht* (Viron Urheilulehden) perustaminen. Virossa ei ollut aikaisemmin ilmestynyt urheilulehteä. Mallia ja neuvoa pyydettiin Suomesta, jossa *Suomen Urheilulehti* oli ilmestynyt vuodesta 1898.⁵⁰

Eesti Spordilehtin ensimmäinen numero ilmestyi 20.4.1920. Ensimmäinen päätoimittaja oli Ado Anderkopp, jonka tilalle nimitettiin jo seuraavana vuonna Harald Tammer. Apulaisena lehdessä toimi mahdollisuuksien mukaan Johannes Villemson. Hän käänsi artikkeleita *Suomen Urheilulehdestä*. Vuosi *Eesti Spordilehtin*

perustamisen jälkeen markkinoille ilmestyi kilpailija Arthur Kukkin perustama *Vöitja-lehti* (Voittaja). Lehdessä oli paljon suomalaisvaikutteita. Lehti painettiin Helsingissä ja toimittajaksi palkattu Richard Janno käytti runsaasti suomalaisasiantuntijoiden tekstejä.⁵¹

Suomen Urheilulehti kuvaili tilannetta seuraavasti: ”*Vöitja* (Voittaja) niminen virolainen urheilulehti on julkaissut ensimmäisen tämänvuotisen numeronsa. Lehteä toimittaa tunnettu tarmokas virolainen painiskelija ja nyrkkeilijä Arthur Kukk ja ylioppilas R. Janno. Ensimmäinen numero on sangen sisältörikas – – Lehden avustajiksi ovat useat tunnetut suomalaiset urheilukynäilijät lupautuneet.”⁵²

Virossa vierailleet urheilijat ja muut urheilutoimijat kirjoittivat usein *Suomen Urheilulehteen* artikkeleita, joissa he kuvailivat paitsi seurojen välisiä kilpailutapahtumia myös laajemmin vaikutelmiaan ja havaintojaan eteläisen naapurimaan käytännöistä ja ilmiöistä. Näin teki muun muassa Hilden-niminen urheilija, joka oli osallistunut Helsingin Kisaveikkojen edustajana Tallinnan Kalevin järjestämiin kilpailuihin. Suomalaiset olivat tottuneet pitämään virolaisia ”pikkuveljen” asemassa, mutta olipa kisamatkalla tullut vastaan sellaisiakin asioita, joista Suomessa saattoi vain haaveilla: ”Heti kilpailujen jälkeen ajettiin autoilla Piirittään, Kalewin omalle upealle talolle. Oli kerrassaan kadehdittavaa

katsella seuran omia kylpy- ja hierontahuoneita monine suihkuineen. – Talolla on Kalew-seuran kaikilla jäsenillä saatavana ilmaista hierontaa. Hierojana täällä toimii suomalainen Oskari Vuorinen, entinen painija, josta virolaiset pitävät kovin hänen erikoisen hyvän hierontansa vuoksi. Olisipa meillä kaikki tällaiset mukavuudet käytettävänä, niin varmasti moni poika trenaisi paljon mieluummin ja pääsisi myös paremmin kuntoon.”⁵³

Riippumatta siitä, millä urheilun sektorilla suomalaisten ja virolaisten kahdenkeskiset urheilutapahtumat toteutuivat, ne saivat varsin runsaasti palstatilaa kummankin maan lehdissä. Lehtien palstoilla listattiin maiden urheilijoiden tuloksia ja ennätyksiä, kerrottiin kilpailumatkoista ja havainnoista, jotka koskivat niin maan urheiluoloja kuin yhteiskuntaakin.

Suomen Urheilulehden palstoilla kerrottiin suomalaisille lukijoille Viron urheiluelämän historiasta, varhaisvaiheista. Näin esimerkiksi artikkelissa 2.7.1930 *Veljeksansamme urheilun riemujuhla*, jossa nostettiin ensimmäisenä esiin virolaisten voimainkoetukset: ”Tiedämme kuitenkin, että eestiläinen on aina ollut halukas voimankoetukseen ja että jo hyvin varhain on harrastettu monenlaisia urheilumuotoja muun muassa painia, kivenheittoa ym. Urheilua harrastettiin yksinomaan silloin, kun oli suurempi tai pienempi joukko koolla.”⁵⁴

Samassa kirjoituksessa tuotiin myös esille urheilun ja seurojen merkitys Venäjän sortopolitiikkaa vastaan. Toisaalta Venäjän myönteinen suhtautuminen urheiluun mahdollisti myös järjestäytyneen urheilutoiminnan syntymisen, joka tosin kytkeytyi myös venäläistämispolitiikan vastarintaan: ”Kohosi sitten venäläis-sorto huippuunsa. Kaikkalainen liike, missä vain oli havaittavissa eestiläis-kansallista pyrkimystä, oli kielletty. Minkäänlaisten aatteellisten yhdistysten perustaminen ei voinut tulla kysymykseen. Tällöin keksittiin kiertotie. Venäjällä oli urheiluharrastus saanut sangen vankan jalansijan. Vuosittain pidettiin useita suuria kilpailuja, joihin saivat vähemmistökansallisuudetkin ottaa osaa. Senvuoksi oli näitten keskuudessa myöskin sallittu urheiluseurojen perustaminen. 1900-luvun ensi vuosina perustettiin useita pyöräilyseuroja, mutta joissa urheilu oli vain naamiona ja varsinaisena tarkoituksena aatteellinen harrastus ja eestiläisten yhdistyminen.”⁵⁵

HEIMOVELJEYTTÄ JA REHTIÄ KISAILUA

Suomen Urheilulehden kautta piirtyy Suomen ja Viron kansakuntien urheilusuhteista vivahteikas kuva. Urheilusuhteissa oli vielä maiden itsenäistymisen aikoihin ja 1920-luvun aikana selvästi havaittavissa isovelii-

pikkuveli-asetelmaa, mikä aika ajoin myös korostui urheilukirjoittelussa. Toisaalta yhtä usein nostettiin esille myös heimoyhteistyön ja jopa heimoaatteen merkitystä. Keskinäisiä kilpailuja käytiin lukuisissa eri lajeissa ja useimmiten hyvässä ja rehdyssä, joskin tiukan kilpailullisessa hengessä.

Suomalaisten ylivoima oli alkuun selvä lähes lajissa kuin lajissa, mitä lehden palstoilla mielellään myös esiteltiin. Toisaalta myös virolaisten urheilulliset ansiot tarvittaessa tunnustettiin ja heistä uskottiin koituvan suomalaisille vielä kova vastus. Urheilulliset ja materiaaliset erot tasoittuivatkin vähitellen, eikä voitto ollut suomalaisille enää mikään itsestäänselvyys.

Suomen ja Viron välisiä urheilusuhteita on tarkasteltava osana maiden koko yhteiskuntaa. Niissä tapahtunut kehitys heijastelee maissa tapahtunutta yhteiskunnallista, poliittista ja taloudellista kehitystä ja yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset heijastuivat nopeasti myös urheilusektorille. Esimerkiksi maiden yhteiskunnallisen aseman vakiintuminen vilkastutti nopeasti maiden välistä urheiluyhteistyötä; 1920–1930-luvut toivat mukanaan puolestaan suojeluskuntien ja Kaitseliitin yhteistoiminnan sotilasurheilun sektorilla.

OSA II

URHEILU ON KULTTUURIA – *Urho Kekkonen* *rautaesiripun raottajana.*

”– Viimeisenä mainitsen urheilun.

Urheilun alalla on päästy ensimmäisenä yhteistyön

alkuun ja siinä on myös päästy pisimmälle.

Monta tasaveroista maaottelua yleisurheilussa,

uinnissa eri lajeineen, jalka- ja koripallossa

on jo tähän mennessä suoritettu.

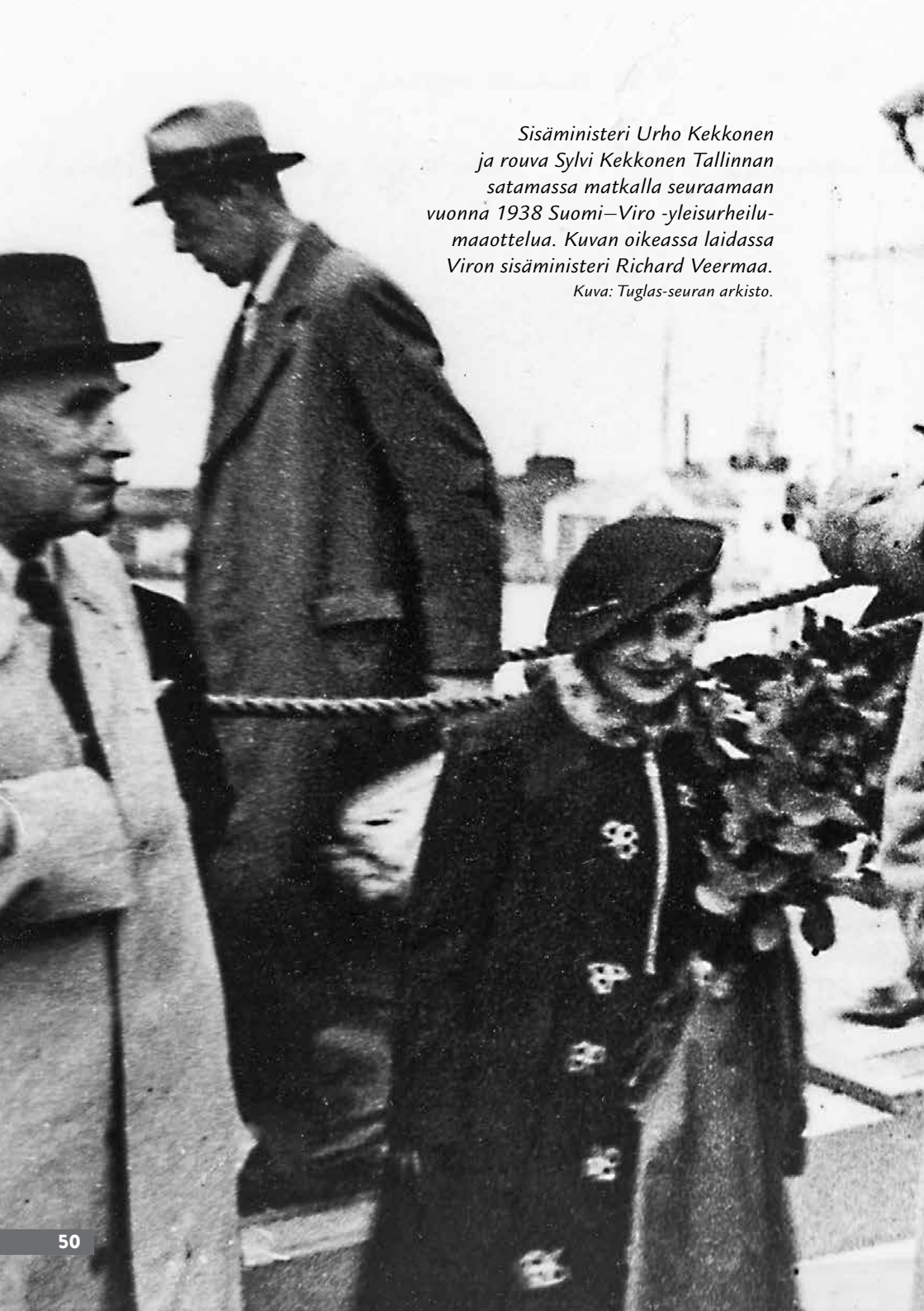
Täällä minulla on ilo tutustua

urheileviin ylioppilaisiin ja uusiin urheilukeskuksiin,

joiden näkemisestä odotan paljon.”

(Virolainen hengenvainio.

Urho Kekkosen puhe Tarton yliopistossa 12.3.1964.)

A black and white photograph showing three people on a ship's deck. In the foreground, a woman (Sylvi Kekkonen) is smiling and holding a large bouquet of flowers. She is wearing a dark, patterned coat and a dark hat. To her left, a man (Richard Veermaa) is partially visible, wearing a light-colored coat and a dark hat. In the background, another man (Urho Kekkonen) is walking away, wearing a dark suit and a light-colored hat. The background shows the harbor and buildings of Tallinn.

*Sisäministeri Urho Kekkonen
ja rouva Sylvi Kekkonen Tallinnan
satamassa matkalla seuraamaan
vuonna 1938 Suomi–Viro -yleisurheilu-
maaottelua. Kuvan oikeassa laidassa
Viron sisäministeri Richard Veermaa.
Kuva: Tuglas-seuran arkisto.*

**Tasavallan presidentti Urho Kekkonen
piti Tarton yliopiston juhlasalissa
maaliskuussa 1964 vironkielisen puheen,
joka hätkähdytti kuulijakuntaa niin
sisältönsä kuin kielivalintansa puolesta.
Kekkonen korosti puheessaan,
kuinka virolainen kansallinen kulttuuri,
Suomen ja Viron yhteenkuuluvuus ja yhteistyö
”liittyy molempien kansojen henkisen
omaleimaisuuden keskeisimpään ilmentämiseen,
virolaisuuden ja suomalaisuuden sisäiseen
löytämiseen”. Sanat koskettivat syvästi
Neuvosto-Virossa eläviä virolaisia.**

Kekkonen suuntasi sanansa etenkin opiskelijoille. Kekkonen osoitti puheessaan opiskelijoiden suuren vastuun maansa menestyksestä. Kekkonen mielestä he vastasivat silloin ja tulevaisuudessa Viron henkisestä, taloudellisesta ja teknisestä edistyksestä. Nuorison tuli olla kehittämässä maataan ”edistyneeksi ja kehittyneeksi maaksi, jossa kaunis virolainen elämänleima tulee aina näkymään”. Urheilua ei voinut tässä kontekstissa sivuuttaa. Sillä oli kehitystyössä oma merkittävä

---

roolinsa. Urheilun avulla oli mahdollista rakentaa kansakuntaa ja kansallista identiteettiä. Veljeskansojen yhteistyö urheilun saralla oli saatu hyvään alkuun jo ennen Kekkonen matkaa Viroon. Kekkonen puheesta *Virolainen hengenvainio* oli hyvin luettavissa rivien välistä Kekkonen ajatus ”urheilu yhdistää kansoja – urheilu on kulttuuria”.^{56, 57}

Suomen tasavallan presidentin saapuminen Tarttoon herätti laajalti huomiota ja sai väkijoukot liikkeelle. Virolaiset halusivat nähdä edes vilauksen Suomen päämiehestä, joka tiedettiin estofiliksi ja jonka sympatiat Viroa ja virolaisia kohtaan olivat olleet virolaisten tiedossa jo toisen maailmansodan aikana ja ennen sitä. Kekkonen oli tarkoitus pitää puheensa Tarton yliopistossa, jossa arvovaltainen kuulijakunta oli odottamassa. Tulevan puheen sisällöistä ei ollut mitään tietoa... Mikä olisi sen sanoma? Viroksi pidetty puhe osoittautui menestykseksi. Toimittaja Enn Anupõld muisteli puhetta: ”Meille oli äärettömän tärkeää, että hän piti puheensa viroksi, mutta merkittävä ja velvoittava oli myös sanoma, jota hän alleviivasi ja korosti: nuoret virolaiset, teidän harteillanne on Viron tulevaisuus. Se oli suuri haaste, tavoite, jonka meille asetti naapurimaan päämies virolaisille epätoivoa täynnä olevana aikana.”⁵⁸

Urho Kekkonen yhteydet virolaiseen urheiluelämään ovat tiedossa aikaisemman tutkimuksen ja kirjallisuuden pohjalta ja tätä kautta tiedetään myös, millaisia konkreettisia yhteyksiä Urho Kekkosella oli virolaiseen urheiluelämään. Muistikuvien kautta voidaan luonnehtia, millaisiksi virolaiset kokivat nämä yhteydet. Kekkonen puheita ja kirjoituksia urheilusuhteiden kehittämistä on myös julkaistu eri teoksissa.⁵⁹

Tässä artikkelissa⁶⁰ analysoidaan ja selvitetään Kekkonen virolaista urheiluelämää sekä Suomen ja Viron välisiä urheilusuhteita käsitteleviä tekstejä ja puheita sekä näiden taustoja, motiiveja ja sisällöllisiä painotuksia. Tekstit ja puheet sidotaan ajan kulloiseenkin poliittiseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin. Lähtökohtana on olettamus, että yksilöllä – Kekkosella – on ollut toiminnalleen jokin tavoite ja päämäärä, joka on ollut osa suurempaa kokonaisuutta. Tältä pohjalta voidaan esittää useita kysymyksiä: miksi Kekkonen tuki urheilun alalla yhteistyötä Viron kanssa; mitä hän teoillaan, puheillaan ja kirjoituksillaan pyrki viestittämään; mitä urheilu pohjimmiltaan merkitsi Kekkoselle tai Virolle ja suomalais-virolaisille suhteille; oliko kyse vain urheiluyhteistyöstä vai liittyikö siihen poliittisia ja yhteiskunnallisia tavoitteita?

Urho Kekkonen julkiset kirjoitukset ja puheet muodostavat artikkelin primaariaineiston. Kirjoitukset löytyvät Kansalliskirjaston ylläpitämästä julkaisuarkistosta (Doria)⁶¹, jonka UKK-aineisto pitää sisällään muun muassa Urho Kekkonen kirjallisen tuotannon.

Artikkelin primaariaineiston käsittelyssä käytetään analyysimenetelmänä lähilukua eli Kekkonen kirjallisten tekstien ja puheiden analyysia ja tulkintaa. Kekkonen toiminnasta ja puheista on myös aikalaishavaintoja ja myöhempiä muistikuvia. Tällöin puhutaan kertomuksista, joissa Kekkonen on toimija ja samalla osa suurempaa kokonaisuutta. Näin muodostunutta aineistoa analysoidaan niin sanotun narratiivisen analyysin avulla. Pyrkimyksenä on selvittää, millaisia ovat Kekkonesta kerrotut kertomukset. Toisaalta pyritään selvittämään, miten Kekkonen ja hänen toimintansa hahmotuvat kertomuksenkaltaisena rakenteena.

Kekkonen urheiluyhteyksiä Viroon on tarkasteltava osana ajan poliittista kontekstia. Ne on myös sidottava laajemmin Kekkonen muihin Viro-yhteyksiin. Selityksiä Kekkonen toiminnalle tai motiiveille voidaan etsiä esto-fiilisyydestä ja ajan poliittisesta ilmastosta. Artikkelin alussa luodaan katsaus Kekkonen Viro-suhteiden lähtökohtiin ja siihen, mitä ne olivat maailmansotien välisenä

---

aikana. Toinen maailmansota muodostaa vedenjakajan niin suomalais-virolaisissa suhteissa kuin myös käytännössä teeman käsittelyssä tässä artikkelissa. Toisen maailmansodan seurauksena Viron yhteiskuntajärjestelmä muuttui Viron joutuessa osaksi Neuvostoliittoa (Neuvosto-Viron aika). Alkuun suhteet Suomeen käytännössä katkesivat. Tätä seuraa suomalais-virolaisten urheilusuhteiden uudelleen viriäminen, Urho Kekkosen Viron matka vuonna 1964 sekä sen vaikutukset urheilusuhteisiin.

Urho Kekkonen piti Tarton yliopistossa 12.3.1964 puheen Virolainen hengenvainio, jossa urheilu nousi tasaveroiseen asemaan tieteen ja kulttuuriyhteistyön kanssa. Kuva: Rahvusarhiivi filmiarhiiv: Eesti Teadete-agentuur AS (AIS), EFA.204.0.65756, Eesti NSV-s külaskäigul viibiv Soome president U. K. Kekkonen Tartu Riikliku Ülikooli aulas kõnelemas. Kuvaaja: Norman, Erich.

KEKKONEN – VIRO – VIROLAISUUS

Maailmansotien välisellä ajalla heimoaate ja estofilia olivat luontainen ja tiivis osa ylioppilaiden elämää. Näin oli etenkin Helsingin yliopiston Pohjois-Pohjalaisessa Osakunnassa. Ylioppilaiden suhteet eteläiseen heimo-veljeen olivat vielä 1900-luvun vaihteessa ja ensivuosi-kymmenellä sangen ohuet, mutta 1920-luvun kuluessa ne vahvistuivat. Ylioppilassuhteiden kulminaatiopiste oli Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan, Etelä-Pohjalaisen Osakunnan ja Eesti Üliõpilaste Seltsin välisen akateemisen ystävyys­sopimuksen, liittosopimuksen, solmiminen Tartossa 28.10.1928.⁶²

Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan kuraattori Vilho Helanen oli työskennellyt huomattavasti sopimuksen puolesta. Sen solmiminen olikin hänelle suoranainen työvoitto. Helasen mukaan: ”Se pitkä aika, mikä täten kului ensimmäisen suomalaisten ja eestiläisten ylioppilasjärjestöjen välillä solmitun ystävyys­sopimuksen valmisteluihin todistaa, että suomalais-eestiläisellä yhteistyöllä oli aluksi melkoiset vaikeudet voitettavanaan akateemisen nuorison omassakin keskuudessa nimenomaan tällä puolen Suomenlahden”.⁶³

Myös Urho Kekkonen Viro-sympatioiden tausta on Pohjois-Pohjalaisessa Osakunnassa sekä Akateemisessa Karjala-Seurassa (AKS), johon hän liittyi jäseneksi vuonna 1924. Osakunnan opiskelijoista heimotyöhön

osallistuivat muun muassa Aaro Pakaslahti, Eljas Simojoki, Vilho Helanen ja Niilo Kärki. Toiminta oli hyvin käytännönläheistä ja esimerkiksi vuonna 1925 AKS aloitti yhteisten Suomi-Viro -ylioppilaspäivien järjestämisen. Päivät olivat menestys ja niiden herättämän yleisen innostuksen myötä ja Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan esimerkin mukaisesti myös muut Helsingin yliopiston suomenkieliset osakunnat solmivat 1920–1930-luvuilla ystävyyssuhteet Tarton ylioppilasorganisaatioiden kanssa.⁶⁴

AKS:n Viro-suuntaukseen liittyi kiinteänä osana maanpuolustustyö. Kulttuuriheimotyön rinnalle nousi voimakkaasti poliittinen heimotyö, jonka keskeisenä ajatuksena oli Suomen turvallisuuden vahvistaminen. Tämä tuli toteuttaa yhdessä eteläisen veljeskansan kanssa. Vuonna 1928 Vilho Helanen, yksi AKS:n johtajista totesi: “Ei ole olemassa itsenäistä Eestiä ilman itsenäistä Suomea, eikä ole olemassa itsenäistä Suomea ilman itsenäistä Eestiä.” AKS tuki reunavaltiopolitiikkaa, josta Suomi oli kuitenkin virallisesti luopunut vuonna 1922. AKS kritisoikin Suomen hallituksen penesää suhtautumista Baltian suuntaan. Järjestön heimotyö Viron suuntaan perustui pitkälti ajatukseen idästä tulevan yhteisen uhan torjumisesta: ”– – veljesmaiden Eestin ja Suomen tulevaisuuden kannalta on välttämätöntä näiden maitten läheinen yhteenliittyminen,

kun ratkaisevan hetken tullen on torjuttava idästä tuleva hyökkäys”.⁶⁵

Vuonna 1906 oli perustettu Suomalaisuuden Liitto, jonka tavoitteeksi oli asetettu herättää ja vahvistaa kansallista tietoutta ja ajattelutapaa sekä edistää suomalaista kulttuuria. Liitossa käytiin vuoden 1927 vuosikokouksessa tiukkaa keskustelua liiton periaatteista. Varatuomari, hovioikeuden auskultantti Urho Kekkonen, joka oli liittynyt yhdistyksen jäseneksi vasta edellisenä vuonna, kritisoi voimakkaasti liiton linjaa ja moitti liittoa ”passiivisuuden ja peräänantavaisuuden hengestä” suomalaisuuskysymyksessä. Kekkosen mielestä liitto ei ollut noudattanut Johannes Linnankosken jättämää perintöä ja aatteidensa mukaisesti edistänyt kansallistunnetta. Nyt oli aika ”pumpata tämän liiton happeköyhiin keuhkoihin aktiivisen suomalaisuuden henki”. Kekkonen oli mukana valtaamassa Suomalaisuuden Liittoa aktivistien hallintaan. Kekkosen ”vallankaappaus” oli onnistunut: hänet valittiin liiton keskushallitukseen, vuonna 1929 varapuheenjohtajaksi ja puheenjohtajaksi vuosina 1930–1932. Tavoitteidensa mukaisesti Kekkonen ja muut aktivistit vahvistivat liiton suomalaisuustyötä. Uuden linjan eräs ilmentymä oli panostaminen heimotyöhön. Viroon suuntautuvan heimotyön osalta vuosi 1928 muodostui käännekohtaksi Suomalaisuuden Liiton sukukansaosaston

toiminnassa. Sukukansaosaston yhteyteen perustettiin tuolloin erillinen Eesti-toimisto vastaamaan heimo-yhteistyöstä ja kontaktien järjestämisestä Viroon. Tässä toiminnassa oli mukana myös Urho Kekkonen. Samalla Viro nousi sukulaiskansojen joukossa erityis- asemaan.⁶⁶

Kekkonen mahdollisuuksia edistää muun muassa heimotyötä edesauttoi se, että hänet valittiin *Ylioppilaslehd*en päätoimittajaksi 20. helmikuuta 1927. Kekkosella oli tosin kokemusta sanomalehtialalta jo entuudestaan. Hän oli ollut toimittajana tai hänen tekstejään oli julkaistu muun muassa *Kajaanin Lehdessä*, *Kainuun Sanomissa*, *Suomen Heimossa*, *Ylioppilaslehdessä*, *Aitosuomalaisessa*, *Helsingin Sanomissa*, *Urheilulehdessä* sekä *Miekka ja Sana* -lehdessä.⁶⁷ Kirjoittelun myötä Kekkosesta oli kehkeytynyt terävä ja taitava sananmiekan käyttäjä.

*Ylioppilaslehd*en päätoimittajana (1927–1928) Kekkonen pyrki edistämään Helsingin yliopiston suomalaistamista. Hän myös piti tarpeellisena Suomen ja Viron, kahden heimokansan, lähentymistä ja halusi tätä pyrkimystä ajatellen edesauttaa viron kielen opettamista Suomen lukioissa. Käytännössä Kekkonen pitkälti jatkoi kirjoituksissaan sitä, mitä päätoimittajina aiemmin toimineet Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan edustajat Yrjö Vuorjoki, Vilho Helanen ja Aaro Pakaslahti olivat edeltävinä vuosina kirjoittaneet. *Ylioppilaslehti* oli näin

ollut omalta osaltaan luomassa aitosuomalaista rintamaa Helsingin yliopistossa.⁶⁸

Heimokysymys ja yhteistyö Viron kanssa olivat myös turvallisuuspoliittisia kysymyksiä. Turvallisuuspolitiikan näkökulmasta Suomen ja Viron intressit olivat yhteiset – siksi Suomen tuli lähestyä Viroa Ruotsin sijaan. Viron tasavallan 12. itsenäisyyspäivänä 24.2.1930 AKS tuomitsi julkisessa kirjoituksessaan virallisen Suomen ulkopoliittikan viileyden Viroa kohtaan. Kekkonen puolestaan totesi: “Suomea ja Viroa yhdistävät ulkopoliittiset intressit, mitä voidaan vahvistaa kulttuurisuhteiden avulla.” Kekkonen toiminnan painopiste oli kulttuurisuhteissa.⁶⁹

Suomessa oikeistolainen heimotyö, etenkin AKS:n taholla, muuttui yhä selvemmin oikeistolaishenkiseksi heimopolitiikaksi 1930-luvulla. Tämän kehityksen huipentumana voidaan pitää Viron vapaussoturien liiton tekemää vallankaappausyritystä Virossa vuonna 1935. Järjestelyihin oli sekaantunut myös suomalaisia. Kun lisäksi ylioppilaiden, erityisesti Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan, taholta osoitettiin voimakasta kritiikkiä Viron hallitusta kohtaan, oli suhteiden kärjistyminen väistämätöntä. Suhteiden normalisoimiseksi Suomessa nähtiin tarpeellisena perustaa yhdistys, jonka avulla pystytäisiin tekemään selvä ero äärioikeistolaisen leiman saaneeseen toimintaan.⁷⁰

Tältä pohjalta perustettiin Suomalais-Virolainen Seura Helsingissä vuonna 1936. Jäsenistö oli hyvin arvovaltaista: seuran perustavaan kokoukseen osallistuivat muun muassa J. K. Paasikivi, Kyösti Kallio, Urho Kekkonen, Kustaa Vilkuna, V. J. Sukselainen, Martti Haavio ja O. W. Louhivuori. Seura asetti tavoitteekseen tehdä Viroa ja sen kulttuuria tunnetuiksi Suomessa. Se halusi myös toimia maiden hyvien, luottamuksellisten suhteiden säilyttämiseksi ja lujittamiseksi. Suomalais-Virolainen Seura solmi nopeasti yhteydet vastaaviin virolaisiin järjestöihin. Urho Kekkonen oli seuran aktiivinen jäsen ja sen esimies vuosina 1938–1944.⁷¹

Lokakuussa 1939 Viron tilanne alkoi synkentyä: Neuvostoliitto esitti maalle uhkavaatimuksen ja vaati Virolta alueita sotilastukikohdille. Sisäasiainministeri Kekkonen saatua kuulla asiasta hän keskusteli tilanteesta ulkoministeriön kanssa ja esitti, että Pohjoismaiden diplomaattien tulisi yhteisellä esiintymisellä Moskovassa tukea Viroa. Kekkonen mielestä mahdollinen tukikohtasopimus vaarantaisi myös Suomen turvallisuuden. Kekkonen laati asiasta esityksen pääministeri A. K. Cajanderille, mutta sen toteuttamiselle ei ollut edellytyksiä.⁷²

Toisen maailmansodan aikana Suomalais-Virolaisella Seuralla oli erityinen rooli Suomen ja Viron välisten suhteiden järjestelijänä. Kesä-elokuussa 1941

tilanne Virossa kiristyi: Saksa miehitti maan. Seurauksena oli muun muassa, että Suomeen saapui tuhansia virolaisia pakolaisia vuosina 1943–1944. Suomalais-Virolainen Seura ja sen jäsenistä erityisesti Urho Kekkonen ja Kustaa Vilkuna pyrkivät toimimaan pakolaisten hyväksi. Tilanne oli kuitenkin poliittisesti hyvin arka-luontoinen. Ongelmana oli, että Saksa oli Suomen liittolainen sodassa Neuvostoliittoa vastaan; lisäksi saksalaiset olivat useaan kertaan ilmoittaneet suomalaisille, ettei Viron kysymys kuulunut Suomelle. Kekkonen uhmasi kieltoja ja ajoi pakolaisasiaa muun muassa poliittisella tasolla.⁷³

YLIOPPILASKISOISTA YLEISURHEILU- MAAOTTELUIHIN

**”Mitä ylioppilas harrastaa ja ajattelee
tänään, sitä harrastaa ja ajattelee huomenna
koko maa”⁷⁴**

Suomen, Viron, Latvian ja Liettuan (SELL) ylioppilas-kilpailuperinne sai alkunsa vuonna 1923, kun Viron akateemisten urheiluliitto järjesti Tartossa ensimmäiset kilpailut. Kaikkienensa SELL:n kilpailuja järjestettiin aina vuoteen 1940 asti: kesäkilpailuja 14 kertaa ja talvikilpailujakin kuudesti. Shakissa järjestettiin kisat kolme kertaa. Kahdessa ensimmäisessä, Tartossa ja Riiasa järjes-

tetyissä kilpailussa mukana olivat myös puolalaiset, mutta jatkossa heidän osallistumisensa evättiin liettualaisten vaatimuksesta. Muodollisena syynä oli, että Puola ei ollut Baltian maa, mutta todellisuudessa taustalla vaikuttivat Puolan ja Liettuan aluekiistat.⁷⁵

Urho Kekkonen oli itsekin mukana SELL:n kilpailutoiminnassa 1920-luvulla. Hän osallistui kilpailuihin niin urheilijana kuin urheiluorganisaattorina. Kekkonen saavutti kilpailuissa myös menestystä urheilijana. Kolmansissa kilpailuissa vuonna 1926 Kekkonen sijoitui kolmiloikassa kolmanneksi tuloksella 12.84. Samoissa kilpailuissa hän ylitti korkeushypyssä 180 senttimetriä, joka oli samalla akateemisten uusi ennätys.⁷⁶

Pian kilpailujen jälkeen ilmestyi 12.10.1926 *Suomen Urheilulehdessä* nimimerkki U. K:n kirjoittama artikkeli *Suomen ja Baltian maiden ylioppilasurheilua lähentämään*. Nimimerkin takana oli Urho Kekkonen. Aluksi Kekkonen kirjoitti kilpailujen herättämistä epäluuloista: ”Äskettäin Helsingissä suoritettut Baltian maiden ja Suomen akateemiset urheilukilpailut otettiin täällä Suomessa, silloin kuin ennakkotiedot kilpailujen järjestämisestä alkoivat saada kiinteän muodon, verrattain kylmästi vastaan”. Suomalaisten ylioppilasurheilupiiri- en mielestä kunnollista kilpailua ei voitu saada aikaa. Suomalaisten taso oli eri luokkaa. Kilpailut oli kuitenkin järjestettävä: ”Mutta kun Suomen ylioppilaskunta

vakaasti tahtoi, että Suomen Akateemisen Urheiluliiton [SAUL] on balttilaiset ylioppilaskisat tänä syksynä järjestettävä, ja kun kaikki Baltian maat, Eesti, Latvia ja Lietua, lupautuivat lähettämään kukin edustavan joukkueen kilpailuihin, uskalsi SAUL syyskisat panna toimeen.”⁷⁷

Kylmäkiskoisuus ei sinänsä ollut yllättävää. Sen taustalla vaikuttivat epäilemättä niin urheilulliset kuin myös ulkopoliittiset syyt. Suomi oli 1900-luvun alkupuolella yleisurheilun ”suurvalta” maailmassa. Maaotteluita oli käyty aiemmin jo Ranskan ja Ruotsin kanssa, ja erityisesti Ruotsia vastaan kilpailuissa olivat panokset olleet kovat. Tavoitteina olivat olleet paitsi maaotteluvoitto ja kovat tulokset myös henkisen yliotteen saaminen naapurimaasta. Suomi–Ruotsi -maaottelut olivatkin nostattaneet vahvoja tunteita niin urheilijoiden kuin kilpailuja seuranneen yleisön keskuudessa. Poliittisella puolella niin kutsuttu reunavaltiolitiikka, jolla tarkoitettiin Suomen, Puolan ja Baltian maiden yhteistyötä, oli vaihtoehtona ohitettu. Ulkopoliittisena linjana oli suuntautuminen Kansainliittoon ja Pohjoismaihin, mikä käytännössä tarkoitti Ruotsia. Kuitenkin samanaikaisesti Suomen sisäpolitiikassa kärjistyi kiista suomen ja ruotsin kielten asemasta. Aitosuomalaiset määrittivät suomalaisuuden suomenkielisyytenä ja ”kansallisella” tarkoitettiin nimenomaan suomen kieltä. Ylioppilaskiirit olivat vahvasti aitosuomalaisuuden puolella. Tätä

heijastellen osakunnat tulivat solmimaan yhteistyösopimuksia virolaisten vastaavien järjestöjen kanssa. Tältä pohjalta ei siis ollut yllättävää, että myös urheilurintamalla haluttiin vahvistaa yhteyksiä nimenomaan etelän suuntaan. Kilpailut osoittautuivat onnistuneiksi, myös urheilullisesti. Balttilaiset vieraat menestyivät yli odotusten.⁷⁸

Kilpailujen tulevaisuutta oli kuitenkin vaikea arvioida – se oli epävarmaa. Myös Kekkonen epäili, ”kannattaako Suomen ylioppilasurheilun hakea kiinteämpiä suhteita Baltian maiden ylioppilasurheilun kanssa”. Varauksellista näkökulmaa voi perustella sillä, että Baltian maiden urheilun taso verrattuna Suomeen oli aivan erilainen. Balttilaisista urheilijoista ei ollut laajalla rintamalla vastusta suomalaisille: ”Suomen urheiluelämällä ei ainakaan yleisurheilun alalla ole vielä lähi-vuosina kai mitään opittavaa Itämeren maiden urheiluelämältä, sillä onhan Suomi saanut monia vuosia ennen kuin mainitut maat tuntea urheilun valloittavan sijan kansan ajatuksissa ja tottumuksissa. Nämä äskettäin itsenäistyneet, säälimättömän vieraan sorron alta vapautuneet maat, eivät olleet olleet tilaisuudessa Suomen lailla harjottamaan urheilua arkisessa muodossa jo sen alkuaajoista lähtien. Suomi on kerta kaikkiaan vielä huomattavasti ylivoimainen Baltian maiden rinnalla yleisurheilun alalla.”⁷⁹

Suomalaisen yleisurheilun korkea taso ei kuitenkaan Kekkosen mielestä ollut peruste tai oikeuttanut ”kieltäytymään suhteista takapajulla olevien sukulaiskansojemme kanssa”. Urheilun avulla voitiin vahvistaa kansallista identiteettiä, jalostaa rotua ja luoda uusia elinvoimaisia sukupolvia. Toisaalta, suomalaisten velvollisuus oli auttaa Itämeren maiden kansoja: ”– – sillä meidän velvollisuutemme on, parempiosaisina sukulaisina, naapureina ja kohtalotovereina, antaa kaikkea sitä apua ja kehotusta, mitä voimme urheiluesimerkillämme vielä tällä hetkellä verrattain kehittymättömissä oloissa oleville Baltian maille antaa. Ja tämä yhteys, jossa me olemme antavana puolena, Eesti, Latvia ja Liettua, vastaanottavina puolina, on parhaiten järjestettävissä juuri ylioppilasurheilun puitteissa, sillä, niin kuin Suomessakin aikoinaan, muodostaa Itämerenmaissa juuri ylioppilaat urheiluväen kantajoukon. Jos me pystymme näiden maiden ylioppilaille opettamaan jotakin, niin saamme olla vakuutetut siitä, että tuo opetus koituu hyvinkin pian sanotun maan koko urheiluelämän hyväksi. Ylioppilaskisojen merkitys ei rajotu näinollen vain suljettuun ylioppilaspiiriin, se ulottuu laajan kansan hyväksi, sillä yleinen tosiasia on, että se mitä ylioppilas harrastaa ja ajattelee tänään, sitä harrastaa ja ajattelee huomenna koko maa.”⁸⁰

Kekkosen mielipiteestä ei voi erehtyä. Hän nosti vahvasti esille urheilun yhteiskunnallisen merkityksen koko

kansalle. Kekkonen mielestä urheilu oli osa kansalaiskasvatusta – sen avulla kasvatettiin niin ruumiillisesti kuin henkisesti vahvoja nuoria isänmaan palvelukseen. Kekkonen oli tuonut ajatusta esille jo aiemmin, useissa eri yhteyksissä. Esimerkiksi kirjoituksessaan *Urheilun merkitys* 23.3.1922 Kekkonen arvioi kansainvälisillä kilpailukilpailukentillä saavutettujen voittojen merkityksen suureksi; urheilulla oli kuitenkin myös suuri ”sisäpoliittinen merkitys”: ”Eikä suomalainen urheilu kohdistu, eikä saakaan kohdistua vain yksinomaan voittojen tavoitteluun ulkomaisilla, enempi kuin kotimaisillakaan kilpailukilpailukentillä, vaan se kohdistuu ja sen on kohdistuttava kasvattamaan kansastamme voimakasta ja elämäntalousta, terästävänsä sukupolvi sukupolvelta rotuamme, niin että maassamme on kerran kansa, joka kestää ja joka valloittaa onnensa työllään ja toiminnallaan. Kilpailukilpailukentät ja hiihtoladut olkoot innostajina, mutta ei voitot ainoina päämäärinä, ei kunnian tavoittelu yksinomaan kannustimena. Jokaisen urheilijan korkeimpana päämääränä on oleva kilparadalle ja hiihtoladulle lähtiesään: ’Terve sielu terveessä ruumiissa’”.⁸¹

Kekkonen korosti kirjoituksessaan urheilun kansallista merkitystä. Silti siinä kiinnittää huomiota se, että myös Suomen ulkopoliittikka nostetaan mukaan tekstiin.⁸² Poliittiset suhteet, kaupallinen kanssakäyminen ja urheiluyhteistyö esitetään tasavertaisina. Kekkonen arvioi, että yhteistyö Suomen ja Baltian maiden kesken tulisi

vahvistumaan. Käytännössä Kekkonen sanavalinnoiltaan määritteli itsensä itse asiassa niin sanotun reunavaltioyhteistyön (ei politiikan) kannattajaksi. Kekkonen kirjoitti: ”Suomen ulkopolitiikalla yleensäkin tulee tästä lähtien olemaan entistään enemmän taipumuksena lähestyä Baltian maita ja muovailla menettelytapansa ja ohjelmansa niiden vaatimuksia huomioonottaen, sillä näiden maiden asema lännen etuvartijoina itää vastaan pakottaa ne läheiseen vuorovaikutukseen ja kiinteään yhteistyöhön keskenään. Kanssakäyminen kaupallisella alalla Suomen ja Baltian maiden välillä tulee myös ajanmittaan kasvamaan. Kaikkinaiset suhteet tulevat lujittumaan ja on onnellista tälle maamme menestykselle niin ensiluokkaiselle asialle, että myös maiden urheiluelämä on löytänyt edes urheiluottelujen muodossa varsin voimakkaita yhteisiä kiintopisteitä. Ja kun Suomen ylioppilaskunta on ottanut erääksi ylioppilaspolitiikkansa tehtäväksi baltilaisten urheilu-suhteitten lujittamisen, niin olisi aivan poissa laidalta, jos SAUL suhtautuisi poistyöntävästi Baltian maiden yliopistojen urheiluihin ja sen edustajiin.”⁸³

Kekkonen mielipiteet olivat poliittisesti sopusoinnussa Maalaisliiton ja Edistyspuoleen linjojen kanssa. Eteläinen suunta oli vaihtoehto skandinaaviselle suuntaukselle, jota erityisesti oikeisto ja ruotsalaiset pyrkivät edistämään. Ylioppilaskunta, Akateeminen Karjala-Seura ja monet ylioppilasjärjestöt suhtautuivat myön-

teisesti heimotyöhön ja kanssakäymiseen erityisesti Viron suuntaan – tämä kaikki sopi myös Kekkonen henkilökohtaiseen aatemaailmaan. Kekkonen on itse todennut Tamminiemessä toukokuussa vuonna 1964 pitämässään puheessa kuuluvansa siihen sukupolveen, jolle Unkarin ja Viron kysymys oli tunneperäinen.⁸⁴

Artikkelin lopussa Kekkonen pohti tulevaisuutta ja esitti vaatimuksen Suomen Akateemisten Urheiluliitolle. Kekkonen mielestä oli ilmeistä, että urheilu Baltiassa eli nousukautta ja oli selvää, että näiden maiden urheilijat tulisivat myös saavuttamaan kansainvälisen tason. Siksi olisi tärkeää, että Suomi saisi ensimmäisenä solmittua säännölliset kilpailuyhteydet Baltian maihin. Kekkonen mukaan ”siltoin emme enää toimi yksinomaan antajina, siltoin on meillä suomalaisilla jo opittavaakin naapureil-tamme”. Siksi SAUL:n tuli edelleen vahvistaa urheilusuhteita Baltian maiden suuntaan. Suomesta tuli lähettää hyviä urheilijoita Virossa, Latviassa ja Liettuassa järjestettäviin akateemisiin urheilukilpailuihin – taloudelliset resurssit eivät Kekkonen mielestä saisi olla perusteina urheiluyhteistyön epäämiselle. Kekkosella oli myös ratkaisuehdotus: ”– SAUL rahanpuutteessa kituvana liittona olisi ilman apua aivan kykenemätön urheilumatkoja, jopa kotimaisia kansainvälisiä kilpailujakin, järjestämään, on ylioppilaskunnan astuttava taloudellisesti avustamalla tekemään yhteistyö ulkomaitten kanssa mahdolliseksi.”⁸⁵

Henkilökohtaisella tasolla Kekkonen jatkoi urheiluorganisaattorina SELL:n tapahtumissa ja esimerkiksi Riiassa vuonna 1928 pidetyssä konferenssissa hän toimi Suomen valtuuskunnan johtajana. SELL:n kilpailut pysyivät muutoinkin Kekkonen mielessä läpi vuosikymmenten. Esimerkiksi Tarton yliopistossa vuonna 1964 pitämässään puheessa hän muisteli olleensa aktiiviurheilijana mukana kilpailuissa kisaamassa Helsingin yliopiston edustajana Tarton yliopiston ylioppilaskunnan edustajia vastaan SELL:n kilpailuissa: ”Omasta puolestani toivon, että nämäkin riemukkaat ylioppilaskilpailut voitaisiin vielä herättää henkiin”.⁸⁶

”Kahden veljeskansan välinen maaottelu on aina ystävyyssottelu”⁸⁷

Kekkonen näki urheilun osana kansallista ja isänmaallista työtä sekä ulkopoliittikkaa. Käsityksensä hän myös toi suorasukaisesti esille muun muassa pohtiessaan Suomen yleisurheilun ulkomaisia suhteita syyskuussa 1933. Kekkonen mielestä urheilua saattoi käyttää apuna edistettäessä maan kansainvälistä arvostusta: ”Me lähdemme siitä, että urheilun avulla tulee levittää tietoisuutta maastamme ja sen oloista, urheilun avulla tulee hankkia ystäviä ulkona maailmalta, urheilun avulla tulee vahvistaa itsenäisyyttämme ja sen perusteita.”⁸⁸

Kekkonen myös totesi vahvasti isänmaan menestyksen vaativan, että nuoriso kasvatettaisiin ruumiiltaan ja hengeltään kelpolliseksi tehtäviinsä. Urheilukasvatus oli yksi keino tavoiteltaessa tätä päämäärää: ”Se opettaa nuorison ymmärtämään, että kaikkien saavutusten edellytys on työ. Mutta urheilu opettaa samalla, että niin kuin urheilussa menestys on hellittämättömän työn ja henkisen kuntoisuuden tuloksena, niin on yksilön menestys yhteiskunnassa, samoin kuin kansakunnan menestys ja hyvinvointi, työstä ja siveellisestä kunnosta riippuvainen. Tällä tavoin urheilu luo pohjan oikealle käsitykselle sen yhteiskunnan menestymisen edellytyksistä, johon kuulumme, ja jonka hyväksi olemme velvolliset työskentelemään.”⁸⁹

Suomen ja Viron yleisurheilusuhdetta edisti osaltaan Los Angelesin vuoden 1932 olympialaisissa tapahtunut Paavo Nurmi -episodi, jonka seurauksena Suomen urheiluliiton puheenjohtaja Urho Kekkonen katkaisi yleisurheilusuhdet Ruotsiin. Episodin taustalla olivat ruotsalaisten Nurmea kohtaan esittämät syytökset sala-ammattilaisuudesta (rahapalkkiot). Kekkonen loukkaantui ruotsalaisten syytöksistä ja käänsi katseensa entistä voimakkaammin etelään: yleisurheilumaaotteluita voitaisiin jatkossa käydä Ruotsin sijaan Viron kanssa. Kekkonen mielipiteiden taustalla vaikuttivat varmasti myös SELL:n onnistuneet kilpailut sekä se, että useissa muissa urheilulajeissa oli järjestetty Suomen ja Viron

välillä maaotteluita. Suomen ja Ruotsin välisen yleisurheilukiistan seurauksena maaottelusuhteet Ruotsin kanssa pysyivät poikki vuoteen 1939. Viro-otteluita sen sijaan järjestettiin tasaiseen tahtiin vuosina 1934–1939. Maiden välinen tasoero oli kuitenkin sen verran selvä, että Suomi kilpaili B-joukkueella.⁹⁰

Kekkonen ”hajasijoitti” Viro-ottelut maakuntiin. Tällä hän halusi osoittaa luottamustaan maakuntien urheilua kohtaan, mutta myös edistää urheilutoiminnan leviämistä eri puolille maata.⁹¹ Kekkonen mielestä urheilu muutoinkin oli enemmän maaseudun ja pienten

Suomi–Viro -maaottelun 200 m Kouvolassa kesäkuussa 1939. Sisäradalta Konstantin Ivanov, Viljo Miettinen, Martti Määttänen ja Harry Aumere. Kuva: Urheilumuseo.

maaseutukaupunkien kuin kaupunkien tai suurten asutuskeskusten asia. Oli toki tosiasia, että Suomessa suurimpien kaupunkien urheiluseurat olivat selkeästi vahvimpia, mutta tälle oli myös selitys: taustalla ei yleensä ollut seuran omien kasvattien menestys, vaan tilannetta selitti lähinnä maaseudulta työansioiden tms. vuoksi kaupunkeihin muuttaneet. Kekkonen mielestä tulikin pyrkiä ”estämään nuorten nousevien kykyjen” muuttaminen tutuilta ja turvallisilta kotiseuduiltaan kaupunkeihin, vieraisiin oloihin – ympäristön ja olosuhteiden muutos ei välttämättä ollut kaikille hyväksi.⁹²

Kekkonen pohti myös huippu-urheilun ja joukko-urheilun suhdetta. Hänen mielestään ne tukivat toinen toistaan. Maaotteluiden hajasijoittamisella maakuntiin ympäri Suomea Kekkonen halusi edistää urheilupropagandan levittämistä kaikkialle: ”On yleisesti tunnettua ja tunnustettua, mikä tärkeä merkitys huippu-urheilijoilla on urheiluelämän kaikinpuoliselle voimistumiselle. Niinpä onkin huippu-urheilun edistäminen paras keino joukkourheilun kehittämiseksi. Samaten huippu-urheilu laajentaa urheilutoiminnan pohjaa yleensä, nostattaa mielenkiintoa urheiluun, tekee sen kansanomaiseksi j.n.e. Mutta siellä, missä ei ylimmän luokan huippu-urheilua ole saatu nousemaan, on mahdollisuus yleisen urheilupropagandan avulla saada mielenkiinto urheilua

kohtaan heräämään.” Näin Urho Kekkonen kirjoitti *Satakunnan Kansaan* elokuussa 1935 Porin Tarmon järjestämän Suomi–Viro -yleisurheilumaaottelun kynnyksellä.⁹³

Ensimmäinen Viro–Suomi -maaottelu yleisurheilussa oli ollut Tallinnassa elokuussa 1934. Maaottelu päättyi Suomen eduksi 119–61. Tilaisuudessa olivat olleet mukana molempien valtioiden päämiehet: Virossa riigivanem (valtiovanhin) Konstantin Päts ja Suomesta tasavallan presidentti P. E. Svinhufvud.⁹⁴ Kilpailut sujivat varsin veljellisessä hengessä, minkä myös Kekkonen noteerasi raflaavasti seuraavan maaottelun kynnyksellä: ”Maaottelut muodostuvat joskus repiväksi taisteluksi, mutta kahden veljeskansan välinen maaottelu on aina ystävyysottelu, olipa taistelu voitosta kuinka kireä tahansa. Viron–Suomen -maaottelu viime kesänä Tallinnassa oli suomalaisille veljesystävyyden korkea juhla, josta joukkueemme jokainen jäsen on isännille rajattomasti kiitollinen.”⁹⁵

Kekkonen kirjoituksesta on aistittavissa selvä piikki Ruotsin suuntaan. Ari Uinon mukaan urheilulla oli Kekkoselle Viron suhteissa selkeä välinearvo: urheilu lähensi veljeskansoja. Uinon mukaan Kekkonen ei koskaan unohtanut urheilun yhteiskunta- ja varsinkaan ulkopoliittista merkitystä.⁹⁶

Urheilullisesti tarkasteltuna voi todeta, että ensimmäiset maaottelut olivat pitkälti suomalaisten dominaantia. Tallinnan vuoden 1936 maaottelun jälkeen *Eesti Spordileht* totesi, että virolaisilla ei seuraavien kymmenen vuoden aikana olisi odotettavissa voittoja: ”Suomalaisia otteluissa kiinnostaa mahdollisuus testata nuoria kykyjään, Suomen maaperällä käytävien otteluiden järjestäminen maaseutukaupungeissa taas auttaa tekemään yleisurheilua laajalti tunnetuksi.” Tilanne ei kuitenkaan ollut toivoton virolaisten kannalta. Jo seuraavassa maaottelussa vuonna 1937 Kuopiossa Suomen ylivoima ei enää ollut musertava: suomalaiset voittivat, mutta piste-ero ei ollut suuri, vain 100–91. Kovimmasta virolaisten tuloksesta vastasi nuori lupaus Ruudi Toomsalu, joka voitti 100 metrin juoksun kovalla ajalla 10,7. Ajan kovuutta kuvaa se, että samalla ajalla voitettiin vielä vuonna 1950 Euroopan mestaruus. Kekkosen SELL:n vuoden 1926 kilpailujen jälkeen esittämä ennustus balttilaisen urheilun noususta oli osoittautumassa oikeaan osuneeksi.⁹⁷

Kuopion yleisurheilumaaottelun jälkeisissä juhlissa Kekkonen sai tunnustuksen, joka osoitti virolaisten arvostusta. Viron joukkueen johtaja Aleksander Paluvere luovutti Kekkoselle Viron urheilun korkeimman ansiomerkin.⁹⁸

Viides Suomi–Viro -yleisurheilumaaottelu kilpailtiin Tallinnassa vuonna 1938. *Rahvalehtin* mukaan suomalaisia johti ”Suomen yleisurheilujoukkojen komentaja”, sisäministeri Urho Kekkonen. Lehti kuvasi Kekkosta todeten tämän olleen ja olevan edelleen kovan luokan korkeushyppääjä. Varsinaiseen maaotteluun Suomi oli lähtenyt nuorella, mutta kuitenkin täysin iskukykyisellä joukkueella. Kärkinimet eivät olleet tällä kertaa mukana – he valmistautuivat tulossa olevaan Unkari-otteluun – mutta Kekkonen muistutti, että suomalaiset eivät olleet unohtaneet Kuopion ottelun tulosta tai virolaisen yleisurheilun tason nousua: ”Lahden taakse on kantautunut tietoja kilpailijoittenne hyvistä saavutuksista, siksi emme halunneet lähteä matkaan heikolla joukkueella”. Eturivin urheilijoita mukana olleet urheilijat eivät kuitenkaan olleet, mitä kuvaa esimerkiksi se, että *Suomen Urheilulehti* julkaisi kisamatkaa kuvailleen artikkelinsa otsikolla *’Tuntemattomien’ maaottelumiesten matkalta*. Toisaalta tilannetta kuvasi myös se, että kun Kekkonen halusi laivalla tutustua joukkueeseen, ei löytynyt ketään, joka olisi voinut esitellä urheilijat hänelle: kukaan ei tuntenut kaikkia. Itse maaottelu kulki kuitenkin suomalaiskomennuksessa ja Suomi voitti selkein pistein 112–80. Virolainen Ruudi Toomsalu osoitti jälleen parasta virolaisosaamista ja voitti odotetusti ja isäntien

suureksi riemuksi 100 ja 200 metrin juoksut sekä pituushypyn.⁹⁹

Maaottelun jälkeisellä illallisella Kekkonen muistutti jälleen kerran maaottelujen ja urheilun merkityksestä laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Toomsalun muistelmien mukaan Kekkonen myös nosti esille urheilun ja maaotteluiden suuren merkityksen maiden väliselle suhteiden edistämiseksi.¹⁰⁰ Urheilun avulla lisättiin maiden välistä keskinäistä kanssakäymistä, lisättiin tietoutta naapurimaasta ja ennen kaikkea luotiin pysyviä ystävyysuhteita. Nämä suhteet kantoivat lopulta aina toisen maailmansodan jälkeisille Neuvosto-Viron vuosikymmenille. Tapaamisissa muisteltiin lämpimästi sotavuosia edeltäneitä urheilukoitoksia.

HILJAISELOSTA VAROVAISEN KONTROLLOITUUN KANSA- KÄYMISEEN

Rautaesiripun raottaminen

Toisen maailmansodan tapahtumien myötä Viro joutui osaksi Neuvostoliittoa ja yhteydet muun muassa Suomen suuntaan katkesivat vuosikausien ajaksi. Ruudi Toomsalun aloitteesta Neuvosto-Viron yleisurheilumaajoukkueelle yritettiin löytää mahdollisuus ulkomailla

kilpailemiseen. Neuvostoliiton turvallisuuspalvelu kuitenkin epäsi välittömästi pyynnön. Tämän jälkeen ehdotettiin Helsingin ja Tallinnan kaupunkien välistä maaottelua. Toomsalu oli asiassa yhteydessä muun muassa *Aamulehden* toimittajaan Kallio (Kalju) Kotkakseen. Toomsalu lähetti kirjeen myös pääsihteeri Nikita Hruštševille. Toomsalu perusteli poliittisilla syillä kilpailujen järjestämistä. Ennen Viron liittämistä Neuvostoliittoon virolaisia oli paennut ulkomaille. Kilpailut osoittaisivat ulkovirolaisille, että Neuvosto-Viro on toimiva ja dynaaminen. Paenneiden puheet Neuvosto-Virosta olivat vain propagandaa. Mitään vastausta Moskovasta ei kuitenkaan tullut.¹⁰¹

Kallio (Kalju) Kotkas oli Suomessa yhteydessä Urho Kekkoseen, mikä vauhditti hanketta. On arveltu, että tähän vaikutti Kekkosen ja Hruštševin hyvät välit. Yleisurheilijat tapasivat maaottelussa juhannuksena vuonna 1957 Tallinnan stadionilla, joka ajan hengen mukaisesti oli nimetty uudelleen *Komsomolille*. Orkesteri esitti stadionilla ennen maaottelua kappaleen *Vanhat Ystävät* sekä Suomen kansallishymnin ja Viron sosialistisen neuvostotasavallan hymnin. Toomsalun mukaan Suomen hymni otettiin vastaan stadionilla erittäin liikuttuneena. Olihan siinä tuttu sävel.¹⁰²

Urheilullisesti ei vuosien saatossa ollut tullut mitään uutta, vaan vanha kaava toistui: Suomi voitti pistein

122–103. Urho Kekkonen ei tällä kertaa ollut maaottelussa henkilökohtaisesti paikalla, mutta Suomen yleisurheiluliiton kunniapuheenjohtaja oli kuitenkin hengessä mukana. Kekkonen oli muun muassa lahjoittanut erikoispalkinnon parhaalle virolaisurheilijalle. Palkinto meni pitkien matkojen juoksija Hubert Pärnakivelle. Hän sai pokaalin, johon oli kaiverrettu teksti: ”Kunnia-palkinto yleisurheilun hyväksi Urho Kekkonen 3.9.1900–3.9.1950.” Urho Kekkonen matka Viroon ei toteutunut, mutta hän, Lauri Posti ja Kustaa Vilkuna olivat kuitenkin pohtineet myös mahdollisuutta käydä Virossa. Viro oli jälleen hiljaiselon vuosien jälkeen noussut Kekkonen mieleen.¹⁰³

Urho Kekkonen ei ollut ainoa, joka muisti sotia edeltäneitä vuosikymmeniä. Esimerkiksi *Suomen Urheilulehti* kirjoitti näyttävästi maaottelusta kuvaten suorituksia. Tulosraportoinnin ohella muisteltiin myös menneitä: ”Tallinnan stadionin marathonportista hulmahti Suomen siniristi suuresti esiin. Kansa kohahti ja joku vanhus pyyhki kyyneleen ryppyiseltä poskeltaan. Monen vuoden jälkeen veljeskansat kohtasivat jälleen yleisurheilun merkeissä. Ne, joilla ennen sotia pidetyt yleisurheiluoottelut ovat muistissa, muistavat, että ne olivat aina ystävällisessä ja veljellisessä hengessä suoritettuja.”¹⁰⁴

Ajan poliittinen konteksti huomioiden *Suomen Urheilulehden* ”Petteri” (Lasse Laakso) otsikoi juttuaan

varsin rohkeasti. Lehti kirjoitti ”*Veljeskansan maaottelusta*” ja ”*Isoveli-pikkuveli-kamppailusta*”.¹⁰⁵ Termit viittasivat suoraan sotien väliseen aikaan ja sen aikakauden asetelmiin. Neuvosto-Viron kaudella sanoilla oli myös hyvin vahva symbolinen merkitys.

Sillä, että maaottelussa oli mukana useita vanhoja tuttuja, oli laajempaakin merkitystä. Se toi mieleen muistoja, joiden katsottiin myös vaikuttavan tuleviin urheilusuhteisiin. Yhteistyö tuttujen kanssa oli helpompaa – uudesta järjestelmästä huolimatta: ”Maaottelun lähettäjänä toimi suomalaisille entisistä maaotteluista tuttu pikajuoksija Harry Aumere, ja ylituomarina niin ikään suomalaisille monista kilpailuista tuttu pikajuoksija Toomsalu. Tämä lujitti ja yhdisti entistä enemmän nyt solmittuja uusia urheilusuhteita eteläiseen veljesmaahan, ja nämä miehet muistelivatkin lämpimästi omien aktiiviaikojensa kilpailuja suomalaisia urheilijoita vastaan.”¹⁰⁶

Suomen Urheilulehden ”Petteri” jatkoi samassa hengessä nostaessaan esille Suomen ja Viron kielisukulaisuuden. Samalla tuli esille myös suomen kielen merkitys neuvostovirolaisille. Järjestelmä ja elämäkatsomus olivat Virossa muuttuneet, mutta maiden yhteistä historiaa ne eivät olleet kyenneet hävittämään: ”Puhu vain, ystävä! On kauan siitä, kun olen kuullut suomen kieltä. Se soi niin kauniisti’ Uskallan tunnustaa, etten osannut

sanoa sanaakaan. Vähin erin katosi usva silmistäni. En usko elämäni aikana tavanneeni enkä tapaavani niin harrasta kuulijaa. Koko olomme ajan eestiläiset ovat osoittaneet ystävyyttä, jonka veroista tuskin koskaan tulee minkään joukkueen osaksi. Se, että elämäntatsumus poikkeaa siitä, mitä tapaamme kotona Suomessa, ei vähennä vilpittömyyttä. 'Terve, terve.', sanovat kulijat kadulla ja 'terve itsellesi' saa hymyn leviämään tervehyttäjän kasvoille. Parhaillaan kaikuu laulu avoimesta ikkunasta torilla, missä Eestin nuorison festivaalin osanottajat odottavat karnevaalikulkuetta. Punaiset liput liehuvat. Näky ja tapahtumat ovat suomalaiselle oudot. Lauluissa puhuu kuitenkin Eestin laulajahenki ja vanhan Doompean linnan harmaat kivet toistavat kaiun lisäten siihen oman kunniakkaan historiallisen sointunsa."¹⁰⁷

Tulosurheilupuolella voitiin nähdä virolaisten edistyneen huomattavasti. Valtiourheilu oli alkanut tuottaa tulosta: "Eestin urheilu on nimittäin valtionurheilua, kuten muidenkin itädemokratioiden." Useat eestiläiset opiskelevat Leningradin tai Moskovan yliopistoissa ja luonnollisesti myös Tartossa. "Huomattava on myös, että suurin osa eestiläisistä on nuorta – sodan jälkeistä sukupolvea." Käytännössä valmennusjärjestelmä ei juuri eronnut suomalaisesta. Molemmissa oli seura-, piiri- ja valtakunnan valmentajaporras. Virossa kaikki

valmentajat olivat palkkasuhteessa. Tarton yliopistosta heitä valmistui vuosittain toistakymmentä.¹⁰⁸

Maaottelun myötä saatiin avattua urheiluyhteistyö myös porvarillisen urheilun osalta. Tallinna oli ollut suomalaisille tuttu paikka, mutta myös uudet tuulet olivat selvästi havaittavissa: ”Kapeita kujia, vanhoja taloja ajan patina pinnassaan, historian kyllästämä idyllinen tunnelma, vanha Tallinna. Sen rinnalla on uusi. Katoilla ja seinillä liehuvat punaiset liput, suurten kansanjohtajien valtavat kuvat, iskulauseet ja kovaäänisistä kaikuivat puheet. Suomalaiseen kaikki tekee ensin varsin erikoisen vaikutuksen. Mutta kun tottuu eroittamaan joukosta sen, mikä on oleellista Tallinnan elämässä, nauttii siitä. Suomalainen on Tallinnassa ystävien parissa. Kaduilla kuulee kahta eri kieltä, mutta toisessa on tutunomainen sointi ja sanat tunkeutuvat tajuntaan merkityksellisinä. Tallinnalainen on ystävällinen ja hän haluaa näyttää sen. Useaan otteeseen kotimatkan aikana joukkueen mukana olleet suomalaiset kehoittivat kertomaan lukijoille siitä ystävällisyydestä ja välittömyydestä, spontaanisesta, heimoveljyydestä, mikä jokaista erikseen ja meitä kaikkia yhdessä kohtasi.”¹⁰⁹

Naiset kilpailivat myös 15.9.1957 Tallinnassa. Virolaiset voittivat 58–49. Neuvosto-Viron yleisurheilujoukkue teki vastavierailun Lappeenrantaan vuonna 1958. Ruudi Toomsalu, joka oli ollut aloitteen tekijä vuoden

1957 maaottelun järjestämisessä, ei kuitenkaan ollut mukana. Hänelle ei myönnetty viisumia Suomeen.¹¹⁰ Olivatko maaottelutapahtuma ja yleisön spontaanit reaktiot kuitenkin liikaa turvallisuusviranomaisille?

Rautaesirippu oli säröillyt ja lisää se raottui, kun maaotteluvuoden 1957 syksyllä vihittiin Tartossa käytöön yliopiston uusi stadion Helsingin ja Tarton yliopistojen välisillä yleisurheilukilpailuilla. Erityisen merkityksen tapahtumalle antoi se, että ensimmäistä kertaa sodan jälkeen Tartossa oli ulkomaalaisia – vieläpä suomalaisia. Kisahuuma valtasi koko kaupungin, kaikki elivät kilpailuissa mukana ja katsomot olivat täysiä. Kansa oli tullut seuraamaan kilpailuja tai paremminkin, kuten Kulle Raig kirjoittaa, seuraamaan ”suomalaisia ja kuuntelemaan Maamme-laulua”, jonka symbolinen merkitys oli suuri myös virolaisille.¹¹¹

Suomen puolella ”huuma” toistui virolaisten vastavierailulla Lappeenrannassa järjestetyssä yleisurheilumaaottelussa. *Suomen Urheilulehti* otsikoi *Saimaan Helmi valmis Suomi–Eesti -maaotteluun* ennakoiden suurta tapahtumaa. Innostus maakunnissa tuntui olevan valtava. Erityisen lisävärin maaottelulle antoi, että ensimmäistä kertaa Suomen yleisurheilun historiassa miesten ottelun kanssa järjestettiin naisten ottelu. Kimpisen urheilukentällä tehtiin juhannuksena 1958 historiaa.¹¹²

Sama tapahtui juhannuksena vuonna 1963. Tuolloin Tartossa järjestettiin jälleen Viro–Suomi -yleisurheilu-

Suomi–Viro -yleisurheilumaaottelu Lappenrannassa Kimpisen urheilukentällä vuonna 1958. Kuvaaja: Pauli Väisänen.

maaottelu. Suomi voitti 179–161, mutta isäntämaan tappiollinen tulos ei kuitenkaan tuntunut yleisöä suuremmin haitanneen: juhlan aiheeksi riitti, että suomalaiset olivat paikalla ja läsnä. Kiekonheittäjä Kaupo Metsur, ensimmäisiin sodanjälkeisiin maaotteluihin osallistunut urheilija, muisteli tapahtumia seuraavasti: ”Koko Tartto riemuitsi, kaikki suomalaiset olivat sankareita, sillä mahdollisuus kuulla tuohon aikaan puhuttavan suomea Tarton kaduilla sai aikaan todella suuren kansanjuhlan.” Täysin varauksetonta ei virolaisten juhlinta voinut kuitenkaan olla, sillä KGB:n (Valtion turvallisuuskomitean) valvonta oli tiukkaa, eivätkä kaikki selvinneet ilman seurauksia.¹¹³

KGB:n toiminta oli sinänsä loogista. On syytä muistaa, että Tartto oli neuvostovallan loppuun asti ulkopuolisilta suljettu kaupunki. Siellä saattoi vierailia päiväsaikaan, mutta ei öisin. Tästä syystä kaupungissa

järjestetyt yleisurheilukilpailut vaativat erikoisjärjestelyjä. Metsur kuvaa asiaa näin: ”Joka kerta, kun suomalaisia tuli kilpailemaan Tarttoon, piti hankkia heidän yöpymistään varten erikoislupa. Aina sitä ei saatu, ja niinpä yksi yliopistojen välinen kilpailu jouduttiin käymään Tallinnassa *Komsomol*-stadionilla.”¹¹⁴

Urho Kekkonen rooli Suomen ja Viron yleisurheilu-
suhteiden luomisessa ja edistämässä oli näkyvä ja myös merkittävä. Kekkosella oli luonnollisesti apuja asioiden järjestelyissä. Jo 1930-luvulla yhteyksiä Viroon ja etenkin virolaiseen urheiluun olivat organisoimassa muun muassa Suomeen muuttaneet ja Suomen kansalaisuuden saaneet Kotkaksen veljekset Kalevi (Kalev) ja Kallio (Kalju). Veljeksistä Kalevi oli EM-tason yleisurheilija korkeushypyssä ja kiekonheitossa. Kallio oli puolestaan SM-tason pituushyppääjä. Lisäksi hän toimi urheilutoimittajana *Suomen Urheilulehdessä* ja *Aamulehdessä* vuosina 1930–1936 sekä sotien jälkeen

Kalevi Kotkas oli virolais-syntyinen suomalainen yleisurheilija. Kotkas oli mitaleilla Euroopan mestaruuskilpailussa korkeushypyssä kaksi kertaa. Torinossa vuonna 1934 kultaa ja Pariisissa 1938 hopeaa.

Kuva: Kalevi Kotkas.jpg. (2016, July 3). Wikimedia Commons, the free media repository. Retrieved 14:53, May 2, 2020 from https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Kalevi_Kotkas.jpg&oldid=200636156.

urheilujohtajana (esimerkiksi SVUL:n pääsihteerinä 1952–1962). Kotkaksen veljesten roolia ja osuutta Tarton ja Helsingin yliopistojen urheilijoiden välisten kontaktien luomisessa on pidetty hyvin merkityksellisenä.¹¹⁵

Kallio Kotkas oli virolaissyntyinen suomalainen SM-tason pituushyppääjä, sanomalehtimies ja urheilujohtaja.

Kuva: Kallio Kotkas.jpg. (2017, October 10). Wikimedia Commons, the free media repository. Retrieved 14:50, May 2, 2020 from https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Kallio_Kotkas.jpg&ol-did=262441402.

Viron kieli, kansa ja kulttuuri voivat säilyttää elinvoimansa vain Virossa¹¹⁶

Tasavallan presidenttinä Urho Kekkonen teki Neuvostoviroon epävirallisen matkan 11.–14. maaliskuuta 1964. Matkan toteuttamista oli suunniteltu pidempään. Ongelmana oli se, että virallinen vierailu ei poliittisista syistä tullut tuolloin kyseeseen. Sen sijaan pohdittiin mahdollisuutta luoda kulttuuriyhteyksiä: ”Minulla oli mielessä jo muutama vuosi sitten, että paremmat yhteydet Unkariin ja Viroon olisi saatava aikaan, ei niinkään paljon valtiollisella pohjalla, sillä siinä minä ymmärsin olevan vaikeuksia, vaan enemmänkin epävirallisella, kulttuurisella ja yhteiskunnallisella pohjalla, mutta eteneminen tällä tiellä luonnollisestikin olisi suoritettava varsin varovaisesti.”¹¹⁷

Kekkosen vierailun seuraukset olivat vaikuttavat ja kauaskantoiset. Esimerkiksi Helsingin ja Tallinnan välille avattiin laivayhteydet jo seuraavana vuonna ja epäviralliset yhteydet Suomenlahden yli alkoivat vilkastua. Vierailunsa jälkeen Kekkonen totesi ytimekkäästi, että virolaisuus saattoi säilyttää elinvoimansa vain Virossa ja siksi yhteydet Neuvosto-Viroon olivat Kekkonen mielestä ensiarvoisen tärkeitä. Tarvittaessa tuli olla valmis uhraamaan kontaktit emigranttijärjestöihin.¹¹⁸

Helsingin ja Tallinnan välisen laivaliikenteen avaus merkitsi maiden välisille urheilukontakteille paljon. Kontaktien määrä lisääntyi ja ne helpottuivat huomattavasti. Logistisesti reitti Suomesta Leningradin kautta Tallinnaan oli pitkä, hidas, hankala ja kaikin puolin haastava, mikä on hyvin huomattavissa vuoden 1957 yleisurheilumaaottelua koskevassa kirjoituksessa: ”Ikävä matka’. Suomenlahden yli on Tallinnaan noin 80 kilometriä. Nyt joukkueemme sai kulkea Leningradin kautta, ja Leningradin–Tallinnan väli on paikoitellen heikommassa kunnossa kuin Keski-Suomen tiet kelirikon aikaan. Ei siis ihme, että jotkut suomalaisista näyttivät hieman valjuilta. Myöhäisen saapumishetken huomioon ottaen on annettava kaikki kunnia omillemme.”¹¹⁹

Kekkosen vierailua Neuvosto–Virossa on pidetty hyvin merkittävänä tekijänä Suomen ja Viron sodanjälkeisten urheilusuhteiden kehittymiselle. Kekkonen

henkilönä – presidenttinä, estofiilinä, urheilijana – sai paljon huomiota urheilijoiden ja urheilumedian keskuudessa. Neuvostoviranomaisten suhtautuminen oli sen sijaan varautuneempaa ja esimerkiksi Neuvosto-Viron lehdissä selostettiin Kekkonen vierailua varsin niukkasanaisesti ja oikeaoppiseen tyyliin. *Sportdileht* pitäytyi laajassa selostuksessaan arvioimaan Suomen presidentin urheilusaavutuksia. Kekkonen tapasi vierailunsa aikana myös vanhan urheilutoverinsa Ruudi Toomsalun, tosin virallisen ohjelman ulkopuolella Mustanmäen lähiössä.¹²⁰

Toomsalun tapaamisen sivuuttaminen virallisesta ohjelmasta herätti jossain määrin ihmetystä. Olihan Kekkonen pyytänyt tapaamisia ja nämä oli järjestetty muun muassa kirjailija Friedebert Tuglasin ja arkkipiispa Jaan Kiivitin kanssa. Kulle Raig on esittänyt perustellusti ajatuksen, että Toomsalu oli niin sanottu ei-toivottu henkilö viranomaisten silmissä: Toomsalu oli opiskellut Yhdysvalloissa vuosina 1939–1940 Iowan yliopiston ja vuosina 1945–1946 New Yorkin yliopiston liikuntatieteellisissä tiedekunnissa. Hänet voitiin siis luokitella ”vahingollisen länsimaisen hapatuksen” vaikutuksessa olleeksi henkilöksi. Tuona aikana epäluotettavan ja yhteiskunnallisesti vaarallisen henkilön leiman sai paljon vähemmästäkin. Kekkonen kuitenkin onnistui esteistä huolimatta tapaamaan Toomsalun. Ystävyys

jatkui ja miehet vaihtoivat merkkipäivinä tervehdyksiä aina vuoteen 1980 saakka.¹²¹

Spordileht siteerasi artikkelinsa alkuun Urho Kekkonen Tarton yliopistossa maaliskuussa 1964 pitämän puheen urheiluosuutta. Puheessaan Kekkonen siirsi vastuun Viron henkisestä kehityksestä maan nuorisolle. Kekkonen myös nosti urheilun tasavertaiseen asemaan tieteen ja kulttuuriyhteistyön kanssa. Urheilun alalla oli yhteistyö saatu kieltämättä nopeimmin ja tuloksellisesti käyntiin, mutta miksi Kekkonen nosti urheilun kansa- ja kielitieteiden rinnalle. Käytännössä hän nosti urheilun samalle tasolle esimerkiksi virolaisen kansallisen heräämisen symbolien (*Kalevipoeg*) ja suurten kulttuurivaikuttajien (Lydia Koidula, Fr. R. Kreutzwald, Jaan Kross, Friedeberg Tuglas) kanssa. Kansallisen kulttuurin kautta virolaiset olivat löytäneet henkisen omaleimaisuutensa, mutta mikä oli Kekkonen mielestä urheilun merkitys tässä kehityksessä?¹²²

Vastaus kysymykseen voi löytyä, jos palataan ajassa tuolloisista tapahtumista 40 vuotta taaksepäin, 1920-luvun alkuun. Tuolloin 1920- ja 1930-luvuilla Suomessa koko yhteiskunnan – mukaan lukien urheilun – aatemaailmaa leimasivat isänmaallisuus ja maanpuolustus, kansakunnan itsetunto, rodunjalostus, kasvatuksellisuus ja raittius. Urheilija ei edustanut vain itseään tai lajiaan, vaan häneen liitettiin monia erilaisia arvoja:

urheilija oli paitsi urheilija, sellaisena myös isänmaan puolustaja, rotunsa muotovalio, Suomi-kuvan rakentaja ja kansakunnan identiteetin vahvistaja.¹²³ Tämä arvomaailma oli myös Urho Kekkosella ja sen mukaisesti hän näki urheilun merkityksen kansankunnan identiteetin voimistajana, jopa rodun vahvistajana.¹²⁴

Sota-aikana Kekkonen oli tuonut esille samoja ajatuksia, tällä kertaa hän kohdisti sanansa suoraan itäiselle naapurille. Esimerkiksi Berliinissä 1.–2. elokuuta 1942 pidetyssä Euroopan Urheiluliiton perustamista valmistelleessa kokouksessa Kekkonen oli puheenvuorossaan muistuttanut urheilun maanpuolustuksellisesta merkityksestä ja kertonut, ”kuinka Suomessa ’ahnaan aasialaisen naapurin’ takia urheilun oli aina pitänyt palvella valtion ja kansakunnan olemassaoloa”. Kekkonen mukaan urheilun merkitys kansojen taistelukyvyllä oli erittäin tärkeä – niin tärkeä, että siitä tuli huolehtia jopa sodan aikana.¹²⁵

Samassa kontekstissa hän luultavasti tarkasteli myös virolaista urheiluelämää ja sen merkitystä virolaisuudelle maan tultua osaksi Neuvostoliittoa. Kekkoselle Viron vierailun tärkein tavoite olikin selvittää, mikä oli virolaisuuden asema ja tulevaisuus neuvostoyhteiskunnassa: ”– me olemme suurella hartaudella ja huolella ja joka tapauksessa mielenkiinnolla seuranneet sitä kehitystä, mikä Virossa on tapahtunut ja kysymme joka

hetki, voiko virolaisuus, voiko eestiläisyys Virossa säilyä. Minä sanoisin sen perusteella, mitä minä näitten muutamien päivien aikana siellä näin ja koin, että virolaisuus voi säilyä Eestissä, Virossa ja se voi säilyä ainoastaan Virossa.” Kekkosen mielestä myös suomalaisilla oli puolustettavia etuja tässä prosessissa: ”– – on meidän oma kansallinen etumme, että Virossa ja nimenomaan Virossa virolaisuus säilyy. Sen vuoksi meidän velvollisuutemme on ennakkoluulottomasti lisätä yhteyksiä Viroon ja virolaisiin, milloin siihen suinkin on mahdollisuutta.”¹²⁶

Tähän kontekstiin sopi enemmän kuin hyvin maiden välisten urheilukontaktien elvyttäminen. Kuitenkin oli selvää, että virolaisuuden ylläpitämiseksi ei riittänyt yhteyksien luominen pelkästään Viron henkiseen elämään ja kulttuuripiireihin – virolaisuuden säilyminen vaati myös taloudellisen kanssakäymisen ylläpitämistä ja kehittämistä. Tämän Kekkonen tiedosti hyvin.¹²⁷

Kekkosen maaliskuiseen Neuvosto-Viron vierailuun oli liitetty hiihtoretki Käärrikulla. Ohjelmasta vastasi Tarton kaupunginjohtaja Heino Sisask, joka oli tunnettu urheilumies. Hänestä oli tullut alkukesästä vuonna 1964 Neuvosto-Viron liikunta- ja urheilukomitean puheenjohtaja. Järjestelyissä olivat mukana myös ulkoministeri Arnold Green ja Viron kymmenottelijoiden valmentaja ja liikuntatieteellisen tiedekunnan opettaja

Fred Kudu. Kekkonen pyynnöstä mukana oli myös Heino Lipp, maailman eliittiin kuulunut kuulantyoöntäjä, kiekonheittäjä ja kymmenottelija.¹²⁸

Historia on osoittanut, että Käärrikun hiihtoretken jälkeen käydyillä Kekkonen ja isäntien keskusteluilla oli kauaskantoisia seurauksia Suomen ja Viron urheilu-suhteille. Virolaiset tekivät aloitteen, jonka ansiosta Kekkonen sai heti mahdollisuuden edesauttaa Tarton yliopistossa pitämänsä puheen urheiluosuuden saattamista käytäntöön. Heino Sisaskin mukaan ulkoministeri Arnold Green sai keskusteluissa ”mahdollisuuden pyytää Kekkoselta apua ja tukea Viron ja Suomen urheilu-suhteiden lujittamisessa. Itse asiassa hän siis pyysi Kekkosta noiden erillisuhteiden takuumieheksi”. Tilanteen teki kuitenkin varsin erikoiseksi Viron kansainvälinen status: ”Täytyy ottaa huomioon, että Viro oli osa Neuvostoliittoa eikä esimerkiksi maaotteluita voitu käydä itsenäisen maan ja osavaltion välillä. Niin kuitenkin juuri tapahtui”, Sisask muistelee.¹²⁹

Sisaskin oman aseman vahvistumisella – hänen nousullaan Neuvosto-Viron liikunta- ja urheilukomitean puheenjohtajaksi – oli merkitystä Suomen ja Neuvosto-Viron urheilu-suhteiden vahvistumiselle. Sisaskilla oli käytännössä mahdollisuudet vaikuttaa asioihin. Esimerkiksi vuoden 1964 kilpailukalenteriin oli alun perin suunniteltu vain kaksi kilpailua suomalaisten kanssa,

mutta Sisaskin ensimmäisen virallisen Moskovan vierailun jälkeen kilpailuja lisättiin suunnitelmaan kaikkiaan neljä lisää. Sisask myös pääsi vierailemaan Suomessa joulukuussa 1964 Neuvostoliiton viisihenkisen urheiludelegaation mukana. Vierailun aikana hän myös tapasi tasavallan presidentti Urho Kekkosen: ”Presidentti otti meidät vastaan linnassa, tapaaminen kesti yli puolitoista tuntia. Kekkonen istutti minut viereensä vasemmalle puolelleen käyttäen monta kertaa mahdollisuutta keskustella kanssani viroksi. Hän kyseli, miten meillä Virossa menee ja mitä Green tekee. Hän myös lähetti Greenille terveisiä. Se, että Kekkonen puhui kanssani viroa, ei miellyttänyt lainkaan valtuuskunnan johtajaa ja niinpä minun piti oikein tarkkaan toistaa hänelle venäjäksi, mistä olimme presidentin kanssa puhuneet.”¹³⁰

Sisask ja Kekkonen tapasivat myös myöhemmin, esimerkiksi vuoden 1968 Ruotsi–Suomi -yleisurheilumaaottelussa. Neuvosto-Viron tilanne ja urheiluelämä antoivat aiheen pitkiin keskusteluihin miesten kesken. Kekkonen oli kiinnostunut etenkin siitä, kuinka virolaisuus oli säilyttänyt elinvoimaisuutensa uudessa yhteiskuntajärjestelmässä. Sisask kuvasi, ehkä hieman huvittuneenakin, kuinka Neuvostoliiton Helsingin suurlähetystön työntekijät seurasivat varsin hermostuneina sivusta heille tuntemattomalla kielellä käytyä pitkää keskustelua. Sisask ja Kekkonen tapasivat vielä Salpausselän kilpailuissa vuonna 1969.¹³¹

Kekkonen Neuvosto-Viron vierailua seurasi varsin pian välittömiä kontakteja. Esimerkiksi jo lokakuussa 1964 järjestettiin Tartossa Tarton ja Helsingin yliopistojen väliset yleisurheilukilpailut sekä koripallo-ottelu, jolla tuli olemaan oma, merkityksellinenkin roolinsa Suomen ja Neuvosto-Viron suhteissa. Kekkonen lahjoitti koripallo-otteluun oman kiertopalkintonsa. Tulevina vuosina Moskovan hallinto pyrki toistuvasti lopettamaan tai rajoittamaan yliopistojen välisiä tapaamisia. Virolaiset urheilujohtajat puolestaan vetosivat toistuvasti Kekkonen asettamaan kiertopalkintoon, ”Kekkonen kuppiin”: toiminnan rajoittaminen olisi ollut loukkaavaa, sillä kilpailtiinhan tässä ystävällisen naapurimaan, YYA-sopimuksen takuumiehen, kunnianarvoisan Suomen presidentin henkilökohtaisesti asettamasta palkinnosta. Virolaisten mukaan ”Kekkonen kuppi” oli ”pelastusrengas”, johon vedottiin aina vaikeuksien ilmetessä. Arnold Greenin mukaan: ”Laadimme kirjeen Moskovan urheilukomitealle, jossa ilmoitimme, ettei kilpailuja käy yllämainituista syystä lakkauttaminen”. Vetoaminen Kekkonen asettamaan palkintoon ei auttanut loputtomiin, sillä muutaman vuoden kuluttua Moskova yksiselitteisesti kielsi Suomi-Viro -ottelut.¹³²

Kekkonen vuonna 1964 tekemän Neuvosto-Viron matkan jälkeisinä vuosina Suomen ja Viron väliset urheiluyhteydet olivat kuitenkin tiiviit.¹³³ Esimerkiksi vuonna 1967 järjestettiin yhteensä 19 maaottelua

ja kaikkiaan Suomessa ja Neuvosto-Virossa kilpailtiin 74 kertaa. Virosta tuli Suomeen kyseisenä vuonna kolmesataa urheilijaa ja vastaavasti Suomesta matkusti Viroon neljäsataa urheilijaa. Ajankohta huomioiden kanssakäymistä voidaan pitää varsin vilkkaana. Mukana luvuissa ovat ilmeisesti sekä porvarillisen puolen että TUL:n ja Eestin Kalevin välinen urheilutoiminta. Kyseisenä vuonna myös Uno Ausmees, Neuvosto-Viron yleisurheiluliiton tuolloinen puheenjohtaja (1964–1979), vieraili Tampereella Suomi–Viro–Norja -maaottelussa. Matkan yhteydessä Ausmees tapasi Kekkonen. Käytyjen keskustelujen teemoina olivat jälleen – luonnollisesti – urheilu ja elämä Neuvosto-Virossa. Mistään poliittisesta ei kuitenkaan puhuttu, muisteli Ausmees myöhemmin.¹³⁴

Seuraavana kesänä, kun Neuvosto-Viron yleisurheilumaajoukkue matkusti Oslost Pietariin, Kekkonen ja Ausmees tapasivat sattumalta uudelleen Seura-saassa. Tuolloin kävelyllä ollut presidentti tunnisti virolaisia urheilijoita ja heidän joukostaan Ausmeesin. Tapaaminen ei ilmeisesti kuitenkaan johtanut syvällisempiin keskusteluihin.¹³⁵

Poliittista suojasäätä seurasi lopulta suhteiden viileneminen. Tšekkoslovakian kriisi, Prahan kevään 1968 tapahtumat sekä etenkin Suomen median kannanotot näihin tapahtumiin kiristivät mielipiteitä Moskovassa.

Siellä jopa kyseenalaistettiin Suomen puolueettomuus. Euroopan poliittisen tilanteen kiristyminen sekä idän ja lännen välisen ideologisen taistelun voimistuminen johti siihen, että Suomen vaikutus Neuvosto-Viron ja erityisesti Tallinnan suuntaan oli joutumassa suurenuslasin alle (televisio, turismi jne.). Tässä kontekstissa oli varsin luonnollista, että myös suomalais-virolaiset urheiluyhteydet alkoivat heikentyä. Moskova määräsi, että maaotteluita saattoivat järjestää ainoastaan itsenäiset valtiot. Neuvosto-Viro oli vain osavaltio. Vuosina 1972 ja 1973 järjestettiin enää pari kolme kilpailua ja lopulta Moskova kielsi Neuvosto-Virolta kontaktit Suomeen kokonaan. Työväen Urheiluliiton (TUL) ja Eestin Kalevin yhteistyö kuitenkin jatkui entiseen tapaan. Eestin kommunistisen puolueen (ja yleensä Neuvostoliiton kommunistisen puolueen) ja KGB:n näkökulmasta Suomi edusti porvarillista vaaraa, väärää elämäntapaa ja ideologiaa, joita vastaan tuli toimia kaikin tavoin, kaikilla sektoreilla. Julkisuuteen annettiin aivan toisenlainen kuva: kaikki oli luonnollisesti mitä parhaimmin – ystävyyttä vannottiin, mutta silti yhteyksiä kontrolloitiin ja valvottiin yhä tarkemmin.¹³⁶

Ruudi Toomsalu lähetti keväällä 1972 Kekkoselle kirjansa *Rekordid ja kehalise võimed* (Ennätykset ja fyysiset kyvyt). Kekkonen kiitti kohteliaasti hyvää urheilutoveriaan: ”Olen saanut minulle ystävällisesti lähettä-

mäsi kirjan *Rekordid ja Kehalise Võimed*. Kiitän muistamisesta. Huomaan, että kirja on tieteellisellä asiantuntemuksella ja suurella huolella tehty ja onnittelen Sinua sen valmistumisen johdosta. Meillä ei ole vastaavanlaista teosta julkaistu. Lähetän Sinulle ja muille eestiläisille urheilutovereilleni sekä urheilijoille yleensä sydämelliset terveiset. Urho Kekkonen.”¹³⁷

URHEILU LISÄÄ KANSSAKÄYMISTÄ, TIENTOUTTA JA YSTÄVYYSSUHTEITA

Urho Kekkonen on luonnehdittu estofiiliksi sekä ”henkeen ja vereen” urheilumieheksi. Siksi onkin varsin luontevaa, että suhteissaan eteläiseen naapuriin, Viroon, Kekkonen hyödynsi urheilua yhtenä kanssakäymisen muotona. Kekkonen oli ollut aktiivisesti edistämässä Suomen ja Viron urheilusuhteita ja ylioppilaspolitiikkaa jo nuoruudessaan ja sittemmin toimiessaan urheilujohtajana. Tasavallan presidenttinäkään Kekkonen ei unohtanut Suomen ja Viron urheilusuhteita, vaan pyrki tukemaan ja kehittämään niitä mahdollisuuksien mukaan, kulloistenkin poliittisten reunaehtojen puitteissa.

Kekkonen toiminnan lähtökohdat olivat suomalaiskansallisessa ajattelussa. Sen kautta kuitenkin korostuivat myös suhteet Viroon. Kekkonen perustelut Viron-

suhteiden edistämiseksi olivat ulkopoliittisia – urheilu- ja kulttuurisuhteiden kehittäminen palveli osaltaan näitä ulkopoliittisia pyrkimyksiä. Kekkonen tavoitteita kehittää Suomen ja Viron urheilusuhteita on luonnollisesti tarkasteltava myös puhtaasti urheilullisista lähtökohdista.

Kekkonen koki vahvasti urheilun yhteiskunnallisen merkityksen. Urheilu oli hänen mielestään osa kansalaiskasvatusta, keino kasvattaa nuoria isänmaan palvelukseen. Kekkonen ei myöskään tehnyt eroa urheilusuhteiden, kaupallisen kanssakäymisen ja poliittisten suhteiden välille – hänelle ne olivat tasaveroisia. Kekkoselle urheilu oli yhtä lailla osa kansallista ja isänmaallista työtä kuin ulkopoliitiikkaa. Urheilun kautta ja sen avulla voitiin edistää Suomen asemaa ja arvostusta maailmalla sekä vahvistaa näin maan itsenäisyyttä. Kekkonen muistutti siksi useaan otteeseen urheilun ja maaotteluiden merkityksestä maiden – ja ihmisten – välisille suhteille. Kekkonen mukaan urheilu lisäsi ihmisten välistä kanssakäymistä, tietoutta ja loi pysyviä ystävyysuhteita. Näitä tavoitteitaan edistääkseen Kekkonen kirjoitti ja puhui Viroon liittyvistä teemoista varsin usein.

Urheilun kautta tarjoutui myös luonteva väylä ryhtyessä luomaan uudelleen Suomen ja Viron suhteita toisen maailmansodan jälkeen rautaesiripun vähitellen

raottuessa. Tämä kehitys korostui etenkin Kekkonen vuoden 1964 Viron vierailun jälkeen. Kekkonen käytti matkaansa hyväkseen ja puhui – jälleen kerran – myös suomalais-virolaisten urheilusuhteiden puolesta.

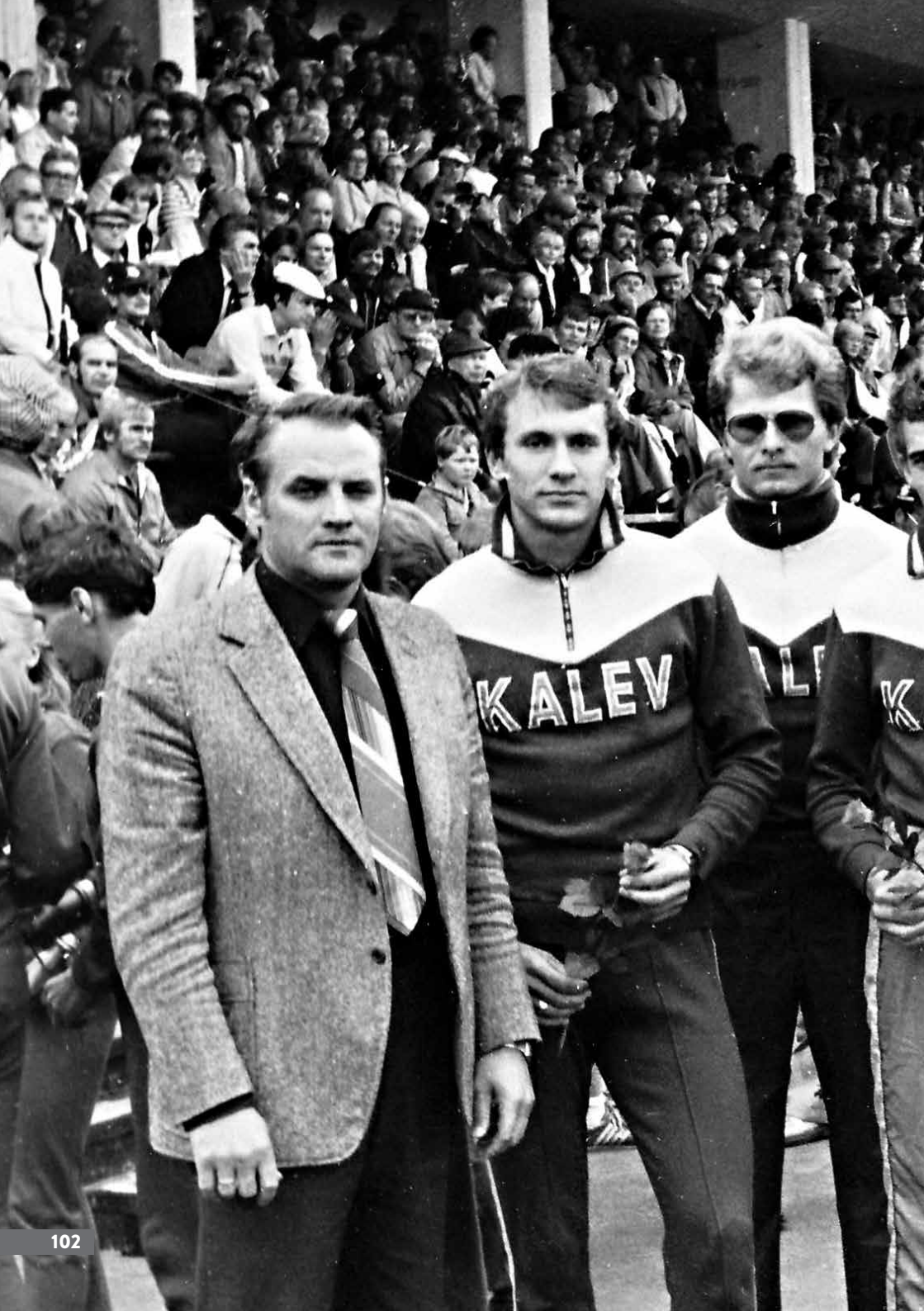
Urho Kekkonen toiminta ja rooli, erityisesti vuoden 1964 matkalla ja sen jälkeen Neuvosto-Viron aikana Viron ja virolaisuuden säilyttämiseksi, suomalais-virolaisten yhteyksien luomisessa ja vahvistamisessa on vuosikymmenien kuluessa saanut kertomuksen kaltaisia piirteitä, jotka toistuvat niin ihmisten puheissa, haastatteluissa kuin kirjallisissa dokumenteissa. Kekkonen toiminta nähdään eräänlaisena loogisena tapahtumien sarjana, juonellisena jatkumoa, jonka päämääränä oli virolaisuuden säilyttäminen Neuvosto-Virossa ja joka Kekkonen sanojen mukaisesti oli myös Suomen kansallinen etu. Tätä tavoitetta edisti kaikkinaisen yhteistyö ja kanssakäyminen Suomen ja Neuvosto-Viron välillä. Aikalaisille tämä kaikki ei ollut yleisesti tunnettua, mutta myöhemmin erinäisten arkistojen avaututtua niistä avautuneet tiedot ja yleisesti tunnettu toiminta vahvistivat käsityksen Kekkosesta suurena Viron ystävänä.

PUNAISEN VÄRIN ALLA

– TUL ja Eestin Kalev.

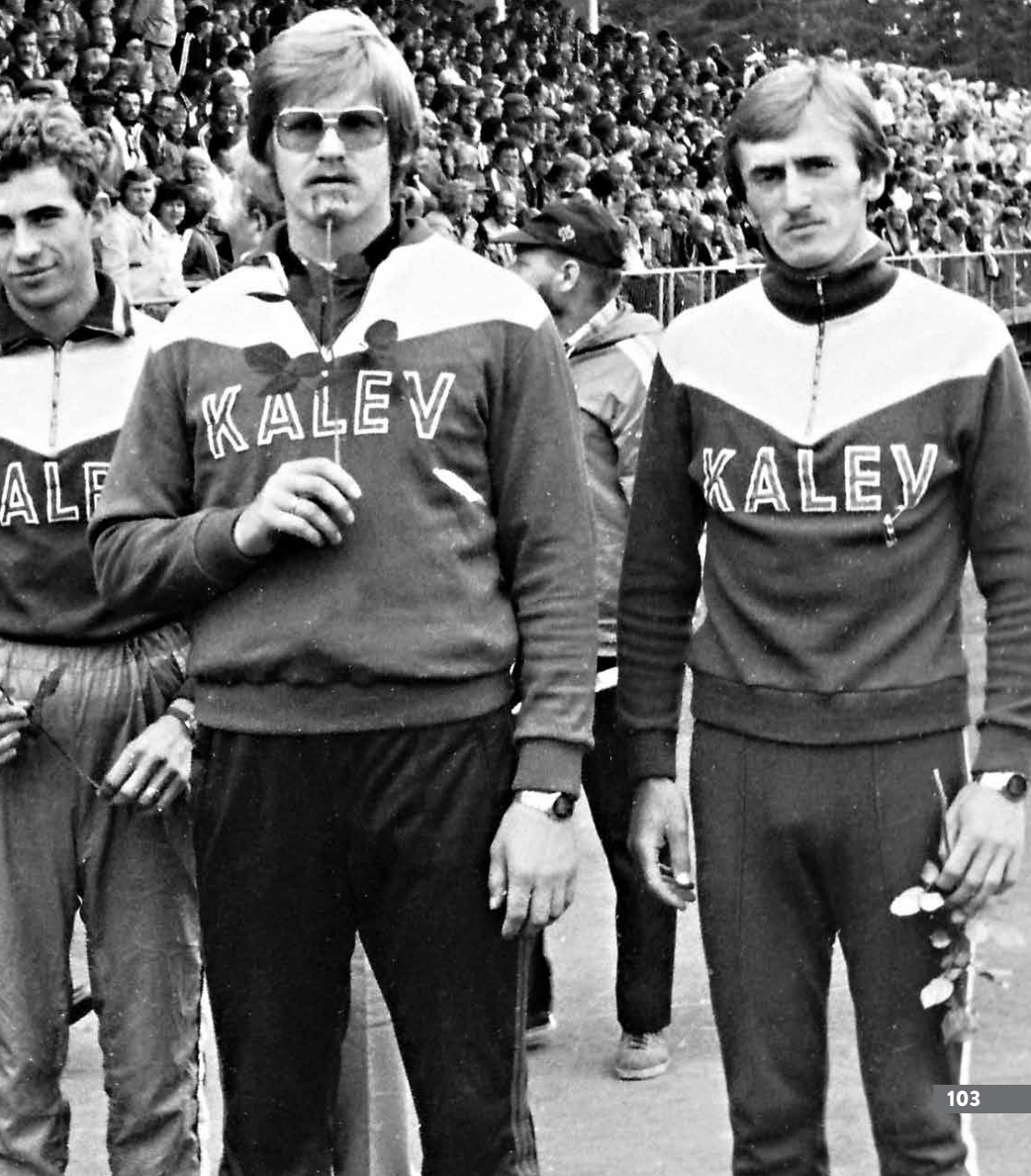
”Työväen Urheiluliiton painin liittojoukkue teki vuoden 1957 helmikuussa merkittävää historiaa. Tuolloin vieraili TUL:n kahdeksan painijaa johtajineen ja valmentajineen Eestissä ensimmäisenä suomalaisena urheilujoukkueena sotien jälkeen ja samalla ensimmäisenä TUL:n joukkueena nyt 20 vuotta kestäneen ja edelleen jatkuvan TUL:n ja Eestin Kalevin välisen urheilujoukkueiden vaihto-ohjelman merkeissä. Tuota historiallista tapausta on seurannut kahden vuosikymmenen ajan tiivis, läheinen ja lämmin urheilija-, valmentaja- ja urheilujohtajatason vaihto vuosittain tehtävien vaihto-ohjelmien mukaisesti.”

(TUL-lehti, 26/1977. 20 vuotta Eestin Kalevin ja Suomen TUL:n yhteistyötä.)

Kalevin huippuyleisurheilijat TUL:n vieraana.
Vasemmalta joukkueen johtaja Reio Ojaveri,
Aivar Ojastu 400 m, Tarmo Valgeapea korkeus,
Mati Uusmaa 3000 m estejuoksu, Heino Puuste keihäs,
Tomas Turb 5000 m–10 000 m. Jokainen näistä urheilijoista
oli mitelisijoilla Neuvostoliiton mestaruuskilpailuissa.

Kuva: Reio Ojaveri.

Työläisurheilulla on ollut oma merkittävä roolinsa suomalais-virolaisten urheilusuhteiden vaiheissa. Tässä artikkelissa luodaan taustana varsinaiselle teemalle tiivis katsaus sotien väliseen aikakauteen, jolloin työläisurheilu oli enemmän tai vähemmän porvarillisen urheilun puristuksessa. Muutos tapahtui toisen maailmansodan jälkeen, jolloin TUL:n ja Eestin Kalevin yhteistyö muodosti sopimusjärjestelmiin perustuen yhteistyön ytimen. Artikkelin aikarajaus varsinaiselle teemalle on vuodesta 1957 1980-luvun lopulle.

Tämän osuuden tarkoituksena on kuvata, kuinka urheilusta tehtiin neuvostoyhteiskunnassa toisaalta sosialistisen järjestelmän paremmuuden todistaja, toisaalta kansalaisvelvollisuus ja elämäntapa. Mitkä olivat urheilun ja urheilijan velvollisuudet ja/tai mahdollisuudet yhteiskunnassa? Kuinka case-tapauksessa (TUL – Neuvosto-Viro) urheiluyhteistyö organisoitiin ja raamitettiin sekä miten yhteistyö toimi käytännössä? Mitä kontaktit merkitsivät virolaisille ja suomalaisille?

Lähdeaineiston ytimen muodostavat *TUL-lehdessä* julkaistut Viroa/Neuvosto-Viroa koskevat kirjoitukset sekä Urheilumuseon arkistossa säilytettävät TUL:n aineistot. Kirjallisuuden puolelta Ville Majalan pro gradu -tutkielmassa ”’Pojat painuvat matkaan’ – TUL:n suhteet Viroon vuosina 1957–1980” on kuvattu urheilua osana yhteiskuntajärjestelmää sekä TUL:n ja Neuvosto-Viron välistä urheiluvaihtoa.

Artikkeli on aineistolähtöinen ja analyysimenetelmänä ovat lähiluku ja vertailu. Lähilukua toteutetaan erityisesti luettaessa *TUL-lehteä*. Entisen päätoimittajan Pekka Hurmeen haastattelut/tiedonannot ovat avanneet lehtikirjoitusten sisältöä ja yleensä *TUL:n* ja Eestin Kalevin välistä urheiluvaihtoa. Samalla toteutetaan myös kokemushistoriallista lähestymistapaa. Millaiseksi aikalaiset ovat kokeneet urheilusuhteet ja millainen kuva niistä on haluttu välittää lukijoille? Vertailumetodi toteutuu arvioitaessa urheilukontaktien merkitystä toisaalta suomalaisille, toisaalta virolaisille.

URHEILU JÄRJESTELMÄN PAREMMUUDEN TODISTAJANA

Urheilun politisoituminen

Neuvostoliiton vakiinnutettua toisen maailmansodan päätteeksi hallintonsa Virossa ja liitettyä sen tiiviiksi osaksi valtiotaan sekä Stalinin hallintokauden päätyttyä (1953) alkoi virolaisten jokapäiväinen elämä palata tavanomaisille raiteilleen.¹³⁸ Urheilu oli ollut ennenkin osa virolaisten arkea ja sellaisena se pysyi myös Neuvosto-Viron kaudella. Urheilun merkitys korostui sikäli, että se tarjosi tavalliselle kansalaiselle mahdollisuuden parantaa elintasoaan, saada mahdollisuuden matkustella – myös ulkomaille – ja nauttia muita etuoikeuksia. Urheilulle muodostui myös toinen ”identiteetti”, poliittinen tehtävä: sen avulla oli mahdollista tuoda esiin Viron omaa identiteettiä.

Neuvostoliitossa ja yleensäkin Itä-Euroopan maissa urheilun merkitys ihmisille ja heidän arjelleen korostui. Urheilun kautta kansalaisella oli mahdollisuus saavuttaa ja hankkia sellaisia etuja, joista muutoin tavallisen kansalaisen ei ollut mahdollista edes haaveilla. Keskeiseksi tekijäksi muodostui lopulta urheilijan mahdollisuus päästä ulkomaille. Monet sosialististen maiden urheilijoista kertoivat myöhemmin, että he olivat päätyneet urheilijoiksi ja tavoitelleet menestystä pitkälti nimenomaan matkustusoikeuden vuoksi.¹³⁹

Sosialistisissa maissa urheilu kytkettiin tiukasti yhteiskuntaan ja valtion järjestelmiin. Urheilua hyödynnettiin Neuvostoliitossa sosialistisen järjestelmän paremmuuden todistajana. Urheilu politisoitui ja siitä muodostui kylmän sodan aikana idän ja lännen välinen taisteluareena, jonka kautta pyrittiin osoittamaan oman yhteiskuntajärjestelmän paremmuus ja elinvoimaisuus toiseen verrattuna.¹⁴⁰

Neuvostoliitossa urheilun rooli muuttui toisen maailmansodan jälkeen. Urheilun kautta tavoitteena oli ollut vahvistaa Neuvostoliittoa kansallisvaltiona vuosina 1929–1945. Sodan jälkeen urheilun tavoitteet laajenivat kansainväliseen kanssakäymiseen. Urheilusta kehittyi kanssakäymisen muoto, jonka avulla haluttiin tuoda esiin sosialistisen ihmisen paremmuutta ja elämäntapaa.¹⁴¹

Urheilulle asetettavat tavoitteet linjattiin maan korkeimmalla hallinnollisella tasolla saakka. Puolueen keskuskomitea raamitti linjat hyväksymällä vain sellaisen urheilun, joka parhaimmalla mahdollisella tavalla hyödyntäisi ja edesauttaisi Neuvostoliiton ideologiaa ja poliittisia pyrkimyksiä. Urheilijoiden tuli olla ”eläviä todisteita” kommunismin ja kommunistisen järjestelmän ylivoimaisuudesta. Vain parhaat tulokset – voitot – olisivat kelpollisia.¹⁴²

Valtiot ovat aina käyttäneet urheilumenestystä poliittisten tavoitteidensa ajamiseen. Tämä on yhteistä niin sosialistisille kuin porvarillisille maille. Urheilun avulla on pyritty ajamaan niin ulko- kuin sisäpoliittisiakin tavoitteita. Näin tapahtui myös Neuvostoliitossa. Urheilun merkitystä maan sisäpolitiikassa korosti se, että maan kansallisuusjakauma oli hyvin kirjava. Maa muodostui monista eri kansoista, siellä oli monenlaisia kulttuurialueita, lukuisia eri kieliä – yhdistävää tekijää oli vaikea löytää. Siksi urheilusta haettiin tekijää, jolla kansakuntaa voitaisiin yhdistää.¹⁴³

Kansalaisvelvollisuus ja elämäntapa

Urheiluseurat olivat neuvostourheilun perusta. Niitä oli perustettu ammattiliittojen ja puna-armeijan yhteyteen. Ammattiliitot etsivät urheilulupaukset massojen seasta ja rakensivat heille huippuedellytykset menestykseen. Armeijalla oli järjestelmässä samantyyppinen rooli. Huippulahjakkuudet koottiin armeijan joukkueisiin, joissa heille annettiin tilat, valmennus ja mahdollisuus kehittyä huipulle. Kansainvälisten suhteiden ollessa rajalliset ongelmaksi muodostui, että Neuvostoliiton sisäisistä sarjoista tuli varsin tylsiä. Armeijan ja ammattiliittojen joukkueet dominoivat niitä.¹⁴⁴

GTO-ohjelma¹⁴⁵ muodostui keskeiseksi tekijäksi neuvostourheilussa. Ohjelman avulla pyrittiin rohkaise-

maan kaiken ikäisiä kansalaisia urheilemaan ja näin juurruttamaan urheilu neuvostoyhteiskuntaan. GTO-ohjelmaa ei siis ollut tarkoitettu vain huippu-urheilijoille tai ylipäätään urheilijoille, vaan kaikille neuvostoyhteiskunnan jäsenille. Ohjelmalla haluttiin nostaa esille ajatus, että jokaiselle neuvostokansalaiselle voitiin määrittää omat fyysiset tavoitteet, jotka kaikilla asetettiin eriasteisiksi.¹⁴⁶

GTO-ohjelma kehiteltiin jo ennen toista maailmansotaa ja sittemmin sen vaatimuksia ja tavoitteita päivitettiin tilanteen mukaan. Vuonna 1972 ohjelma jaoteltiin viiteen kategoriaan: 1. ryhmä ”Rohkeus ja nopeus” (10–13-vuotiaat); 2. ryhmä ”Urheilulupaus” (14–15-vuotiaat); 3. ryhmä ”Voima ja rohkeus” (16–18-vuotiaat); 4. ryhmä ”Fyysinen täydellisyys” (19–39-vuotiaat miehet ja 19–34-vuotiaat naiset); 5. ryhmä ”Jänteveys ja terveys” (40–46-vuotiaat miehet ja 35–55-vuotiaat naiset).¹⁴⁷

Kansalaisten urheilullisuutta ja kuntoa myös testattiin. Molemmille sukupuolille ja eri ikäryhmille oli määritetty tietyt GTO-tasot, joihin tuli pyrkiä. Tason saavuttamisesta myönnettiin erityinen GTO-merkki. Ohjelman tavoitteenasettelussa pyrittiin kuitenkin realismiin. Yhtenä keskeisenä tavoitteena oli mahdollistaa se, että GTO-merkki myös todella olisi kaikkien kansalaisten saavutettavissa.¹⁴⁸

GTO-testaustapahtumia järjestettiin laajalti ja joka tasolla. Tavoitteena oli, että jokainen voisi saavuttaa mahdollisimman monta GTO-merkkiä. Ohjelman tarkoituksena ei niinkään ollut tuottaa yksittäisten lajien huippuja, vaan kohottaa yleensä kaikkien ihmisten kansalaiskuntoa laajalti urheilun saralla ja samalla maan puolustusta ajatellen. GTO-ohjelmaan lisättiin myös kansalaisten valistukseen tähtääviä päämääriä. Ohjelmassa jaettiin kansalaisille tietoutta esimerkiksi hygieniasta ja ensiavusta. Kaikkinensa GTO-ohjelmasta haluttiin kehittää koko neuvostomallisen urheilun perusta.¹⁴⁹

Vuonna 1947 ministerineuvosto päätti hyväksyä Neuvostoliiton urheiluun erityisen kilpaurheilun palkkiojärjestelmän. GTO-ohjelmalla oli luotu järjestelmän perusta asettamalla jokaiselle kansalaiselle tietyt lajeittain määritellyt urheilulliset tavoitteet. Samalla turvattiin lahjakkaimpien urheilijoiden valmennus. Urheilijoita myös kannustettiin pyrkimään yhä korkeammalle tasolle. Järjestelmän korkeimpien arvojen saavuttaminen oli kuitenkin mahdollista käytännössä vain huippu-urheilijoille. Korkein urheilijalle Neuvostoliitossa myönnettävä ansio oli Neuvostoliiton urheilun mestari. Arvonimen saattoi saada vain huomattavaa kansainvälistä menestystä saavuttanut urheilija.¹⁵⁰

Neuvostoliiton urheiluohjelmat olivat keskeisessä asemassa huippu-urheilijoiden etsinnässä. Käytäntö oli voimassa Neuvostoliiton hajoamiseen saakka. Urheiluohjelmien tavoitteena oli luonnollisesti löytää huippu-urheilijat, mutta niiden merkitystä ideologisessa mielessä ei voi kiistää. Niiden avulla pyrittiin luomaan kokonaan uutta sosialistista ihmistyyppiä. Urheilun avulla haluttiin todistaa maailmalle sosialistisen ihmisen paremmuus ja sosialistisen ideologian ylivoimaisuus.¹⁵¹

Neuvostoliiton urheiluhallinnosta kehittyi varsin raskas ja byrokraattinen järjestelmä. Sen vaikutus ulottui kaikkialle urheiluelämään. Urheiluakatemoissa, valmennusleireillä, urheilukouluissa ja komissioissa työskenteli satojatuhansia valmentajia ja virkamiehiä. Kuvaavaa on, että pelkästään Neuvostoliiton urheilukomiteaan kuului kaikkiaan 448 virkamiestä. Paikat olivat varsin tavoiteltuja, sillä niissä olevat nauttivat huomattavia etuisuuksia verrattuna tavallisiin kansalaisiin. Siksi ei ollut yllättävää, että näissä urheilun etuoikeutetuissa tehtävissä työskentelevät halusivat kernaasti ylläpitää järjestelmää sellaisenaan. Järjestelmää ei pystytty kehittämään tai uudistamaan ilmeisistä tarpeista huolimatta. Olisivathan muutokset voineet jopa vaarantaa työntekijän oman aseman.¹⁵²

Neuvostourheilujärjestelmään kuuluivat olennaisesti erilaiset urheiluun erikoistuneet koulut. Järjestelmän perustan muodostivat lasten ja nuorten urheilukoulut, jotka toimivat samalla mallilla kuin länsimaalaiset urheiluseurat. Toisen ja kolmannen tason muodostivat urheilupainotteiset koulut sekä erityisesti urheilijoille tarkoitettut sisäoppilaitokset. Pääsy kouluihin ei ollut aina helppoa ja vanhemmat saattoivat pyrkiä saamaan puoltavia lausuntoja esimerkiksi lääkäreiltä tai jopa ostaa lapselle paikan oppilaitoksista. Lasten ja nuorten urheilukoulut ja erikoistuneet urheilukoulut muodostivat korkeimman tason. Neuvostojärjestelmässä oli omat koulunsa mestaritason urheilijoille. Ne oli perustettu Neuvostoliiton maajoukkueiden jatkovalmennusta varten.¹⁵³

Neuvostoliiton urheilujärjestelmien tavoitteena ei periaatteessa ollut yksilökeskeisyys – huippu-urheilijoiden löytäminen – vaan paremminkin suuren yleisön, kansalaisten, saaminen mukaan urheiluun ja tätä kautta mahdollisimman laaja-alaisen urheilullisen hyödyn saavuttaminen. Järjestelmällä luotiin urheilulle mahdollisimman kattava perusta, josta huiput pystyivät nousemaan esille. Järjestelmä sai kuitenkin osakseen myös arvostelua siitä, että se valjasti yksilön liian tiukasti yhteiskunnan palvelukseen. Urheilijat laitettiin harjoittelemaan äärettömän kurinalaisesti ja ihanteeksi tuli

muokata heistä ylivoimaisia urheilijoita ja kansakuntansa valioedustajia – mutta samalla ”tunteettomia koneita”. Länsimaisin silmin katsottuna neuvostourheilusta otettiin pois kaikki leikkimielisyys ja ilo. Urheilijoita motivoi silkka kansallinen ylpeys – tai kenties yhteiskunnan asettamat paineet. Toisaalta urheilijoiden arjessa ja keskinäisissä kohtaamisissa oli myös ”iloisuutta” ja ”hauskan pitoa”.¹⁵⁴

Neuvostojärjestelmässä urheilu nähtiin neuvostokansalaisen elämäntapana ja se miellettiin jopa kansalaisvelvollisuutena. Silti neuvostourheilua on usein verrattu jopa teknologiaan, jossa ainoana tarkoituksena oli kehittää psykologiaa ja muita tieteenaloja hyödyntäen ihminen, joka pystyisi urheilun saralla aina parempiin ja parempiin suorituksiin. Merkittävä osa tässä valmennuksessa oli lääketiede ja sen tarjoamat mahdollisuudet. Jo haettaessa koulujen urheiluohjelmiin nuori testattiin lääketieteellisesti tarkoin.¹⁵⁵

Keskeinen kysymys urheilussa oli urheilijoiden sijoittuminen amatööri- ja ammattilaissektoreille. Länsimaissa neuvostourheilijoiden asema herätti tässä mielessä monenlaisia kysymyksiä. Teoriassa neuvostoliittolaiset urheilijat olivat amatöörejä – heillä oli työpaikka – mutta käytännössä tilanne ei ollut aivan näin yksiselitteinen. Esimerkiksi virolainen painonnostaja Karl Utsar muisteli teoksessa *Vahvat virolaiset – kestävät*

suomalaiset, kuinka heille ”rakennettiin Tarton mallikolhoosiin erityinen ´hautomo´, jossa oli kaikki mahdollisuudet harjoitteluun: erityinen painonnostosali sekä voimistelusalit”. Virallisesti Utsar toimi keskuksessa valmentajana, mutta käytännössä hän saattoi keskittyä täysin urheilemiseen.¹⁵⁶

Kysymys oli kuitenkin varsin tulenarka ja hankala. Neuvostoliitossa urheilijat olivat monin tavoin etuoikeutetussa asemassa ja heillä oli runsaasti erilaista materiaalista ja taloudellista tukea: parempi lääkintähuolto, paremmat asunnot, turvattu työpaikka, erilaisia apurahoja ja palkkioita, joita maksettiin voitoista ja ennätyksistä. Heillä oli jopa mahdollisuus päästä ulkomaille – seikka, joka tavalliselle neuvostokansalaiselle ei ollut jokapäiväinen mahdollisuus, mutta ei kuitenkaan mahdotonta. Esimerkiksi Suomen ja Neuvostoliiton välillä oli laajaa kulttuurivaihtoa, josta normaali turismi oli yksi osa. Huippu-urheilijan status oli kuitenkin hyvin haluttu ja toivottu ja monet nuoret innokkaasti pyrkivät urheilukouluihin vanhempiensa suosiolisella avustuksella.¹⁵⁷

YHTEISTYÖTÄ URHEILUN RINTAMALLA

Työväen hengessä

Suomen ja Viron työläisurheilijoiden välillä oli tiivistä yhteistyötä maailmansotien välisenä aikana. Yhteistyö ei kuitenkaan ollut aivan yhtä vilkasta kuin porvarillisten toimijoiden välillä. Osaltaan tämä johtui ajan poliittisesta ilmapiiristä, joka usein vaikeutti työläisseurojen mahdollisuuksia kehittää toimintaansa. Toinen syy oli Viron työläisurheilun taloudellisissa vaikeuksissa sekä varsin pienessä työläisurheilijoiden määrässä.¹⁵⁸

Yhteistoiminta oli vielä 1920-luvun alkupuolella vähäistä. Työväen urheiluliike Virossa oli vasta muodostumassa¹⁵⁹, eikä siten mahdollisuutta laajamittaiseen yhteistyöhön ollut. TUL:n seuroilla Helsingistä oli paljonkin yhteyksiä erityisesti Tallinnaan, mutta niiden urheilullinen merkitys oli 1920- ja 1930-luvuilla vähäinen. Ne olivat enemmänkin urheiluseurojen tutustumismatkoja Viroon.¹⁶⁰

Joulukuussa 1924 kommunistit päättivät kaapata vallan Virossa. Vallankaappausyritys kuivui kasaan ja kommunistien urheilujärjestötkin sammuihin. Myös maltillinen vasemmisto ja samalla koko työväenurheilu kärsi tapahtumasta. Työläisurheilun kehitys pysähtyi vuosiksi. Hallituksen toimet vaikeuttivat entisestään järjestöjen muodostumista, mikä hieman kitkerästi

todettiin myös *TUL-lehden* palstoilla: ”Jo aikaisemmin olemme lehdessämme maininneet Viron porvariston hyökkäyksestä sikäläistä työväen urheiluliikettä vastaan. Kuten muistetaan hajoitettiin siellä työläisurheilijain Herkules-niminen seura. – – Viime tammi-kuun 21 p:nä toimeenpanemallaan hajoituksella Viron porvarillinen hallitus tahtoi kuitenkin antaa surmaniskun koko liikkeelle.” Vastoinkäymisistä huolimatta vuonna 1926 perustettiin Tallinna Töölisspordi Ühingus (Tallinnan Työväenurheiluyhdistys), jonka vanavedessä syntyi lukuisia muita vastaavia yhdistyksiä eri puolille Viroa. Näiden erinäisten yhdistysten väliseksi siteeksi perustettiin 1928 Eesti Töölisspordi Liit (ETL), jolle TUL ilmeisesti toimi esimerkkinä. TUL tarjosi ETL:lle kirjallisuutta, järjestöoppia ja tietysti kilpailukontakteja, joita oli ollut jo ennen ETL:n perustamista. Ensimmäinen jalkapallo-ottelu käytiin helluntaina vuonna 1923.¹⁶¹

TUL-lehti kutsui järjestöä usein yksinkertaisesti nimellä ”Eestin TUL”. Järjestön perustamista seuraneina vuosina sen toiminta laajeni nopeasti ja myös heimoveljien välinen yhteistoiminta aktivoitui merkittävästi. Jo 1920-luvun lopulla kisattiin muun muassa jalkapallossa ja myös 1930-luvulla käytiin lukuisia keskinäisiä otteluita ja kilpailuja: ennen kaikkea kamppailulajeissa (esimerkiksi ETL osallistui elokuussa 1929 Helsingin Jyryn järjestämiin kansainvälisiin painikisoihin), mutta myös esimerkiksi naisvoimistelu ja yleis-

urheilu olivat edustettuina. ETL:n naisvoimistelun johtohenkilö oli Fernanda Tamm-Alev, joka oli opiskellut Suomessa ja Saksassa. Virolainen naisvoimistelyryhmä osallistui TUL:n liittojuhlille vuonna 1934. Koska virolaisia työläisurheilijoita oli niin vähän, on luultavaa, että suomalaisten todellinen haastaminen muissa kuin perinteisesti virolaisille vahvoissa lajeissa olisi ollut mahdotonta.¹⁶²

Virolaisista urheilijoista muun muassa nyrkkeilijä Ramon Kuura oli TUL:n Liittojuhlilla 1934 ja Anton Raadik (EM-kultaa 1939) kilpaili myös Suomessa. TUL:n seurat Helsingistä tekivät Tallinnaan kieltolain aikana (1919–1932) runsaasti myös niin sanottuja turistimatkoja, joissa toki oli mukana urheilullinen puoli.¹⁶³

Tarkasteltaessa *TUL-lehden* artikkeleita käy selville, ettei lehdessä keskitytty ainoastaan urheiluun tai sen tulospuoleen. Poliittiset näkökulmat olivat säännöllisesti esillä ja esimerkiksi työväen seuroista eronneet noteerattiin selvästi. ETL:n toimintakertomuksesta 1931 nostettiin esiin, kuinka ”useita urheilijoita on liitosta siirtynyt porvariliittoon”. Yksittäisiä urheilutapahtumia suurempi mielenkiinto kohdistuikin Viron työväenliikkeen urheilutoiminnan yleiseen kehitykseen. Lehdessä muun muassa kiinnitettiin suurta huomiota ”Eestin TUL:n” vuosittaisiin kokouksiin ja juhlallisuuksiin, joissa tuli ilmi ajalle ominainen poliittinen vastakkainasettelu.¹⁶⁴

Tultaessa 1930-luvulle ja sen kuluessa huoli työväen urheiluliikkeen kohtalosta kasvoi edelleen. *TUL-lehdessä* raportoitiin usein Euroopassa koetuista takaiskuista. Lehdessä kirjoitettiin niin Saksassa kuin Puolassa tapahtuneesta työväen urheiluliikkeen alasajosta, mutta Suomen ja Viron kannalta erityisen merkittävä oli Latvian tilanne. Maa oli ollut Viron tärkein kilpakumppani, ja kun työläisurheilua maassa pyrittiin hävittämään, kasvoi Suomen ja Viron keskinäisten suhteiden merkitys ainakin teoriassa.¹⁶⁵

TUL-lehti seurasi huolestuneena Viron kehitystä. Lehti muun muassa haastatteli vuonna 1933 Suomessa vierailutta nyrkkeilijä Roman Kuuraa tiedustellen Viron työläisurheilijoiden mielipiteitä maassa ilmenneistä diktatuuripyrkimyksistä. Kuuran kommentit olivat varovaisen optimistisia – hänen mukaansa eivät ”vapaussoturit’ – fascistit – voi vaarantaa työväen järjestötoimintaa”. Tilanne ei kuitenkaan ollut näin selkeä ja toisaalta ongelmia oli ollut pitkään. Jo vuonna 1924 hallituksen kerrottiin aiheuttaneen suurta harmia liikkeelle. Poliittisia syitä painavampi huolenaihe näyttää kuitenkin olleen rahapula ja vaatimaton jäsenmäärä. Kaiken kaikkiaan Viron yleisestä poliittisesta tilanteesta kirjoitettiin yllättävän vähän. Konstantin Pätsin vuoden 1934 vallankaappauskaan ei herättänyt laajempaa keskustelua lehden sivuilla, mikä on mielenkiintoista ottaen huomioon kuinka paljon palstatilaa muiden, huomattavien

tavasti etäisempien valtioiden poliittiset muutokset saivat. Kenties syynä oli se, ettei tapahtumilla loppujen lopuksi näyttänyt sittenkään olleen kovin suurta merkitystä käytännön toiminnan kannalta. Poliittiset realiteetit otettiin vastaan sellaisina kuin ne olivat ja jopa hieman ironisoiden, kuten *TUL-lehdessä* 20.4.1938 julkaistussa Viron liittokokouksesta kertoneessa artikkelissa todettiin: ”Jossakin määrässä keskusteluja ehkä jarrutti sekin, että kokouksessa oli koko ajan läsnä pari poliisimiestä, toinen virka-, toinen siviilipuvussa, jotka tekivät ahkerasti muistiinpanoja kaikista puheenvuoroista.” Karkeasti ottaen yhteistoiminta oli vilkkaimmillaan 1930-luvun alussa, jonka jälkeen on havaittavissa hienoista hiipumista. Kuitenkaan suhteet eivät kokonaan kadonneet, vaan vielä vuonna 1939 nähtiin otteita TUL:n ja ETL:n välillä.¹⁶⁶

Esimerkiksi 13.6.1939 noin 4000 katsojan edessä kohtasivat Kotkassa ”jalkapallomaaottelussa” Suomi ja Viro toisensa. *TUL-lehti* kirjoitti: ”Yllättävän komea oli voittomme pikkuveljestä, 6-1.” *TUL-lehti* käytti työläisurheilijoiden kohtaamisesta nimitystä ”maaottelu”. *Suomen Urheilulehdessä* varsin yleisesti käytössä ollut ”pikkuveli” -termi oli myös työläisurheilun puolella käytössä. Itse lopputulos oli yllätys: ”Tosiollisesti olikin peli yleensä tasaväkisempää kuin numerot näyttävät, sillä Eestin joukkue pelasi erinomaista syöttöpeliä aina rangaistusalueelle saakka”, luonnehdittiin lehdessä.¹⁶⁷

Profsportin ehdoilla

TUL pyrki aktiivisesti luomaan kansainvälisiä suhteita ja yhteistyötä toivottiin myös Neuvostoliiton suuntaan. Tässä kohdattiin kuitenkin toistuvasti vaikeuksia – siitä huolimatta, että myös Neuvostoliiton urheilupoliittinen tavoite oli luoda kansainvälisiä urheilusuhteita ja ennen kaikkea päästä jäseneksi Kansainväliseen Olympiakomiteaan (Kansainvälinen Olympiakomitea tunnusti jäseneksi 17.5.1951). Keskeisen ongelmakohdan oli muodostanut – ja muodosti edelleen – se, että Suomen kansainvälistä edustusurheilua valvoi ja koordinoi SVUL ja sen erikoisliitot. Kansainvälinen poliittinen kehitys johti 1930-luvun lopussa siihen, että TUL:lla oli mahdollisuus olla kiinteässä kosketuksessa liitto- ja maaottelutasoilla kahteen ulkomaiseen järjestöön.¹⁶⁸

Neuvostoliiton urheilu kärsi 1920- ja 1930-luvuilla samasta ongelmasta kuin TUL. Kansainvälisiä suhteita oli vähän. Esimerkiksi 1920-luvulla tehty jalkapallojoukkueen pitkä vierailu Neuvostoliitossa (pisin suomalaisen jalkapallojoukkueen tekemä ulkomaan matka) oli Neuvostoliitolle ja TUL:lle tärkeä. Myös hiihtäjät vierailivat Neuvosto-Venäjällä jo vuonna 1922.¹⁶⁹

Sotien jälkeen tilanne oli varsin samanlainen: TUL ei voinut edelleenkään toimia itsenäisesti solmiessaan suhteita Neuvostoliittoon tai muihin maihin. Neuvostoliittolaiset puolestaan varoivat ryhtymästä tekemisiin

sellaisten järjestöjen ja lajiliittojen kanssa, joilta puutuivat valtuudet toimia kansainvälisissä asioissa. Neuvostoliittolaiset antoivatkin TUL:n ymmärtää, että urheiluyhteistyö olisi mahdollista ainoastaan kansainvälisten erikoisliittojen kautta. TUL:lla ei tällaista asemaa ollut. Suhteiden solmiminen TUL:n kanssa olisi saattanut vaikeuttaa neuvostoliittolaisten urheilutoimintaa tai aiheuttaa heille jopa rangaistuksia. Hyvän esimerkin antaa Neuvostoliiton painijoukkueen urheilumatka Suomeen. Joukkue tuli TUL:n vieraaksi vuonna 1958. Tästä matkasta tehtiin kantelu ja kansainvälinen painiliitto antoi sakot Neuvostoliiton painiliitolle.¹⁷⁰

Yhteistyö Neuvostoliiton kanssa ajautui umpikujaan. TUL:n pitkäaikainen puheenjohtaja Pekka Martin muisteli 1950-luvun lopun tilannetta kitkerästi: ”Porvarien strategia perustui yritykseen panna TUL polvilleen mm. katkaisemalla kansainväliset urheilusuhteemme. Tämä oli pelin henki vuosina 1955–1956 ja myöhemmin.”¹⁷¹

Neuvostoliiton urheilu- ja urheilupoliittisessa katsannossa TUL:lla oli kuitenkin erityisasema. Neuvostoliitossa oltiin kiitollisia siitä, että TUL oli 1920- ja 1930-luvuilla tarjonnut edes pienen mahdollisuuden neuvostourheilijoille kansainväliseen vaihtoon. Asia tuli esille juhlapuheissa vuosina 1950–1990. Tähän liittyen Neuvostoliitto lähetti suuren ja kovan joukkueen TUL:n Liittojuhlille 1946 ja 1954. Vaikka Neuvostoliitto lähti

samanaikaisesti mukaan porvarilliseen urheiluun, se ei unohtanut TUL:a.¹⁷²

Työväen ja porvarillisen urheilun skisma tuli ajoittain esille 1950-luvulla SVUL:n ja sen erikoisliittojen vaikeuttaessa TUL:n toimintaa. Yhteistoiminta oli monissa lajeissa poikki. TUL:n joukkueen kilpailtua ulkomailla SVUL:n lajiliitto lähetti ”kantelun” kansainväliselle liitolle vaatien rangaistuksia TUL:n kanssa kilpailleille ko. maan urheilijoille. Niinpä esimerkiksi DDR lähetti kansainväliselle lentopalloliitolle nimilistan pelaajista, jotka olivat pelanneet TUL:n joukkuetta vastaan ja ilmoitti julistaneensa ko. pelaajat kilpailukieltoon.¹⁷³

TUL:n ja Neuvostoliiton urheiluyhteistyöhön löytyi kuitenkin lopulta ratkaisu. Neuvostoliittolaiset ehdottivat, että Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK) voisi toimia välittäjänä yhdessä Neuvostoliiton ammattiliittojen urheilukomitean kanssa. TUL hyväksyi käytännön, eikä kansainvälisten suhteiden järjestäminen SAK:n kautta tuottanut mitään ongelmia. Suhteet perustuivat sopimus pohjaiseen järjestelmään. SAK oli Suomen päässä ”kumileimasin”, mutta tärkeä sellainen. Tämä kiertotie laajeni myös muihin sosialistisiin maihin. Osaan TUL solmi suhteet suoraan maan urheiluliiton kautta. TUL:n rooli availtaessa urheilusuheteita toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliittoon muodostui varsin keskeiseksi.¹⁷⁴

Neuvostoliitto tiesi tarkasti TUL:n vaikeudet Suomen urheiluelämässä 1950-luvulla. Tästä lähti liikkeelle TUL:n ja Eestin Kalevin yhteistyö. Neuvostoliitto halusi auttaa TUL:a sallimalla yhteydet TUL:n ja Kalevin välillä. Muihin neuvostotasavaltoihin ei tällaisia yhteyksiä saatu. Suomen TUL oli Neuvostoliiton silmissä luotettava kumppani. Näin vaihto-ohjelma vakiintui ja jatkui. Kalev kävi vuosittain omat neuvottelunsa Moskovan kanssa. Saman teki TUL: mitä lajeja, kuinka paljon jne. *TUL-lehden* entisen päätoimittajan Pekka Hurmeen sanoin: ”Se oli urheilua, kansojen välistä ystävyyttä, politiikkaa. Molempien suuri etu, Eestin Kalevin ehkä vielä enemmän, mutta tärkeää myös TUL:ille.”¹⁷⁵

Omanlaisensa virstanpylväs oli TUL:n painijoukkueen vierailu Neuvosto-Virossa helmikuussa 1957: TUL:n painin liittojoukkueen kahdeksan painijaa, johtajat ja valmentajat olivat ensimmäinen suomalainen urheilujoukkue sotien jälkeen Neuvosto-Virossa. Muut lajit ja muu urheiluyhteistyö seurasivat nopeasti perästä. Myös virolaisille avautui nopeasti mahdollisuus vastavierailuihin. Esimerkiksi jo huhtikuussa 1957 – pian suomalaisten Neuvosto-Viron vierailun jälkeen – virolaispainijat saapuivat Suomeen ottelemaan SAK:n kutsusta. Myös *TUL-lehti* noteerasi vierailun sivuillaan, olkoonkin, että kirjoituksen sanamuodoista kuultaa, kuinka aika ja etäisyys olivat ehtineet jo hieman vieraannuttaa

heimoveljiä toisistaan: ”Neuvostoliiton ammattiyhdistyspainijat saapuvat loppuviikosta Suomeen SAK:n vieraaksi. – – Tänne vieraaksi saapuvat painijat ovat Neuvosto-Eestistä, mikä on yksi Neuvostoliiton voimakkaimmista painikeskuksista.”¹⁷⁶

Painijoiden ohella myös koripalloilijat kohtasivat toisensa vuonna 1957. TUL:n seurajoukkueista koottu ryhmä kohtasi Tarton kaupunkijoukkueen Tallinnan tennishallissa. Kyyti oli kylmää suomalaisille. Tappio tuli lukemin 108–52. Epätasaista ottelua seurasi noin 2000 henkeä. Merkittävää oli, että ottelu televisioitiin. Ensimmäistä kertaa Suomen koripallon historiassa voitiin kotimaassa seurata suomalaisten peliä ulkomailla.¹⁷⁷ Tapahtumalla oli siis sekä urheilullinen arvo, mutta työläisurheilu sai myös runsaasti näkyvyyttä Suomessa.

Vähitellen TUL:n suhteet Neuvostoliittoon alkoivat perustua yhä selvemmin sopimus pohjaiseen järjestelmään. Ensimmäinen urheiluvaihtosopimus tehtiin SAK:n – käytännössä siis TUL:n – ja Neuvostoliiton ammatillisen keskusjärjestön VZSPS:n (Profsport – ammatiliitojen keskusneuvostot) välillä vuonna 1958. TUL:n ja Neuvostoliiton ammatillisten keskusjärjestöjen tapamiseen osallistui virolaisena osapuolena Kalevin puheenjohtaja Johannes Nittim. Urheilijavaihdosta osapuolten kesken sovittiin aina vuodeksi kerrallaan.¹⁷⁸

Käytännössä jokainen urheilujärjestö laati ensin oman ehdotuksensa urheiluvaihdoksi ja ilmoitti, minkä verran se voisi ottaa vastaan urheilijoita tai joukkueita ja millä aikataululla nämä vaihdot voitaisiin toteuttaa. Lopullinen vahvistus suunnitelmille tehtiin kuitenkin Moskovassa, jossa ehdotusten pohjalta koottiin yksityiskohtainen sopimus. Eri osapuolilla oli mahdollisuus tuoda vielä tässä vaiheessa mielipiteitään ja toiveitaan esille, vaikka viimeisen sanan asiassa sanoikin VZSPS. Lopullisessa, vahvistetussa sopimuksessa raamitettiin esimerkiksi, minkä verran ja mistä lajeista TUL:n urheilijoita matkusti Neuvosto-Viroon tai päinvastoin.¹⁷⁹

Varsinkin alkuun Moskova kontrolloi tarkasti TUL:n ja virolaisten urheiluseurojen urheiluvaihtoa ja muuta kanssakäymistä. Yhteistyön vakiintumisen myötä osapuolet saivat kuitenkin hieman väljemmät toimintamahdollisuudet ja ne saattoivat vapaammin laatia ohjelman urheiluvaihdosta. Sopimus hyväksyttiin silti edelleen Moskovassa.¹⁸⁰

Yhteys Neuvosto-Viroon muodostui luontevimmin Tallinnaan ja TUL:lla olikin yhteistyötä etenkin Tallinnan Kalevin kanssa. Suomessa järjestetyissä seuratason otteluissa vastustajana oli useimmiten nimenomaan Kalev. Suhteita solmittiin kuitenkin myös muihin paikallisiin urheiluseuroihin, kuten Noorus [Nuoruus], Jõud [Voima], Tööjõureserv ja Dünamo. Myös Tarton ja

Pärnun Kalevin kanssa oli yhteistoimintaa. Odotetuimmiksi tapahtumiksi muodostuivat liitto-ottelut sekä painin ja painonnoston kotilavaottelut. Näissä kappailivat eri lajeissa TUL:n ja Neuvosto-Viron huiput. Virolaiset edustivat yleensä Kalevin seuroja, pääasiassa Tallinnan Kalevia. Vuonna 1959 naisten ja miesten lentopallossa järjestettiin liitto-ottelut. Molemmissa otteluissa virolaiset voittivat puhtaasti 3–0.¹⁸¹

Valvontaa ja kontrollia

TUL:n ja virolaisten kumppaneiden välisistä urheiluvaihtoista oli sovittu tarkoin jo etukäteen, mutta tästä huolimatta liittojen oli aina lähetettävä virallinen kutsu vierailleen ennen kuin matkan lopullisista yksityiskohdista voitiin sopia. Menettely vaikutti byrokraattiselta ja kankealta, mutta perusteluna oli se, että virallinen kutsu tarvittiin sekä Profsportia että urheilijoiden viisumeita varten. Virolaisten osalta matkustuslupa ulkomaille ei ollut koskaan varma. Suomalaisille urheilijoille tämä oli helpompaa.¹⁸²

Neuvostokansalaisen halutessa matkustaa ulkomaille hän joutui läpikäymään enemmän tai vähemmän monivaiheisen prosessin, jossa useaan otteeseen varmistettiin hänen kelpoisuutensa matkustamiseen. Kaikki henkilökohtaiset tiedot – niin itsestä kuin sukulaisista – tuli antaa, myös työnantajalta tuli saada niin kutsuttu

mainetodistus, jossa henkilön nuhteettomuutta arvioitiin. Matkalle aikova tuli todeta hyväksi ja moraaliltaan nuhteettomaksi työihmiseksi, joka oli vakaumuksellinen kommunistin kannattaja ja kykenevä vastustamaan porvarillista ideologiaa. Perhesuhteiden ja elämäntapojen tuli olla kunniallisia, eikä hakijalla saanut olla hallussaan tai tiedossaan mitään sellaisia tietoja – ”valtion salaisuuksia” – jotka olisivat vaaraksi Neuvostoliitolle, jos joutuisivat väriin käsiin. Ulkomaille mielivää haastateltiin tarvittaessa Eestin Kommunistisen Puolueen (EKP) edessä ja häntä moneen kertaan velvoitettiin toimimaan ja käyttäytymään siten, että se olisi kunniaksi hänelle itselleen ja ennen kaikkea Neuvostoliitolle ja sen kommunistiselle järjestelmälle. Varmemmaksi vakuudeksi, jos matkustuslupa myönnettiin, kotimaahan jäi ”vakuus”: perhe, talo...¹⁸³

Jos virolaisten urheilijoiden ulkomaille pääsy ja siellä matkustaminen oli hyvin kontrolloitua, koski sama myös Neuvosto-Viroon saapuneita suomalaisia urheilijoita. Moskova lähetti edustajansa seuraamaan ja tarkkailemaan kaikkia ulkomaalaisia. Esimerkiksi Kalevin puheenjohtaja Johannes Nittim myönsi seuransa satavuotishistoriikissa, että TUL:n joukkueen mukana Neuvosto-Virossa kulki koko ajan Moskovan edustaja, joka seurasi ja raportoi vierailusta ja sen tapahtumista. Tarkkailijan tehtäväksi oli annettu myös laatia Mosko-

valle tarkka raportti TUL:n joukkueen vierailusta: kaiken, mitä tehtiin tai kenen kanssa tai milloin, tuli ilmetä raportista.¹⁸⁴

Seuranta ja raportointi ei kuitenkaan aina vaikuttanut virolaisten urheilijoiden toimintaan. Koripalloilija Rein Järva muistelee: ”Valvontaa oli jokaisessa virolaisessa delegaatiossa. Delegaation johtaja tai joku muu. Periaatteessa tiedettiin, kuka se on. Sai kuitenkin vapaasti hoitaa suhteita, käydä suomalaisten kodeissa, istua ravintoloissa... Ei periaatteessa huono juttu.”¹⁸⁵

Useimmat Neuvosto-Virossa järjestetyistä kilpailuista olivat luonnollisesti Tallinnassa, mutta myös Tartossa, Kohtla-Järvellä tai Pärnussa kilpailtiin. Tarttoon oli ulkomaalaisten kuitenkin varsin vaikea päästä, sillä kaupunki oli niin sanottu suljettu kaupunki siellä sijaitsevan neuvostojoukkojen ilmavoimien sotilastukikohdan vuoksi. Kilpailuihin, joihin osallistui ulkomalaisia, oli järjestäjien haettava erillislupa Valtion turvallisuuskomitealta (KGB, ”turvallisuuspoliisi”). Muutoinkin KGB valvoi tarkasti erilaisia tapahtumia, etenkin jos ne järjestettiin Tallinnan ulkopuolella.¹⁸⁶

TUL-Kalev -vaihto ei 1960-luvulla siis rajoittunut Tallinnaan, vaan lajeista riippuen suomalaiset urheilivat laajalti eri puolilla Neuvosto-Viroa. Koripalloilija Lauri Vekkilä muisteli, että kesällä 1969 TUL:n pelaajille järjestettiin viikon valmennusleiri Viljandissa. TUL:n

koripalloilijat kävivät myös kiertueella Kalev-joukkueita vastaan Haapsalussa, Tartossa ja Pärnussa. Heimo Kinnulan nyrkkeilyjoukkue Sillamäessä ei ollut poikkeus Tallinnan ulkopuolisista käynneistä, vaikka tietysti Tallinna oli pääpaikka, Pekka Hurme kertoo.¹⁸⁷

Vierailut kielletyissä kaupungeissa olivat siis mahdollisia. Näin asiasta kertoo Pekka Hurme: ”Sillamäen sanottiin olevan suljettu paikka, koska siellä rikastettiin uraania ydinvoimaloiden käyttöön, mutta kyllä TUL:n nyrkkeilijät kävivät siellä leirillä.” Saman vahvistaa myös Karkkilan Urheilijoissa pelannut koripalloilija Lauri Vekkilä. Hän matkusti Neuvosto-Viroon ensimmäisen kerran vuonna 1967. Suomalaisurheilijoiden mukanaan tuomat tuliaisetsivat myös odotettua tavaraa: ”Veimme esimerkiksi farkkuja ja jossain vaiheessa nailonkan-kaiset sadetakit olivat kysytyjä.” Vaihtokauppana ”suomalaisten laukkuihin päätyi usein kirkasta viinaa”. Tallinnaan suomalaisjoukkueet matkustivat laivalla, mutta Tarttoon reitti kulki Leningradin kautta. Leningradista ”jatkoimme junalla ja mukaan tuli puolueen lähettämä päällystakki, joka valvoi meidän liikkumista ja käyttäytymistä. Myös Tartto oli ulkopuolisilta suljettu, mutta suomalaiset urheilujoukkueet sinne pääsivät. Saimme kävellä siellä aika vapaasti, mutta Paldiskiin emme päässeet vaikka olisimme halunneet”, Vekkilä muistelee. Syynä siihen, ettei Paldiskiin päässyt oli se,

että se oli satamakaupunki, jossa oli sukellusvenetuki-kohta ja ydinvoimalla toimivia aluksia.¹⁸⁸

Suomen ja Neuvosto-Viron urheiluyhteistyötä ja sen jatkumista ei voinut pitää missään vaiheessa varmana, vaikka urheiluvaihto sinänsä olikin saatu käyntiin varsin helposti. Ongelmat kumpusivat käytännössä Neuvosto-Viron suunnalta, jossa neuvostojärjestelmä asetti kaikelle toiminnalle tiukat raamit. Esimerkiksi virolais-urheilijoiden pääsystä ulkomaille ei ollut varmuutta, vaikka urheilijat olisivat olleet kokeneita, menestyneitä tai jo aiemmin – useammankin kerran – katsottu sopiviksi edustamaan Neuvostoliittoa ulkomailla. Koskaan ei voinut olla varma, ettei KGB katsoisi urheilijan esimerkiksi jo matkustaneen riittävästi tai toimineen jollain lailla sopimattomasti aikaisemmilla ulkomaanmatkoillaan. Hieman poikkeuksellista oli se, että Kalevin matkoilla Suomeen ei Moskovan edustajia ollut mukana. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, etteikö valvontaa olisi ollut. Joukkueessa oli usein joku tai joitakin virolaisia, jotka työskentelivät KGB:lle, ja joita urheilijat kutsuivat kuvaavasti ”korviksi”.¹⁸⁹

Läntisten urheilukontaktien vaikeus – kontaktit Suomenlahden eteläpuolelle

Sopimusohjelmat urheilijavaihdon perustana

TUL:n ja Eestin Kalevin ongelma oli yhteinen: molemmilla oli vaikeuksia solmia urheilusuhteita läntisen Euroopan maihin. Kaleville TUL edusti niin likeisiä kontakteja läntiseen maailmaan ja kulttuuriin kuin neuvostojärjestelmässä oli heidän mahdollista saavuttaa. TUL:lle yhteistyö virolaisten – tai yleensä ulkomaisten – urheilijoiden kanssa merkitsi omaleimaisuutta. Ne olivat osoitus Suomen porvarilliselle urheilulle siitä, että vaikeuksistaan huolimatta TUL oli elinvoimainen ja jatkaisi urheilutoimintaansa. Toisaalta yhteistyökysymys oli TUL:lle myös taloudellinen, sillä kansainvälinen urheilutoiminta oli yksi peruste, jonka mukaan valtio myönsi tukea urheilujärjestölle.¹⁹⁰

Läntisten urheilusuhteiden muodostamisen vaikeus suuntasi TUL:n yhteistyöpyrkimyksiä Neuvosto-Viroon. Urheiluyhteyksiä Neuvosto-Viroon oli solmittu jo vuodesta 1957. Tuolloin lajeina olivat olleet muun muassa nyrkkeily ja paini, joissa menestystäkin saavutettiin varsin mukavasti. Suomen sisäinen karsinta vuonna 1958 Suomi–Eesti -nyrkkeilymaaotteluun noteerattiin näyttävästi *TUL-lehdessä*. Karsintaotteluiden voittajien suhde oli TUL:n nyrkkeilijöiden eduksi 8–2: ”Eesti–Suomi -nyrkkeilymaaottelun johdosta järjestetyt karsintakilpailut

muodostuivat menestykseksi TUL:n nyrkkeilylle. Loppuotteluissa TUL:n seurojen nyrkkeilijät voittivat miltei poikkeuksetta ottelunsa...” Sittemmin 1960-luvulla TUL:n kontaktit Suomenlahden eteläpuolelle vahvistuivat entisestään ja yhteistyötä laajennettiin mahdollisuuksien mukaan. Neuvosto-Virossa muun muassa järjestettiin vuonna 1961 painonnostokilpailut, joihin osallistui joukkueita paitsi TUL:sta ja Tallinnan Kalevista myös Tšekkoslovakiasta. Televisioinnin myötä kilpailut herättivät Suomessa kiinnostusta tavanomaista enemmän. Samana vuonna purjehtijat sopivat vaihdosta vuodelle 1962.¹⁹¹

Sopimusohjelmat antoivat perustan TUL:n ja Neuvosto-Viron väliselle urheilijavaihdolle. TUL:n kansainvälisessä valiokunnassa käytiin läpi urheilijavaihtoa ja laadittiin vuosittaiset suunnitelmat. Näistä neuvoteltiin virolaisten kanssa. Profsportille Moskovaan lähetettiin kopiot esityksistä ja raporteista. Esimerkkinä urheilijavaihdosta vuonna 1964 on purjehdusjoukkueen (kymmenen henkilöä) ja pyöräilyjoukkueen (seitsemän henkilöä) vierailut Neuvosto-Virossa. TUL:n ja Tallinnan Kalevin kesken järjestettiin liitto-ottelut vuonna 1965 lentopallossa ja koripallossa. Kalev voitti koripallo-ottelun niukasti 78–76 ja lentopallo-ottelun erin 3–1.¹⁹²

Laivayhteyden avaaminen vilkastuttaa urheiluyhteistyötä

Helsingin ja Tallinnan välinen laivaliikenne avautui vuonna 1965. Tästä muodostui monin tavoin suorastaan kumouksellinen käännekohta Suomen ja Viron suhteille. Yhteydet veljeskansojen välillä rakentuivat aivan uudelle perustalle. Turismi elpyi ennätyslukemiin ja yhteydet kulttuurin ja urheilun sektorilla vilkastuivat nopeasti. Tilanne huomioitiin myös *TUL-lehden* palstoilla: ”Helsingin ja Tallinnan keskeisten meriyhteyksien aukeaminen on tehnyt mahdolliseksi entistä tiiviimmän urheilukanssakäymisen Eestin ja TUL:n kanssa.” Laivaliikenteen avautuminen merkitsi kuitenkin samalla neuvostojärjestelmälle sitä, että se joutui ennennäkemättömien haasteiden eteen ja, vaikka KGB pyrki omalta osaltaan hallitsemaan tilannetta, ei paluuta entiseen enää ollut. Neuvostojärjestelmän pelkäämä ”porvarillinen vaara” – suomalaiset turistit – oli tullut tallinnalaiseen katu-kuvaan, muutos oli pysyvä, eivätkä ihmisten väliset yhteydet olleet enää KGB:n kontrolloitavissa. Se saattoi vaikeuttaa enää lähinnä vain virolaisten matkustamista Suomeen.¹⁹³

Ennen kuin laivayhteys saatiin auki Helsingin ja Tallinnan välille, Neuvosto-Viroon menttiin useimmiten junalla. Tämä Leningradin [Pietarin] kautta kulkenut reitti oli kuitenkin hidas, ja matkustaminen sitä kautta

oli myös selvästi kalliimpaa kuin laivalla matkustaminen. TUL:n joukkueet olivat vierailleet Neuvosto-Virossa jo rautatieyhteyksien aikana, mutta laivayhteyden myötä yhä isompien urheilujoukkueiden matkustaminen Neuvosto-Viroon kävi taloudellisesti kannattavaksi. Nyt myös TUL:n seurajoukkueiden oli mahdollista matkustaa Neuvosto-Viroon.¹⁹⁴

Laivaliikenteen myötä virisi vilkas urheilijavaihto, mutta laivaliikenne edesauttoi myös muun urheiluyhteistyön kehittymistä. Laivayhteys muutti ratkaisevasti myös TUL–Kalev -vaihtosysteemiä. Syntyi epävirallinen vaihto, turismin osana oli laajaa urheilija- ja valmentajavaihtoa. Siksi virallinen vaihto-ohjelma ei erityisesti kasvanut. *TUL-lehdessä* kirjoitettiin, että laivayhteys mahdollistaa entistä kiinteämmän yhteistyön Eestin ja TUL:n välillä. ”Uusi” yhteistyö aloitettiin TUL:n Suur-Helsingin piirin yleisurheilijoiden vieraillessa Tallinnassa järjestetyissä kansainvälisissä yleisurheilukilpailuissa. Virolaisten urheilujohtajien kanssa käydyt keskustelut osoittivat myös, että aiempaa laajamittaisempi kilpailijavaihto oli toteutettavissa.¹⁹⁵

Asiassa ryhdyttiin pikaisesti sanoista tekoihin ja TUL:n puheenjohtaja Pekka Martin (1956–1967) otti esille Moskovassa käytyjen urheiluneuvottelujen yhteydessä myös TUL:n ja Eestin välisen kilpailuyhteistyön vuoden 1966 osalta. Neuvotteluissa edistyttiin ripeästi

ja tulokset olivat lupaavia. *TUL-lehdessä* kirjoitettiinkin, että ”maaperä on siis jo valmiiksi muokattu, joten viimeistään ensi vuosi tuo tullessaan TUL:n ja Eestin keskeisen urheilijavaihdon huomattavan vilkastumisen”.¹⁹⁶

Vuonna 1966 jo yli kaksikymmentä virolaisjoukkuetta vieraili Suomessa, vastaavasti viisitoista suomalaisjoukkuetta kävi Neuvosto-Virossa. Aiemmin resurssit olivat olleet rajalliset ja tätä myöten lajivalikoima suhteellisen vähäinen – yksittäisiä palloilulajeja, perinteisiä kamppailulajeja ja ohjelmavoimistelua sekä pesäpalloa. Tultaessa 1980-luvulle yhä uusia lajeja oli tullut mukaan, näistä mainittakoon judo ja moottoriurheilu.¹⁹⁷

Laivaliikenteen avautuminen tarkoitti sitä, että TUL ryhtyi lähettämään Neuvosto-Viroon liittojohtoisia urheilijaryhmiä. TUL:n piirissä herätti huolta ja pohdintaa kuitenkin se, että myös SVUL:n taholla virisi kiinnostus urheiluyhteistyöhön Neuvosto-Viron kanssa ja esimerkiksi virolaisia urheilujohtajia oli käynyt neuvotteluja SVUL:n kanssa. Myös *TUL-lehti* spekuloi asialla Tallinnassa elokuulla 1965 järjestettävien urheilukilpailuiden tiimoilta: ”Poikkeuksellisena ilmiönä näissä kilpailuissa on pidettävä sitä, että mukaan on ilmoittautunut sekä TUL:n että SUL:n urheilijoita.” Huhut osoittautuivat huhuksi. Porvarilliset urheilijat eivät ilmoittautumisesta huolimatta osallistuneet Tallinnan kilpailuihin. TUL:n toiveissa oli kuitenkin, että urheilu-

yhteistyö keskitettäisiin sen ja virolaisten välille. Vuonna 1965 TUL esitti, että Neuvosto-Viron Suomeen kohdistuva urheiluyhteistyö toteutettaisiin yhteistyössä TUL:n kanssa.¹⁹⁸

Virolaiset tuntuivat ymmärtävän TUL:n huolen ja he vakuuttivat seuraavana vuonna TUL:lle, ettei SVUL:n kanssa olisi liitto-otteluita nyrkkeilyssä, painissa, lentopallossa, uinnissa ja painonnostossa. Näissä lajeissa TUL:n ja virolaisten keskinäiset kamppailut olivat hyvin tasaväkisiä. Lajit olivat myös niitä, joissa SVUL:n asianomaiset liitot olivat aiheuttaneet ongelmia TUL:n kyseisten lajien jaostoille. Virolaisten vakuuttelut eivät kuitenkaan riittäneet vakuuttamaan TUL:n aktiiveja. TUL:n piirissä spekulointiin eri vaihtoehdoilla. Esimerkiksi väitettiin porvarilehdissä kerrotun, että virolaiset olisivat kaikesta huolimatta järjestämässä SVUL:n kanssa liitto-otteluita aiemmin mainituissa lajeissa. Mitään konkreettisia todisteita SVUL:n ja Viron välisten liitto-otteluiden järjestämisestä ei kuitenkaan löytynyt. Sen sijaan Neuvosto-Virossa kilpailtiin – entiseen tapaan – TUL:n ja Neuvosto-Viron väliset liitto-ottelut painonnostossa, painissa ja nyrkkeilyssä. Suomessa kilpailtiin puolestaan uinnissa, koripallossa ja lentopallossa.¹⁹⁹

Vuoden 1966 urheiluvaihdosta muodostui lopulta ennen näkemättömän laaja ja esimerkiksi liitto-otteluita järjestettiin kaikkiaan kuudessa mainitussa lajissa.

Myös vaihto seuratasolla TUL:n ja Kalevin välillä oli kyseisenä vuonna 1966 kattava ja erityiseen suosioon nousivat TUL:n vahvat lajit eli lentopallo, nyrkkeily ja paini – yksistään näissä lajeissa toteutettu urheilijavaihto Neuvosto-Viroon oli 90 henkeä. Yhteistyökumppaneilla oli syytä tyytyväisyyteen. *TUL-lehdessä* hehkutettiin: ”Kokonaisuudessaan voidaan todeta Eestin ja TUL:n kanssakäymisen yhä syventyneen ja voimistuneen.”²⁰⁰

Vuosi 1967 ei tuonut muutosta TUL:n linjauksiin – kansainvälinen urheilijavaihto oli sille edelleen erittäin tärkeää. TUL:n suurimmat yhteistyökumppanit olivat sosialistisista maista Neuvostoliitto, DDR ja Tšekkoslovakia. Neuvostoliitto tarkoitti pitkälti Neuvosto-Viroa, sillä sen osuus kansainvälisestä urheilijavaihdosta vuonna 1967 oli suurin. Neuvostoliiton muiden alueiden sekä DDR:n pienemmät osuudet selittyvät sillä, että niiden tavoitteet olivat olympialiikkeessä, eivätkä ne siksi voineet riskeerata tätä tavoitettaan ryhtymällä TUL:n kanssa yhteistyöhön, josta seuraisi vain sanktioita. Toisaalta harmittava tosiseikka oli myös se, että TUL:n huipuilla ei ollut mitään mahdollisuutta useimmissa lajeissa haastaa Neuvostoliiton tai DDR:n kovimpia tekijöitä.²⁰¹

TUL:n urheilijoille matkat Neuvosto-Viroon olivat hyvin mieleisiä ja tervetulleita. Matkat tarjosivat myös

urheilullisesti runsaasti haastetta, sillä virolaisurheilijoiden ja -joukkueiden taso oli monessa lajissa selvästi parempi kuin TUL:n seurajoukkueiden. Liitto-ottelut olivat yleensä hyvin tasaväkisiä. Lisäksi virolaisille niillä oli laajempi merkitys: virolaisille ne olivat luonteeltaan maaotteluita. Koripallo ja lentopallo olivat virolaisten vahvoja lajeja. TUL puolestaan pärjäsivät liitto-otteluissa voimailupuolella. Painin ja nyrkkeilyn liitto-ottelut olivat edelleen hyvin suosittuja ja tasaväkisiäkin vääntöjä nähtiin. Liitto-otteluissa kotietu nousi arvoon arvaamattomaan. Tämä näkyi voimailulajeissa, mutta etenkin kori- ja lentopalloissa: kotikentällä näissäkin pystyttiin tasaväkisempiin otteluihin, vaikka muutoin virolaisten taso etenkin koripalloissa oli selvästi parempi. Suomeen alettiinkin tuoda Neuvosto-Virosta 1960-luvun loppupuolelta alkaen yhä enemmän myös valmennustietoutta.²⁰²

Vaihdon monipuolistuminen

Kokonaisuutta ajatellen urheiluvaihto Neuvosto-Viroon 1960-luvulla oli TUL:lle kasvun aikaa. Kasvupyrkimys näkyi etenkin lajivalikoimissa. TUL:n puolella haluttiin saada mukaan urheiluyhteistyöhön myös TUL:lle vahvat lajit pesäpallo ja murtomaahiihto. Kalev puolestaan esitti lajivalikoimaan kalastusta ja metsästystä, jotka Neuvosto-Virossa olivat varsin suosittuja harrasteita ja joita pidettiin siellä huomattavina kansanurheilualoina.

1960-luvun loppua kohden urheilijavaihto-ohjelma kuitenkin jossain määrin hiipui. Esimerkiksi vuoden 1968 ohjelma oli selvästi aiempaa suppeampi. Liitto-otteluita järjestettiin kuitenkin edellisvuosien tapaan. Muutos aiempaan oli, että yhteistyö rajoittui pitkälti TUL:n ja Kalevin välille. Pöytätennis, motocross ja pyöräily muodostivat kuitenkin poikkeuksen. TUL:n vastustajina oli Kalevin ohella myös muita seuroja. Pöytätenniksessä alettiin myös järjestää valmennusleirejä niin Suomessa kuin Neuvosto-Virossa.²⁰³

Tultaessa 1970-luvulle liitto-otteluiden ja erityisesti vierailevien seurajoukkueiden määrä väheni. Lähtökohteisesti urheilijavaihtojärjestelmä Neuvosto-Viroon säilyi kuitenkin ennallaan ja TUL:n ja Eestin Kalevin läheinen yhteistyö jatkui. Laantumisen näkyi lähinnä siinä, että urheiluvaihdon määrä ei enää kasvanut verrattuna 1960-luvun lukemiin; urheiluvaihto sen sijaan monipuolistui. Esimerkiksi vuonna 1975 Suomen nuoret yleisurheilijat vierailivat Eestin Kalevin järjestämällä leirillä, joka oli suoraa jatkoa edellisvuonna aloitetulle leirivaihto-ohjelmalle. Kokonaisuutena tarkasteltuna vuotuisiksi määräksi muodostui 90 henkilön vaihto puolin ja toisin, mutta 1970-luvun puolivälissä määrä oli 60. Urheilijavaihdon yhteydessä myös valmennusyhteistyö jatkui. Neuvosto-Virosta Suomeen matkustivat muun muassa koripallovalmentaja Kullam, yleisurheiluvalmentaja Tšikin ja moottoripyörävalmentaja Laur.²⁰⁴

Syynä Suomen ja Neuvosto-Viron urheilusuhteiden tasaantumiseen 1970-luvun alussa oli toisten neuvostotasavaltojen kysymykset Moskovan suunnalle. Ne myös halusivat avata suhteita Suomeen: ”1971–72 toiset neuvostotasavallat puhuivat Moskovassa, miksi Viro saa matkoja Suomeen ja toiset ei saa?” Tämän vuoksi Moskova hetkeksi kielsi tiiviit yhteydet, kunnes ne taas myöhemmin laajenivat.²⁰⁵

Yhteistoiminta koettiin kuitenkin tärkeäksi ja, kun vuonna 1977 tuli kuluneeksi jo 20 vuotta TUL:n ja Eestin Kalevin yhteistyön alkamisesta, noteerasi myös *TUL-lehti* merkkipuoden laajassa artikkelissaan. Lehti kertasi yhteistyön alkuvaiheita: ”Työväen Urheiluliiton painin liittojoukkue teki vuoden 1957 helmikuussa merkittävää historiaa. Tuolloin vieraili TUL:n kahdeksan painijaa johtajineen ja valmentajineen Eestissä ensimmäisenä suomalaisena urheilujoukkueena sotien jälkeen ja samalla ensimmäisenä nyt 20 vuotta kestäneen ja edelleen jatkuvan TUL:n ja Eestin Kalevin välisen urheilujoukkueiden vaihto-ohjelman merkeissä. Tuota historiallista tapausta on seurannut kahden vuosikymmenen ajan tiivis, läheinen ja lämmin urheilija-, valmentaja- ja urheilujohtajatason vaihto vuosittain tehtävien vaihto-ohjelmien mukaisesti.”²⁰⁶

TUL:lle kansainvälisten urheilusuhteiden muodostaminen oli siis hyvin tärkeää sikäli, että ilman sitä sen

toiminnan omaleimaisuus olisi nopeasti vaarantunut. Suhteet, etenkin Neuvostoliittoon ja DDR:ään, antoivat mahdollisuuden säilyttää jonkinasteinen yhteys kansainväliseen toimintaan ja urheiluun. TUL:n varapuheenjohtaja Lennart Kivi totesi, että TUL:n itsenäisyys ja olemassaolo perustuivat juuri suhteisiin Neuvostoliittoon ja muihin veljesjärjestöihin. Sosialistisiin maihin solmitut urheilusuhteet palvelivat paitsi TUL:n omia intressejä myös koko työväenliikettä, ammattiyhdistysliikettä ja työväenpuolueita.²⁰⁷

Työväen Urheiluliiton ja Eestin Kalevin yhteistyön rakentajia: vasemmalla TUL:n koripallomies Lauri Vekkilä, Kalevin Peter Kreitberg, TUL-lehden päätoimittaja Pekka Hurme, Kalevin Reio Ojaverre sekä Peter Maspanov. Kreitberg, Maspanov ja Ojaverre olivat kaikki aikanaan Kalevin puheenjohtajia, Ojaverre myös pitkäaikainen Kalevin pääsihteeri, järjestöjen yhteistyön suuri rakentaja.

Kuva: Pekka Hurme.

Sinänsä urheiluvaihto-ohjelmat noudattelivat 1970-luvulla edellisen vuosikymmenen linjauksia: ohjelmassa säilyivät edelleen yleisurheilu, paini, koripallo, lentopallo, pöytätennis, moottoripyöräily ja pyöräily, mutta myös uusia lajeja tuli mukaan. Urheilujärjestöt lähettivät pienempiä joukkueita, mikä mahdollisti useamman lajin tulon vaihdon piiriin. TUL:n pitkäaikainen haave toteutui, kun vuonna 1972 murtomaahiihto otettiin mukaan vaihto-ohjelmaan. Hiihto ei ollut TUL:n keskeisimpiä vahvuuksia, mutta lajin harrastajamäärät olivat olleet jo pitkään voimakkaassa kasvussa. Hiihto ei kuulunut virolaisten puolella vaihto-ohjelmaan, vaan sen korvasi naisvoimistelu. Yleisurheilun osuutta olisivat molemmat osapuolet olleet halukkaita lisäämään ohjelmassa.²⁰⁸

Moottoriurheilu saavutti oman vakiintuneen asemansa ohjelmassa. Kalev järjesti vuosittain kesäkuussa Piritassa TT-kilpailut ja TUL:n joukkueiden osallistuminen oli säännöllistä. Kalevin TT-ajajat vastaavasti vierailivat Suomessa osallistuen Turun Moottoriseuran Itäharjun ajoihin.²⁰⁹

Yksi Kalevin perinteisistä lajeista oli purjehdus ja laji otettiin mukaan myös TUL:n ja Kalevin yhteistyöhön. Tilanne ei kuitenkaan ollut ongelmaton. Virolaisten mielestä Suomenlahti oli KGB:n rajaama, eikä varsinaiseen avovesipurjehdukseen ollut mahdollisuutta ”rauta-

aidan” rajatessa aluevesiä. Purjehdus tapahtui siksi lähivesillä ja lähellä kotisatamaa, jolloin KGB:n oli helpompaa valvoa ja kontrolloida purjehtijoita.²¹⁰

Palloilulajien suosio vaihteli Suomessa ja Neuvosto-Virossa. Esimerkiksi jääkiekon taso jäi TUL:ssa varsin vaatimattomaksi, eivätkä virolaisetkaan lajia käytännössä edes harrastaneet. TUL:n ja Kalevin välillä ei jääkiekko-otteluita järjestettykään kuin harvakseltaan. Jalkapallo oli suosittu laji molemmissa maissa, mutta silti sitäkään ei otettu mukaan vaihto-ohjelmaan kuin vain poikkeuksellisesti. Oletettavasti syy tähän oli se, että TUL sai kovemman kansainvälisen tason vastuksen peleissä neuvostojoukkueita vastaan.²¹¹

TUL:n urheilijavaihto Neuvosto-Viroon vakiintui 1970-luvun puolivälistä alkaen ja se oli noin 60 henkeä vuodessa. Osaltaan tätä selittää se, että TUL oli kansainvälisen toimintansa kautta saavuttanut sen, mitä se oli hakenut: TUL:n asema Suomen sisäisessä urheilupolitiikassa oli selkiytynyt. Myös kansainväliseen edustuskysymykseen liittyneet kysymykset oli saatu ratkaistua. Lisäksi kansainväliselle toiminnalle oli muitakin vaihtoehtoja. Neuvosto-Viron puolella tilanne oli toisenlainen. Kalev ei olisi halunnut vähentää urheilijavaihtoa, vaan pikemminkin päinvastoin. Virolaiset olisivat halunneet yhä isompia joukkueita mukaan vaihtoon sekä lisää liitto-otteluita.²¹²

Virolaisten toiveille tuli kuitenkin takapakkia myös neuvostohallinnon suunnalta. Neuvoteltaessa vuoden 1976 urheiluvaihto-ohjelmasta VZSPS:n edustaja Georgi Jelisejev asetti TUL:n ja Kalevin yhteistoiminnalle tiukat raamit: urheiluvaihtoa ei saanut lisätä. Tilalle Jelisejev esitti urheiluvaihtoa TUL:n ja Leningradin alueen urheilujärjestöjen välillä esimerkiksi koripallossa, nyrkkeilyssä, lentopallossa, yleisurheilussa, uinnissa ja hiihdossa. Leningradin alueen seurat eivät olisi yksinomainen yhteistyökohde, vaan toimintaan olisi mahdollista yhdistää myös kilpailuja esimerkiksi Petroskoin ja Muurmanskin alueen urheiluseurojen kanssa. Kalevia sinänsä ei haluttu sivuuttaa, vaan yhtenä vaihtoehtona olisi voinut olla eräänlainen kolmiottelu TUL:n, Kalevin ja Leningradin seurojen välillä. Tämä kolmiottelu olisi kuitenkin tullut sisällyttää tuolloiseen urheiluvaihtoon. Lisätoimintaa ei ollut luvassa.²¹³

Urheiluvaihtoneuvottelut vuoden 1976 osalta sujivat sinänsä varsin hyvässä hengessä. Neuvostoliittolaisia kiinnosti, mikä TUL:n asema oli Suomen urheilupolitiikassa – jäisikö TUL-nimi elämään, jos/kun Suomen urheilusektoria saataisiin eheytettyä, miten Suomen kommunistisessa puolueessa suhtauduttiin urheilun eheyttämiseen? TUL:n varapuheenjohtaja Lennart Kivi oli varma eheyttämisen toteutuvan siten, että se tapahtuu Työväen Urheiluliiton yhteyteen.²¹⁴ TUL:n valtuuskunta oli arvioissaan ehkä varovaisempi kertoessaan

liiton aseman kaikkienensa vahvistuneen jossain määrin esimerkiksi olympiakomiteassa ja valtion urheiluneuvostossa. VZSPS oli ilmeisen tyytyväinen kuulemaansa ja ilmoitti osaltaan jatkavansa tukea itsenäiselle TUL:lle. Tälle perustalle suhteet oli aikanaan muodostettu ja tältä perustalta ne saattoivat jatkua.²¹⁵

Vuoden 1976 urheiluvaihdosta (laji/henkeä) sovittiin muodostuvan seuraavanlainen:

Laji	Virossa	Suomessa
Koripallo	11	12
Lentopallo	10	-
Moottoriurheilu	6	6
Pyöräily	6	5
Paini	-	12
Yleisurheilu	14	13
Uinti	6	-
Purjehdus	-	6
Naisvoimistelu	7	-
Pöytätennis	-	6

Purjehduksen, modernin naisvoimistelun ja moottoriurheilun osalta sovittiin myöhemmin neuvoteltavan lisää.²¹⁶

Kalevin ja TUL:n yleisurheiluvälmentäjien seminaari järjestettiin Tallinnassa vuonna 1976. Valmentajat vertailivat kokemuksiaan valmennuksesta käytännön demonstraatioiden kautta sekä keskustelivat myös yksityisemmin temasta. Suomalaiset saivat näin mahdollisuuden

kurkistaa Neuvostoliiton huippu-urheiluvalmennukseen ja vastaavasti virolaiset saivat tuntumaa länsimaisempaan urheiluvalmennukseen ja sen eri teknologioihin. Asia koettiin virolaisten keskuudessa merkittäväksi, koska maan urheilu alkoi kärsiä 1970-luvun kuluessa yhä pahemmin materiaalivajauksesta. Seminaariyhteistyötä jatkettiin myös tulevana vuosina. Valmennustietouden vaihto eri lajeissa koettiin erityisesti TUL:n puolelta merkittäväksi.²¹⁷

Tavoitteena kaventaa tasoeroja

Vuoden 1980 olympialaiset oli tarkoitus järjestää Moskovassa. TUL:n piirissä tämä herätti lajiosastoissa – etenkin niissä, joilla oli ollut yhteistyötä ja suhteita Neuvosto-Viroon – toiveita päästä valmennus- ja kilpailumatkoille aiempaa useammin. Toive otettiin huomioon ja TUL:n olympia- ja kansainvälisille edustusurheilijoille koetettiin järjestää kilpailuja ja leirityksiä Neuvostoliittoon mahdollisimman usein. TUL:n urheilusuhteet Neuvosto-Viroon olivatkin vuosina 1978–1979 aikaisempia vuosia jonkin verran määrällisesti suuremmat. Myös uusia lajeja – kuten melonta ja suunnistus – tuli mukaan ohjelmaan ja menestys oli etenkin suunnistuksen osalta varsin hyvää. Virolaiset olivat järjestäneet kilpailujen oheen tapaamisen, jossa molempien maiden edustajilla oli mahdollisuus ajatuksien vaihtoon suun-

nistuksen harjoitteluun ja valmentamiseen liittyvistä kysymyksistä.²¹⁸

Mielenkiintoisen vuosien 1978–1979 vaihto-ohjelmaesityksestä tekee se, että purjehdusta ei nostettu esille keskusteltaessa Neuvosto-Virossa järjestettävistä lajeista. Tämä oli sikäli yllättävää, että olympialaisten purjehdus oli nimenomaan tarkoitus järjestää Tallinnassa ja olisi ollut varsin luontevaa, että Suomen purjehdusjoukkueet olisivat käyneet tutustumassa tuleviin olympialaisiin suorituspaikkoihin. Toisaalta purjehdus ei ollut TUL:n piirissä vahva laji.²¹⁹

Suomen ja Neuvosto-Viron urheiluyhteistoiminnassa keskeinen rooli oli TUL:lla ja Eestin Kalevilla. TUL:n ja Kalevin yhteistyö aloitettiin hyvin ripeästi vuonna 1957, kun suhteet saatiin uudelleen avatuiksi. Yhteistyö oli varsin tiivistä ja, vaikka virallisemmat Neuvosto-Viron ja Suomen väliset ”maaottelut” alkoivat 1970-luvulla laantua, TUL:n ja Kalevin yhteistyö säilyi hyvin tiiviinä aina 1990-luvulle saakka. Yhteistyö perustui vuosittain solmittuun vaihtoohjelmaan ja sen raamittamisessa puitteissa toteutettiin monipuolista urheilija-, valmentaja- ja urheilujohtajatasen vaihtoa. Nuorille urheilijoille järjestettiin toiminnan puitteissa yhteisiä leirejä.²²⁰

TUL:n seurojen ja Kalevin yhteistyö sujui hyvässä hengessä ja kilpailua niiden kesken ilmeni lähinnä liittootteluissa, joita käytiin monissa eri lajeissa. Kalev tarjosi

Valmentaja- ja asiantuntijavaihto oli tärkeä osa Kalevin ja TUL:n yhteistyötä. Kuvassa TUL:n nyrkkeilyvalmentajia Tallinnassa 1982 seuraamassa Neuvostoliiton karsintoja vuoden 1982 MM-kisoihin. TUL:n valmentajat saivat erikoiskutsut viikoksi kivikovien karsintojen seuraamiseen. Edessä TUL:n nyrkkeilyn päävalmentaja Matti Hietanen. Kuva: Pekka Hurme.

suomalaisille näissä kilpailuissa kovan vastuksen ja se oli lähes ylivoimainen muun muassa koripallossa ja lentopallossa; voittoihin se ylsi myös esimerkiksi painissa, pöytätenniksessä ja yleisurheilussa. Vaihto-ohjelman yhtenä tavoitteena oli kaventaa seurojen välisiä tasoeroja sekä ohjelman laadullisen tason ylläpitäminen ja kohottaminen. Suomalaiset hyötyivät virolaisten opastuksesta esimerkiksi koripallossa, kun taas suomalaiset jakoivat tieto-taitoaan virolaisille etenkin moottoriurheilun saralla. TUL:n toiveena olikin yhteistyön lisääminen Kalevin kanssa.²²¹

TOIMIJAT, TOIMINTA, MOTIIVIT JA KOKEMUKSET

Suomenlahden ylittävää urheiluvaihtoa Moskovan raameissa ja valvonnassa

Merkillepantavaa Suomen TUL:n ja Eestin Kalevin urheilusuhteiden muotoutumisessa on, että ne kehittyivät kahden, maidensa sisäpolitiikassa vaikeassa asemassa olevan urheilujärjestön suhteiden kautta. TUL:n ongelmana oli se, että järjestö oli Suomen liikunta-poliittisten syiden vuoksi itse solmimiensa kansainvälisten suhteiden varassa. Kalevin toiminta oli puolestaan alistettu Neuvostoliiton urheilun keskusjohtoisen toimintatavan armoille. Neuvostoaikana Viron urheiluseurat toimivat tuotantolaitosten, armeijan tai julkisen tuen ehdoilla.²²²

Moskovalla oli ratkaiseva rooli myös päätettäessä TUL:n ja Kalevin urheilusuhteista ja kyseisen toiminnan laajuudesta. Moskova määräsi käytännössä kaikesta: toiminnan luonteesta, sen määrästä, missä sitä toteutettiin jne. Moskovan määräysvallasta huolimatta TUL:n ja Kalevin suhteet muodostuivat hyvin läheisiksi ja välittömiksi. Suhteiden muodostumisen kannalta oli keskeistä, että esimerkiksi kielimuuria ei ollut. Toisaalta urheilijat olivat hyvin motivoituneita vaihtoon ja ulkomaille matkustamiseen kilpailemaan sekä saamaan kokemuksia ja ystäviä.²²³

Koripallo oli Eestin Kalevin ykkösurheilulaji. Niinpä Kalevin henkilökunnan ja TUL:n henkilökunnan vuotuinen koripallo-ottelu oli ystävyyttä ja yhteistyötä parhaimmillaan. Kuva 1980-luvulta.

Kuva: Pekka Hurme.

Pekka Hurmeen mukaan sosialistisesta aatteesta ei urheilijoiden piirissä juuri puhuttu – kielellinen läheisyys auttoi puhumaan arkielämän asioista. Nuoret urheilijat eivät juuri eronneet muista Neuvosto-Virossa vierailleista suomalaisturisteista. Poliittiset keskustelut käytiin ”ylätasolla”, Moskovan määräysvalta oli paperilla merkittävä. Käytännössä Kalev kuitenkin varsin itsenäisesti päätti vaihto-ohjelmasta vuosittain. Muutoksilla kansainvälisessä politiikassa oli heijastumia aika ajoin myös ”alatasolle”. Kokonaisvaihdon suuruus saattoi vaihdella. Hurmeen mukaan ”vielä tärkeämpi asia Kalevin kanalta olivat henkilökohtaiset suhteet Moskovaan. Reio Ojaverellä, Kalevin pääsihteerillä vuodesta 1977, oli

Moskovassa pari hyvää ystävää, toveria, joiden kautta Ojavere sai läpi Kaleville suopeita päätöksiä. Joku vuosi oli välillä kireämpää, Moskovassa olivat toiset miehet päättämässä!”²²⁴

TUL:n ja Kalevin suhteiden avaamisen taustalla vaikutti VZSPS:n myönteinen suhtautuminen urheilujärjestöjen yhteistoimintaan. VZSPS:stä kehittyikin TUL:n ja Kalevin yhteistyöstä päättävä ja sitä välittävä taho, jolle tuli raportoida yhteistoiminnan eri vaiheet tarkoin ja joka myös määrittäi yhteistyön raamit. Neuvostoliiton urheilun keskuskomitealle oli tärkeää, että kaiken edellä olivat maan urheilusuhteet kansainvälisiin lajiliittoihin ja olympialiikkeeseen. Näitä suhteita ei kukaan tai mikään saanut vaarantaa.²²⁵

VZSPS:n rooli TUL:n ja virolaisseurojen urheilusuhteissa oli ensisijaisesti turvata Neuvostoliiton intressit sekä urheilun näkökantojen toteutuminen. Toisaalta sen tuli huolehtia, ettei urheilun varjolla harjoitettu mitään ei-toivottua (poliittista) toimintaa. TUL:n joukkueet olivatkin Neuvosto-Virossa jatkuvan seurannan alla ja niiden toiminnasta raportoitii KGB:lle aina virallisten urheilutapahtumien yhteydessä.²²⁶

Kaikkienensa TUL:n ja Kalevin urheilusuhteet voidaan jakaa neljään vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa yhteistoimintaa muodostettiin, toimintaa järjestettiin ja vastaan tulleita ongelmia pyrittiin ratkaisemaan.

Toisin sanoen luotiin raamit ja ”pelisäännöt” tulevalle toiminnalle, joka muovasi suhteiden kehittymistä edelleen.²²⁷

Ensimmäistä vaihetta kuvaavat hyvin VZSPS:n kanssa käydyt neuvottelut urheiluvaihdon järjestämiseksi SAK:n avulla ja sen kautta. Ensimmäisen vaiheen alku on usein ajoitettu aikaan jo ennen ensimmäisenkään suomalaisen urheilujoukkueen merkittävää vierailua sodanjälkeiseen Neuvosto-Viroon vuonna 1957.²²⁸

TUL:n urheiluyhteistyöllä Viron kanssa oli juuret jo ajalla ennen toista maailmansotaa. TUL:n toiminnassa oli suhteiden uudelleenjärjestelyn aikaan edelleen mukana henkilöitä, jotka olivat olleet mukana jo vuosikymmeniä aikaisemmin ja joille suhteiden solmimisella oli myös henkilökohtaisempaa merkitystä ja historiasta periytyviä muistoja. Valtiojärjestelmä oli nyt toinen ja myös toimintakulttuuri oli muuttunut. Silti vanhoja ystävyyssuhteita haluttiin lämmitellä ja muistella samalla sotien välisenä aikana pidettyjä ”maaotteluja”.²²⁹

TUL:n ja Neuvosto-Viron urheilusuhteiden toinen vaihe käynnistyi, kun Helsingin ja Tallinnan välille avattiin laivaliikenne. Se mahdollisti suurempien urheilujoukkueiden matkustamisen Neuvosto-Viroon. Suomalaisurheilijoiden matkustaminen Tallinnaan helpottui huomattavasti ja se oli myös edullisempaa kuin juna-matka Leningradin kautta. Tässä vaiheessa urheilu-

järjestöjen välillä järjestettiin lukuisia liitto-otteluita ja lajivalikoima oli monipuolinen. Myös kilpailujen taso oli varsin korkea ja katsojien mieliksi kilpailut tasaväköisiä.²³⁰

TUL:n ja Neuvosto-Viron urheilusuhteiden kolmas vaihe alkoi 1970-luvun puolivälissä. Liitto-otteluiden määrä kääntyi laskuun ja myös urheilutapahtumien taso kävi kirjavaksi. Toisaalta Moskova kiristi otettaan neuvostotasavalloista, mikä väistämättä heijastui urheilutoimintaan. Venäläistäminen voimistui kautta yhteiskunnan. Myös urheilurintamalla virolaisurheilijoiden matkustusoikeuksia alettiin jälleen rajoittaa.²³¹

Kalevin urheilijat kokivat yhteiskunnan tilanteen painostavana. Siksi Kalevin ja TUL:n väliset ottelut toimivat eräänlaisena henkireikänä ja virolaisille ne olivat maaotteluita. Näissä kilpailuissa kalevilaisilla oli mahdollisuus tunnustaa Viron värejä ja muita kansallisia symboleja ilman, että heidän olisi tullut pelätä seurauksia. Näiden ”maaotteluiden” kansallinen omaileimaisuus korostui entisestään, kun muistaa, että muissa kansainvälisissä otteluissa virolaisurheilijat joutuivat kamppailemaan Neuvostoliiton väreissä.²³²

TUL:n ja Kalevin yhteistyöstä muodostui joka-vuotista ja sitä toteutettiin varsin rationaalisesti. Turhat juhlallisuudet tai muodollisuudet oli karsittu minimiin ja toimintaa ohjasivat selvät sopimukset. Järjestöjen

urheilusuhteissa oli myös varsin vahva inhimillinen sävy. Perustuihan yhteistyö osittain myös toimijoiden pitkiin henkilökohtaisiin suhteisiin.²³³

Suomen sisällä TUL:n laaja kansainvälinen urheilija- ja valmentajayhteistyö sosialististen maiden kanssa loi jännitteitä järjestöjen TUL:n ja SVUL:n välille. Suhde parani 1970-luvun alussa lajista riippuen. Tosinaan ”porvariliiton” valmentaja olisi halunnut osallistua TUL:n kursseille, joissa oli huippuvalmentajia, esimerkiksi koripallovalmentaja Eestin Kalevista. Neuvostoliitolla oli kuitenkin selvä kanta tällaiseen mahdolliseen ”porvarisuhteeseen”: ”TUL voisi tietysti kutsua ketä tahansa, mutta silloin TUL:n erikoisasema Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden tukemana loppuu siihen.” Eestin Kalevin johtajat olivat tietoisia Neuvostoliiton kannasta, mutta välillä muutamat virolaiset urheiluorganisaatiot yrittivät tehdä yhteistyötä Suomen SVUL:n ja sen erikoisliittojen kanssa. Näistä TUL raportoi Tallinnaan ja Moskovaan.²³⁴

Urheiluvaihtomäärät vaihtelivat vuosittain, mutta määrät olivat suurimmillaan 1980-luvulla (neljännessä vaiheessa). Laivayhteydet paranivat ja virallisen vaihdon ulkopuolella tapahtui laajaa urheiluyhteistyötä. Urheilijat, valmentajat ja urheilujohtajat matkustivat puolin ja toisin. Virolaisten mukaan Moskovan ote löystyi huomattavasti.²³⁵

Yhteistyön tasot

TUL:n ja Kalevin yhteistyössä oli TUL:n puolelta kolme eri yhteistyötasoa: TUL:n ja Neuvostoliiton ammattiliittojen urheilukomitean välinen vuotuinen yhteistyö, jossa Eestin Kalev oli yhtenä mukana (60–100 urheilijaa vuosittain); TUL:n ja Eestin Kalevin oma vuosittaisen sopimuksen yhteistyö (60 urheilijaa puolin ja toisin); TUL:n Suur-Helsingin piirin ja Tallinnan Kalevin oma vaihto (60 urheilijaa). Lajit ja lopulliset määrät sovittiin vuosittain. Toisinaan neuvotteluissa nousi virolaisten puolelta kyselyitä, miksi jokin laji ei tullut kysymykseen jonakin vuonna tai olisiko se mahdollista ottaa mukaan seuraavana vuonna. TUL:n puolelta puolestaan vaadittiin etukäteen järjestäjiltä kykyä vastaanottaa vieraat. Mikäli kykyä tai halua ei ollut, laji poistettiin ehdotuksesta.²³⁶

Tallinnan Kalevin oma vaihto-ohjelma TUL:n Suur-Helsingin piirin kanssa oli varsin monipuolista. Palloilulajeissa Tallinnan Kaleviin kerättiin usein mahdollisimman kova joukkue muista Kalev-seuroista ja välillä myös Dünamosta ja Jöudista. Mahdollisuus päästä Suomeen oli houkutus Neuvosto-Viron sisällä eri seurojen urheilijoille.²³⁷

TUL:lle Kalevin urheilullinen taso oli pitkälti sopiva, mutta vastavuoroisuus oli ongelma. Virolaisurheilijat oli vastaanotettava, majoitettava ja ylläpidettävä.

Tämä rajoitti vuosittain virolaisurheilijoiden määrää. Virolaiset olivat kotimaassaan suomalaisille hyvin vieraanvaraisia. Samaa odotettiin myös suomalaisilta Suomen puolella.²³⁸

Oman sivujuonteensa TUL:n ja Kalevin urheilyyhteistoiminnassa muodosti niin sanottu turistivaihto. Asetelma muodostui vuosien saatossa varsin mielenkiintoiseksi ja lopulta vuonna 1983 Kalevin johto joutui toteamaan turistivaihdon saavuttaneen sellaiset mitat, että Kalev ei pystynyt enää kaikkea toteuttamaan. Vaihtoon oli tullut myös tasoltaan sellaisia joukkueita, joihin suunnattujen toimien ei voinut katsoa enää edistävän kummankaan järjestön toimintaa. Kalevin kanssa sovittiinkin, että TUL antaa suosituksensa vain liittotason urheilijoille ja joukkueille valmennus- ja kilpailutilaisuuksiin, jotka tapahtuvat yhteistyössä Kalevin kanssa.²³⁹

Turistivaihtoasiasta keskusteltiin myöhemmin uudelleen Eestin Neuvostotasavallan ammattiliittojen keskuksjärjestön urheiluosaston päällikön Johannes Nittimin vieraillessa TUL:n kutsusta Suomessa 20.–24.10.1983. Samalla Nittim edusti Kalevin yleisurheilujoukkuetta sen johtajana. TUL:n puolelta keskusteluun osallistivat Ossi Sjöman, Markku Salonen ja Taisto Pääkkö. Nittim toi esille huolensa järjestelyvastuun jäämisestä Kaleville. Vaihto oli varsin yksipuolista, Tallinnaan suun-

tautuvaa. Vaihdoista oli käytännössä tullut Kaleville rasite, niin taloudellisesti kuin muidenkin resurssien osalta. Tilanne oli johtanut siihen, että Kalevin oli vaikeuksia saada kilpailulupia kansainvälisille kilpailuille. Turistivaihto oli laajentunut niin, että Nittim joutui toteamaan, ettei Kalev pystynyt sitä enää hoitamaan ja sopimuksia vaihdosta tehdään muiden kuin keskusjärjestöjen kesken.²⁴⁰

Kalev oli kuitenkin edelleen valmis urheiluvaihtoon vaihtosopimusten lisäksi, jos päätös tehtäisiin TUL:n ja Kalevin keskusjärjestöjen yhteisellä päätöksellä. Suomalaiset ymmärsivät huolen ja yhteisesti sovittiin, että sopimuksen ulkopuolisia TUL:n urheilujoukkueiden kilpailu- ja valmennusmatkoja Kalevin vieraaksi Tallinnaan toteutettaisiin jatkossa vain tarvittaessa ja niistä erikseen keskusjärjestöjen kesken sovittaessa. Turistivaihto jatkui vaihtelevalla intensiteetillä 1980-luvun loppupuolelle saakka – järjestelyvastuuta hajautettiin kuitenkin Kaleviltä muillekin tahoille, muun muassa Sputnik-matkatoimistolle.²⁴¹

Motivaattori, silmiä avaava kokemus

Sosialistisissa maissa matkustaminen ulkomaille oli hyvin säädeltyä ja urheilu oli monille keino päästä matkustamaan. Voi jopa sanoa, että ulkomaanmatkat olivat myös virolaisurheilijoille keskeinen motiivi urheilemi-

seen ja samalla etuoikeus, josta haluttiin pitää kiinni. Suomalaisille TUL:n urheilijoille ulkomaanmatkat eivät olleet niin keskeinen motivaattori urheilua ajatellen – virkistävää vaihtelua ja kiinnostavia kilpailuja toki. Toisaalta suomalaisilla oli myös vaihtoehtoja sosialistisille maille ja urheilijat saattoivat, jos ideologiset seikat eivät olleet ylipääsemättömät, siirtyä SVUL:n seuroihin. Kansainvälisyyden merkitystä TUL:lle ei voi luonnollisestikaan kiistää, sillä olihan se yksi keskeisistä perusteista, joiden perusteella valtio jakoi tukea urheilujärjestöille.²⁴²

TUL:lla ja sen jäsenseuroilla oli omat motiivinsa yhteistyöhön virolaisten seurojen kanssa. Ville Majalan mukaan Neuvosto-Viroon matkustamista puolsivat ennen kaikkea taloudelliset syyt. Majala arvioi myös, että taustalla saattoivat olla myös yhteydet Viroon ennen sotia: Neuvosto-Virossa 1960-luvulla vierailleet olivat usein niitä, jotka olivat vierailleet maassa jo sen itsenäisyyden aikana. Itsenäinen Viro ei ollut heiltä unohtunut, kuten seuraaville sukupolville kävi.²⁴³

TUL:lla oli ollut tiiviit yhteydet Viroon jo ennen toista maailmansotaa. Suomen ja Viron välisten urheilu-suhteiden uudelleen avaaminen toisen maailmansodan jälkeen merkitsikin myös vanhojen, sotaa edeltäneiden yhteyksien palauttamista. Joillekin vanhemmille TUL:n johdossa ja valmentajissa vaikuttaneille henkilöille

suhteet Neuvosto-Viroon tarkoittivat samalla vanhojen ystävyysuhteiden palautumista. Uutta yhteyksien avaamisessa oli se, että yhteydet ulotettiin yhä laajemmille piireille: kilpailujen televisiointi antoi mahdollisuuden myös tavallisille kansalaisille, yli ideologisten rajojen, seurata urheilijoiden kilpailuja Neuvosto-Virossa. Alkuun televisiointi toteutettiin Tallinnan television välityksellä: ”Urheilijavaihdon historiallisen merkityksen lisäksi tunnelmaa nosti kilpailujen televisiointi Tallinnan televisiossa, mikä antoi mahdollisuuden lahden tälläkin puolella seurata TUL:n edustajien edesottamuksia Eestissä.”²⁴⁴

Mikä merkitys urheilujärjestöille oli yhteistyöllä? 1950-luvulla alkanut Kalev-TUL -yhteistyö, urheilija-, valmentaja- ym. vaihto oli erittäin merkittävää molemmille. Se oli Kaleville vielä merkittävämpää kuin TUL:lle, jolla oli runsaasti muutoinkin kansainvälisiä urheilusuhteita Euroopan ei-sosialististen maiden urheilujärjestöihin CSIT-organisaation (kansainvälinen Työväen Urheiluliitto, Confédération Sportive Internationale Travailleurs et Amateurs / International Workers and Amateurs Sports Confederation) kautta. Itävalta, Sveitsi, Ranska, Italia, Hollanti, Belgia, Tanska ja Israel olivat omien työläisurheilujärjestöjensä kautta TUL:lle aktiivisia kansainvälisen urheilijavaihdon kohteita jo 1940-luvun puolivälistä lähtien. Kansainvälisissä suhteissa

TUL ei ollut niin riippuvainen Kalev-yhteistyöstä, vaikka se helppoutensa ja halpuutensa vuoksi olikin TUL:n urheilulle erittäin tärkeitä.²⁴⁵

Yleisesti voi todeta, että kansainväliset urheilusuhteet olivat urheilijoille hyvä motivaattori. Kansainvälisyys tarkoitti urheilijoille kilpailumatkoja, mahdollisuutta haastaa itseään kovemmassa seurassa sekä tietoa uusista harjoitusmetodeista. Toisaalta kansainvälisen kilpailutoiminnan ja urheilukontaktien avulla TUL pystyi ylläpitämään oman urheilutoimintansa tasoa. Kansainvälisellä urheilutoiminnalla oli suuri merkitys myös koko työväenliikettä ajatellen.

Eestin Kalevilla oli vuosikymmenet erittäin hyvät urheilusuhteet Suomessa Jämsänkoskelle, mikä jatkui Viron uudelleen itsenäistymisen jälkeenkkin. Liikuntajohtaja Aimo Mäkinen oli lämmin Kalevin ystävä. Kuvassa Kalevin aitajuoksijoita Jämsänkoskella Aitajuoksukarnevaaleissa 1990-luvun puolivälissä. Kuva: Reio Ojaveri.

Kansainvälisen urheilutoiminnan kautta TUL – työväenliike – pyrki hankkimaan tunnustusta olemassaololleen ja toiminnalleen. TUL:ssa tiedostettiin vahvasti, että työväenurheilu saattoi säilyä omatoimisena vain, jos sen kansainväliset suhteet pystyttiin säilyttämään. Tässä työssä Kalevilla oli keskeinen rooli.²⁴⁶

Urheiluvaihdon yhteydessä toteutetut virolaisten vierailut Suomeen olivat virolaisille silmiä avaava kokemus: kisamatkoilla virolaiset näkivät selvästi yhteiskuntien välisen karun eron. Matkat eivät kuitenkaan olleet vain yhteiskunnallisten olojen ihmettelyä tai ystävyys-suhteiden lämmittelyä. Vierailut mahdollistivat tutustumisen omien lajien uusiin harjoittelumetodeihin ja välineisiin. Oma merkityksensä Suomen vierailuilla oli se, että ulkomaanmatkoilla virolaiset pystyivät hengittämään vapaammin ja myös saattoivat ilmaista itseään. Monet virolaiset valmentajat ja urheilijat ovatkin pitäneet juuri tätä asiaa urheilumatkojen merkittävimpänä antina.²⁴⁷

Rein Järva muistelee Suomen matkojen merkitystä: ”– oli kova motivaattori virolaisille päästä Suomeen. Se oli tärkeää, koska tällä puolella ei ollut muuten mahdollista päästä vapaaseen maailmaan, kapitalistiseen maahan. Sosialistisiin maihin pääsi helpommin.”²⁴⁸

JUKKA UUNILA

Helsingissä 17.10.1988

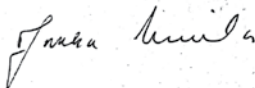
Ministeri Arnold Green
Tallinna

Oheisena lähetän kutsun MM-hiihtoihin Lahteen. Samalla kiitän vierailustamme siellä. Oli suurenmoista tutustua Saarenmaahan ja keskustella kanssasi urheiluasioista.

Eestistä on esitetty erittäin laajaa urheiliija- ja asiantuntijavaihtoa ensi vuodeksi liitoillemme, piireillemme ja seuroillemme. Olemme hyvin iloisia siitä, että tällaista kanssakäymistä halutaan. Viitaten Neuvostoliiton urheilukomitean ja SVUL:n väliseen viisivuotissopimukseen toivoisin, että saisimme mahdollisimman pian riittävän varmuuden siitä, että edellämainitulle kanssakäymiselle on urheilukomitean virallinen lupa. Jotta mahdolliset sopimukset voitaisiin tehdä, olisi paras, että Eestin urheilukomitean puheenjohtaja ja hänen avustajansa voisivat vieraila täällä, jolloin koordinoidusti voitaisiin sopia koko vuoden ohjelmasta.

Urheiluterveisin

*SVUL:n puheenjohtaja Jukka Uunila 17.10.1988
ministeri Arnold Greenille.*

Kuva: Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. SVUL:n arkisto. Uma.

IMPERIUMIN ROMAHDUKSESTA ITSENÄISYYTEEN – *suhteiden normalisointi.*

”Toisinaan asiat kehittyvät niin, että erilaisista syistä johtuen valtiot eivät halua tai voi tehdä tiivistä yhteistyötä, mutta ihmiset hoitavat asioita kaikesta huolimatta. Myös Suomen ja Viron välillä on käynyt juuri näin. Neuvostoliiton hajotessa suhteidemme ylläpito oli ennen kaikkea kansalaisten käsissä. Sen ajan veljeskansojen tuen ja myötätunnon voi tuntea tänäkin päivänä, varsinkin kun muistelee niitä 30 vuoden takaisia tapahtumia.”

*(Kestävyysurheilu.fi 26.1.2018,
Viron hiihtoprofessori [Kaarel Zilmer]
lähettää kiitollisia terveisiä Suomen
ja Viron 100-vuotisjuhlien merkeissä.)*

Tässä artikkelissa tarkastelunäkökulma on suomalainen. Suomesta katsottuna Viro on ollut urheiluyhteistyössä aktiivisempi Suomen suuntaan. Suomalaisten toimintaa on sen sijaan leimannut enemmänkin varovaisuus, mutta myös myötätunto. Miksi näin? Mikä ajoi Viron etsimään yhteyttä Suomeen? Mikä puolestaan oli Suomen linjan taustalla, miksi Suomi toimi maiden välisessä urheiluyhteistyössä valitsemallaan tavalla? Oliko Suomen virallisen – hallituksen ajaman – linjan ja järjestö- tai kansalaistahojen mielipiteiden välillä eroja? Poikkesiko urheilusektorin yhteistyö muusta Suomen ja Viron välisestä yhteistoiminnasta? Mikä oli Suomen merkitys Viron urheilulle?

Artikkelin primaariaineistona toimii Urheilumuseon arkiston kokoelma (SVUL:n arkisto, Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö), joka muodostaa artikkelin ytimen. Arkistoaineistoa täydennetään tutkimuskirjallisuudella, jonka avulla urheilu sijoitetaan ajan poliittiseen

---

---

ja yhteiskunnalliseen kontekstiin. Lehdistöaineistosta etsitään nyansseja ja esimerkkejä. Artikkelia on taustoitettu SVUL:n entisten yhteysjohtajien Kalevi Suortin ja Tessa Ehnholmin haastatteluilla. Työ on vahvasti aineistolähtöinen ja tutkimusmetodina toteutetaan valitun aineiston lähilukua.

Artikkelissa käytetään termin ”Viro” ohella sanaa ”Eesti”, silloin kun virallisissa dokumenteissa näin on tehty. Termiä Neuvosto-Viro käytetään, kun puhutaan/kirjoitetaan virallisesti Viron asemasta osana Neuvostoliittoa. Mikäli virkamiesten kirjeenvaihdossa tai lehti-kirjoituksissa esiintyy sana Viro/Eesti, sitä käytetään myös tässä artikkelissa.

Neuvosto-Viron urheilukomitean puheenjohtaja Mati Mark oli yhteyksissä suomalaisista urheilujohtajista muun muassa SVUL:n puheenjohtaja Jukka Uunilaan ja pääsihteeri Mauri Oksaseen sekä Suomen Olympiakomitean varapuheenjohtaja Hannu Koskivuoreen. Markilla oli hyvät ja luottamukselliset suhteet Moskovaan. Tämän on arveltu edesauttaneen Suomen ja Viron suorien urheilu-suhteiden edistymistä.

Kuva: Kuva: Rahvusarhiivi filmiarhiiv: Eesti Teadeteagentuur AS (AIS), EFA.204.0.146039, Mark, Mati - Eesti NSV spordikomitee esimees. Kuvaaja: Norman, E.

MOSKOVAN VIRALLINEN HYVÄKSYNTÄ!

Neuvostoliiton otteen herpaantuminen

Viro liitettiin toisen maailmansodan moninaisten vaiheiden jälkeen osaksi Neuvostoliittoa. Käytännössä maa samalla sulkeutui – suljettiin – totaalisesti useiden vuosien ajaksi ulkomaalaisilta, siis myös suomalaisilta. Viron itsenäisyyden ajan hallintojärjestelmä ajettiin alas ja maa sulautettiin neuvostojärjestelmään, jossa ulkopuolisia vaikutteita ja käytäntöjä ei sallittu. Alkuun valvonta oli tiukkaa, mutta Stalinin kuoleman (1953) ja Hruštševin liennytskauden myötä Neuvostoliitossa ryhdyttiin toteuttamaan muutoksia ja samalla alkoi maan vähittäinen avautuminen. Suomen ja Viron välisen suhteiden kannalta merkittäväksi muodostui etenkin tasavallan presidentti Urho Kekkosen matka Neuvosto-Viroon vuonna 1964. Presidentti Kekkosen vierailusta alkoi ajanjakso, joka käytännössä tarkoitti suomalais-virolaisten suhteiden vähittäistä, varovaista uudelleen solmimista. Kaikki toteutui silti neuvostoviranomaisten ja KGB:n tiukan valvonnan alla. Yhteys oli kuitenkin solmittu, eikä kulunut kauaa, kun suomalaisturistit jo matkustivat Neuvosto-Viroon. Kävijämäärät kasvoivat nopeasti vuosi vuodelta.²⁴⁹

Ajat olivat kuitenkin muuttumassa ja 1980-luvun puolivälin jälkeen poliittinen kehitys oli menossa selvästi

kohden vapaampia suuntauksia. Neuvostoliiton ote Baltian tasavalloista alkoi heiketä ja samalla niissä alkoi esiintyä aktiivisempia pyrkimyksiä kohti täyttä itsenäisyyttä. Tämä näkyi myös urheilurintamalla. *Suomen Urheilulehdessä* asiasta kirjoitti 26.5.1988 Martti Huhtamäki artikkelissa *Viron tunnelmia*: ”Virossa kihisee myös urheilurintamalla. Irtautuminen Moskovasta tapahtuu hurjalla vauhdilla. Senkin kehityksen rauhoittamiseksi tarvittiin entistä, nyt jo väsynyttä turvallisuuspoliisin johtajaa. Vierailu ei kuitenkaan juuri virolaismieliä kääntänyt. Adresseissa on 800 000 nimeä. Virolaiset ovat siis sivistyskansaa.” Viron Tennisliitto täytti 75-vuotta ja juhlallisuuksissa oli mukana myös suomalaisia kutsuvieraita. Isänmaallinen juhla pidettiin Estonia-teatterissa. Neuvostoliiton tennisliiton terveiset toi ”pääkosmonautti” Igor Volk, korkein tennisjohtaja. Hänen viestinsä oli häkellyttävä ja enteili tulevaa: ”Hän lupasi itsenäisyyttä ja suoria suhteita esimerkiksi Suomeen.”²⁵⁰

Balttien tavoitteet nousivat keskustelun aiheiksi Suomen valtiopäivillä, mutta aika ei ollut vielä kypsä asian enemmälle käsittelylle. Suomessa ei oltu vielä valmiita käsittelemään Baltian maita erillisalueena, yksittäisistä valtioista puhumattakaan. Virallinen Suomi pitäytyi varovaiseen linjaan ja tarkasteli pitkään asiaa Neuvostoliiton kokonaiskehityksen näkökulmasta.

Tasavallan presidentti Mauno Koivisto esimerkiksi ilmaisi huolensa vuodenvaihteessa 1989 (uudenvuoden puhe 1.1.1989). Koivisto pelkäsi balttien menevän lopulta liian pitkälle, jolloin ne paitsi aiheuttaisivat vakavia vaikeuksia omalle tilanteelleen, myös vaarantaisivat jopa koko Neuvostoliiton uudistusprosessin etene-
misen.²⁵¹

Neuvostoliitossa käynnissä ollutta prosessia ei kuitenkaan ollut mahdollista enää perua ja vähitellen keskustelu myös Suomessa virisi aktiivisemmaksi. Etenkin kansalaistasolla Baltian maiden itsenäistymispyrkimykset herättivät myötätuntoa ja niille myös etsittiin oikeutusta niin ETYKin peruskirjasta kuin Neuvostoliiton perustuslaistakin. Virallinen Suomi oli kuitenkin pitkään varovainen. Vielä keväällä 1990 Suomen hallinnossa katsottiin Baltian maiden itsenäistymiskysymys edelleen Neuvostoliiton sisäiseksi asiaksi. Perusteluna oli usein, että maiden liittäminen Neuvostoliittoon oli hyväksytty de facto.²⁵²

Monimutkaisessa poliittisessa kontekstissa ei ollut millään lailla yllättävää, että Suomen ja Neuvosto-Viron urheilujohtajien tapaamisen yhteydessä esille nousut ajatus suorien urheilusuhteiden solmimisesta herätti suomalaisissa hämmennystä. Suomen poliittinen johto suhtautui suhteiden solmimiseen pidättyväisesti, mutta kansalaistasolla mielipiteitä ilmaistiin

vapaammin. Ei silti voida kiistää, eivätkö balttien pyrkimykset olisi herättäneet sympatiaa myös valtiojohdossa. Mahdollisuudet sen osoittamiseen olivat kuitenkin rajatut.

Ovatko suorat urheilusuhteet mahdollisia?

Viron tapahtumat alkoivat saada Suomessa julkisuutta vuoden 1988 kuluessa. Kansalaisyhteiskunta ja media alkoivat seurata Viron tapahtumia. Yksittäiset kansalaiset, järjestöt, puolueet ryhtyivät luomaan yhteyksiä Suomenlahden eteläpuolelle. Virallisella tasolla Viron tapahtumat nähtiin osana Neuvostoliiton uudistuspolitiikkaa ja siksi niihin suhtauduttiin myönteisesti, Viro etsi aktiivisesti yhteistyötä Suomen kanssa. Valtiovalta ei tähän vastannut, koska Neuvostoliiton sisäisiin asioihin ei haluttu puuttua.²⁵³

Keskustelu Suomen ja Neuvosto-Viron suorista urheilusuhteista aloitettiin heinäkuussa 1988. Tuolloin Suomen Valtakunnan Urheiluliiton puheenjohtaja Jukka Uunila ja Suomen Olympiakomitean varapuheenjohtaja Hannu Koskivuori tekivät matkan Eestin Sosialistiseen Neuvostotasavaltaan (18.–21.7.1988). Suomalaisten matkaa isännöivät ulkoministeri Arnold Green, Urheilukomitean puheenjohtaja Mati Mark, Hiihtoliiton toiminnanjohtaja Anti Levandi ja urheilukoulun johtaja Kalju Valjus.²⁵⁴

Vierailun isännillä oli uutisia suomalaisvierailleen. Heillä oli kerrottavanaan, että Neuvostoliiton urheilukomitea oli antanut suostumuksensa sille, että Eesti saisi solmia suoria urheilukontakteja muun muassa Suomeen. Uutinen yllätti suomalaiset. He olivat hämentyneitä, mutta ilmoitus otettiin kuitenkin vastaan varovaisen myönteisesti.²⁵⁵

Suuriin tunteenpurkauksiin ei ollut varaa, sillä taustalla vaikutti hankala kansainvälispoliittinen tilanne. Myös virallinen Suomi oli linjassaan julkisuuteen hyvin varovainen ja pidättyväinen. Neuvostoliiton sisäisiin asioihin ei haluttu puuttua tai ottaa asioihin liian aktiivisesti kantaa. Toisaalta taustalla oli aiempien vuosien ja vuosikymmenten ”perintö”: tähän asti Moskova oli Suomen ja Neuvosto-Viron urheilusuhteiden porvarillisella sektorilla ennemminkin vain kiristänyt otettaan.

SVUL:n ja Neuvostoliiton urheilukomitean välillä oli syksyllä 1987 solmittu viisivuotinen sopimus, jolla sovittiin urheilija-, valmentaja- ja muusta urheilun asiantuntijavaihdosta. Uunila oli varovainen kannanotoissaan ja totesi, että SVUL:n täytyi saada virallinen lupa neuvotteluihin Suomen ja Eestin välillä ennen keskusteluiden aloittamista. Green puolestaan kertoi, että tällainen oli jo luvattu Moskovasta. Lupaa odotettiin aivan lähiaikoina ja sen tultua Green ilmoittaisi asiasta heti Uunilalle.²⁵⁶

Varovaisista kannanotoista huolimatta molemmilla osapuolilla oli silti kiinnostusta laajamittaiseen kanssakäymiseen. Suomalaiset olivat kuitenkin tarkkoja siitä, että kaikki sujuisi virallisen protokollan mukaisesti ja siksi he korostivat luvan saamista Moskovan suunnalta. Ilman virallista ilmoitusta ei puheita tai virolaisten vakuutteluja venäläisten myötämielisyydestä pidetty vielä riittävinä.²⁵⁷

Keskustelut toivat suunnitelmat ja toiveet lähemmäs todellisuutta. Niissä sovittiin yhteistyöstä hyvinkin yksityiskohtaisesti. Esimerkiksi urheilija- ja muun vaihdon sovittiin tapahtuvan siten, että vieraileva maa kustantaisi itse joukkueensa isäntämaan pääkaupunkiin ja vastaanottava maa puolestaan vastaisi kaikista kustannuksista kyseisessä maassa. Lisäksi sovittiin, että vieraille maksetaan myös päivärahaa kulujen katteeksi.²⁵⁸

Jatkokeskusteluja ajatellen Uunila ehdotti, että Eestin Sosialistisen Neuvostotasavallan urheilukomitean puheenjohtaja ja muutama hänen avustajansa tulisivat Suomeen. SVUL voisi organisoida yhteisneuvottelun Eestin delegaation sekä SVUL:n erikoisliittojen edustajien kanssa. Samalla Eestin ja liittojen edustajilla olisi mahdollisuus esitellä esityksensä vuoden 1989 kanssakäymisestä, jonka mukaisesti laadittaisiin sitten tulevan vuoden ohjelma tietyn ajan kuluessa. Käytäntöä oli tarkoitus jatkaa myöhemmin vuosittain syys-lokakuussa Helsingissä.²⁵⁹

Suomen Urheilulehti suhtautui suhteiden solmimiseen Viroon ja virolaisiin urheilupiireihin varsin myönteisesti. Neuvostoliiton tiukan kontrollipolitiikan lieventyminen otettiin vastaan tervetulleena uudistuksena ja vaikutuksen nähtiin ulottuvan myös maiden urheilusuhteisiin. Kaikki tämä edesauttaisi Suomen ja Neuvostoliiton välisen urheilutoiminnan kehitystä. *Suomen Urheilulehden* sanavalinnoista on aistittavissa Suomen yleisen virallisen linjan vaikutus: Viro nähtiin kaikesta huolimatta edelleen osaksi Neuvostoliittoa. Sitä kautta Viron ja Suomen urheiluvaihdon lisääntyminen nähtiin hyvänä esimerkkinä Suomen ja Neuvostoliiton välisen urheilutoiminnan myönteisestä kehityksestä.²⁶⁰

Lehdessä viitattiin varovaisesti Suomen ja Viron yhteiseen urheiluhistoriaan, maiden urheiluyhteyksien vankkoihin ja pitkäaikaisiin perinteisiin. Kilpailutoiminta maiden kesken oli aiemmin ollut hyvin vilkasta, mutta – ”jossain vaiheessa” – päässyt taantumaan. Urheilusuhteiden uuteen vaiheeseen suhtauduttiin innostuneesti: ”Viro on Suomelle läheinen ja monella tapaa sopiva yhteistyökumppani urheilun alueella. Monissa lajeissa Suomi ja Viro lähtevät melko lailla samalta viivalta. Ja oppia tietysti sopii ottaa toiselta silloin, jos tämä on edellä. Suomella on omat vahvat lajinsa ja Virolla omansa”.²⁶¹

Suomen Urheilulehti otti aktiivisen kannan asiaan ja kehotti liittoja, seuroja ja urheilijoita suhtautumaan

myönteisesti urheiluyhteistyöhön Viron kanssa. Urheiluyhteyksien eteläiseen naapuriin nähtiin olevan ”kielellisesti ja maantieteellisestikin helppoa ja kätevää”. Lehti totesikin, kuinka esimerkiksi laivamatka Helsingistä Tallinnaan vei vain pari tuntia.²⁶²

SVUL ei halua vaarantaa perussopimusta

SVUL:n puheenjohtaja Jukka Uunila lähetti 17.10.1988 ministeri Arnold Greenille kutsun Lahdessa helmikuussa 1989 järjestettäviin MM-hiihtoihin. Uunila oli tavannut Greenin jo aiemmin Saarenmaalla ja keskusteluiden aiheena olivat olleet erilaiset urheiluasiat. Uunila nosti esille, kuinka Virosta oli ehdotettu SVUL:n liitoille, piireille ja seuroille laajaa urheilija- ja asiantuntijavaihtoa vuodelle 1989. Suomalaiset suhtautuivat ehdotukseen varsin myönteisesti.²⁶³

Suomalaisten yleistä linjaa mukaillen myös Uunila oli kuitenkin varovainen asiassa. Moskovaa ei haluttu millään lailla ärsyttää Suomen ja Eestin kahdenvälisellä yhteistyöllä. Uunila muistuttikin Greeniä: ”Viitaten Neuvostoliiton urheilukomitean ja SVUL:n väliseen viisivuotissopimukseen toivoisin, että saisimme mahdollisimman pian riittävän varmuuden siitä, että edellä mainitulle kanssakäymiselle on urheilukomitean virallinen lupa.” Uunilan mielestä mahdolliset sopimukset olisi parasta tehdä siten, että Eestin urheilukomitean

puheenjohtaja ja hänen avustajansa voisivat vieraillla Suomessa, jolloin koordinoitusti sovittaisiin koko vuoden ohjelmasta.²⁶⁴

SVUL:n kansainvälisen jaoston kokouksessa marraskuussa 1988 olivat aiheena suorat kontaktit Baltian maihin. Kokouksessa todettiin, että SVUL:n jäsenliitoilla oli jo ollut paljon yhteyksiä Eestin urheiluliittoihin. Tilanne ei voinut olla vaikuttamatta vuoden 1989 Neuvostoliitto-vaihtotoiveisiin. Samansuuntaisia ajatuksia esitettiin myös Eestin ja muiden Baltian maiden suunnalta. Asiasta oli myös keskusteltu Neuvostoliiton suurlähetystön ja Neuvostoliiton valtion urheilukomitean kanssa. SVUL:n lähtökohta oli, että perussopimus oli rakennettu Neuvostoliiton urheilukomitean ja SVUL:n välillä. SVUL:ssa todettiin, että muunlaisilla yhteistyörakennelmilla ei tule vaarantaa perussopimuksen tulevaisuutta.²⁶⁵

”Älkäämme ryhtykö peliin, jonka sääntöjä emme täysin tunne”

Vuoden 1989 alussa virolaiset saivat Moskovan hyväksynnän suomalais-virolaisen yhteistyön lisäämiselle. Neuvostojohdon toiveena oli, että Suomen käytännön apu rauhoittaisi tilannetta Virossa ja hillitsisi virolaisten poliittisia vaatimuksia. Presidentti Mauno Koivisto ”näytti vihreää valoa” Moskovan hyväksymälle suomalais-

virolaiselle yhteistyölle, jonka aloittamiseen julkinen paine oli kova. Suoraa yhteistyötä Viron kanssa teki vain opetusministeriö, muilla hallinnon aloilla alkoi epävirallinen yhteistyö. Julkisuuteen siitä ei tiedotettu, jotta yhteistyö ei olisi saanut poliittista luonnetta. Virolaisille korostettiin yhteistyön ehtona olevan Viron kehityksen pysyminen Moskovan hyväksymissä puitteissa. Virallinen Suomi piti Viron tapahtumia edelleen osana *perestroikaa* ja Neuvostoliiton sisäisiä asioita.²⁶⁶

Tähän kontekstiin ajoittuu helmikuussa 1989 Virosta Suomeen tullut odotettu tieto. Neuvosto-Viron urheilukomitean puheenjohtaja Mati Mark oli saanut sähkeen Neuvostoliiton urheilukomitealta. Sähkeessä Neuvostoliiton urheilukomitea ilmoitti, että se ei periaatteessa vastustanut Eestin Neuvostotasavallan ja Suomen urheilijoiden keskinäisiä yhteyksiä. Mark tiedotti asiasta Jukka Uunilaa.²⁶⁷

Asia ei silti ollut yksiselitteisen selkeä, sillä sähkeen sanamuodot kiinnittivät suomalaisten huomion. Neuvostoliiton urheilukomitean edustajan Anatoli Gavriliinin sähkeessä 2.2.1989 oli kolme kohtaa, jotka mietityttivät suomalaisia:

1. Sähke alkoi sanalla ”Periaatteessa...”, joka jätti toteutuksen lähtökohtaisesti avoimeksi.
2. Sähkeessä todettiin, että suomalaisten ja eestiläisten ”urheilijoiden keskinäisiä yhteyksiä” ei vastusteta,

mikä ei kuitenkaan tarkoittanut vielä samaa kuin allekirjoitettu yhteistyösopimus.

3. Urheiluvaihdossa pääpainon toivottiin olevan seura-
tasolla – maajoukkue- tai vastaava muu korkeampi
taso jäi kuitenkin tällöin sivuun.

Gavrilinin sähkeen perusteella katsottiin, että yhteis-
työn voisi aloittaa.²⁶⁸

SVUL:n taholla sähke aiheutti keskustelua. Liiton
yhteysjohtaja Kerstin Ekman ehdotti varsin neutraalia
ratkaisua. Hän esitti, että virolaisia kiitettäisiin kirjeestä
koskien Suomen ja Eestin välisen urheiluvaihdon suun-
nitelmallisen yhteistyön aloittamista. SVUL:n näkö-
kulmasta periaatteellinen yhteistyösopimus oli kuiten-
kin jo tehty vuosille 1988–1992 Neuvostoliiton valtion
liikuntakulttuuri- ja urheilukomitean kanssa ja vastaa-
vasti kunkin vuoden käytännön urheiluvaihdosta sovit-
taisiin aina erikseen.²⁶⁹

Viron suuntaakaan ei silti haluttu sivuuttaa. Tältä
osin ehdotuksena oli, että samalla, kun sovittaisiin vuo-
sittaisesta urheiluvaihdosta, voitaisiin erikseen neuvo-
tella urheiluyhteistyöstä Viron kanssa. Tämä tarkoitti
käytännössä, että syksyllä 1989 voitaisiin sopia vuoden
1990 urheiluvaihdosta. Kuluvan vuoden katsottiin ole-
van niin pitkällä, että jo suunnitellut urheilutapahtumat
toteutuivat ilman enempää neuvotteluita.²⁷⁰

Neuvostoliiton tilanteen kokonaiskehitys herätti Suomessa hämmennystä. Myös Viron aktiivisuus Suomen suuntaan ja Suomen rooli syntyneessä tilanteessa nostattivat kysymyksiä. Tilannetta pohdittiin laajalti aina hallinnon huippua myöten, poliittisesti ulkoministeriössä ja urheilusektorilla urheilun keskusjohtotasolla. Holkerin hallituksen kansliaministeri Ilkka Kanervan poliittinen sihteeri (SVUL:n virkavapaalla oleva yhteysjohtaja) Kalevi Suortti lähetti pyynnöstä asiasta kiireellisen kirjeen SVUL:n pääsihteeri Mauri Oksaselle. Suortti oli tuloksetta tavoitellut pääministeri Harri Holkerin ulkopoliittista asiantuntijaa Keijo Korhosta. Suortti keskustelikin Viron tilanteesta ulkoministeriön sosialististen maiden maasuhteista vastaavan osastopäällikkö Taisto Tolvasen kanssa. Tolvasen kanta suoriin maidenvälisiin sopimuksiin oli yksiselitteinen. Suortti oli Tolvasen kanssa samoilla linjoilla ja linjauksiin tyytyväinen.²⁷¹

Tolvanen näki Viron edelleen osaksi Neuvostoliittoa ja siksi Neuvostoliittoa kokonaisuutena tai sen eri osia koskevat sopimussyhteistyökysymykset tuli hoitaa ”yleisneuvostoliittolaisen” puitesopimuksen pohjalta. Menettelyä puolsi myös se, että Neuvostoliiton eri osia tuli kohdella samanarvoisina, niitä ei saanut asettaa toisistaan poikkeavaan asemaan. Puitesopimukseen oli kuitenkin jäänyt hienoinen aukko: vaikka yhteistyön

1

KUIRE !

Pääsihteeri Mauri Oksanen
SVUL

Kun en saanut tavoitettua tri Keijo Korhosta, keskustelin Eesti-asiasta UM:n sos. maasuhteista vastaavan osaston päällikön Taisto Tolvasen kanssa. Hänen kantansa suoriin sopimuksiin olivat yksiselitteiset.

Neuvostoliittoa kokonaisuutena ja sen eri osia koskevat neuvostoyhteistyökysymykset tulee hoitaa "yleisneuvostoliittolaisen" puitesopimuksen pohjalta. Tällä vältytään mm. asettamasta NL:n eri osia eri vertaiseen asemaan. Toisaalta puitesopimukset eivät myöskään kiellä suoraa vaihtoa esimerkiksi Eestin kanssa, vaikkei asiasta erikseen oltaisi sovittukaan.

Viimeisin esimerkki SVUL-Eesti - kysymystä vastaavasta tilanteesta koskee ympäristön suojelua.

Bestiläiset vaativat suunnikkäästi suoraa Suomen ja Eestin välistä ympäristön suojelusopimusta. Suomi katsoi kuitenkin, että NL:n valtion ympäristön suojeluviranomaisten kanssa allekirjoitettu puitesopimus kattaa myös Eestin kanssa harjoitettavan yhteistyön, eikä näin ollen katsonuut tarpeelliseksi (eikä viisaaksi) erillissopimuksen tekoa Eestin kanssa.

Tolvanen suositteli em. mallia myös SVUL:lle.

Kirjallisen lausunnon valmistelu-aika - siinä tapauksessa, että SVUL:n nimissä asiaa UM:ltä tiedusteltaisiin - on 1-2 viikkoa. He ovat valmiit sen tekemään. Lausunto nojaisi yllä kuvatuille premissille.

Asian "herkkyys" oli tuttua myös Tolvaselle. Hän oli sitä mieltä että vaikka sopimuksesta sinänsä kieltäydyttäinkin, käytännön yhteistyöstä ei niin suinkaan tarvitse tehdä. Hän oli erittäin harmistunut siitä, että Eestin viranomaiset antavat Eesti-Suomi asioista liian innokkaasti juttuja julkisuuteen. Tästä aiheutuu se, että usein korkealtakin taholta saadut tiedonnannot ovat ristiriidassa keskenään. Viimeisin tällainen oli keskustelu Suomen konsulaatin mahdollisuudesta Tallinnaan. Kaksi korkean tason eestiläisviranomaista antoi viikon sisällä erilaiset kannanotot asian tilasta ja Eestin toivomuksista.

*Kalevi Suortti (Kale) SVUL:n pääsihteeri Mauri Oksaselle.
Kiireellinen. Kuva: Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. SVUL:n arkisto. Uma.*

hoitamista yleisneuvostoliittolaisella tasolla korostettiin, eivät puitesopimukset kuitenkaan suoranaisesti kieltäneet suoraa vaihtoa esimerkiksi Eestin kanssa, vaikka asiasta ei erikseen olisi sovittu.²⁷²

Tolvanen toi esiin, ettei urheilu suinkaan ollut ainoa sektori, jossa eestiläiset hakivat suoria kahdenvälisiä sopimuksia. Vastaavana esimerkkinä hän mainitsi ympäristönsuojelun sektorilla esille nousseet yhteistyöesitykset. Eestiläiset olivat määrätietoisesti esittäneet suoraa Suomen ja Eestin välistä ympäristönsuojelusopimusta. Suomi katsoi kuitenkin myös ympäristökysymyksissä, että Neuvostoliiton valtion ympäristönsuojeluviranomaisten kanssa allekirjoitettu puitesopimus kattaa myös Eestin kanssa harjoitettavan yhteistyön, jolloin erillissopimukseen Eestin kanssa ei ollut tarvetta. Tolvanen suositteli SVUL:lle vastaavaa mallia.²⁷³

Tolvasen vastaus oli reaktio välittömään kysymykseen ja siihen nopeasti annettu suositus. SVUL:lla olisi toki mahdollisuus pyytää ulkoministeriöltä kirjallista lausuntoa asiassa, mutta käsittely veisi 1–2 viikkoa ja ministeriön lausunto perustuisi joka tapauksessa samoille, Tolvasen kuvailemille premisseille. Suortin mukaan Tolvanen ymmärsi hyvin tilanteen kaksijakoisuuden: ”Hän oli sitä mieltä, että vaikka sopimuksesta sinänsä kieltäydytäänkin, käytännön yhteistyöstä ei niin suinkaan tarvitse tehdä.” Tolvanen näki kuitenkin

selvästi myös tilanteen riskit ja hän oli erittäin harmistunut siitä, että Eestin viranomaiset antoivat Eesti-Suomi -asioista turhankin innokkaasti juttuja julkisuuteen. Asioista liikkui julkisuudessa monia ristiriitaisia tietoja, joiden taustalla saattoivat olla hyvinkin korkeat tahot. Viimeksi tällainen ristiriita oli tullut esille keskustelussa Suomen konsulaatin perustamismahdollisuudesta Tallinnaan. Kaksi korkean tason eestiläistä viranomaista antoi viikon sisällä erilaiset kannanotot asian tilasta ja Eestin toivomuksista.²⁷⁴

Kaikki tämä kuvasti Eestin toistaiseksi selkiintymättömää tilannetta. Suortti korosti varovaista linjaa: ”kun näin on, ei Suomen ja suomalaisten kansalaisjärjestöjen ole syytä ryhtyä sopimusperäisiin rakennelmiin ainakaan toistaiseksi Eestin kanssa.” Ehkä hieman yllättäen Suortti nosti esille Eestin itsenäistymiskysymyksen ja liitti yhteistyökysymyksen myös siihen: ”Eestin näkökulmastahan on kysymys siitäkin, että jos he saavat tässä puhuttuja sopimuksia, tai jos KOK erehtyisi tunnustamaan Eestin Olympiakomitean jne. Eestin johto (kansallismieliset) ryhtyisivät käyttämään näitä dokumentteja vaikkapa jopa itsenäisyytensä välineinä. Vaikka onkin huono vertaus, niin näinhän on tapahtunut osin Ahvenanmaan ja Fär-saarten kanssa. Pohjoismaiden Neuvoston jäsenyys, eri urheilujärjestöjen jäsenkortit (Fär-s.) ovat juuri niitä elementtejä, joilla itsenäisyyden tunnusmerkkejä tuodaan esille. Älkäämme siis ryhtykö/

antautuko peliin, jonka sääntöjä emme nyt ainakaan täysin tunne.”²⁷⁵

Suortti kehotti kirjeessään Oksasta harkitsemaan, olisiko asiassa syytä hankkia ”virallinen dokumentti”. Suortin mielestä asiaa voitiin tarkastella kahtaalta: joko niin, että pohdittaisiin, mitä uutta Eesti-sopimus SVUL:lle tuo sekä toisaalta, mitä se voi pitkällä tai lyhyemmälläkin jännteellä tuhota. Suortin kommentti on tulkittavissa siten, että hän näki, ettei yhteistyössä säävutettaisi paljoa, mutta epäonnistumisen riski oli suuri. Epäonnistumisen hetkellä mahdollisuus uuteen menettettäisiin väistämättä.²⁷⁶

Suortin lausunto oli selkeästi linjassa Suomen ulkopoliittisen johdon virallisen kannan kanssa. Baltian maiden kehitykseen ja tapahtumiin ei voitu ottaa kantaa, koska ne olivat Neuvostoliiton sisäisiä asioita. Suomen kannalta oli tärkeää, että Neuvostoliiton uudistusprosessi pysyisi hallinnassa.²⁷⁷

Suomen ulkoministeriössä laadittiin jo lokakuun lopulla 1988 viiden kohdan tilanearvio. Siinä listattiin lähtökohdat Suomen suhtautumiselle Viron kehitykseen:

1. Viron kehitys on Neuvostoliiton sisäinen asia, johon Suomen ei pitäisi aiheettomasti puuttua.
2. Viron kehitys on osa Gorbatšovin uudistuspolitiikkaa.
3. Suomi on vuosien mittaan harjoittanut vilkasta kanssakäymistä Viron kanssa ja sen pitäisi jatkua.

4. Kielisukulaisuudesta ja historiasta johtuen suomalaiset reagoivat myönteisesti virolaisten vetoamuksiin.
5. Virolaisten kiinnostukseen suomalaiseen kulttuuriin on vastattava myönteisesti.²⁷⁸

Pääministeri Holkerin ulkopoliittinen avustaja Keijo Korhonen, ulkoministeriön alivaltiosihteeri Aarno Karhilo ja tasavallan presidentin kansliapäällikkö Jaakko Kalela keskustelivat muistion pohjalta 22. marraskuuta 1988. Virolle erittäin myönteinen ilmapiiri oli kasvanut niin suureksi, ettei täysin passiivisella linjalla voitu enää jatkaa. Karhilon mielestä Suomen pitäisi vastata virolaisten pyyntöihin ja ”tehdä maksimaalinen määrä yhteistyötä Viron kanssa, mutta niin, ettei toimijana olisi Suomen valtio.” Yhteistyötä ei voisi tulkita Suomen poliittiseksi tueksi Viron pyrkimyksille, eikä sekaantumiseksi Neuvostoliiton sisäisiin asioihin. Kulttuurialan palveluita virolaisille voisi kehittää, mutta sen tekisi taho, joka ei politisoisi tukea, eikä tukisi virolaisten pyrkimyksiä julkilausumin. Ulkoministeriön tilannearviossa ja sen pohjalta pidetyssä neuvottelussa luotiin linjaus Suomen seuraavien vuosien Viro-politiikalle.²⁷⁹

Presidentti Mauno Koivisto sanoi uudenvuoden puheessaan 1989 Neuvostoliiton uudistuspolitiikan tuoneen esiin ”– historiasta periytyviä, mutta uusia ratkaisuja vaativia jännitteitä”. Suomalaisia kiinnostivat lähialueiden tapahtumat ja sukukansojen hyvinvointi

oli suomalaisille tärkeää. Presidentti toivoi kehityksen Virossa ja muissa Baltian maissa jatkuvan ja ristiriitojen tasoittuvan. Koivisto arvioi myös Euroopan tilannetta: ”En odota, että rajoja Euroopassa alettaisiin siirrellä, että valtakuntia katoaisi tai uusia syntyisi.” Suomen ulkopolitiikan ja kansallisen edun mukaista oli pidättyvä suhtautuminen kansainvälisiin tapahtumiin.²⁸⁰

Suomi ei halunnut puuttua muiden maiden sisäisiin asioihin – tätä kantaa linjassa myös useaan otteeseen korostettiin: ”– meidän kokemuksemme viittaa siihen, että maan on pyrittävä seisomaan omalla pohjalla luottamatta liikaa vieraaseen apuun”.²⁸¹ Linjaus oli ollut vallitseva varsin pitkään ja se piti vielä keväällä 1991. Lähtökohtana oli koko ajan se, että Baltian kehitys oli osa Neuvostoliiton kokonaiskehitystä ja samalla osa sen sisäistä uudistuspolitiikkaa, sen seuraus. Oli muistettava koko ajan, että ongelmistaan huolimatta Neuvostoliitto oli edelleen suurvalta – Suomi vain pieni naapuri. Riskialttiissa tilanteessa Suomi noudatti varovaista linjaa: samalla, kun se halusi tukea Neuvostoliiton uudistuspolitiikkaa, se pyrki myös säilyttämään hyvät suhteet Neuvostoliittoon välttämällä liian pitkälle meneviä spekulatioita ja kannanottoja. Varovaisuus ja jyrkistä kommentteista pidättyminen ei tarkoittanut kuitenkaan sitä, etteikö Baltian tilannetta olisi seurattu erittäinkin tarkasti ja samalla kaikki ajateltavissa olleet keinot auttaa Baltian maita myös käytettiin.

Kaikissa tukitoimissa tai myötätunnonilmauksissa täytyi kuitenkin olla varovainen. Neuvostoliitolle ei saanut missään tapauksessa antaa käsitystä, että Suomi olisi jotenkin kääntynyt sitä vastaan. Kaikissa kannanotoissa ja toimissa oli muistettava Suomen ulkopoliitikan tärkein päämäärä: maan omien etujen, Suomen oman turvallisuuden ja omien intressien valvonta.²⁸²

SVUL:n pääsihteeri Mauri Oksanen näyttää ymmärtäneen tilanteen hyvin ja olleen varovainen kannanotoissaan jo aiemmin. Hän oli muun muassa jo joulukuussa 1988 lähettänyt kirjeen Eestin urheilukomitean puheenjohtajalle Mati Markille. Kirjeen aiheena oli ollut Suomen ja Eestin tuleva kilpailuvaihto vuonna 1989. Oksanen ja Mark olivat keskustelleet asiasta Moskovassa 22.11.1988. Asiasta oli keskusteltu jo aiemmin Helsingissä 7.–12.11.1988. Mark oli tuolloin luvannut lähettää asiakirjan, jossa olisi Neuvostoliiton urheilukomitean johdon hyväksymismerkintä. Tähän suomalaiset luottivat. Markilla oli hyvät ja luottamukselliset suhteet Moskovaan.²⁸³

Kaikesta päätellen Oksanen ei selvästikään halunnut missään vaiheessa toimia asiassa ilman Neuvostoliiton virallista hyväksyntää. Hän olikin esittänyt asian suorasanaisesti Markille jo ennen Gavrilinin sähkeen saapumista: ”Toivon Sinun ymmärtävän, että SVUL ei mielellään mene pidemmälle maittemme välisten

suhteiden virallistuttamisessa ilman kyseistä toimenpidettä. Näin ollen ja mm. aikataulusta johtuvista syistä joudun ilmoittamaan, että alustavasti suunnitteleamme matka Tallinnaan 18.–19.12.1988 peruuntuu.” Neuvotellut kilpailutapahtumat saattoivat kuitenkin toteutua siten, kuin Helsingissä käydyissä keskusteluissa oli sovittu.²⁸⁴

SVUL:n lähtökohta aiheutti kuitenkin useita käytännön ongelmia. Neuvostoliitto oli valtiona olemassa, mitä ei voinut sivuuttaa. Samoin oli yhtä lailla otettava huomioon Eesti sen osavaltiona. Urheilutapahtumat jäivät näiden toimijoiden ristipaineisiin. Niihin liittyi vahvaa kansallista symboliikkaa, johon oli tehtävä linjaus. Esimerkiksi liputuskäytäntö virolaisten vierailujen aikana Suomessa tuli ratkaista. Asiaa oli pohdittu jo elokuussa 1988 ja huhtikuussa 1989 valtiolipun käyttöä mietittiin jälleen. Suomen kanta pysyi edelleen samana: Suomen lipun kanssa käytettiin vain Neuvostoliiton valtiolippua. Myös maajoukkue-sanan käyttöä Eston urheiluvaihdon yhteydessä pidettiin tarpeellisena miettiä. Ulkoministeriön neuvo oli hieman epämääräinen: ministeriö totesi, että virallisissa teksteissä yritettäisiin välttää sanaa maajoukkue, mikäli kyseessä ei ollut todellinen maaottelu. Kuvaavan esimerkin tarjosi Suomen ja Viron ystävyyshenkinen lentopallo-ottelu keväältä 1990. Molempien joukkueiden esitykset keräsivät ansaittua huomiota ja kiitosta. Ottelusta kertoneessa *Helsingin*

Sanomien artikkelissa ottelua kuvattiin maaotteluksi, mutta artikkelin loppu herätti ajatuksia: ”Vastoin yleistä käytäntöä ottelun alussa ei soitettu kansallislauluja.” Syyksi esitettiin, että virolaiset eivät halunneet kuulla Neuvostoliiton kansallishymniä. Toisaalta, vaihtoehtoisesti, järjestäjät eivät halunneet ottaa riskiä turhan huomion herättämisestä Neuvostoliiton suunnalla.²⁸⁵

Lehtikirjoituksista huolimatta SVUL ei tehnyt erillistä urheiluvaihtosopimusta Viron kanssa kyseisen vuoden osalta. Asiasta neuvoteltaiiin Neuvostoliiton kanssa seuraavan vuoden yhteistyöneuvotteluiden yhteydessä.²⁸⁶

Urheiluvaihtokysymys keskustelun aiheena (esimerkki Taitoluisteluliitto)

Joulukuussa 1989 SVUL lähetti jäsenliitoilleen Neuvostoliiton urheilukomitean ehdotuksen vuoden 1990 urheilijavaihdoksi. SVUL:n oma esitys oli sovitettu Neuvostoliiton esitykseen. Eestiä koskevasta urheiluvaihdosta oli laadittu erillinen lista ja maata koskevat neuvottelut käytäisiin vasta tammikuun 1990 puolenvälin jälkeen.²⁸⁷

Suomen ja Eestin välinen urheilijavaihtokysymys oli herättänyt SVUL:n jäsenliitoissa mielipiteenvaihtoa syksyn 1989 aikana. Esimerkiksi Suomen Taitoluisteluliitto tiedotti jäsenseurojaan asiasta loppuvuoden tiedotteessaan: ”SVUL:ssa on kuluneen syksyn aikana ollut vireä keskustelu Eestin ja Suomen urheilijavaih-

toon liittyvistä kysymyksistä. Suomen Taitoluisteluliitto on päättänyt noudattaa SVUL:n laatimaa yleistä sopimuslinjaa ko. vaihdon suhteen. Suoraa sopimusta Eestin kanssa ei tehdä, koska Eesti ei toistaiseksi ole I.S.U:n jäsen.”²⁸⁸

Suomen Taitoluisteluliiton puheenjohtaja Satu Procopé keskusteli urheilijavaihtokysymyksestä 4. tammi-kuuta 1990 puhelimitse SVUL:n yhteysjohtaja Kerstin Ekmanin kanssa. Procopén käsityksen mukaan Eestin ja Suomen välinen urheilijavaihtoa koskeva yleissopimus oli käytännössä allekirjoitusta vaille valmis. Taitoluisteluliitto oli harkinnut tilannetta ja päättänyt urheiluvaihdon osalta noudattaa SVUL:n laatimaa yleistä sopimuslinjaa. Procopén käsityksen mukaan sopimuksessa – paitsi raamitettiin yleiset linjat – myös määriteltiin molemminpuolisia vaihtoon liittyviä käytännön järjestelyjä.²⁸⁹

”Eesti Spordista” oli esitetty Procopélle toivomus, että urheiluvaihto tapahtuisi Viron sosialistisen neuvostotasavallan puolella suoraan kattojärjestö ”Eesti Spordin” kautta, eikä sopimalla paikallisten seurojen kanssa, kuten tähän saakka yhteistyö taitoluistelussa oli tapahtunut. Procopén mukaan oli olemassa mielipide, joka oli vastaan ajatusta, että taitoluisteluliitto tekisi yhteistyösopimuksen suoraan ”Eesti Spordin” kanssa.²⁹⁰

Ongelmana oli se, että Eesti ei toistaiseksi ollut International Skating Unionin jäsen. Procopé ei halunnut

loukata kansainvälisen kattojärjestön sääntöjä ja yleisiä käytäntöjä. Hän pyysi siksi kirjallista kannanottoa SVUL:lta siihen, voisiko Suomen Taitoluisteluliitto kansallisena liittona ja ISU:n jäsenenä solmia suoraan urheilijavaihtoa koskevan yhteistyösopimuksen ”Eesti Spordin” kanssa. Henkilökohtaisesti Procopé näki suorat kontaktit STLL:n ja ”Eesti Spordin” välillä luonnollisina. Samaa mieltä hän oli suorista kontakteista myös Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton kansallisen kattojärjestön ja STLL:n välillä.²⁹¹

Kerstin Ekman ilmoitti Procopélle menettelytavoista. Asiassa tuli noudattaa SVUL:n 19.12.1989 allekirjoittamaa vuoden 1990 yhteistyösopimusta Neuvostoliiton urheilukomitean kanssa. Siinä oli yhteisesti sovittu, että alueellista vaihtoa ei sisällytetä sopimukseen, mutta eräänlaisena takaporttina oli se, että SVUL saattoi kuitenkin tilanteen ja tarpeensa mukaan sopia erikseen asianomaisten alueiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Tämän sopimuksen oli hyväksynyt kaikkiaan noin 30 lajiliittoa.²⁹²

Ekman kertoi, että kyseisen linjan mukaisesti SVUL oli kutsunut Eestin urheilukomitean edustajat neuvottelemaan yhteistyöstä ja tammikuun 19. päivänä 1990 oli allekirjoitettu yhteistyösopimus, joka laajuudeltaan oli Neuvostoliiton kanssa solmittua sopimusta selvästi laajempi. Sopimus oli ennemminkin liittokohtainen.

SVUL käytti näin hyödykseen sopimuksen ”takaporttia”, jonka mukaan yksittäisen neuvostovaltion – kuten Eestin – kanssa saattoi sopia yhteistyöstä, joko suoraan asianomaisen lajiliiton kanssa tai SVUL:n yleisen sopimuksen kautta. Tulkinta oli se, että kahdenvälisiä sopimuksia saattoi tehdä riippumatta kansainvälisten liittojen jäsenyyksistä. Molemminpuolinen yhteistyön tarve oli ratkaiseva. Sosialistisissa maissa oli kuitenkin menossa laaja-alaisia muutoksia – oletettavaa oli, että sopimusmenettelyyn voisi tulla muutoksia näiden vuoksi.²⁹³

Urheiluvaihto-ohjelman hyväksyminen

Neuvostoliiton ja sitä myöten myös Viron epäselvästä yhteiskunnallisesta ja poliittisesta asemasta huolimatta virolaiset virittelivät yhteistoimintaa muiden valtioiden suuntaan. Esimerkiksi tammikuussa 1990 (17.–19.1.1990) Eestin urheilukomitean valtuuskunta vieraili Suomessa Suomen Valtakunnan Urheiluliiton kutsusta. Tarkoituksena oli neuvotella järjestöjen välisestä yhteistyöstä. Neuvotteluissa olivat mukana Eestin urheilukomitean puheenjohtaja Mati Mark, Eestin Urheiluyhdistyksen puheenjohtaja Sven Kolga, Suomen Valtakunnan Urheiluliiton puheenjohtaja Jukka Uunila, pääsihteeri Mauri Oksanen, yhteysjohtaja Kerstin Ekman ja osastosihteeri Marga Lindahl. Neuvottelut sujuivat hyvässä hengessä ja osapuolet hyväksyivät järjestöjen välisen urheiluvaihto-

ohjelman. Erikoisliitot sopivat samalla erikseen talou-
teen liittyvistä ehdoista ja muista järjestelykysymyksistä.
Sopimuksessa ei käsitelty ja sen ulkopuolelle jätettiin
urheiluvaihto sopimusmaiden urheiluseurojen ja kuntien
kesken.²⁹⁴

Yhteistyösuunnitelmia mukaillen SVUL esitti keskus-
teluiden yhteydessä Eestin Urheiluliitolle virallisen kut-
sun osallistua Talvisuurkisoihin Kajaanissa 7.–11.3.1990,
Suomen Suurkisoihin Helsingissä 6.–10.6.1990 sekä
Suurkisojen yhteydessä järjestettävälle Vermon Nuoriso-
leirille. Samalla päätettiin, että SVUL ottaa vastaan
Eestistä viiden henkilön valtuuskunnan, joka kahden
päivän ajan tutustuu SVUL:n toimintaan.²⁹⁵

Yhteistyöneuvottelujen jälkeen SVUL:sta lähetettiin
jäsenliitoille tiedoksi 19.1.1990 tehty vaihtosopimus.
Se oli kuitenkin useassa kohdassa vaillinainen ja esimer-
kiksi moni ajankohta oli vielä avoin. Näistä päivämää-
ristä sopiminen jätettiin jäsenliittojen tehtäväksi.
Liittojen tuli sopia myös taloudellisista ehdoista.
Sopimuksesta puuttui myös joitakin urheilumuotoja tai
jo tiedossa olevia tapahtumia. SVUL:n yhteysjohtaja
Kerstin Ekmanin mukaan tavoite voisi olla, että liitto-
johtoinen vaihto kirjataan kokonaisuudessaan sopi-
muksiin. Vaihtoehto tälle olisi, että luovutaan keskite-
tystä urheiluvaihtosopimuksesta. Liittojen kanta olisi
ratkaiseva sen suhteen, kumpi vaihtoehto toteutuisi.²⁹⁶

Ekman korosti eestiläisen osapuolen pyytäneen tiedottamaan jäsenliittoja, että urheiluvaihtoa koskeissa kutsukirjeissä tuli aina määrittää taloudelliset ehdot. Varsinkin seurojen lähettämässä kutsuissa oli ollut puutteita, mikä oli aiheuttanut ongelmia muun muassa viisumiasioissa. Samalla eestiläiset toivoivat, että pelaaja- ja valmentajavaihto toteutettaisiin liittojen kesken. Heidän mielestään näin taattaisiin henkilökohtainen ammattitaito.²⁹⁷

Suomen ja Viron urheiluliittojen välistä yhteistyötä mukailien maiden pesäpalloliitot herättelivät vanhoja perinteitä 1990-luvun alussa. Edellinen kontakti oli ollut vuonna 1935, jolloin Viro oli voittanut Suomen tiukassa ottelussa 4–3. Urheilusuhteiden uudelleensolmiminen pohjasi pesäpalloliittojen allekirjoittamaan yhteistyösopimukseen. Sen mukaisesti maat järjestäisivät maaotteluita, nuorten leirejä, virolaisten pelaajien ja joukkueiden osallistumisen Suomen sarjoihin sekä lisäksi koulutusta ja välineitä. Sopimus oli sikäli merkittävä, että se oli ”vapaan Viron Tasavallan ensimmäisen virallisen valtuuskunnan tekemä ensimmäinen virallinen sopimus”.²⁹⁸

Vuoden 1990 yhteistyösopimukselle saatiin jatkoa, kun syyskuussa 1990 SVUL:n yhteysjohtaja Kerstin Ekman tiedotti jäsenliitoille SVUL:n jäsenliittojen urheilijavaihdosta sopimusmaiden kanssa vuodelle 1991.

Sopimusmaat olivat Neuvostoliitto, erikseen mainittuina Baltian maat sekä Unkari ja Bulgaria. Urheilyyhteistyöstä oli neuvoteltu ja sopimusmaiden urheilujärjestöt olivat päättäneet jatkaa toistaiseksi silloista sopimusjärjestelmää. Kunkin sopimusmaan kanssa tehtiin keskitetty urheiluvaihtosopimus. SVUL:n jäsenliitoilla oli mahdollisuus tehdä myös omat kansainväliset urheiluvaihtosopimukset, mutta tällöin asiasta tuli ilmoittaa erikseen Ekmanille. Hän kokosi tiedot ja laati yhteenvedon sopimusmaiden kanssa toivottavasta urheiluvaihdosta vuoden 1991 aikana. Raporttiaan ajatellen Ekman toivoi liittojen kiinnittävän huomiota kansainväliseen kilpailukalenteriin sisältyvien tapahtumien lisäksi kahdenväliseen yhteistyöhön niin kilpailu- ja valmennusleiritoiminnan kuin valmentajavaihdonkin osalta.²⁹⁹

Yhteistyöstä keskusteltiin myös liikuntakasvatuksen alalla. Esimerkiksi Eestin urheilukomitea kutsui opetusministeriön toimistopäällikkö Timo Haukilahden asiantuntijana osallistumaan keskustelutilaisuuteen ja neuvotteluihin, joissa teemana oli liikuntakasvatuksen kehittäminen muun muassa hallinnon ja rahoituksen osalta. Neuvottelutilaisuus oli tarkoitus järjestää Virossa 6.–8. elokuuta 1990. Myös SVUL:n edustajille lähetettiin kutsu tilaisuuteen. Kerstin Ekmanin mielestä kokouksessa olisi mahdollista käsitellä paitsi Viron

liikuntakysymyksiä myös muita ajankohtaisia yhteistyökysymyksiä. Näistä hän mainitsi erikseen liikuntakomitean ehdotukset ja niiden konkreettiset toteuttamismahdollisuudet. Tiedon kirjeen lähettämistä Haukilahdelle Ekman lähetti Mati Markille.³⁰⁰

TASAVERTAINEN YHTEISTYÖKUMPPANI

Kohti suoraa yhteistyötä

Pääsihteeri Mihail Gorbatšov antoi ymmärtää loka-kuussa 1989 Suomen vierailun yhteydessä Eestin kommunistisen puolueen johdon nauttivan hänen täyttä tukeaan. Gorbatšov suositteli Suomelle yhteistyön lisäämistä lähialueidensa, siis myös Viron kanssa. Suomen ulkopoliittinen johto antoi luvan laajentaa yhteistyötä ja Viron auttamista alettiin kutsua lähialueyhteistyöksi. Suomen ja Viron suhteille sallittiin aiempaa poliittisempi luonne. Suomi oli näkyvämmiin kiinnostunut Viron tapahtumista, mutta ne olivat edelleen osa *perestroikaa*.³⁰¹

Tasavallan presidentti Mauno Koivisto totesi helmikuussa 1990, että Baltian maista Suomen suhde Viroon oli korostettu. Suomen vaihtoehdot Viron suuntaan olivat tuolloin kuitenkin rajalliset. Suomi saattoi pyrkiä

varjelemaan omia intressejään joko pidättäytymällä passiiviselle tietojen hankinnan linjalle, pyrkimällä reagoimaan tarvittaessa tai toimimalla aktiivisesti pyrkien samalla vaikuttamaan niin Moskovaan, Viroon kuin Pohjoismaihinkin. Tärkeysjärjestyksessä heijastui Suomen tuolloinen poliittinen asema: tärkeimmiksi koettiin suhteet Moskovaan, niiden jälkeen Moskovan tuolloiseen johtoon, kolmantena tulivat suhteet virolaisiin ja heidän pyrkimyksiinsä ja lopulta tuli pyrkimys varjella Suomen länsikuvaa. Hieman myöhemmin Koivisto vielä spekuloi Viron mahdollisella itsenäisyydellä. Koivisto piti tosiasiana, etteivät ”virolaiset nykyisellä linjallaan pysähdy ennen täydellistä itsenäisyyttä”. Ongelmana oli kuitenkin se, että Moskovan asennetta asiaan ei tunnettu – tosin vaikutti siltä, että Moskovassakin oli jo heitä, jotka olivat tähän valmiita. Toisaalta perestroika-politiikka ja sen eteneminen vaikutti ”pakottavan” Moskovan mukautumaan tapahtumiin.³⁰²

Vuoden 1991 alussa Gorbatšov näytti hyväksyvän realiteettina Baltian maiden itsenäistymisen. Moskova taipui ulkomaisen painostuksen alla aloittamaan neuvottelut itsenäisyydestä Baltian maiden kanssa. Suomessa lopetettiin virolaisten varoittaminen liian nopeasta itsenäisyyden etenemisestä. Viron avustamista ja yhteistyötä sen kanssa lisättiin. Avointa poliittista tukea Viron pyrkimyksille ei annettu.³⁰³

Toimintamahdollisuuksien väljeneminen näkyi hyvin myös urheilusektorilla. Suomen ja Viron suhteiden kehittämistä kuvaa hyvin se, että Suomen Valtakunnan Urheiluliitto (SVUL) ja Eestin Urheilun Keskusliitto (ESK) allekirjoittivat yhteistyösopimuksen (yhteistoimintasopimuksen) Helsingissä – yli puoli vuotta ennen maiden välisten virallisten diplomaattisuhteiden palauttamista. SVUL ja ESK pitivät tärkeänä ja myös edullisena molemmille osapuolille, että Suomen ja Eestin urheilun erikoisliittojen ja urheiluseurojen välinen yhteistyö jatkuisi ja kehittyisi edelleen.³⁰⁴

Tässä tarkoituksessa – kehittääkseen urheilutoimintaa ja keskinäistä tiedonvälitystä – SVUL ja ESK päättivät, että jatkossa ne tiedottaisivat toisilleen säännöllisesti maiden urheilutoiminnasta yleensä sekä siihen liittyvistä omassa maassa tapahtuvista kansainvälisistä neuvotteluista ja seminaareista. Samalla sovittiin myös urheiluaiheisen kirjallisuuden välittämisestä sekä osallistumisesta urheiluhenkilöstön erikois- ja jatkokoulutukseen.³⁰⁵

SVUL ja ESK suosittelivat, että maiden eri alojen jäsenliitot solmisivat keskenään kilpailu-, valmennus- sekä muuta urheilutoimintaa koskevia yhteistyösopimuksia. Ehdotukseen liittyi SVUL:n liittojen ehdotus kilpailuvaihdoksi vuodelle 1991. Edelleen SVUL ja ESK

kannustivat omia jäsenliittojaan alistamaan toisen maan urheilijoiden, valmentajien tai muiden urheiluasian-
tuntijoiden kanssa tehtävät työ-, edustus- ja muut sopi-
mukset toisen osapuolen lajiliiton hyväksyttäväksi.³⁰⁶

Yhteistyösopimuksessa otettiin kantaa myös doping-
kysymyksiin. Yleisen käytännön mukaisesti SVUL ja ESK
ilmoittivat vastustavansa ehdottomasti doping-ainei-
den käyttöä urheilussa. SVUL myös tarjoutui antamaan
ESK:lle dopingvalvonnan tehostamisessa tarpeellista
asiantuntija-apua erikseen sovittavalla tavalla.³⁰⁷

SVUL:n ja ESK:n yhteistyösopimus vuodelle 1991
oli aiempiin sopimuksiin nähden erilainen siinä mielessä,
että nyt jäsenliittoja kehoitettiin suoraan tekemään
keskinäisiä sopimuksia. Käytännön toiminta haluttiin
jättää jäsenliittojen hoidettavaksi. Keskusliittojen
yhteistyössä oli tarkoitus keskittyä jatkossa liikuntapo-
liittisiin kysymyksiin. Yhteistyöstä neuvottelivat SVUL:n
edustajien kanssa Eestin Urheilun Keskusjärjestöstä pu-
heenjohtaja Tiit Nuudi ja pääsihteeri Toomas Tõnise.
Mukana neuvotteluissa oli myös Eestin urheilukomite-
an eli valtion edustajana virastopäällikkö Mati Mark.³⁰⁸

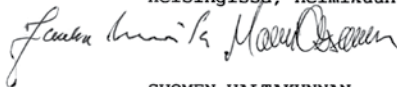
SVUL halusi kuitenkin varmistaa, minkä tahon
kanssa se oli ryhtymässä yhteistoimintaan ja teki siksi
selvityksen ESK:sta. SVUL:n saamien tietojen mukaan
ESK oli perustettu syksyllä 1990 ja liiton toiminta oli
alkanut marraskuussa samana vuonna. Jo helmikuuhun

SUOMEN VALTAKUNNAN URHEILULIITON
JA
EESTIN URHEILUN KESKUSLIITON

YHTEISTOIMINTASOPIMUS 1991

- 1 Suomen Valtakunnan Urheiluliitto (SVUL) ja Eestin Urheilun Keskusliitto (ESK) pitävät tärkeänä ja molempia osapuolia hyödyntävänä Suomen ja Eestin urheilun erikoisliittojen ja urheiluseurojen välisen yhteistyön jatkumista ja kehittämistä.
- 2 Kehittääkseen urheilutoimintaa ja keskinäistä tiedonvälitystä SVUL ja ESK tiedottavat toisilleen säännöllisesti urheilusta yleensä ja siihen liittyvistä omissa maassa tapahtuvista kansainvälisistä neuvotteluista ja seminaareista, välittävät urheilua koskevaa kirjallisuutta sekä osallistuvat urheiluhenkilöstön erikois- ja jatkokoulutukseen.
- 3 SVUL ja ESK suosittavat, että jäsenliitot solmivat keskenään kilpailu-, valmennus- ja muuta urheilutoimintaa koskevia yhteistyösopimuksia. Tämän sopimuksen liitteenä on SVUL:n liittojen ehdotus kilpailuvaihdoksi vuodelle 1991.
- 4 SVUL ja ESK suosittavat omille jäsenliitoilleen toisen maan urheilijoiden, valmentajien tai muiden urheilun asiantuntijoiden kanssa tehtävien työ-, edustus- ym. sopimusten alistamista toisen osapuolen lajiliiton hyväksyttäväksi.
- 5 SVUL ja ESK vastustavat ehdottomasti dopingaineiden käyttöä urheilussa. SVUL tarjoaa ESK:lle dopingvalvonnan tehostamisessa tarpeellista asiantuntija-apua erikseen sovittavalla tavalla.
- 6 ESK lähettää toukokuussa kaksi edustajaansa tutustumaan Suomen urheilun hallinto- ja rahoitusjärjestelmään. Vastaavasti SVUL lähettää kaksi edustajaansa syyskuussa tutustuman Eestin urheilukouluihin.
- 7 ESK kutsuu 3 SVUL:n edustajaa lokakuussa 1991 neuvottelemaan vuoden 1992 yhteistyöstä.

Helsingissä, helmikuun 5 päivänä 1991

SUOMEN VALTAKUNNAN
URHEILULIIITTO

EESTIN URHEILUN
KESKUSLIITTO

*Suomen Valtakunnan Urheiluliiton ja Eestin Urheilun Keskusliiton
yhteistoimintasopimus 1991. Helsingissä 5.2.1991.*

Kuva: Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. SVUL:n arkisto. Uma.

1991 mennessä kaikkiaan 41 erikoisliittoa oli liittynyt ESK:n jäseneksi. Määrä oli varsin merkittävä, sillä Virossa oli tuolloin kaikkiaan 60 erikoisliittoa ja kuusi muuta urheilun yhteenliittymää. Keskusjärjestö oli myös organisaationa varsin huomattava. Sen palveluksessa oli 22 henkilöä ja tähän tuli lukea myös liittojen lähes 200 päätoimista henkilöä. Liitoista toiminnaltaan ja henkilömäärältään suurin oli Hiihtoliitto.³⁰⁹

Keskusliittona ESK toimi itsenäisten jäsen-/erikoisliittojen koordinoivana elimenä ja huolehti yhteistyöstä urheiluvirastoon eli Eestin urheilukomiteaan päin. Liiton johtokuntaan kuului kymmenen liittojen edustajaa, kuusi tärkeiden poliittisten sidosryhmien edustajaa sekä lisäksi vielä kolme piiriedustajaa.³¹⁰

Yhteistyö Suomen suuntaan oli ESK:lle tärkeää. Liitto haki Suomesta tukea asioissa, jotka liittyivät muun muassa koulutukseen, urheilujohtajuuteen, rahoitusjärjestelmiin ja vapaaehtoistyön elvyttämiseen. Vastapalveluna ESK antoi valmennusapua ja tietoa urheilukouluasioissa.³¹¹

Yhteistyösopimuksen allekirjoittamisen jälkeen SVUL tiedotti jäsenliittojaan asiasta. Liitoille lähetetyn tiedotteen mukaan eestiläisillä liitoilla oli tästä lähtien täysi oikeus itse neuvotella yhteistyöstä. Eestiläinen osapuoli esitti puolestaan toivomuksen, että mikäli suomalaiset liitot ja urheiluseurat hankkivat valmen-

tajia ja urheilijoita Eestistä, asiassa otettaisiin yhteyttä Viron lajiliittoon. Huoli oli aiheellinen, sillä varsinkin joukkuelajien pelaajien katoaminen ulkomaille oli aiheuttanut ongelmia.³¹²

Viron itsenäisyysjulistus

SVUL tiedotti 24.1.1991 jäsenliitoilleen, että Baltian maiden urheilujärjestöt olivat Norjan urheilun keskusjärjestön kautta välittäneet tiedoksi pyynnön saada tukea urheiluliikkeensä itsenäistymispyrkimyksille. Pyyntöä ei rajattu vain läntisiin maihin, vaan sama pyyntö oli lähetetty myös Neuvostoliiton urheilukomitealle. Neuvostoliiton poliittinen tilanne heijastui urheilukomitean ratkaisuun ja se suhtautui asiaan myönteisesti. Viron, Latvian ja Liettuan urheilujärjestöille myönnettiin oikeus osallistua pohjoismaisiin maaotteluihin ja muihin tapahtumiin.³¹³

Tultaessa loppukesään 1991 Baltian maiden eroamisprosessi Neuvostoliitosta oli kulminoitumassa. Baltian maat olivat vakuuttuneita itsenäisyytensä oikeutuksesta. Tapahtumat seurasivat toisiaan varsin nopeasti ja niiden seurauksena Viro ja Latvia julistautuivat itsenäisiksi. Viro antoi itsenäisyysjulistuksensa 20.8.1991 ja Latvia puolestaan heti seuraavana päivänä. Liettua oli antanut itsenäisyysjulistuksensa jo aiemmin, 11.3.1990. Tosin maa oli myöntynyt Moskovan painos-

tuksesta jo kesäkuussa 1990 ”jäädättämään” julistuksensa ja tilanne oli siltä osin avoin. Suomen ulkopoliittinen johto oli hankalan tilanteen edessä, mutta lopulta se katsoi, että Neuvostoliiton elokuussa 1991 tapahtuneen vallankaappauksen myötä Baltian maiden itsenäistyminen oli mahdollista. Itsenäisyys olisi ehkä ollut lopullinen tulos joka tapauksessa, mutta vallankaappaus nopeutti tätä kehitystä. Poliittinen tilanne oli näin muuttunut ja Baltian maiden itsenäisyys alkoi saada yhä laajempaa kannatusta. Monet valtiot ilmoittivat halukkuutensa tunnustaa niiden itsenäisyys de jure. Suomi oli tilanteessa varovainen, eikä halunnut antaa hätiköityjä kommentteja. Presidentti Mauno Koiviston läsnä ollessa 25.8.1991 kokoontunut hallituksen ulkoasiainvaliokunta pohti ratkaisua. Tilanne oli ongelmallinen sikäli, että otettiinpa kantaa asiassa mihin tahansa suuntaan, jokin taho joka tapauksessa voisi tulkita sen kielteisesti. Lopulta valiokunta teki ratkaisunsa ja ilmoitti olevansa valmis ryhtymään neuvotteluihin diplomaattisuhteiden solmimiseksi Baltian maiden kanssa.³¹⁴

Valiokunnan ratkaisusta tiedotettiin Moskovassa virallisesti sekä Neuvostoliiton että Venäjän edustajille. Tämä enteili selvästi jo tulevaa. Suomen linja Neuvostoliittoa kohtaan oli muuttumassa. Muun muassa tuolloinen pääministeri Esko Aho perusteli Suomen linjausta nimenomaan Neuvostoliiton uudella tilanteella ja Baltian tasavaltojen aseman muutoksella. Toisaalta Suomi

oli hyvin tietoinen Venäjän federaation mielipiteistä – oli hyvin oletettavaa, että siitä tulisi myös neuvostohallituksen kanta.³¹⁵

Ilmoitusta seurasi nopeasti kysymys diplomaattisuhteiden palauttamisesta. Jo pari päivää myöhemmin, 27. elokuuta, asia tuli käsiteltäväksi. Samana päivänä myös EY-maat ilmoittivat antavansa tunnustuksen Baltian maiden itsenäisyydelle. Myös Ruotsin tunnustusta odotettiin. Suomen kohdalla tunnustaminen toteutui 29.8.1991, kun Suomen ulkopoliittinen johto ilmoitti, että se palauttaa vuosina 1920–1921 solmimansa diplomaattisuhteet Viron, Latvian ja Liettuan kanssa. Yleiseen tunnustamislinjaan verrattuna Suomen ratkaisu oli varsin poikkeuksellinen. Se oli kuitenkin perusteltu: kun Suomea ei ollut vaadittu tunnustamaan Baltian maiden liittämistä Neuvostoliittoon, oli virallinen päätös asiasta jäänyt samalla tekemättä. Tässä tilanteessa voitiin tehdä tulkinta, että vanhat 1920-luvun tunnustukset olivat edelleen voimassa – uutta tunnustusta ei enää tarvittaisi.³¹⁶

Yhteiskunnan eri sektorit seurasivat ulkopoliittisen johdon ratkaisuja kiinnostuneina. Baltian maiden itsenäistymisprosessin edetessä, myös SVUL:ssa oli todettu jo tammikuussa 1991, että urheilusektorin yhteistyön muotoa ja tasoa tuli miettiä niin liittokohtaisesti kuin asianomaisissa pohjoismaisissa elimissäkin. Jokainen

laji harkitsisi itse omat käytäntönsä. Yhteistyömahdollisuuksien konkreettiseksi selvittämiseksi urheilun eri keskusjärjestöt aikoivatkin kutsua Baltian maiden urheilujärjestöjen edustajat tarkkailijoiksi Felleskomitean kokoukseen, joka pidettäisiin Vierumäellä 11.–14.9.1991.³¹⁷

Kokous toteutui suunnitellusti ja muun muassa Viron edustajat osallistuivat kokoukseen ja toivat sinne virolaisten urheiluorganisaatioiden ja urheilijoiden tervehdyksen. Viro oli vasta julistautunut itsenäiseksi ja Viron edustajat halusivat nyt esittää kiitoksensa Pohjoismaille niiden avusta uudelleen itsenäistyneen Viron syntyvaiheissa. Samalla Viron urheilupiirit olivat uusien mahdollisuuksien, mutta myös haasteiden edessä. Tervehdyksessään virolaiset loivat katsauksen Viron urheiluhistoriaan 1900-luvulla, mutta ennen kaikkea osoittivat maan kiinnostusta päästä jälleen osaksi kansainvälistä urheiluliikettä, Olympiakomiteaa. Erityisen tärkeäksi tällä matkalla virolaiset näkivät lähimpien naapureiden, Pohjoismaiden, tuen ja yhteistyön niiden kanssa (Kansainvälinen Olympiakomitea hyväksyi virallisesti Viron jäseneksi marraskuussa 1991).³¹⁸

Käytännön yhteistoimintaa Viron itsenäistymisen jälkeen

Kun Suomen ja Viron väliset diplomaattisuhteet oli palautettu ja Viron asema itsenäisenä valtiona tunnustettu, ryhdyttiin välittömästi selvittämään yhteistoimintamahdollisuuksia ja niiden kehittämistä. Suomessa Baltian maat miellettiin usein yhdeksi kokonaisuudeksi, mutta suhteet Viroon, virolaisiin heimoveljiin, nousivat kuitenkin ensisijaisiksi. Viron ja Suomen keskinäiselle yhteistyölle nähtiin perusteluita niin maiden läheisten yhteyksien, kielisukulaisuuden kuin yhteisen kulttuuriperinteen pohjalta.³¹⁹

Lehdistökirjoittelusta päätellen Suomen ja Viron urheilusuhteita rakennettiin 1990-luvun alussa varsin innokkaasti. Neuvostoliitossa urheilu oli ollut keskeisessä asemassa ja siihen oli panostettu paljon. Kaikesta tästä jäi jäljelle hyvin vähän Neuvostoliiton hajottua, ja uudelleen itsenäistynyt Viro joutui aloittamaan urheiluelämänsä rakentamisen varsin vähillä resursseilla, käytännössä lähes tyhjästä. Viron uuden itsenäisyyden ensi vuosina Suomen tai paremminkin suomalaisten eri kansalaisjärjestöjen, seurojen ja yhdistysten tuki, erityisesti taloudellinen tuki oli ensiarvoisen tärkeää. Suomalaiset järjestelivät tukirahoitusta sekä tarjosivat mahdollisuuksia harjoitteluun Suomessa. Lisäksi Suomi toimi monella tavalla esikuvana ja mallimaana virolaisille.³²⁰

Yksi eniten niin taloudellista kuin valmennuksellista tukea saaneista lajeista oli jalkapallo. Hallinnon puolella Suomen Palloliitto ja Viron Eesti Jalgpalli Liit tekivät tiivistä yhteistyötä. Alkuun tämä toteutui pitkälti suomalaisten toimesta. Palloliiton edustajat toimivat Viron liiton valmentaja-, erotuomari- ja nuorisokoulutusohjelmissa asiantuntijoina. Yhteistyö kattoi myös maiden välisen kilpailutoimintasopimuksen. Käytännön tasolla tukea järjestettiin varsin konkreettisesti esimerkiksi virolaisten nuorten joukkueiden osallistumiselle Helsinki Cupiin: suomalaiset keräsivät talkoilla ja sponsoreiden avulla varoja virolaisten vierailun järjestämiseksi. Vastapalveluna suomalaiset saivat ilmaisen oleskelun virolaisissa turnauksissa.³²¹

Myös Viron urheilupiirit aktivoituivat uudessa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Ensimmäisinä ehtivät ampujat. Syksyllä 1991 järjestettiin Tallinnassa ensimmäinen virallinen maaottelu, jossa Suomi, Viro, Ruotsi ja Tanska mittelivät keskinäisestä paremmuudestaan. Tekniikan kanssa oli ongelmia ja säätilakin oli huono – tunnelma sitäkin parempi. *Helsingin Sanomat* kuvasi haulikkomaaottelua ytimekkäästi: ”Ampujat ehtivät ensimmäisinä kokeilemaan itsenäisen Viron taitoja urheilumaana. Haulikon neli-maaottelun voitti Suomi. Viro tuli toiseksi ja Ruotsi ja Tanska jätettiin jäännöspisteille. Erittäin kolea ja tuulinen sää laskivat tulostasoa, vaikka Tallinnan radoilla olikin monta huippu-

ampujaa paikalla. 'Kilpailuissa oli hieno tunnelma, jota laitteistojen häiriöt ja vaikea keli eivät häirinneet', Suomen joukkueenjohtaja Timo Alanen kertoi.³²²

Mielenkiintoisen esimerkin urheilun käytännön tasolta tarjoaa myös Tallinnan Kalevin toive päästä pelaamaan Suomen koripallon mestaruussarjaan. Viro oli itsenäistynyt; samalla Kalev jäi – luonnollisesti – Neuvostoliiton mestaruussarjan ulkopuolelle. Virossa ei kuitenkaan ollut riittävästi tai riittävän tasoisia joukkueita Euroopan Cupiin tähyävälle Kaleville. Virolaiset kääntyivätkin suomalaisten puoleen. Ajatus jäi kuitenkin vaille toteutumistaan muun muassa sääntömääräysten vuoksi. Sittemmin yhteistyön kehittymistä kuvaa hyvin se, että 1990-luvun loppupuolella eivät sääntömääräykset olleet enää samalla tavalla este virolaisjoukkueiden osallistumiselle: esimerkiksi jääkiekossa virolainen Kohtla-Järve Keemik pelasi Suomen II divisioonan alemmassa loppusarjassa. Suomalaisjoukkueet puolestaan matkustivat peleihin Kohtla-Järveen tai Tallinnaan – virolaisten kustannuksella.³²³

Vaikka suomalaissarjat eivät virolaisille alkuun auenneetkaan, saapui virolaisia Suomeen muissa rooleissa: valmentajina tai yksittäisinä urheilijoina. Erityisesti lentopallo oli laji, jossa eteläisen naapurimaan edustus oli varsin runsas. Esimerkiksi kaudella 1991 Suomen sarjoissa pelasi yli 40 virolaispalloilijaa. Suomeen virolaisia houkutteli lajin ammattimaisuus

ja taso. Virossa kehitysmahdollisuudet olivat heikkommat, koska parhaat pelaajat olivat siirtyneet – Viron kannalta jokseenkin paradoksaalisesti – ulkomaisiin sarjoihin.³²⁴

Myös urheilujohdon suunnalla aktivoituttiin. Esimerkiksi Eestin Urheilun Keskusliitto lähetti SVUL:lle kirjeen Viron itsenäisyysjulistuksen vaikutuksista urheilusektorille. Kirjeessä todettiin varsin yksiselitteisesti, että Eestin korkeimman neuvoston 20.8.1991 tekemän itsenäisyysjulistuksen jälkeen virolaiset urheilijat eivät voi jatkossa enää edustaa Neuvostoliittoa. Toisaalta tämä ajoi virolaiset hankalaan asemaan sikäli, että ero Neuvostoliitosta tarkoitti eroa myös kansainvälisten erikoisliittojen ja Kansainvälisen Olympiakomitean jäsenyydestä – ilman näiden hyväksymistä virolaiset eivät voineet osallistua kansainvälisiin kilpailuihin. Virolaiset erikoisliitot ryhtyivätkin hakemaan – osa oli jo hakenutkin – kansainvälisten liittojen jäsenyyttä. Tässä asiassa ne pyysivät Suomen tukea.³²⁵

Urheilun rooli Baltian maiden itsenäisyyskamppailussa oli huomattava. On useassa eri yhteydessä todettu, että urheilun merkitys kansallisen identiteetin vahvistajana ja voimistajana on suuri. Tunnukset, puheet, kamppailut eri kansallisuuksien kesken, massatapahtumat jne. – kaikki ne lisäävät ihmisten yhteenkuuluvuutta ja nostattavat kansallistunnetta. Tämä ilmiö näkyi myös Baltian maissa.

SVUL kartoittaa yhteistyömahdollisuuksia

Vuoden 1992 alussa SVUL ryhtyi selvittämään eri lajiliittojensa yhteyksiä Viron suuntaan. Saatujen tietojen mukaan lukuisilla SVUL:n jäsenliitoilla oli yhteyksiä Viroon. Yhteyksiä haluttiin kuitenkin lisätä entisestään. SVUL pyrkimyksiensä mukaisesti tiedotti tammikuussa 1992 vuodelle 1993 suunniteltuihin Baltian kisoihin osallistumassa olevien lajien liitoille yhteistyösuunnitelmista ja niiden tilanteesta. Tiedotteessa todettiin yhteistyötahojen määrän kasvaneen lajiliittojen tasolle: aluksi kokouksiin olivat osallistuneet Itämeren maiden urheilun keskusjärjestöt, sittemmin mukaan oli tullut myös lukuisien lajiliittojen edustajia. Tiedotteessa todettiin suoraan tavoitteena olleen alkuvaiheessa ”kohentaa Baltian maiden asemaa kansainvälisessä urheiluelämässä ja vahvistaa niiden identiteettiä”, mutta sittemmin mukaan tuli pyrkimys nostaa esille Itämeren alueen yhtenäisyyttä. Luonnollisesti yhteistyöllä pyrittiin myös osoittamaan kykyä järjestää kansainvälisen tason kilpailuja ja sitä kautta antaa urheilijoille – tässä mainittiin erityisesti Baltian maiden urheilijat – mahdollisuus osallistua korkeatasoisiin kansainvälisiin kilpailuihin.³²⁶

Myös maaliskuussa 1992 asia nousi esille, kun SVUL:n kansainvälisten asioiden johtoryhmä keskusteli kokouksessaan muun muassa Itämeri-yhteistyöstä. Suurisuuntaisena tavoitteena oli kehittää Itämeren

alueesta Pohjois-Euroopan liikunnan ja urheilun voimakeskus. Liikuntayhteistyölle Itämeren alueella oli selvästi tarvetta, mutta sen käytännön toteuttaminen ei kuitenkaan ollut helppoa. Pohjoismaat tarvitsivat Eurooppayhteistyössään uusia kumppaneita. Tähän oli useita vaihtoehtoja. Baltian maat olivat kehittämässä omia liikuntajärjestelmiään ja ne olivat osoittaneet olevansa kiinnostuneita yhteistyöstä Pohjoismaiden kanssa. Tiltanne oli vastaava myös Venäjän Itämereen rajoittuvilla alueilla. Puolan liikuntajärjestelmä oli vasta kehitteillä ja myös Saksa oli ilmaissut halukkuutensa yhteistyöhön.³²⁷

SVUL keskittyi liikuntapoliittisten kysymysten edistämiseen. Viro oli Suomelle erityisasemassa kielen ja urheilun rakenteiden samankaltaisuuden takia. Pohjoismaisissa ja eurooppalaisissa strategioissa Suomelle annettiin vastuu yhteistyöstä Viron kanssa. Yhteistyömuodot toimivat malleina muillekin rakennettaessa kahdenkeskisiä suhteita Itä- ja Keski-Euroopan maihin.³²⁸

SVUL halusi järjestettäväksi laajan Itämeren liikuntakonferenssin vuoden 1993 syksyllä. Konferenssin tarkoituksena olisi kartoittaa Itämeren alueen yhteistoimintaperiaatteita sekä eri maiden toimintatapoja liikunnan ja urheilun eri osa-alueilla. Tätä tarkoitusta ajatellen tilaisuuteen kutsuttaisiin kunkin maan liikunnasta vastaavien ministeriöiden ja järjestöjen edustajat.³²⁹

SVUL katsoi, ettei yhteistoimintaa tarvitsisi kuitenkaan aloittaa täysin tyhjältä pohjalta. Sen mukaan perinteistä urheiluseurojen ja -järjestöjen yhteistyötä Baltian maiden kanssa voitaisiin kehittää jo olemassa olevan toiminnan pohjalta. Uudenlaista yhteistyötä Baltian kanssa toteutettaisiin lähinnä taloudellisten, hallinnollisten ja lainsäädännöllisten kysymysten alueella. Käytännön toimintaan kuuluisi henkilövaihtoa – opiskelija-, tutkija-, opettaja-, asiantuntija- ja virkamiesvaihtoa – erilaista konsulttiapua sekä apua urheilijoiden valmentautumisessa. Lähtökohdaksi haluttiin, että toimintatavoissa Baltian maiden kanssa pyrittäisiin pohjoismaisen yhteistyön kaltaiseen, mahdollisimman suoraan ja avoimeen toimintaan.³³⁰

Viron liikuntakulttuurin kehittäminen

SVUL haki yhteistyöhankkeen toteuttamiseksi sekä käytännön toiminnan järjestämiseksi – Eestin urheilun ja liikunnan kehittämiseksi – opetusministeriöltä rahoitusta temalla ”Suomalainen urheilu ja liikunta (SVUL) Eestin liikunnan ja urheilun kehittämisen tukena vuonna 1993”. Opetusministeriö suhtautui kuitenkin asiaan varsin nuivasti ja hylkäsi hakemuksen. Perusteluna hylkäämiselle oli liikunta-alan kansalaisjärjestöhankeisiin osoitettujen määrärahojen niukkuus.³³¹

Viro kuitenkin tarvitsi apua, niin taloudellista kuin hallinnollistakin tukea. Maan liikuntakulttuuri oli ajautunut murrokseen. Neuvostoaikana liikuntakulttuuria oli tarkasteltu ja kehitetty lähinnä huippu-urheilun lähtökohdista ja sen tarpeita ajatellen. Urheilukouluihin etsittiin ja valittiin vain eri lajien lahjakkuuksia ja liikuntapaikat rakennettiin palvelemaan puhtaasti huippu-urheilun tarpeita. Tavallisella kansalla ei ollut edes oikeutta käyttää niitä.³³²

Neuvostovallan loppuvuosina Viron urheilu alkoi vähitellen itsenäistyä. Tämä ilmeni muun muassa jatkuvina yhteydenottoina, opintomatkoina ja kyselyinä. Viron urheiluliitot alkoivat irtaantua valtion ohjauksesta ja perustivat oman keskusjärjestön. Valtion urheilukomitean nimi muutettiin urheiluvirastoksi. Malli valtakunnallisiin rakenteisiin oli haettu Pohjoismaista.³³³

Liikuntakulttuurin kehittäminen ei kuitenkaan lähtenyt liikkeelle ongelmitta. Eräs keskeisimmistä vaikeuksien aiheuttajista oli vaikea taloudellinen tilanne. Urheiluun Virossa suunnatut rahavarat olivat käytännössä ehtyneet. Yhtä vaikea ongelma – jos ei vaikeampikin – oli suomalaista seuraverkostoa vastaavan paikallisen järjestelmän sekä vapaaehtoisten vetäjien puuttuminen. Liikuntaa kaikille -ideologia edellytti kuitenkin nimenomaan paikallista toimintaa ja toimijoita. Paikallisten harrastajien ja seurojen puute vaikutti myös

siihen, että ihmisille ei ollut muodostunut kokemusta yhdistystoiminnasta. Järjestötekniikka oli tuntematon käsite.³³⁴

SVUL ja sen jäsenliitot olivat olleet tiiviissä vuorovaikutuksessa ja tehneet runsaasti yhteistyötä Viron urheilun kanssa jo 1980-luvun lopusta. Virolaiset urheilujohtajat olivat osallistuneet Suomessa järjestettyyn koulutustoimintaan ja järjestöjä oli avustettu materiaalein, mallein ja toimistoteknisin välinein. Myöskään suomalaisten antaman henkisen tuen merkitystä ei sovi unohtaa tai väheksyä.³³⁵

Suomalaiset muun muassa auttoivat virolaisia näiden valmistautumisessa vuoden 1992 Albertvillen ja Barcelonan olympiakisoihin: virolaiset valmentautuivat Suomen urheiluopistoilla, suomalaisten taloudellisesti tukemina, ulkoministeriön rahoituksella. *Helsingin Sanomat* raportoi yhteistyöstä artikkelissaan 27.10.1991. Suomen olympiakomitean pääsihteeri Kosti Rasinperä kommentoi virolaisten tavoitteita: ”Virolaisvieraat ovat meiltä hakemassa omalle olympiakomitealleen toimintamalleja ja neuvottelemassa samalla heidän urheilijoidensa valmentautumisesta Suomessa ennen Albertvillea ja Barcelonaa.”³³⁶

Suomalaiset pystyivät tarjoamaan virolaisille myös aivan konkreettisesti malleja urheilutoiminnan kehittämiseen. Esimerkiksi autourheilu järjestettiin Virossa

Suomen mallin ja alan sääntöjen mukaan. Laji oli ollut neuvostoaikana hyvin marginaalinen ja virolaisten oli ryhdyttävä kehittämään omaa autourheilutoimintaansa käytännössä aivan tyhjästä. Suomalaiset autourheilun järjestöt ja toimijat kävivät Virossa ohjeistamassa ja kouluttamassa virolaisia, jonkin verran järjestettiin myös materiaalista apua: tekstinkäsittely- ja ajanotto-laitteita, tietokoneohjelmia... Toisaalta yhteistyö toi suomalaisille uusia etuja. Virossa ei ollut autoveroa ja sen seurauksena varsin moni suomalaisista ralli-autoista siirtyi Viron rekisteriin.³³⁷

Yhteiskunnallisesta ja poliittisesta murroksesta huolimatta urheilu oli edelleen Virossa keskeisessä asemassa ja hyvin näkyvää toimintaa, jonka tulokset kiinnostivat laajoja kansalaisryhmiä. Liikuntakulttuurin ja sen kehittämisen antama toimintamalli esimerkiksi yhdistystoiminnassa oli tärkeä muille toimintaloikoille. Esimerkkinä toimimisen merkitys korostui erityisesti paikallistasolla. Yhteistoimintaa tarvittiin siksi edelleen ja siksi pohjoismaisella tasolla toteutettiin yhteisiä Baltia-hankkeita. Huomattavin näistä oli strategiahanke, joka huipentui lokakuussa 1992 Virossa järjestettyyn koulutusseminaariin. Tapahtumaan osallistui kaikkiaan noin sata henkilöä kolmesta Baltian maasta sekä noin 30 Pohjoismaista. Seminaarin tärkein anti oli, että siinä konkretisoitiin suunnitelmat jatkohankkeiden osalta.³³⁸

Suomi osallistui kaikkien Baltian maiden kehittämistoimintaan, mutta sitoutui avustamaan erityisesti Viroa urheilun kehittämistyössä. Asiaa koskeva suunnitelma oli toimitettu opetusministeriöön avustushakemuksen yhteydessä.³³⁹

Suomen ja Viron urheilusuhteet olivat 1990-luvun aikana kehittyneet nopeasti. Viro avautui samalla myös muiden maiden suuntaan, mikä väistämättä aiheutti sen, että Suomen suunta ei enää ollut niin keskeinen. Esimerkiksi 1990-luvun puoliväliä kuvattiin jo ”suvantovaiheeksi”, jolloin Viron uudelleen itsenäistymisen herättämä suurin innostus oli tasaantunut. Toisaalta Viron urheilusektori alkoi vähitellen toimia jo itsenäisesti, vaikka ongelmia oli monella sektorilla edelleen: raha, tottumattomuus vapaaehtoistyöhön, liikunnan arvostuksen heikkous, ihmisten arkielämän vaikeudet... Ei siis ollut mitenkään tavatonta, että aika ajoin suomalaisten apuja vielä tarvittiin. Esimerkiksi vuoden 1998 ilma-aseammuntojen EM-kilpailut saatiin toteutettua vain suomalaisten kansainvälisen tason lisenssituomareiden avustuksella. Samana vuonna maat hakivat yhdessä salibandyn MM-kilpailujen järjestämisoikeutta. Kaikkinensa voi todeta, että alkuun Suomi oli enemmän ”antavana” osapuolena – se tarjosi virolaisille jopa huomattavaa taloudellista ja materiaalista apua – mutta vuosikymmenen puolivälin jälkeen tilanne alkoi tasoitua ja tasa-arvoistua. Jatkossa yhteistyö edellyttäisi

enemmän molemminpuolista yhteiskunnallisten rakenteiden ja toimintamallien tuntemusta sekä tietoutta erikoisaloista ja erilaisista järjestelymalleista. Yhteistyö tuli myös ulottaa keskusjärjestötasolta paikallistasolle.³⁴⁰

Helsingin Sanomien haastattelussa 11.5.1995 ESK:n pääsihteeri Toomas Tõnise luokitteli kuvaavasti Suomen ja Viron urheiluyhteistyön kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäisen vaiheen hän laski alkaneeksi vuodesta 1986. Tuolloin Viro hankki itselleen – Mihail Gorbatšovin johtamassa Neuvostoliitossa – aiempaa enemmän liikku- matilaa. Viron itsenäistymistä seurasi toinen vaihe. Vuosina 1991–1992 virolaiset aloittivat toimintaansa itsenäisenä valtiona ja heillä oli huomattava tarve saada informaatiota urheiluelämän organisoinnista yleensä. Ajankohtaa kuvaa hyvin se, että näinä vuosina lajiliittojen toiminta vakiintui ja monet myös pääsivät jäseniksi lajiliittojensa kansainvälisiin erikoisliittoihin. Seuraavat vuodet, 1993 ja 1994, olivat Tõnisen mukaan ”syventäviä vuosia”. Tällöin hankittiin urheilua ja liikuntaa koskevia erikoistietoja ja kehitettiin liikunnan koulutusjärjestelmiä. Esimerkiksi Viron antidoping-toimikunta perustettiin tässä vaiheessa.³⁴¹

SVUL:n yhteysjohtajana toiminut Kerstin Ekman (nykyinen Tessa Enholm) puolestaan kertoo, että Suomi oli ensimmäinen kontakti virolaisille myös urheilun saralla. Suomi oli portti kansainvälisyyteen. ”Emme

tajunneet heti, miten tärkeää virolaisille suomalaiset olivat kansainvälisissä yhteyksissä ja toiminnassa. Virolaiset halusivat tietoa”.³⁴²

VIROLAISET AKTIIVISIA – SUOMALAISET VAROVAISEN MYÖNTEISIÄ

Neuvostoliitto ajautui 1980-luvun loppua kohden paheneviin taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin ongelmiin. Hallinto, pääsihteeri Mihail Gorbatšovin johdolla pyrki korjaamaan tilannetta uudenlaisen avoimuus- ja talousuudistuspolitiikan avulla (*glasnost* ja *perestroika*), mutta kehitys oli kulkenut jo liian pitkälle. Neuvostoliitto oli ajautumassa hajaannukseen. Tässä tilanteessa Neuvostoliiton reunavaltiot – Viro mukaan luettuna – saivat lisää liikkuma-alaa ja maat alkoivat pyrkiä kohti itsenäisyyttä. Samalla Viro alkoi jälleen etsiä yhteistyötä Suomen kanssa yhteiskunnan eri sektoreilla, myös urheilun rintamalla. Virolaiset olivat pyrkimyksissään hyvin aktiivisia – suomalaiset olivat varovaisempia ja mieluiten pyrkivät olemaan ärsyttämättä suurvaltanaapuriaan.

Varovaisuus leimasi lähinnä valtiollisen tai keskuhallinnon tason toimijoita. Sen sijaan kansalaistasolla – seuratoimintakentällä ja yksityishenkilöiden kohdalla – oltiin suorasanaisempia ja yhteistyötä Viron suuntaan tehtiin missä ja milloin se vain oli mahdollista. Helmi-

kuussa 1989 Neuvostoliiton urheilukomitea ilmoitti, että se ei periaatteessa enää vastusta Eestin neuvostotasavallan ja Suomen urheilijoiden keskinäisiä yhteyksiä. Ilmoitus oli osin tulkinnanvarainen, mutta monet Suomen urheiluliitoista aloittivat silti suoran yhteistyön virolaisten vastaavien toimijoiden kanssa. Suomen ja Viron urheilusuhteet olivat uuden vaiheen edessä.

Loppukesästä 1991 Neuvostoliitto hajosi ja monet entiset neuvostotasavallat – Viro mukaan lukien – julistautuivat itsenäisiksi. Heimoveljien yhteistyö kahtena itsenäisenä valtiona sai jälleen uuden mahdollisuuden, kun diplomaattisuhteiden palauttamisen myötä maat pystyivät taas tasaveroisina kumppaneina sopimaan yhteistoiminnasta.

Urheilusektorilla yhteistoiminta aloitettiin nopeasti ja jo 1990-luvun alussa suhteiden rakentaminen oli hyvässä vauhdissa. Viro joutui kuitenkin aloittamaan urheiluelämänsä rakentamisen käytännössä tyhjästä ja sen jälleenrakennustyö vaati tukea suomalaisilta. Tuki oli pitkälti taloudellista ja materiaalista, mutta myös koulutuksellista ja konsulttiapua tarjottiin. Suomi oli virolaisille jälleen esikuva, josta Viro sai mallia tulevaisuuden urheiluelämänsä rakentamiseen.

SUOMEN JA VIRON URHEILUSUHTEET 1900-LUVULLA

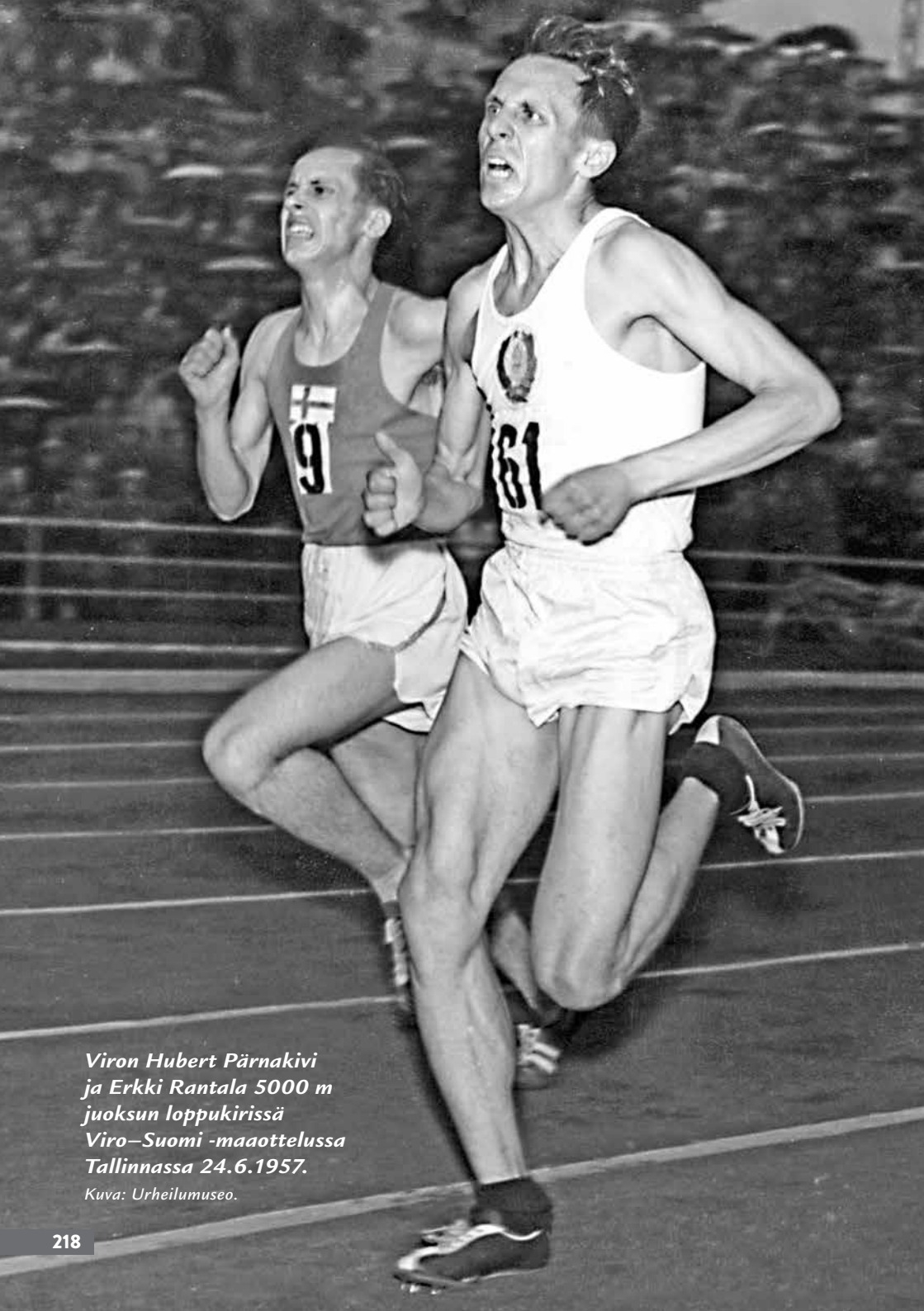
”Suomen ja Viron urheiluyhteyksillä
on vankat ja pitkäaikaiset perinteet.

Maiden välinen kilpailutoiminta on välillä ollut
vilkastakin, mutta se pääsi myös jossain vaiheessa
hiljenemään ja laimenemaan.

Uutta innostuksen aaltoa ei voi muuta
kuin tervehtiä ilolla. Viro on Suomelle läheinen
ja monella tavalla sopiva yhteistyökumppani
urheilun alueella. Monissa lajeissa Suomi ja Viro
lähtevät melko lailla samalta viivalta.

Ja oppia tietysti sopii ottaa toiselta silloin,
jos tämä on edellä. Suomella on omat vahvat
lajinsa ja Virolla omansa.”

*(Urheilulehti 4.8.1988,
Lisää yhteyksiä Viron urheiluun)*

*Viron Hubert Pärnakivi
ja Erkki Rantala 5000 m
juoksun loppukirissä
Viro–Suomi -maaottelussa
Tallinnassa 24.6.1957.*

Kuva: Urheilumuseo.

Kirjan kokoavassa päätöntöartikkelissa tarkastellaan Suomen ja Viron urheilusuhteita 1900-luvulla. Artikkelissa selvitetään, miten Suomen ja Viron yhteistyö urheilusektorilla maiden kulloisessakin valtiollisessa, poliittisessa tai yhteiskunnallisessa tilanteessa muodostui, mitä haasteita ja ongelmia yhteistyössä oli sekä mitä ja millaista yhteistyö käytännön tasolla oli.

Suomen ja Viron urheiluyhteistyöhön on vaikuttanut merkittävästi niiden asema Venäjän/Neuvostoliiton – suurvallan – naapurissa/yhteydessä. Keskeinen kysymys onkin maiden välisen urheilusektorin yhteistyön mahdollisuus ja toimiminen Venäjän/Neuvostoliiton asettamissa reunaehdoissa.

Artikkelissa selvitetään aluksi Suomen ja Viron urheiluyhteistyön lähtökohtia 1900-luvun alussa, jolloin maat lopulta itsenäistyivät keisarillisen Venäjän kaatessa vallankumoukseen. Artikkelissa keskitytään tarkastelemaan myös vaikutuksia, joita seurasi Viron joutumisesta toisen maailmansodan myötä osaksi Neuvostoliittoa. Tällöin jouduttiin pohtimaan Suomen ja

---

Neuvosto-Viron yhteistyötä ja ylipäättään sen mahdollisuuksia uudessa poliittisessa tilanteessa. Neuvostoliiton näkökulmasta Suomen porvarillinen SVUL ei ollut sopiva neuvottelu- tai yhteistyökumppani – mikä tässä tilanteessa oli Suomen työläisurheilun keskusjärjestön, TUL:n, asema? Oman lukunsa muodostaa tasavallan presidentti Urho Kekkosen toiminta Viron ja virolaisuuden hyväksi sekä hänen merkityksensä suomalais-virolaisille suhteille, siis myös urheilusuhteille, Viron neuvostoaikana, mutta myös jo ennen Viron liittämistä osaksi Neuvostoliittoa.

Artikkelissa tarkastellaan myös Neuvostoliiton myöhemmän hajoamisprosessin ja Viron uudelleen itsenäistymisen merkitystä Suomen ja Viron urheiluyhteistyölle. Irtautumisprosessin aikana suhteiden ylläpito osoittautui ongelmaksi Suomen valtionhallinnolle, mutta seura-toimintakenttä ja yksityiset ihmiset olivat aktiivisempia. Viron itsenäistymisen ja diplomaattisuhteiden solmimisen myötä poliittiset esteet maiden väliltä poistui ja yhteistyötä voitiin ryhtyä rakentamaan vapaasti. Miten tässä onnistuttiin? Pystyivätkö maat jatkamaan siitä, mihin ne ennen toista maailmansotaa jäivät vai oliko neuvostoaika jättänyt jälkensä maiden suhteisiin? Pystyivätkö veljeskansat jälleen löytämään toisensa?

Suomen ja Viron vaiheet ja kohtalot ovat usein, kautta historian, sivunneet toisiaan. Erityisen leimaantavaa maiden kanssakäymiselle on ollut niiden suhde ja asema Venäjän keisarikuntaan ja sittemmin Neuvostoliittoon nähden. Kahden pienen maan itsenäisyys ja yhteistoiminta raamittuivat varsin selkeästi suurvalta-naapurin asettamiin reunaehtoihin. Tässä kontekstissa voidaan sanoa, että monessa mielessä 1900-luku on ollut erityisen merkityksellinen ja jopa käännteentekevä kahden heimoveljen ja naapurimaan suhteissa.

Molemmat maat olivat 1900-luvun alussa osa Venäjän keisarikuntaa. Tsaarin imperiumin ajautuessa kaaokseen ja lopulta hajotessa sekä Suomi että Viro, kuten myös monet muut Venäjän reuna-alueiden maat, itsenäistyivät. Suomi itsenäistyi 1917 ja Viro 1918. Maat ryhtyivät ripeästi rakentamaan omaa valtiollista suverenisuuttaan ja yhteiskunnallista järjestelmäänsä. Ne myös asettivat tavoitteeksi pääsyn osaksi kansainvälistä yhteisöä.

Suomi ja Viro hakivat muilta mailta tunnustusta itsenäisyydelleen virallisesti, valtiotasolla, mutta ne käyttivät tunnustetun aseman saamiseen myös epävirallisempia tapoja. Tässä tarkoituksessa ne pyrkivät tuomaan esille osaamistaan ja erikoislaatuisuuttaan esimerkiksi yhteiskunnallisen toiminnan eri sektoreilla

- myös urheilussa. Taustalla oli ajatus, että urheilu ja menestys siinä ovat aina olleet niin eri maissa kuin eri yhteyksissä tehokas keino korostaa nationalismia ja kansallista erityisluonnetta. Urheilu on toiminut kansallistunnon herättäjänä maan omille kansalaisille sekä korostanut ja nostanut maan asemaa kansana muiden kansojen joukossa.

Suomi oli tässä mielessä veljeskansa Viroon verrattuna etuoikeutetussa asemassa. Suomi oli pienestä väkiluvustaan huolimatta 1900-luvun alkupuolella aina toiseen maailmansotaan saakka urheilun suurvalta maailmassa ja sitä myöten Suomi juostiin tai laajemmin sanottuna urheiltiin maailmankartalle. Viron menestys oli selvästi rajatumpaa ja muutamien harvojen lajien tai yksilöiden varassa. Ehkä juuri tästä syystä jo pelkillä maaotteluilla ja muilla kansainvälisillä kilpailuilla – osallistumisella näihin – oli virolaisille hyvin suuri merkitys.

Suomen ja Viron keskinäiset urheilusuhteet alkoivat rakentua jo 1920-luvun alussa, pian maiden itsenäistymisen jälkeen, ja ne muodostuivat nopeasti monipuoliseksi ja vilkkaiksi. Keskinäinen kilpailu- ja yhteistoiminta oli lähtökohtaisesti välitöntä ja lämminhenkistä, vaikkakin maiden urheiluperinteiden ja -tason erilaisuudesta johtuen urheilusuhteissa vallitsi jonkinlainen isovelipikkuveli-asetelma Suomen omaksuessa ”itseoikeutusti” vanhemman veljen roolin. Asetelma ei ollut tasa-

arvoinen, mutta toisaalta varsin väistämätön: virolaisten mahdollisuudet haastaa suomalaisia olivat 1900-luvun alkuvuosikymmeninä varsin rajalliset. Suomi toimikin pitkään eräänlaisena esikuvana ja opastajana virolaisille. Suomalaiset tarjosivat Virolle myös aivan konkreettista materiaalista ja koulutuksellista/valmennuksellista apua.

Vuosien saatossa maiden välinen tasoero urheilussa alkoikin pienentyä ja vähitellen virolaiset yhä useammin antoivat suomalaisille jo aivan täyden haasteen. Toisinaan virolaiset olivat myös voittavana osapuolena. Opettajan ja oppilaan roolit alkoivat vaihtua tavanomaiseksi kilpailuksi kahden kansakunnan välillä.

Maiden välinen urheiluyhteistyö ulottui hyvin monille eri yhteiskunnan sektoreille ja oman erityispiirteensä muodosti maiden suojeluskuntajärjestöjen, Suomen suojeluskunnan ja Viron Kaitseliitin, välinen urheiluyhteistyö. Euroopan poliittinen ilmapiiri kääntyi 1920- ja 1930-lukujen kuluessa oikealle. Näin tapahtui myös Suomessa ja Virossa. Oikeistopiirien ja niitä osaltaan edustavien suojeluskuntajärjestöjen toiminta sai politisoituneessa ilmapiirissä aiempaa enemmän jalansijaa. Käytännössä tämä ilmeni esimerkiksi urheilusektorilla näiden järjestöjen kuin myös maiden armeijoiden välisissä lukuisissa urheilukilpailuissa.

Maailma ajautui myllerrykseen toisen maailmansodan myötä. Sotavuodet muuttivat Euroopan poliittisen kartan perusteellisesti. Sodat ja niiden seuraukset valtiollisella tasolla samalla myös erottivat heimoveljet, Suomen ja Viron, toisistaan vuosikausiksi – Suomi säilytti itsenäisyytensä ja länsieurooppalaisiin periaatteisiin nojautuvan yhteiskuntajärjestelmänsä; Viro sen sijaan ajautui toisen maailmansodan myötä osaksi tiukasti kontrolloitua neuvostojärjestelmää. Samalla maa sulkeutui – käytännössä suljettiin neuvostoviranomaisten toimesta – vuosikausien ajaksi muusta maailmassa. Eristys oli pitkään varsin totaalinen ja maasta pyrittiin muodostamaan yksi neuvostotasavalta muiden joukossa.

Vähitellen neuvostojärjestelmän vakiintumisen sekä Stalinin kuoleman (1953) ja Hruštševin liennytykskauden myötä virolaisten asema helpottui ja maa alkoi avautua ulkomaailmaan. Samalla myös yhteydet Suomeen löytyivät uudelleen. Kaikki tapahtui silti Moskovan tiukan valvonnan alla ja sen suurvaltapoliittisten intressien mukaisesti. Yhteys oli kuitenkin luotu ja sitä ylläpidettiin mahdollisuuksien mukaan. Suomen porvarillisten piirien mahdollisuudet toimia Neuvosto-Virossa olivat ehkä rajatummat, vaikkakin mahdolliset, niin kauan kuin kaikki tapahtui Moskovan asettamien reunaehtojen puitteissa.

Käytännössä Suomen ja Neuvosto-Viron yhteistointa koordinoitiin pitkälti Suomen Työväen Urheilu-

liiton (TUL) ja Eestin Kalevin kautta. TUL:lla oli ollut yhteyksiä Viroon jo ennen toista maailmansotaa, vaikka nämä suhteet olivat jääneet porvarillisen urheiluyhteistyön varjoon. Maailmansota muutti tätä asetelmaa varsin perusteellisesti. Nyt oli porvarillisten urheilupiirien vuoro joutua epäluulojen ja tiukan valvonnan kohteeksi. Myös TUL:n toimia seurattiin tarkoin. Molempipuolisten epäluulojen lisäksi ongelmaksi muodostui myös se, että Suomen kansainvälinen edustusurheilu oli Suomen valtakunnan urheiluliiton (SVUL) ja sen erikoisliittojen hallussa. TUL, joka työläistäustaisena oli sinänsä neuvostoliittolaisille sopivampi neuvottelukumppani, ei siksi voinut toimia kansainvälisellä tasolla itsenäisesti. Neuvostoliittolaiset eivät puolestaan olleet kiinnostuneita yhteistyöstä, joka ei edesauttanut heidän omia pyrkimyksiään edistää maan virallisia kansainvälisiä urheilusuhteita.

Ratkaisuksi muodostui Suomen ja Neuvosto-Viron yhteistyön rakentaminen ammattiliittojen kautta. Suomessa SAK ja Neuvostoliitossa maan ammattiliittojen urheilukomitea ryhtyivät toimimaan välittäjinä maiden kahdenvälisen urheilusuhteiden järjestämisessä. Yhteistyö toimi kitkattomasti ja se alkoi vähitellen perustua yhä selkeämmin sopimus pohjaiseen järjestelmään. Kaikkinensa TUL:n rooli avattaessa urheilusuhteita Neuvostoliittoon toisen maailmansodan jälkeen muodostui hyvin keskeiseksi.

Merkittäväksi Suomen ja Neuvosto-Viron urheiluyhteistyön avaamisen/lisäämisen kannalta muodostui tasavallan presidentti Urho Kekkosen vuonna 1964 Neuvosto-Viroon tekemä matka, jonka seurauksena muun muassa avattiin säännöllinen laivayhteys Helsingin ja Tallinnan välille vuonna 1965. Laivaliikenteen myötä Suomen ja Viron urheiluyhteistyö saavutti uudet mittasuhteet: urheilijavaihto vilkastui ripeästi nopeamman yhteyden myötä ja myös kilpailutoiminta saavutti uudet mittasuhteet. Kehitys jatkui myönteisenä vielä muutaman vuoden ajan.

Kuitenkin jo 1960-luvun loppua kohden muun muassa urheilijavaihto kokonaisuudessaan tasaantui, vaikka joidenkin lajien osalta kehitys kulki vielä päinvas-
taiseen suuntaan. Sama jatkui 1970-luvulla. Urheiluvaihtojärjestelmä säilyi lähes ennallaan. Laantumisen näkyi siinä, että urheiluvaihdon määrä ei enää kasvanut. Urheiluvaihto sen sijaan monipuolistui, ja TUL:n ja Kalevin tiivis yhteistyö jatkui aina 1990-luvulle saakka. Vaihtomäärät eri vuosina vähän vaihtelivat, mutta tosiasiassa määrät olivat suurimmillaan 1980-luvulla.

TUL:n ja Kalevin yhteistyössä oli TUL:n puolella kolme eri yhteistyöelintä: TUL:n ja Neuvostoliiton ammattiliittojen urheilukomitean välinen vuotuinen yhteistyö, TUL:n ja Eestin Kalevin oma vuotuisen sopimuksen yhteistyö sekä TUL:n Suur-Helsingin piirin

ja Tallinnan Kalevin oma vaihto. Lajit ja lopulliset määrät sovittiin vuosittain.

Neuvostohallinnon kiristynyt ote neuvostotasavaltojen hallinnosta sekä Suomen ja Neuvosto-Viron urheiluyhteistyöstä näkyi toiveena kääntää yhteistyön suuntaa esimerkiksi Leningradin alueelle. Virolaisille tämä oli erittäin huono uutinen: he olisivat halunneet jatkaa ja jopa laajentaa urheiluyhteistyötä Suomen suuntaan – olihan se käytännössä heidän ainoa ikkunansa ja henkireikänsä lännen suuntaan. Virolaisille esimerkiksi liitto-ottelut olivat olleet maaotteluita ja kilpailu- ja leirimatkoilla Suomeen heillä oli ollut poikkeuksellinen tilaisuus nähdä yhteiskuntajärjestelmien väliset, vuosi vuodelta selkeämmiksi käyvät erot. Moskovan ote neuvostotasavalloista oli kuitenkin tiukka.

Vasta vuosisadan loppupuolella Neuvostoliiton ajaututtua yhteiskunnalliseen ja poliittiseen myllerrykseen Neuvosto-Viro sai lisää liikkuma-alaa ja myös yhteistyö Suomen suuntaan alkoi voimistua. Virolaisten asenne yhteistoiminnan kehittämiseen oli hyvin aktiivinen ja he varsin nopeasti pyrkivät luomaan suoria suhteita Suomeen ja toimimaan jopa ohi Moskovan. Suomalaiset olivat uudessa tilanteessa – niin poliittisella sektorilla kuin urheilun parissa – huomattavasti varovaisempia. Suomalaiset eivät halunneet ärsyttää suurvaltanaapuriaan ja mieluummin kuulivat ensin Mosko-

van kannan Neuvosto-Viron kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Kuitenkin Suomessakin oli eroavaisuuksia siinä, miten virolaisten yhteistyö- tai yhä voimakkaammin esille nousseisiin poliittisiin ja itsenäisyystoiveisiin tuli suhtautua. Valtiollisella tasolla oltiin kaikkein varovaisimpia ja valtiopäivien, hallituksen, ministeriöiden ja urheilusektorilla keskusjärjestöjen taholla virallisesti pitäydyttiin vallitsevan *status quon* toteamiseen: Viro oli osa Neuvostoliittoa, eikä toistaiseksi ollut ilmennyt mitään, mikä tämän olisi virallisesti kiistänyt. Asiaa haluttiin tarkastella Neuvostoliiton kokonaisukehityksen kautta. Sen sijaan seuratoimintakenttä ja yksityiset henkilöt olivat kommentissaan huomattavasti suorasanaisempia ja myös yhteistyötä ja avustustoimintaa Viron suuntaan tehtiin ohi virallisten kanavien missä ja milloin se vain oli mahdollista.

Lopulta helmikuussa 1989 urheilupiireissä saatiin odotettu tieto. Neuvostoliiton urheilukomitea ilmoitti, että se ei periaatteessa enää vastustanut Eestin neuvostotasavallan ja Suomen urheilijoiden keskinäisiä yhteyksiä. Ilmoitus jätti kuitenkin monia kysymyksiä avoimiksi, mutta SVUL uskaltautui silti ilmoittamaan jäsenliitoilleen mahdollisuudesta suoriin yhteyksiin. Monet jäsenliitoista tarttuivatkin tähän mahdollisuuteen ja uusi vaihe Suomen ja Viron urheilusuhteissa alkoi.

Loppukesään 1991 mennessä Neuvostoliiton yhteiskunnallinen hajaannus lisääntyi siinä määrin, että monet entiset neuvostotasavallat – Viro mukaan lukien – saivat mahdollisuuden uuteen itsenäisyyteen. Viro käytti oman tilaisuutensa hyväkseen ja julistautui itsenäiseksi 20.8.1991. Heimoveljien yhteistyö kahtena itsenäisenä valtiona sai jälleen uuden mahdollisuuden.

Itsenäisyysjulistuksen ja sitä seuranneiden tunnustusten ja Suomen osalta diplomaattisuhteiden palauttamisen myötä esteet maiden väliseltä yhteistyöltä poistuivat. Urheilusektori aktivoitui varsin nopeasti, ja jo 1990-luvun alussa urheilusuhteiden rakentaminen oli hyvässä vauhdissa. Jossain määrin voisi sanoa, että historia oli kiertänyt täyden ympyrän ja Suomen ja Viron välinen yhteistyö oli palannut siihen, mitä se oli ollut 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Urheilu, ensisijaisesti kilpaurheilu, oli ollut Neuvostoliitossa keskeisessä asemassa ja siihen oli uhrattu aikaa ja voimavaroja. Kuitenkaan tästä ei jäänyt juuri mitään jäljelle Neuvostoliiton hajottua, vaan uudelleen itsenäistynyt Viro joutui aloittamaan urheiluelämänsä rakentamisen käytännössä tyhjästä.

Viron urheiluelämän jälleenrakennustyö vaati suomalaisten tukea, malleja ja esikuvia. Tuki oli pitkälti taloudellista ja materiaalista, mutta myös koulutuksellista ja konsulttiapua. Suomi oli jälleen virolaisille

monella tavalla esikuva, jonka mallien mukaan Viron tulevaisuuden urheiluelämä – hallinnon tasolta seuraaja vapaaehtoistoimintaan – tultaisiin järjestämään.

Kaikkienensa tarkasteltaessa 1900-lukua ja Suomen ja Viron välisiä urheilusuhteita tällä ajanjaksolla, on peilattava urheilusuhteita ja niissä tapahtunutta kehitystä osana paitsi kansainvälispoliittista tilannetta myös suhteessa maiden oman yhteiskunnan kehitykseen. Maissa tapahtuneet yhteiskunnalliset, poliittiset ja taloudelliset muutokset ja näillä sektoreilla tapahtunut kehitys on heijastunut myös urheilusektorille.

Suomen suunnalla leimallista on ollut, kuinka urheiluyhteistyö on peilannut ja heijastanut valtion virallisia linjauksia. Keskeisiä piirteitä ovat olleet paitsi myötätunto virolaisia kohtaan myös varovaisuus suurvalta-naapurin intressien edessä. Kansalaistasolla suhteet virolaisiin ovat olleet välittömämpiä ja yhteistyö epäpoliittisempaa.

Virolaisten osalta voi todeta, että urheilun rooli maan itsenäistymiskamppailussa oli ollut varsin keskeinen. Urheilu vahvisti kansallista identiteettiä, lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta ja nostatti kansallistunnetta. Se ei voinut ratkaista kaikkia ongelmia, mutta edesauttoi osaltaan maan kehitystä kohti itsenäisyyttä ja sittemmin itsenäisyyden jälkeen sen rakentamista.

Silti voi todeta, että ajankohdasta riippumatta Suomen ja Viron yhteistyössä nousee tyypillisenä piirteenä esille se, että aina, kun yhteistyö on ollut mahdollista, sitä on toteutettu hyvin innokkaasti. Yhteistyö on ulottunut paitsi yhteiskunnan eri toimintasektoreille myös kaikille yhteiskunnan tasoille. Maiden välinen yhteistyö on kattanut luonnollisesti myös urheilusektorin ja toimintafoorumeina ovat olleet niin valtioiden virallisten suhteiden taso (ministeriöiden yhteistyö, maaottelutoiminta), urheilujärjestöjen yhteistoiminta (urheilun keskusjärjestöt ja jäsenliitot) kuin vilkkaat kansalaisten väliset suorat suhteet (urheiluseurat).

Neuvosto-Viron pitkäaikainen ulkoministeri ja urheilujohtaja Arnold Green myötävaikuttanut Suomen ja Neuvosto-Viron urheiluyhteyksien lujittamiseen Urho Kekkosen Viron matkasta 1964 lähtien. Heinäkuussa 1988 Green isännöi Jukka Uunilan ja Hannu Koskivuoren matkaa Neuvosto-Viroon.

Kuva: Rahvusarhiivi filmiarhiiv: Ajakirja Kultuur ja Elu toimetused (AIS), EFA.332.0.144833, Eesti NSV välisminister Arnold Green oma kabinetis. Kuvaaja: Ilo, A.

VIITTEET

- 1 Zetterberg 2018, 48–51, 100–107, 163–168, 347, 349; Zetterberg 2007, 485–513.
- 2 Kokkonen 2008, 182; Kemppi 2004, 104, 116; Roiko-Jokela 1996, 175–176.
- 3 Kemppi 2004, 22–23.
- 4 Kokkonen 2008, 61–63, 66–69; Roiko-Jokela 1996, 173–174.
- 5 Kemppi 2004, 88–90; Roiko-Jokela 1996, 174–175; Kanerva 1992, 55–56.
- 6 Esimerkiksi: Kemppi 2004, 115; Suomen Urheilulehti 25.8.1921. ”Eestien uintielämästä”.
- 7 Kemppi 2004, 103.
- 8 Suomen Urheilulehti 25.8.1921. ”Eestien uintielämästä”.
- 9 Suomen Urheilulehti 25.8.1921. ”Eestien uintielämästä”.
- 10 Suomen Urheilulehti 25.8.1921. ”Eestien uintielämästä”.
- 11 Suomen Urheilulehti 25.8.1921. ”Eestien uintielämästä”. Uinnissa ensimmäinen maaottelu Suomen ja Viron välillä käytiin vuonna 1934, jonka Suomi voitti pistein 45–25. Vuoteen 1939 tultaessa Suomi oli voittanut kokonaispisteissä kaikki maaottelut: Järva & Maidlo & Teemägi 2015, 418, 430–439. Katso Viron vesiuurheilusta 1900-luvun alusta vuoteen 1939: Viilep 2015, 417–418.
- 12 Suomen Urheilulehti 19.10.1920. ”Ensimmäinen liitto-ottelu Viro-Suomi”.
- 13 Järva & Maidlo & Teemägi 2015, 45; Niilop 2015, 44; Kemppi 2004, 111–113, 116.
- 14 Suomen Urheilulehti 19.10.1920. ”Ensimmäinen liitto-ottelu Viro-Suomi”.
- 15 Suomen Urheilulehti 19.10.1920. ”Ensimmäinen liitto-ottelu Viro-Suomi”.
- 16 Kemppi 2004, 116; Suomen Urheilulehti 15.8.1922.
- 17 Järva & Maidlo & Teemägi 2015, 48; Niilop 2015, 44; Kemppi 2004, 116. Tilastoissa on lähteistä riippuen hienoista eroa. Lähteenä käytetty Suomen Palloliiton virallista maaottelutilastoa.
- 18 Kemppi 2004, 117; Eesti Spordilehti 47/1926; Suomen Urheilulehti 29.5.1922.
- 19 Järva & Maidlo & Teemägi 2015, 106–115; Ahi & Järva 2015b, 102.
- 20 Kemppi 2004, 123.
- 21 Roiko-Jokela 1996, 176; Suomen Urheilulehti 16.2.1931. ”Suomi voitti Eestin 10–0...”.
- 22 Kemppi 2004, 123.
- 23 Järva & Maidlo & Teemägi 2015, 121–122; Ahi & Järva 2015a, 118.
- 24 Zetterberg 2007, 515–562; Leskinen 1997, passim.
- 25 Kemppi 2004, 158, 160; Suomen Urheilulehti 23.9.1929. ”Suomen armeija voitti Viron armeijan 3–0”.
- 26 Kemppi 2004, 160; Roiko-Jokela 1996, 176; Kanerva 1992, 53–55; Suomen Urheilulehti 15.7.1935. ”Helsingin suojeluskunta voitti Tallinnan Malevan 5 pisteellä”; Suomen Urheilulehti 8.8.1937. ”Eesti piti kutinsa”.
- 27 Suomen Urheilulehti 18.2.1929. ”Hiihtäjämme ylivoimaisia Virossa”; Suomen Urheilulehti 20.2.1929. ”Sotapoikiemme Viron-matkalta. Sukset jäivät Puolaan – mikä esti osanoton partio- ja 10 km:n hiihtoon! – Hiihtotaso ja -innos-

- tus Virossa on suurempi kuin luullaankaan”; Kemppi 2004, 122.
- ²⁸ Kemppi 2004, 163.
- ²⁹ Kemppi 2004, 126, 158; Vasara 1997, 369–370; Roiko-Jokela 1996, 175; Laitinen 1983, 109; Kanerva 1992, 55; Suomen Urheilulehti 11.6.1926. ”Pesäpalloa Viroon viemässä”; Suomen Urheilulehti 22.6.1933. ”Pesapall’ valloittaa Eestiä”; Järva 2015, 331.
- ³⁰ Roiko-Jokela 1996, 175; Viherkenttä 1974 (2. painos), 1101, 1103; Vasara 1997, 370; Järva & Maidlo & Teemägi 2015, 332–334; Järva 2015, 331; Suomen Urheilulehti 16.9.1935. ”Eesti voitti vihdoinkin Suomen”. Katso pesäpallon kehittymisestä Virossa: Järva 2015, 331. Maaotteluissa pelattiin Tasavallan presidentin lahjoittamasta maljasta. Suomen kärsittyä tappion ja otteluiden loputtua malja jäi Viroon. Viherkenttä 1974 (2 painos), 1101.
- ³¹ Kemppi 2004, 126.
- ³² Kemppi 2004, 102; Roiko-Jokela 1996, 176; Kanerva 1992, 55. Katso Suomen ja Viron välisten painimaaotteluiden tuloksista: Järva & Maidlo & Teemägi 2015, 293–294, 297, 299–300, 302, 304, 306. Katso virolaisten menestyksestä kansainvälisellä tasolla: Teemägi 2015b, 285–286.
- ³³ Kemppi 2004, 23.
- ³⁴ Kemppi 2004, 23.
- ³⁵ Teemägi 2015a, 10; Teemägi 2015b, 285; Zetterberg 2007, 602; Kemppi 2004, 24; Roiko-Jokela 1996, 174.
- ³⁶ Suomen Urheilulehti 22.3.1934. ”Suomi voitti kaikki sarjat heimo-ottelussa. 14 voitosta 10 selkävoittoa. Eesti toinen, Unkari kolmas”.
- ³⁷ Kemppi 2004, 104.
- ³⁸ Pajur & Maidlo & Teemägi 2015, 337; Järva & Maidlo & Teemägi 2015, 340–347, 349, 351, 353, 356, 358, 361; Roiko-Jokela 1996, 176.
- ³⁹ Roiko-Jokela 1996, 177; Lilja & Raig 2006, 60; Raig 2009. Katso Suomen ja Viron välisistä urheilutapahtumista lehdistössä esimerkiksi Eesti Spordileht 1920–1938.
- ⁴⁰ Aiemmin mainittujen urheilulajien ohella maaotteluita käytiin muun muassa ammunnessa, painonnostossa, pöytätenniksessä, shakissa, tenniksessä, uimahypyissä ja uinnissa: Loit & Maidlo 2015, 260; Kala & Järva 2015, 276; Teemägi 2015c, 386–387; Järva & Maidlo & Teemägi 2015, 262–263, 265–266, 270, 273, 281, 327, 393–394, 396, 398, 415, 430–433, 435–437, 439, 446–448; Kemppi 2004, 120.
- ⁴¹ Esimerkiksi: Suomen Urheilulehti 27.7.1931. ”Tallinnan Kalev vierailulla”.
- ⁴² Järva & Maidlo & Teemägi 2015, 318–327. Sööt & Teemägi 2015, 316. Katso myös viite 40.
- ⁴³ Lilja & Raig 2006, 60; Raig 2009. Katso Suomen ja Viron välisistä urheilutapahtumista lehdistössä esimerkiksi Eesti Spordileht 1920–1938; Suomen Urheilulehti 26.10.1928. ”Eestin ennätykset yleisurheilussa”.
- ⁴⁴ Suomen Urheilulehti 18.10.1929. ”Eestin yleisurheilu suomalaisen silmillä nähtynä. Yleistä – balttilaiset yleisurheilukisat”.
- ⁴⁵ Lilja & Raig 2006, 60; Raig 2009. Katso Suomen ja Viron välisistä urheilutapahtumista lehdistössä esimerkiksi Eesti Spordileht 1920–1938; Suomen Urheilulehti

- 11.6.1931. ”Koululaisurheilu Eestissä. Kori- ja käsipallo suurimmassa suosiossa”.
- 46 Suomen Urheilulehti 11.6.1931. ”Koululaisurheilu Eestissä. Kori- ja käsipallo suurimmassa suosiossa”.
- 47 Leiwo 2016; Sarje 2010, passim.; Kokkonen 2008, 212–219; Laine 1992, 203, 205, 209.
- 48 Suomen Urheilulehti 12.10.1926. ”Suomen ja Baltian maiden ylioppilaurheilua lähentämään”; Suomen Urheilulehti 18.10.1929. ”Eestin yleisurheilu suomalaisen silmillä nähtynä. Yleistä – balttilaiset yleisurheilukisat”.
- 49 Suomen Urheilulehti 18.10.1929. ”Eestin yleisurheilu suomalaisen silmillä nähtynä. Yleistä – balttilaiset yleisurheilukisat”.
- 50 Kemppi 2004, 78–80.
- 51 Kemppi 2004, 80–85. Teemägi 2012a, 80. Katso tarkemmin Anderkoppista: Teemägi 2012a, 78–81; Villemsonista: Teemägi 2012b, 82–89.
- 52 Suomen Urheilulehti 17.2.1921.
- 53 Suomen Urheilulehti 11.6.1925. ”Virolaisia tervehtimässä. Hilden kertoo allaolevassa kokemuksiaan käynnistään Niittymaan kanssa Kalewin vieraana”.
- 54 Suomen Urheilulehti 2.7.1930. ”Veljeskansamme urheilun riemujuhla”.
- 55 Suomen Urheilulehti 2.7.1930. ”Veljeskansamme urheilun riemujuhla”.
- 56 Myös Ari Uinon mukaan urheilu oli Kekkoselle kulttuuria, vaikka se oli suomalaiselle kulttuurikäsitykselle vieras ilmiö. Uino 1999, 65.
- 57 Virolainen hengenvainio. Urho Kekkonen puhe Tarton yliopistossa 12.3.1964. www.doria.fi/ukk.
- 58 Lilja & Raig 2006, 139.
- 59 Uino 1999; Lilja & Raig 2006; Raig 2009.
- 60 Artikkelin pohjautuu aiemmin Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirjassa 2015 julkaistuun artikkeliin ”Urheilu yhdistää kansat”: Urho Kekkonen Suomen ja Viron urheilusuhteiden rakentajana. Aivan samasta tekstistä ei kuitenkaan ole kysymys. Artikkelia on päivitetty tutkimuskirjallisuudella sekä Kekkonen toimintaa ja motiiveja on laajemmin kontekstoitu ajan poliittisen ilmaston ja esto-filisytyteen.
- 61 www.doria.fi/ukk.
- 62 Roiko-Jokela 2007, 193–197.
- 63 Roiko-Jokela 2007, 197–198.
- 64 Roiko-Jokela 2007, 193–198; Roiko-Jokela 2010, 84; Virtapohja 2018, 142. AKS:n muuttumisesta ”yhden asian liikkeestä” yleiskansalliseksi taistelujärjestöksi: Eskelinen 2004, 126–130.
- 65 Helanen, Vilho, Eesti-Suomi. Suomen Heimo 10/1929; Vuorjoki, Yrjö, Heimotyön saavutuksia Suomessa. Suomen Heimo 6–7/1931. Katso AKS:sta maanpuolustusjärjestönä: Uola 2011, 95–201; Leinonen 2013, 36–41.
- 66 Roiko-Jokela 2010, 84.
- 67 Virtapohja 2018, 49.
- 68 Roiko-Jokela 2010, 85; Virtapohja 2018, 49.
- 69 Roiko-Jokela 2010, 85.
- 70 Ylönen 1997, 344–346. Katso tarkemmin Akateemisen-Karjala Seuran ja Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan suhtautumisesta Viron vapaussoturiin liittoon ja Konstantin Pätsin toimintaan: Sepp 1997, 71–85; Roiko-Jokela 2007, 204–221.

- 71 Roiko-Jokela 2010, 85; Ylönen 1997, 345.
- 72 Roiko-Jokela 2010, 84.
- 73 Roiko-Jokela 2010, 85. Katso tarkemmin pakolaiskysymyksestä ja Kekkonen roolista: Roiko-Jokela, 2001, passim; Herlin 1993, 193–202.
- 74 Suomen Urheilulehti 12.10.1926. ”Suomen ja Baltian maiden ylioppilasurheilua lähentämään”. Urho Kekkonen.
- 75 Raig 2009.
- 76 Raig 2009.
- 77 Suomen Urheilulehti 12.10.1926. ”Suomen ja Baltian maiden ylioppilasurheilua lähentämään”. Urho Kekkonen.
- 78 Suomen Urheilulehti 12.10.1926. ”Suomen ja Baltian maiden ylioppilasurheilua lähentämään”. Urho Kekkonen; Voimistelu ja urheilu 20, 28.9.1933. ”Yleisurheilumme ulkomaisista suhteista”. Urho Kekkonen; Raig 2009.
- 79 Suomen Urheilulehti 12.10.1926. ”Suomen ja Baltian maiden ylioppilasurheilua lähentämään”. Urho Kekkonen.
- 80 Suomen Urheilulehti 12.10.1926. ”Suomen ja Baltian maiden ylioppilasurheilua lähentämään”. Urho Kekkonen.
- 81 Kainuun Sanomat 23.3.1922. ”Urheilun merkitys”. Urho Kekkonen.
- 82 Lilja & Raig 2006, 34.
- 83 Suomen Urheilulehti 12.10.1926. ”Suomen ja Baltian maiden ylioppilasurheilua lähentämään”. Urho Kekkonen.
- 84 Presidentti Kekkonen puhe Tamminiemessä 14.5.1964. Nauhan kopio tekijällä.
- 85 Suomen Urheilulehti 12.10.1926. ”Suomen ja Baltian maiden ylioppilasurheilua lähentämään”. Urho Kekkonen.
- 86 Raig 2009; Virolainen hengenvainio. Urho Kekkonen puhe Tarton yliopistossa 12.3.1964. www.doria.fi/ukk.
- 87 Satakunnan Kansa 17.8.1935. ”Urheilun voima on sen leviämässä koko kansan keskuuteen”. Urho Kekkonen.
- 88 Voimistelu ja urheilu 20, 28.9.1933. ”Yleisurheilumme ulkomaisista suhteista”. Urho Kekkonen 28.9.1933.
- 89 Kokkonen 2008, 121.
- 90 Uino 1985, 254–308; Roiko-Jokela 1997, 59–77; Uino 1999, 167–170, 256; Lilja & Raig 2006, 60; Raig 2009.
- 91 Lilja & Raig 2006, 60; Satakunnan Kansa 17.8.1935. ”Urheilun voima on sen leviämässä koko kansan keskuuteen”. Urho Kekkonen.
- 92 Satakunnan Kansa 17.8.1935. ”Urheilun voima on sen leviämässä koko kansan keskuuteen”. Urho Kekkonen.
- 93 Satakunnan Kansa 17.8.1935. ”Urheilun voima on sen leviämässä koko kansan keskuuteen”. Urho Kekkonen.
- 94 Lilja & Raig 2006, 60; Eesti Spordileht 8/1934.
- 95 Satakunnan Kansa 17.8.1935. ”Urheilun voima on sen leviämässä koko kansan keskuuteen”. Urho Kekkonen.
- 96 Uino 1999, 256.
- 97 Lilja & Raig 2006, 61; Raig 2009; Eesti Spordileht 7/1936, 6/1937.
- 98 Lilja & Raig 2006, 61; Raig 2009.
- 99 Lilja & Raig 2006, 62–66; Raig

- 2009; Rahvaleht 1938, 102; Eesti Spordileht 7/1938.
- 100 Lilja & Raig 2006, 66; Raig 2009.
- 101 Majala 2004, 39–40; Postimees 1.4.2002. ”Toomsalu keelitas Hrustsovi sporti aitama”.
- 102 Postimees 1.4.2002. ”Toomsalu keelitas Hrustsovi sporti aitama”. Lilja & Raig 2006, 211; Majala 2004, 40.
- 103 Raig 2009; Postimees 1.4.2002. ”Toomsalu keelitas Hrustsovi sporti aitama”; Lilja & Raig 2006, 211.
- 104 Suomen Urheilulehti 24.6.1957. ”Suomi johtaa 58–49 veljesmaattelua Tallinnassa”.
- 105 Suomen Urheilulehti 24.6.1957. ”’Pikkuveljen’ vieraana”. Antti Arposen mukaan ”Petteri” nimimerkin takana oli Lasse ”Petteri” Laakso”: Arponen 1997, 178.
- 106 Suomen Urheilulehti 24.6.1957. ”Vanhoja tuttuja kisoissa mukana”.
- 107 Suomen Urheilulehti 24.6.1957. ”’Pikkuveljen’ vieraana”.
- 108 Suomen Urheilulehti 24.6.1957. ”’Pikkuveljen’ vieraana”.
- 109 Suomen Urheilulehti 27.6.1957. ”Lindberg soitti ”Jokkanttiita” ja Pekka Nurmi keräsi suosiosoitukset”.
- 110 Postimees 1.4.2002. ”Toomsalu keelitas Hrustsovi sporti aitama”. Lähteessä Kuopio, Lappeenranta oikein.
- 111 Lilja & Raig 2006, 211; Raig 2009.
- 112 Suomen Urheilulehti 29.5.1958. ”Saimaan Helmi valmis Suomi-Eesti maaotteluun”; Suomen Kuvalehti 28.6.1958, nro. 26, ”Heimoveljet vastakkain”.
- 113 Lilja & Raig 2006, 211–212; Raig 2009. Yleisurheilun ohella Suomen ja Viron ystävyysotteluista oli käyty/käytiin muissakin lajeissa. Esimerkiksi marraskuussa 1963 nyrkkeilijät kohtasivat Tallinnassa: Spordileht 11.11.1963, 16.11.1963, 18.11.1963.
- 114 Lilja & Raig 2006, 212; Raig 2009.
- 115 Lilja & Raig 2006, 64–65; Raig 2009.
- 116 Presidentti Kekkonen puhe Tamminiemessä 14.5.1964. Nauhan kopio tekijällä.
- 117 Presidentti Kekkonen puhe Tamminiemessä 14.5.1964. Nauhan kopio tekijällä; Suomi 1994, 254.
- 118 Suomi 1994, 256–258; Graf & Roiko-Jokela 2004, 82–85.
- 119 Suomen Urheilulehti 24.6.1957. ”’Pikkuveljen’ vieraana”.
- 120 Raig 2009; Spordileht 13.3.1964; Lilja & Raig 2006, 161.
- 121 Lilja & Raig 2006, 161–162; Raig 2009.
- 122 Spordileht 13.3.1964; Virolainen hengenvainio. Urho Kekkonen puhe Tarton yliopistossa 12.3.1964. www.doria.fi/ukk.
- 123 Roiko-Jokela 2014, 69.
- 124 Kainuun Sanomat 23.3.1922. ”Urheilun merkitys”. Urho Kekkonen; Pelttari 2018, 69.
- 125 Jokisipilä & Könönen 2013, 446. Urho Kekkonen Puhe Berliinissä Euroopan urheiluliittoa suunnitteleivassa kokouksessa 1.8.1942. Doria.fi/UKK.
- 126 Presidentti Kekkonen puhe Tamminiemessä 14.5.1964. Nauhan kopio tekijällä.
- 127 Presidentti Kekkonen puhe Tamminiemessä 14.5.1964. Nauhan kopio tekijällä.
- 128 Lilja & Raig 2006, 120, katso myös 146–153, 212; Raig 2009.
- 129 Sisaskin muistelmista: Lilja &

- Raig 2006, 212; Raig 2009. Myös Heino Sisask, Eesti-Soome spordisidemend 1964–1974. Tallinn 2004. Eesti spordimuuseum.
- ¹³⁰ Sisaskin muistelmista: Lilja & Raig 2006, 212–213; Raig 2009.
- ¹³¹ Sisaskin muistelmista: Lilja & Raig 2006, 213; Raig 2009.
- ¹³² Lilja & Raig 2006, 214; Raig 2009.
- ¹³³ Esimerkiksi hiihdosta artikkeli: Suomen Urheilulehti 20.6.1968. ”Eestistä tulossa tosi hiihtomaa ja tasaveroinen kilpailija meille?”.
- ¹³⁴ Ausmeehen muistelmista: Lilja & Raig 2006, 214–215; Raig 2009.
- ¹³⁵ Virtapohja 2018, 147; Lilja & Raig 2006, 215.
- ¹³⁶ Lilja & Raig 2006, 215; Virtapohja 2018, 147. Katso EKP:n ja KGB:n näkemyksistä Suomesta: Graf & Roiko-Jokela 2004, passim.
- ¹³⁷ Lilja & Raig 2006, 216.
- ¹³⁸ Viron joutumisesta Neuvostoliiton hallintaan ja neuvostojärjestelmän vakiinnuttamisesta Viroon katso esimerkiksi: Zetterberg 2007, 605–715.
- ¹³⁹ Majala 2005, 39; Majala 2004, 30.
- ¹⁴⁰ Majala 2004, 23–24. Neuvostojärjestelmän urheilun kehityksestä: Hobermann 1984, 63–72, 170–177, 190–194.
- ¹⁴¹ Majala 2004, 23–24; Riordan 1980, 350–369; Hobermann 1984, 194–198.
- ¹⁴² Jokisipilä 2014, 82, 176–186.
- ¹⁴³ Majala 2004, 29.
- ¹⁴⁴ Riordan 1980, 44; Majala 2004, 25; Jokisipilä 2014, 300–301.
- ¹⁴⁵ GTO-ohjelmalla tarkoitettiin Stalinin määräyksestä vuonna 1931 perustettua ohjelmaa, joka tähtäsi kaikkien neuvostokansalaisten fyysisen kunnan ja terveyden kehittämiseen. Kirjainyhdistelmä GTO tulee venäjänkielisestä iskulauseesta, joka suomennettuna tarkoittaa ”valmiina työhön ja puolustukseen”. Tarkemmin esimerkiksi Majala 2004, 25–27.
- ¹⁴⁶ Majala 2004, 25–26; Seppänen 1984, 4.
- ¹⁴⁷ Aaltonen 1979, 239; Lois & Lois 1980, 14; Majala 2004, 26.
- ¹⁴⁸ Riordan 1991, 26.
- ¹⁴⁹ Majala 2004, 26; Riordan 1991, 71.
- ¹⁵⁰ Riordan 1980, 48.
- ¹⁵¹ Majala 2004, 27; Jokisipilä 2014, 82.
- ¹⁵² Riordan 1980, 48; Majala 2004, 27; Katso myös: Jokisipilä 2014, 169–170.
- ¹⁵³ Riordan 1980, 59; Metsä-Tokila 2002, 91–92; Majala 2004, 28; Jokisipilä 2014, 144.
- ¹⁵⁴ Majala 2004, 28–29; Jokisipilä 2014, 293–296, 304–305; Pekka Hurmeen tiedonanto 18.4.2020.
- ¹⁵⁵ Majala 2004, 28–29.
- ¹⁵⁶ Majala 2004, 29; Sommer 1997, 24.
- ¹⁵⁷ Majala 2004, 29; Jokisipilä 2014, 169–170, 305; Pekka Hurmeen tiedonanto 18.4.2020.
- ¹⁵⁸ Kemppi 2004, 136–139.
- ¹⁵⁹ Viron työläisurheilun muodostumisesta: Kemppi 2004, 133–135. Katso myös: TUL-lehti 9.12.1924. ”Työväen urheiluliike Virossa”.
- ¹⁶⁰ Pekka Hurmeen tiedonanto 18.4.2020.
- ¹⁶¹ Zetterberg 2007, 530–532; Kemppi 2004, 138–140; TUL-lehti 17.9.1965. ”Eestin nykyisen urheilumaineen edelläkävijä oli ETL”; TUL-lehti 9.12.1924. ”Työväen urheiluliike Virossa”.
- ¹⁶² TUL-lehti 22.1.1929. ”Eestin TUL:n liittokokous”; TUL-lehti 23.8.1932. ”Sadesää pilasi Eestin TUL:n

- 5-vuotisjuhlakisat”; TUL-lehti 11.6.1928. ”Eestin työläisurheilijoilla valtava kevätjuhla kilpailuineen vanhassa Tallinnassa”; TUL-lehti 11.4.1933. ”Kilpailusuhteet Eestiin paranevat”; TUL-lehti 19.6.1934. ”II liittojuhla”; TUL-lehti 28.5.1929. ”Eestiläisten vierailu Helsingissä”; Kemppi 2004, 142–143.
- ¹⁶³ Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019.
- ¹⁶⁴ TUL-lehti 9.12.1924. ”Työväen urheiluliike Virossa”; TUL-lehti 24.11.1931. ”Eestin työväen urheiluliiton neljäs liittokokous”; TUL-lehti 11.4.1933. ”Kilpailusuhteet Eestiin paranevat”.
- ¹⁶⁵ TUL-lehti 11.4.1933. ”Kilpailusuhteet Eestiin paranevat”; TUL-lehti 20.4.1938. ”Välähdyksiä Eestistä ja ETL:n liittokokouksesta”. Katso myös: Kemppi 2004, 141–142.
- ¹⁶⁶ TUL-lehti 9.12.1924. ”Työväen urheiluliike Virossa”; TUL-lehti 11.6.1928. ”Eestin työläisurheilijoilla valtava kevätjuhla kilpailuineen vanhassa Tallinnassa. Eestin työläisurheilu on nyt todellisuus”; TUL-lehti 22.1.1929. ”Eestin TUL:n liittokokous”; TUL-lehti 24.11.1931. ”Eestin työväen urheiluliiton neljäs liittokokous”; TUL-lehti 11.4.1933. ”Kilpailusuhteet Eestiin paranevat”; TUL-lehti 20.4.1938. ”Välähdyksiä Eestistä ja ETL:n liittokokouksesta”; TUL-lehti 13.6.1939. ”Yllättävän komea oli voittomme pikkuveljestä, 6–1, puoliaika 5–1”; TUL-lehti 17.9.1965. ”Eestin nykyisen urheilumaineen edelläkävijä oli ETL”; Kemppi 2004, 139–140. Pätsin kaappauksen vaikutuksista: Kemppi 2004, 213–229.
- ¹⁶⁷ TUL-lehti 13.6.1939. ”Yllättävän komea...”.
- ¹⁶⁸ Majala 2004, 43–44; TUL-lehti 12.4.1939. ”Maaotteluohjelma ja sen tausta”.
- ¹⁶⁹ Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019.
- ¹⁷⁰ Majala 2004, 43–44; Uma. TUL:n arkisto. LTK ptk. 26.6.1958. Liite, lyhyt kertomus TUL:n ja SAK:n yhteisen valtuuskunnan matkasta Neuvostoliittoon ajalla 11.5.–20.5.1958.
- ¹⁷¹ Majala 2004, 44; Martin 1982, 133.
- ¹⁷² Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019.
- ¹⁷³ Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019.
- ¹⁷⁴ Majala 2004, 44; TUL-lehti 30.6.1977. ”20 vuotta Eestin Kalevin ja Suomen TUL:n yhteistyötä”; Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019.
- ¹⁷⁵ Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019; Lauri Vekkilän haastattelu 18.9.2019.
- ¹⁷⁶ TUL-lehti 15.3.1957. ”Eesti-Soome korvpallisottelu 108–52”; TUL-lehti 22.3.1957. ”Tarton yliopisto urheilukoulutuksen keskusahjo eteläisessä naapurimaassa”; TUL-lehti 16.4.1957. ”Eestiläis-painijat Suomeen lauantaina”; TUL-lehti 30.6.1977. ”20 vuotta Eestin Kalevin ja Suomen TUL:n yhteistyötä”.
- ¹⁷⁷ TUL-lehti 15.3.1957. ”Eesti-Soome Korvpallisottelu 108–52”.
- ¹⁷⁸ Majala 2004, 44. Katso tarkemmin Johannes Nittimistä: Maidlo 2012b, 166–173.
- ¹⁷⁹ Majala 2004, 44–45.
- ¹⁸⁰ Majala 2004, 45.
- ¹⁸¹ Majala 2004, 45, 51; Hentilä 1984, 550–551; TUL-lehti 30.6.1977. ”20 vuotta Eestin Kalevin ja Suomen TUL:n yhteistyötä”.

- ¹⁸² Majala 2004, 45.
- ¹⁸³ Graf & Roiko-Jokela 2004, 94–96; Jokisipilä 2014, 173–175; Majala 2004, 38.
- ¹⁸⁴ Majala 2005, 38.
- ¹⁸⁵ Rein Järvan haastattelu 30.10.2019.
- ¹⁸⁶ Piisang & Maidlo II 2001, 152; Majala 2004, 45.
- ¹⁸⁷ Pekka Hurmeen tiedonanto 18.4.2020.
- ¹⁸⁸ Iltasanomat 24.2.2018. ”Viron matkalla perään lähti ’päälystakki’...”. Juha Kanerva; Lauri Vekkilän haastattelu 18.9.2019.
- ¹⁸⁹ Majala 2004, 38, 45–46; Majala 2005, 40. Myös suomalaisurheilijoiden matkustaessa junalla Leningradin kautta Viroon ja edelleen Latviaan joukkoon liittyi henkilö, joka ei ollut urheilija. Hänen tehtävänsä oli tarkkailla ja raportoida asioista eteenpäin. Lauri Vekkilän haastattelu 18.9.2019.
- ¹⁹⁰ Majala 2004, 73–75; Lauri Vekkilän haastattelu 18.9.2019.
- ¹⁹¹ Majala 2004, 46–47; Uma. TUL:n arkisto. TUL:n kansainvälisen valiokunnan pöytäkirja 24.1.1961; 23.3.1961. Urheilukontakteista 1950-luvulla esimerkiksi: TUL-lehti 15.3.1957. ”Eesti-Soome korvpallisottelu 108–52”; TUL-lehti 31.10.1958. ”TUL:n nyrkkeilijät voittivat Suomi-Eesti karsintaottelut 8–2”; TUL-lehti 16.4.1957. ”Eestiläispainijat Suomeen lauantaina”.
- ¹⁹² Majala 2004, 49–50; Uma. TUL:n arkisto. Liittotoimikunnan pöytäkirja 5.5.1963, liite 3; TUL:n toimintakertomus 1965, 32–34.
- ¹⁹³ Majala 2004, 47; Graf & Roiko-Jokela 2004, 85, 91, 198–199; TUL-lehti 3.9.1965. ”Yhteistyö Eestin kanssa”.
- ¹⁹⁴ Majala 2004, 47.
- ¹⁹⁵ TUL-lehti 3.9.1965. ”Yhteistyö Eestin kanssa”; Rein Järvan haastattelu 30.10.2019. Laivaliikenne kehittyi ja vuonna 1976 se oli ympärivuotista. Tämä herätti ajatuksen, voisiko myös valtuuskuntien vaihto olla ympärivuotista, jolloin vaihdon urheilullinen sisältö korostuisi ja olisi hyödyksi molemmille osapuolille. Uma. TUL:n arkisto. TUL:n kansainväliset asiat. J. Nittim TUL:lle 13.XI. 1975; Pekka Hurmeen tiedonanto 18.4.2020.
- ¹⁹⁶ TUL-lehti 3.9.1965. ”Yhteistyö Eestin kanssa”.
- ¹⁹⁷ Majala 2004, 50–55; TUL-lehti 29.7.1966. ”Urheilijavaihto Eestin kanssa kasvaa. Pesäpallosta uusi vientiartikkeli”; TUL-lehti 20.5.1982. ”Eestin judokat TUL:n vieraina”; TUL-lehti 9.9.1982. ”Eestiläiset hakivat kokemusta”.
- ¹⁹⁸ Majala 2004, 48; Uma. TUL:n arkisto. Kansainvälinen kirjeenvaihto 1965. Jaostopäällikkö Tapio Pöyhösen kirje Kalevin puheenjohtajalle Johannes Nittimille; TUL-lehti 20.8.1965. ”TUL:n ja SUL:n urheilijat kohtaavat Tallinnassa?”; TUL-lehti 27.8.1965. ”Ystävyiden ilmauksia”; Suomen Urheilulehti 6.6.1968. ”Tiede ja korkeaoetus...”: SVUL:n urheilujohtajia vieraili Eestissä neuvottelemassa urheilu-suhteiden kehittämisestä.
- ¹⁹⁹ Majala 2004, 48–49; Uma. TUL:n arkisto. Kansainvälinen kirjeenvaihto vuonna 1966. Eestin urheilijavaihdon ongelmat 19.4.1966; Kansainvälisen valiokunnan pöytäkirja 15.11.1965. Urheilujoukkueita vieraili puolin ja tosin. Vertaa: TUL-lehti 24.9.1965. ”Uima-

- reilla onnistunut vierailu Tallinnassa”; TUL-lehti 29.7.1966. ”Urheilijavaihto Eestin kanssa kasvaa. Pesäpallosta uusi vienti-artikkeli”; Rein Järvan haastattelu 30.10.2019.
- ²⁰⁰ Majala 2004, 50; Uma. TUL:n arkisto. Kansainvälisen valionkunnan pöytäkirja 18.1.1966; TUL-lehti 24.9.1965. ”TUL:n ja Eestin urheilijavaihto muodostuu ensi vuonna hyvin laajaksi”; TUL-lehti 30.9.1966. ”Uusia lajeja ja entistä laajempi pohja TUL-Eesti urheiluvaihdolle”; Rein Järvan haastattelu 30.10.2019.
- ²⁰¹ Majala 2004, 53. Saksan demokraattinen tasavalta (DDR) perusti oman olympiakomiteansa huhtikuussa 1951. Kansainvälinen olympiakomitea tunnusti DDR:n olympiakomitean vasta vuonna 1968.
- ²⁰² Majala 2004, 53–54; Uma. TUL:n arkisto. TUL:n toimintakertomus vuonna 1967, 31; Rein Järvan haastattelu 30.10.2019.
- ²⁰³ Majala 2004, 54–55; Uma. TUL:n arkisto. Liittotoimikunnan pöytäkirja 31.7.1967; Uma. TUL:n arkisto. Kansainvälisen valionkunnan pöytäkirja 16.3.1967.
- ²⁰⁴ Majala 2004, 57–58; TUL-lehti 30.6.1977. ”20 vuotta Eestin Kalevin ja Suomen TUL:n yhteistyötä”; TUL-lehti 4.9.1975. ”Yleisurheilijat ystävyysleirillä Tallinnassa”.
- ²⁰⁵ Rein Järvan haastattelu 30.10.2019. TUL:n ja Kalevin vaihdon osalta sovittiin Profsportin esityksestä, että TUL:n urheilujoukkueiden vieraillessa Neuvosto-Virossa, ne vierailisivat myös Neuvosto-Liettuaassa ja Neuvosto-Latviassa. Uma. TUL:n arkisto. Kansainväliset asiat. Muistio TUL:n neuvotteluvaltuuskunnan vierailusta Neuvostoliitossa 14.–20.6.1982.
- ²⁰⁶ TUL-lehti 30.6.1977. ”20 vuotta Eestin Kalevin ja Suomen TUL:n yhteistyötä”.
- ²⁰⁷ Majala 2004, 59; TUL-lehti 31.1.1973. ”TUL:n omat kv-suhteet vaarassa esityksen pohjalta”.
- ²⁰⁸ Majala 2004, 60–61; Uma. TUL:n arkisto. TUL:n toimintakertomus 1971.
- ²⁰⁹ Majala 2004, 63–64; Piisang & Maidlo II 2001, 95.
- ²¹⁰ Majala 2004, 64; Piisang & Maidlo II 2001, 95.
- ²¹¹ Majala 2004, 64.
- ²¹² Majala 2004, 65. TUL-lehti 30.6.1977. ”20 vuotta Eestin Kalevin ja Suomen TUL:n yhteistyötä”.
- ²¹³ Majala 2004, 65; Uma. TUL:n arkisto. Kansainvälisen valionkunnan pöytäkirja 13.5.1975. Muistio VZSPS:n ja TUL:n edustajien välisistä neuvotteluista, jotka pidettiin 25.4.1975. TUL:n edustajina toimivat Osmo Kaipainen, Erkki Tuomioja, Sakari Selin, Ossi Sjöman, Raimo Railo ja Pentti Kujamäki.
- ²¹⁴ Työväen Urheiluseurojen Keskusliitto (TUK) oli suomalainen työläisurheiluseurojen keskusjärjestö, jonka perustivat joulukuussa 1959 Työväen Urheiluliitosta eronneet sosiaalidemokraattijohtoiset seurat. TUK toimi itsenäisenä järjestönä 1970-luvun lopulle, jolloin se yhdistyi takaisin TUL:ään. Lopullisesti yhdistyminen hyväksyttiin TUK:n viimeisessä ylimääräisessä liittokokouksessa 25. toukokuuta 1979. Hentilä 1987, 39–50, 433–442.
- ²¹⁵ Majala 2004, 66.

- 216 Majala 2004, 66; Uma. TUL:n arkisto. Liittotoimikunnan pöytäkirja 28.11.1975. Muistio TUL:n valtuuskunnan neuvottelumatkalta Neuvostoliittoon 15.–22.11.1975; Kansainvälisen valiokunnan pöytäkirja 25.4.1975. Urheiluvaihto TUL– Eesti NSV Kalev v. 1976.
- 217 Majala 2004, 67; Uma. TUL:n arkisto. Liittotoimikunnan pöytäkirja. Raportti TUL:n yleisurheiluvallmentajien opintomatkaista Tallinnaan 9.–14.11.1976; TUL-lehti 30.11.1978. ”Yu-valmentajat seminaarissa Tallinnassa”; Lauri Vekkilän haastattelu 18.9.2019.
- 218 Majala 2004, 69; TUL-lehti 28.9.1978. ”Jorma Nevala löysi rastit Tallinnassa”.
- 219 Majala 2004, 72; Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019.
- 220 Majala 2004, 72–73. TUL:n ja Kalevin asiantuntijoiden ja valmentajien opintomatkat, valmennusleirit ja painopistelajien kilpailut poistuivat ohjelmasta vuonna 1984 TUL:n päinvastaisista toiveista huolimatta. Ne haluttiin virittää uudelleen. Uma. TUL:n arkisto. Kansainväliset asiat. Pöytäkirja TUL:n ja Neuvostoliiton ammattiliittojen keskusjärjestön välisestä yhteistyö- ja urheiluvaihtoneuvottelusta vuodelle 1986, neuvottelu 26.–29.11.1985.
- 221 Majala 2004, 58, 60, 72; Uma. TUL:n arkisto. Kansainväliset asiat. Muistio TUL:n neuvotteluvalltuuskunnan vierailusta Neuvostoliitossa 14.–20.6.1982.
- 222 Majala 2004, 74.
- 223 Majala 2004, 73; Lauri Vekkilän haastattelu 18.9.2019; Rein Järvan haastattelu 30.10.2019.
- 224 Pekka Hurmeen tiedonanto 18.4.2020. Katso tarkemmin Rein-Vello (Reio) Ojaverestä: Maidlo 2012a, 352–361.
- 225 Majala 2004, 75; Vertaa: TUL-lehti 30.11.1978. ”Yu-valmentajat seminaarissa Tallinnassa”.
- 226 Majala 2004, 75; Vertaa: TUL-lehti 30.11.1978. ”Yu-valmentajat seminaarissa Tallinnassa”.
- 227 Majala 2004, 75–76; Majala 2005, 40.
- 228 Majala 2004, 76; Majala 2005, 40.
- 229 Majala 2005, 40.
- 230 Majala 2004, 76.
- 231 Majala 2004, 76–77.
- 232 Majala 2004, 77.
- 233 Majala 2004, 77; Lauri Vekkilän haastattelu 18.9.2019.
- 234 Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019, 18.4.2020.
- 235 Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019.
- 236 Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019.
- 237 Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019.
- 238 Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019.
- 239 Uma. TUL:n arkisto. Kansainvälisen valiokunnan pöytäkirja 24.1.1983. TUL:n ja Kalevin ulkopuolinen ns. turistivaihto; pöytäkirja 13.10.1983.
- 240 Uma. TUL:n arkisto. Kansainvälisen valiokunnan pöytäkirja 2.11.1983. Sopimuksen ulkopuolinen urheiluvaihto.
- 241 Uma. TUL:n arkisto. Kansainvälisen valiokunnan pöytäkirja 2.11.1983. Sopimuksen ulkopuolinen urheiluvaihto; Uma. TUL:n arkisto. Kansainvälisen

- valiokunnan pöytäkirja 14.3.1988. Kalevin esitys TUL:lle 100 hengen urheilijavaihdolle.
- ²⁴² Majala 2004, 74–75.
- ²⁴³ Majala 2005, 39.
- ²⁴⁴ Majala 2004, 75–76; TUL-lehti 30.6.1977. ”20 vuotta Eestin Kalevin ja Suomen TUL:n yhteistyötä”.
- ²⁴⁵ Pekka Hurmeen tiedonanto 18.4.2020.
- ²⁴⁶ Majala 2004, 78.
- ²⁴⁷ Majala 2004, 77; Rein Järvan haastattelu 30.10.2019.
- ²⁴⁸ Rein Järvan haastattelu 30.10.2019.
- ²⁴⁹ Graf & Roiko-Jokela 2004, 73–85; Rausmaa 2013, 21; Roiko-Jokela 2005, 71.
- ²⁵⁰ Suomen Urheilulehti 26.5.1988. ”Viron tunnelmia”. Martti Huhnamäki.
- ²⁵¹ Ulkoasiainministeriön julkaisuja (UMJ) 1991. Ulkopolittisia lausuntoja ja asiakirjoja (ULA) 1989. Tasavallan presidentin uudenvuoden puhe 1.1.1989, 33; Graf & Roiko-Jokela 2004, 212; Roiko-Jokela 3/1994, 4–15; Roiko-Jokela 1995, 87–91; Ruokokoski 1997, passim.; Koivisto 1995, 321–327, 393–404, 431–441. Neuvostoliiton uudistusprosessin vaarantumisesta Koivisto kirjoitti Yhdysvaltain presidentille George Bushille syyskuussa 1989: Zetterberg 2004, 16; Rausmaa 2013, 22–39; Roiko-Jokela 2005, 72.
- ²⁵² Graf & Roiko-Jokela 2004, 212. Keskustelusta Suomessa, esimerkiksi Ruokokoski 1997, passim.; Valtiopäiväasiakirjat (VP) 1988. PK 4. Is. 135. SK N:o 208 1.12.1988, 3870; VP 1990. Hakemisto; UMJ 1992. ULA 1991. Baltian tilanne, ulkoasiainministeri Pertti Paasion antama lausunto 27.3.1990, 84; Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssi. Päätösasiakirja. Ulkoasiainministeriön julkaisuja. Helsinki 1975, 7–15; Rausmaa 2013, 31–33; Roiko-Jokela 2005, 72.
- ²⁵³ Rausmaa 2013, 223.
- ²⁵⁴ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Matkakertomus 22.7.1988. Jukka Uunilan ja Hannu Koskivuoren matka Eestin Sosialistiseen Neuvostotasavaltaan 18.–21.7.1988. Jukka Uunila.
- ²⁵⁵ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Matkakertomus. Jukka Uunilan ja Hannu Koskivuoren matka Eestin Sosialistiseen Neuvostotasavaltaan 18.–21.7.1988. Jukka Uunila.
- ²⁵⁶ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Matkakertomus. Jukka Uunilan ja Hannu Koskivuoren matka Eestin Sosialistiseen Neuvostotasavaltaan 18.–21.7.1988. Jukka Uunila.
- ²⁵⁷ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Matkakertomus. Jukka Uunilan ja Hannu Koskivuoren matka Eestin Sosialistiseen Neuvostotasavaltaan 18.–21.7.1988. Jukka Uunila.
- ²⁵⁸ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Matkakertomus. Jukka Uunilan ja Hannu Koskivuoren matka Eestin Sosialistiseen Neuvostotasavaltaan 18.–21.7.1988. Jukka Uunila.
- ²⁵⁹ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Matkakertomus. Jukka Uunilan ja Hannu Koskivuoren matka Eestin Sosialistiseen Neuvostotasavaltaan 18.–21.7.1988. Jukka Uunila.
- ²⁶⁰ Suomen Urheilulehti 4.8.1988. ”Lisää yhteyksiä Viron urheiluun”.

- 261 Suomen Urheilulehti 4.8.1988. ”Lisää yhteyksiä Viron urheiluun”.
- 262 Suomen Urheilulehti 4.8.1988. ”Lisää yhteyksiä Viron urheiluun”.
- 263 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. SVUL:n puheenjohtaja Jukka Uunila 17.10.1988 ministeri Arnold Greenille.
- 264 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. SVUL:n puheenjohtaja Jukka Uunila 17.10.1988 ministeri Arnold Greenille.
- 265 Uma. SVUL:n arkisto. Kokousmuistiot ja muut pöytäkirjat. SVUL:n kansainvälisen jaoston kokous 9.11.1988. Vertaa: Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. SVUL. Mauri Oksanen 11.11.1988. Suomen suurlähetystö. Moskova. Urheiluvaihto Neuvostoliiton urheilukomitean ja Suomen Valtakunnan Urheiluliiton välillä vuonna 1989 + liitteet.
- 266 Rausmaa 2013, 224. Katso valtion tukeman yhteistyön käynnistymisestä: Rausmaa 2013, 51–65. Opetusministeriön toiminnasta: Rausmaa 2007, 97–104.
- 267 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. SVUL Riitta Salminen 2.2.1989. Sähke puheenjohtaja M. Markilta Jukka Uunilalle. Gavrilinin sähke tässä lähteessä.
- 268 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. 9.2.1989/KE. Yhteistyö Eestin kanssa; Tessa Ehnholmin haastattelu 29.8.2019.
- 269 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. 9.2.1989/KE. Yhteistyö Eestin kanssa.
- 270 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. 9.2.1989/KE. Yhteistyö Eestin kanssa.
- 271 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. ”Kale” (Kalevi Suortti). SVUL:n pääsihteeri Mauri Oksalle. Kiireellinen. Kirje ajoittuu kontekstin Suortin virka-ajan muutoksen ja Suortin kanssa käydyin keskustelun perusteella helmikuulle 1989. Kalevi Suortin haastattelu 11.6.2020.
- 272 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. ”Kale” (Kalevi Suortti). SVUL:n pääsihteeri Mauri Oksalle. Kiireellinen.
- 273 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. ”Kale” (Kalevi Suortti). SVUL:n pääsihteeri Mauri Oksalle. Kiireellinen.
- 274 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. ”Kale” (Kalevi Suortti). SVUL:n pääsihteeri Mauri Oksalle. Kiireellinen.
- 275 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. ”Kale” (Kalevi Suortti). SVUL:n pääsihteeri Mauri Oksalle. Kiireellinen.
- 276 Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. ”Kale” (Kalevi Suortti). SVUL:n pääsihteeri Mauri Oksalle. Kiireellinen.
- 277 Koivisto 1995, 268, 270; Ruokokoski 1997, 18–19, 27. Ottaen huomioon Suortin silloinen status Holkerin hallituksen kansliaministeri Ilkka Kanervan poliittisena sihteerinä hänellä ei muuta mahdollisuutta ollutkaan. Oli

jopa tärkeää suositella, että SVUL toimii tekstissä mainitun linjan pohjalta.

- ²⁷⁸ Rausmaa 2013, 34–35; Blomberg 2011, 32.
- ²⁷⁹ Rausmaa 2013, 35.
- ²⁸⁰ UMJ 1991. ULA 1989. Presidentti Koiviston uudenvuoden puhe 1.1.1989; Ruokokoski 1997, 29.
- ²⁸¹ Koivisto 1995, 395; Roiko-Jokela 2005, 72.
- ²⁸² Katso esimerkiksi: Koivisto 1995, 394–396; Graf & Roiko-Jokela 2004, 213; UMJ 1992. ULA 1991. Suomen suhtautuminen Baltian maihin, Tasavallan presidentin lausunto tiedotusvälineille 10.1.1991, 101; UMJ 1991. ULA 1989. Tasavallan presidentin uudenvuoden puhe 1.1.1989, 33; UMJ 1992. ULA 1990. Baltian tilanne, ulkoasiainministeri Pertti Paasion antama lausunto 27.3.1990, 84; Meeting of the Foreign Ministers of the CSCE Participating States in New York, Statement by the Foreign Minister Pertti Paasio, 2 Oct. 1990, 182; Rausmaa 2013, 35–38.
- ²⁸³ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. SVUL:n pääsihteeri Mauri Oksasen kirje Eestin Urheilukomitean puheenjohtajalle Mati Markille 13.12.1988; Tessa Ehnholmin haastattelu 29.8.2019.
- ²⁸⁴ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. SVUL:n pääsihteeri Mauri Oksasen kirje Eestin Urheilukomitean puheenjohtajalle Mati Markille 13.12.1988.
- ²⁸⁵ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. SVUL Kerstin Ekman jäsenliittojen toiminnanjohtajille 4.4.1989. Kansainväliseen toimintaan liittyviä kysymyksiä; Helsingin Sanomat 9.3.1990. ”Ystävyyttä yli lentopalloverkon”.
- ²⁸⁶ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. SVUL Kerstin Ekman jäsenliittojen toiminnanjohtajille 4.4.1989. Kansainväliseen toimintaan liittyviä kysymyksiä; Helsingin Sanomat 9.3.1990. ”Ystävyyttä yli lentopalloverkon”.
- ²⁸⁷ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. SVUL Kerstin Ekman jäsenliitoille 11.12.1989.
- ²⁸⁸ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. Suomen Taitoluisteluliiton seuratiedote 1989. Syyskuu 1989.
- ²⁸⁹ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. Suomen Taitoluisteluliiton puheenjohtaja Satu Procopé 4.1.1990 SVUL:lle.
- ²⁹⁰ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. Suomen Taitoluisteluliiton puheenjohtaja Satu Procopé 4.1.1990 SVUL:lle.
- ²⁹¹ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. Suomen Taitoluisteluliiton puheenjohtaja Satu Procopé 4.1.1990 SVUL:lle.
- ²⁹² Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. SVUL:n yhteysjohtaja Kerstin Ekman Suomen Taitoluisteluliiton puheenjohtaja Satu Procopélle 7.2.1990.
- ²⁹³ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitys yhteistyö. SVUL:n yhteysjohtaja Kerstin Ekman Suomen Taitoluisteluliiton puheenjohtaja Satu Procopélle 7.2.1990; Tessa Ehnholmin haastattelu 29.8.2019.

- ²⁹⁴ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Pöytäkirja keskusteluista vuoden 1990 urheiluvaihdosta Eestin Urheilukomitean ja Suomen Valtakunnan Urheiluliiton välillä 18.1.1990.
- ²⁹⁵ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Pöytäkirja keskusteluista vuoden 1990 urheiluvaihdosta Eestin Urheilukomitean ja Suomen Valtakunnan Urheiluliiton välillä 18.1.1990.
- ²⁹⁶ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Suomen Valtakunnan Urheiluliitto 25.1.1990 jäsenliitoille. Urheiluvaihto Eestin kanssa. Kerstin Ekman.
- ²⁹⁷ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Suomen Valtakunnan Urheiluliitto 25.1.1990 jäsenliitoille. Urheiluvaihto Eestin kanssa. Kerstin Ekman.
- ²⁹⁸ Helsingin Sanomat 12.5.1990. ”Suomi vie Viroon pesäpallooppia”.
- ²⁹⁹ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Suomen Valtakunnan Urheiluliitto 26.9.1990 jäsenliitoille. SVUL:n jäsenliittojen urheiluvaihto sopimusmaiden kanssa vuonna 1991. Kerstin Ekman.
- ³⁰⁰ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. SVUL:n yhteysjohtaja Kerstin Ekman opetusministeriön toimistopäällikkö Timo Haukilahdelle 22.6.1990; Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. SVUL:n yhteysjohtaja Kerstin Ekman Mati Markille 22.6.1990.
- ³⁰¹ Rausmaa 2013, 224–225.
- ³⁰² Koivisto 1995, 322–323; Roiko-Jokela 2005, 73; Blomberg 2011, 162–163; Rausmaa 2013, 170–171.
- ³⁰³ Rausmaa 2013, 184, 226.
- ³⁰⁴ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Suomen Valtakunnan Urheiluliiton ja Eestin Urheilun Keskusliiton yhteistoimintasopimus 1991. Helsingissä 5.2.1991.
- ³⁰⁵ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Suomen Valtakunnan Urheiluliiton ja Eestin Urheilun Keskusliiton yhteistoimintasopimus 1991. Helsingissä 5.2.1991.
- ³⁰⁶ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Suomen Valtakunnan Urheiluliiton ja Eestin Urheilun Keskusliiton yhteistoimintasopimus 1991. Helsingissä 5.2.1991.
- ³⁰⁷ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Suomen Valtakunnan Urheiluliiton ja Eestin Urheilun Keskusliiton yhteistoimintasopimus 1991. Helsingissä 5.2.1991.
- ³⁰⁸ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. SVUL/KE 5.2.1991 (Muistio); Tessa Ehnholmin haastattelu 29.8.2019.
- ³⁰⁹ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. SVUL/KE 5.2.1991 (Muistio); Tiit Nuudi 2019.
- ³¹⁰ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. SVUL/KE 5.2.1991 (Muistio).
- ³¹¹ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. SVUL/KE 5.2.1991 (Muistio).
- ³¹² Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. SVUL 6.2.1991. Yhteistyö-

- sopimus Eestin kanssa, jäsenliitoille. Urheilijoiden siirtymisestä ulkomaille katso esimerkiksi: Helsingin Sanomat 24.12.1991. ”Suomi korjaa osan hyödystä”.
- ³¹³ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Suomen Valtakunnan Urheiluliitto. Baltian maat, 24.1.1991 jäsenliitoille Kerstin Ekman.
- ³¹⁴ Koivisto 1995, 439–441; Ruokokoski 1997, 138; Graf & Roiko-Jokela 2004, 213–214; livonen 1992, 180–183, 188–193; Niitemaa & Hovi 1991, 438–440; UMJ 1992. ULA 1991. Baltia: Baltian maiden itsenäistyminen, hallituksen kannanotto 25.8.1991, 116; Rausmaa 2013, 215–218; Roiko-Jokela 2005, 73–74.
- ³¹⁵ Ruokokoski 1997, 119–121; Graf & Roiko-Jokela 2004, 214; Rausmaa 2013, 217–218.
- ³¹⁶ UMJ 1992. ULA 1991. Restoration of Diplomatic Relations Between Finland and Estonia, Latvia and Lithuania; Speech by Foreign Minister Paavo Väyrynen, 29 th Aug. 1991, 118; Ruokokoski 1997, 119–121, 138; Niitemaa & Hovi 1991, 440; Rausmaa 2013, 217–218, 221.
- ³¹⁷ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Suomen Valtakunnan Urheiluliitto. Baltian maat, 24.1.1991 jäsenliitoille Kerstin Ekman.
- ³¹⁸ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Report of Estonian Sports Union. To the participants of the conference of the Nordic Central sports federations. Vierumäki 12.9.1991.
- ³¹⁹ Roiko-Jokela 2005, 74.
- ³²⁰ Helsingin Sanomat 27.10.1991. ”Virolaiset hakevat olympiakuntonsa Suomen urheiluopistoista”; Helsingin Sanomat 24.12.1991. ”Suomi korjaa osan hyödystä”; Helsingin Sanomat 30.11.1993. ”Jalkapalloyhteistyö Viron kanssa käynnistyy uudelleen”; Helsingin Sanomat 8.10.1992. ”Itsenäinen Viro järjestää autourheilunsa Suomen malliin. Neuvostovallan aikana laiminlyöty laji on rakennettava lähes tyhjästä”.
- ³²¹ Helsingin Sanomat 30.11.1993. ”Jalkapalloyhteistyö Viron kanssa käynnistyy uudelleen”; Helsingin Sanomat 13.7.1993. ”Vapper tuli Suomeen kädet taskussa”.
- ³²² Helsingin Sanomat 12.9.1991. ”Suomi löi Viron haulikkomaaottelussa”.
- ³²³ Helsingin Sanomat 26.9.1991. ”Tallinnan Kalev ei kelpaa SM-sarjaan”; Helsingin Sanomat 17.12.1997. ”Virolaisjoukkue mukaan Suomen jääkiekkosarjaan...”.
- ³²⁴ Helsingin Sanomat 24.12.1991. ”Suomi korjaa osan hyödystä”.
- ³²⁵ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Suomen Valtakunnan Urheiluliitto 2.9.1991 jäsenliitoille. SVUL/yleisjohto Kerstin Ekman.
- ³²⁶ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Urheilun Baltia ryhmän jäsenille. Kerstin Ekman 5.2.1992 + liitteet; Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Baltian kisat 1993. Ari J. Aalto 13.1.1992. Itämeren maiden kisojen järjestämisestä oli suunniteltu jo pidempään. Esimerkiksi jo 30.5.1989 SVUL tiedotti jäsenliittojaan Eestin valtion urheilukomitean aloitteesta Tallinnassa 20.–21.4.1989 järjes-

- tetystä ensimmäisestä Baltian maiden urheilukonferenssista, jossa oli pohdittu Itämeren maiden kisojen järjestämisestä. Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. I Baltian maiden urheilukonferenssin loppuraportti Kerstin Ekman 30.5.1989 + liite Konferenssin loppuraportti, jossa lajivalikoima.
- ³²⁷ Uma. SVUL:n arkisto. Kokousmuistiot ja muut pöytäkirjat. SVUL:n kansainvälisten asioiden johtoryhmän kokous 10.3.1992.
- ³²⁸ Tessa Enholmin materiaalia SVUL:n kansainvälisestä toiminnasta 1992.
- ³²⁹ Uma. SVUL:n arkisto. Kokousmuistiot ja muut pöytäkirjat. SVUL:n kansainvälisten asioiden johtoryhmän kokous 10.3.1992.
- ³³⁰ Uma. SVUL:n arkisto. Kokousmuistiot ja muut pöytäkirjat. SVUL:n kansainvälisten asioiden johtoryhmän kokous 10.3.1992.
- ³³¹ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. OPM:n hylkäyspäätös hakemukseen 21.12.1992, liitteenä hakemus.
- ³³² Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Kerstin Ekman 19.1.1993 neuvottelevalle virkamiehelle OPM Kristian Slottelle.
- ³³³ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Kerstin Ekman 19.1.1993 neuvottelevalle virkamiehelle OPM Kristian Slottelle.
- ³³⁴ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Kerstin Ekman 19.1.1993 neuvottelevalle virkamiehelle OPM Kristian Slottelle; Helsingin Sanomat 22.3.1993. ”Työpaikka meni ja mahahaava tuli. Viron itsenäistyminen tuotti Urmas Kaldveelle vain ongelmia”.
- ³³⁵ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Kerstin Ekman 19.1.1993 neuvottelevalle virkamiehelle OPM Kristian Slottelle.
- ³³⁶ Helsingin Sanomat 27.10.1991. ”Virolaiset hakevat olympiakuntonsa Suomen urheiluopistoista”. Yhteistyöstä: Tiit Nuudi 2019.
- ³³⁷ Helsingin Sanomat 8.10.1992. ”Itsenäinen Viro järjestää autourheilunsa Suomen malliin. Neuvostovallan aikana laiminlyöty laji on rakennettava lähes tyhjästä”.
- ³³⁸ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Kerstin Ekman 19.1.1993 neuvottelevalle virkamiehelle OPM Kristian Slottelle.
- ³³⁹ Uma. SVUL:n arkisto. Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö. Kerstin Ekman 19.1.1993 neuvottelevalle virkamiehelle OPM Kristian Slottelle.
- ³⁴⁰ Helsingin Sanomat 11.5.1995. ”Viro nousi urheilussa tasavertaiseksi yhteistyökumppaniksi. Yhteyksiä luodaan vilkkaasti muuallekin kuin Suomeen”; Helsingin Sanomat 13.3.1998. ”Suomalaisten talkootyö Viron EM-kisojen tuki”; Helsingin Sanomat 19.11.1998. ”Suomi ja Viro hakevat salibandyn MM-kisoja 2002”.
- ³⁴¹ Helsingin Sanomat 11.5.1995. ”Viro nousi urheilussa tasavertaiseksi yhteistyökumppaniksi. Yhteyksiä luodaan vilkkaasti muuallekin kuin Suomeen”.
- ³⁴² Tessa Ehnholmin haastattelu 29.8.2019.

LÄHTEET

PRIMAARILÄHTEET

Urheilumuseon arkisto (Uma)

Suomen Valtakunnan Urheiluliitto, SVUL:n arkisto: Kansainväliset suhteet ja kehitysyhteistyö (Kansainväliset yhteydet Eesti, Latvia ja Liettua 1988–1993; Neuvostoliitto 1987–1989); Kokousmuistiot ja muut pöytäkirjat (Kansainvälisen jaoston ja vlk:n pöytäkirjat ja muut asiakirjat 1986–1989; Kansainvälisen strategiajaoston pöytäkirjat ja muut asiakirjat 1990–1993). Suomen Työväen Urheiluliitto, TUL:n arkisto: Kansainvälisen valiokunnan pöytäkirjat 1961--1988; Liittokokouksen pöytäkirjat 1958; Liittotoimikunnan pöytäkirjat 1963--1976; Kansainvälinen kirjeenvaihto 1965–1966; Kansainväliset asiat 1975--1985; TUL:n toimintakertomukset 1965--1971.

Eesti spordimuseum

Heino Sisask, Eesti-Soome spordisidemend 1964–1974. Tallinn 2004.

Virallisjulkaisut

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökongressi. Päätösasiakirja.

Ulkoasiainministeriön julkaisuja. Helsinki 1975.

Ulkopoliittisia lausuntoja ja asiakirjoja (ULA) 1989.

Ulkoasiainministeriön julkaisuja (UMJ). Helsinki 1991.

Ulkopoliittisia lausuntoja ja asiakirjoja (ULA) 1990.

Ulkoasiainministeriön julkaisuja (UMJ). Helsinki 1992.

Ulkopoliittisia lausuntoja ja asiakirjoja (ULA) 1991.

Ulkoasiainministeriön julkaisuja (UMJ). Helsinki 1992.

Valtiopäiväasiakirjat (VP) 1988, 1990.

Lehdistö

Eesti Spordileht 1920–1938, 1963–1964

Helsingin Sanomat 1990–1998

Postimees 1.4.2002. ”Toomsalu keelitas Hrustsovi sporti aitama”.

Rahvaleht 1938

Satakunnan Kansa 1935

Suomen Heimo 1929, 1931

Suomen Kuvalehti 1958

Suomen Urheilulehti 1920–1939, 1957–1958, 1968, 1988

TUL-lehti 1924–1982

Voimistelu ja urheilu 1933

WWW-sivut

www.doria.fi/ukk.

Ääninauha

Presidentti Kekkonen puhuu Tamminiemessä 14.5.1964.

Haastattelut/tiedonannot/esitelmät

Tessa Ehnholmin (entinen Kerstin Ekman) haastattelu 29.8.2019.

Pekka Hurmeen tiedonanto 10.9.2019, 18.4.2020.

Rein Järvan haastattelu (puhelin) 30.10.2019.

Tiit Nuudi, Eesti sport aastatel 1988 kuni 2000 – ärkamise ja muutuste aeg. Eesti Spordiajaloo Seltsi XIV konferents. Eesti spordiliikumine laulva revolutsiooni ja taasiseseisvumise aegadel. Tartto 28.11.2019. (Nuudi 2019)

Kalevi Suortin haastattelu (puhelin) 11.6.2020.

Lauri Vekkilän haastattelu (puhelin) 18.9.2019.

Muu alkuperäisaineisto

Tessa Ehnholmin materiaalia SVUL:n kansainvälisestä toiminnasta 1987–1992.

SEKUNDAARILÄHTEET

Kirjallisuus

Aaltonen 1979: Aaltonen, Kimmo & Buntšuk, M. F. (toim.), Neuvostoliiton liikuntaorganisaatio. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 71. Liikuntatieteellinen Seura. Somero 1979.

Ahi & Järva 2015a: Ahi, Jaan & Järva, Rein, Jäähoki, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhan Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.

Ahi & Järva 2015b: Ahi, Jaan & Järva, Rein, Jääpall, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhan Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.

Arponen 1997: Arponen, Antti O., Satavuotias Suomen Urheilulehti. Teoksessa Se toinen Paavo Nurmi – ja varjoon jääneet. Toimittaneet Anssi Halmesvirta & Heikki Roiko-Jokela. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1997. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä 1997.

Blomberg 2011: Blomberg, Jaakko, Vakauden kaipuu. Kylmän sodan loppu ja Suomi. WSOY. Helsinki 2011.

Eskelinen 2004: Eskelinen, Heikki, Me tahdoimme suureksi Suomenmaan. Akateemisen Karjala-Seuran historia I. WSOY. Juva 2004.

Graf & Roiko-Jokela 2004: Graf, Mati & Roiko-Jokela, Heikki, Vaarallinen Suomi. Suomi Eestin kommunistisen puolueen ja Neuvosto-Viron KGB:n silmin. Minerva Kustannus Oy. Jyväskylä 2004.

Helanen 1929: Helanen, Vilho, Eesti-Suomi. Suomen Heimo 10/1929. Akateeminen Karjala-Seura.

Hentilä 1984: Hentilä, Seppo, Suomen työläisurheilun historia II. Työväen Urheiluliitto 1944–1959. Karisto Oy. Hämeenlinna 1984.

Hentilä 1987: Hentilä, Seppo, Suomen työläisurheilun historia III. Työväen Urheiluliitto 1959–1979. Karisto Oy. Hämeenlinna 1987.

Herlin 1993: Herlin, Ilkka, Kivijalasta harjahirteen: Kustaa Vilkkunan yhteiskunnallinen ajattelu ja toiminta. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu 1993.

- Hobermann 1984: Hobermann, John M., Sport and Political Ideology. University of Texas Press. Austin 1984.
- Iivonen 1992: Iivonen, Jyrki, Neuvostovallan viimeiset vuodet. Gaudeamus. Jyväskylä 1992.
- Jokisipilä 2014: Jokisipilä, Markku, Punakone ja vaahteranlehti. Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki 2014.
- Jokisipilä & Könönen 2013: Jokisipilä, Markku & Könönen, Janne, Kolmannen valtakunnan vieraat: Suomi Hitlerin Saksan vaikutuspiirissä 1933–1944. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu 2013.
- Järva 2015: Järva, Rein, Pesapall, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhan Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.
- Järva & Maidlo & Teemägi 2015: Järva, Rein & Maidlo, Juhan & Teemägi, Erlend (koostanud), Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.
- Kala & Järva 2015: Kala, Ants & Järva, Rein, Lauatennis, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhan Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.
- Kanerva 1992: Kanerva, Juha, Urheilu Suomen ja Viron yhdistäjänä. Teoksessa Soome Sild – Viron veräjät, Kahdeksan näkökulmaa suomalais-viro-laisiin suhteisiin. Toimittanut Heikki Rausmaa. Tuglas-seura. Helsinki 1992.
- Kanerva 2018: Kanerva, Juha, ”Viron matkalla perään lähti ’päällystakki’... Iltasanomat 24.2.2018.
- Kemppi 2004: Kemppi, Jarkko, Viron valtakunnalliset urheiluorganisaatiot vuosina 1918–1940. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia 4/2004. Tampere.
- Koivisto 1995: Koivisto, Mauno, Historian tekijät: Kaksi kautta II. WSOY. Juva 1995.
- Kokkonen 2008: Kokkonen, Jouko, Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismiin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952. Bibliotheca Historica 119. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Hakapaino Oy. Helsinki 2008.
- Laine 1992: Laine, Leena, Ruumiinharjoitusten monet muodot. Teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Toimittaneet Antero Heikkinen jne. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro. 131. VAPK-kustannus. Helsinki 1992.
- Laitinen 1983: Laitinen, Erkki, Pesäpall – kansallispeli 60 vuotta. Pesäpalloliitto. Saarijärvi 1983.
- Leinonen 2013: Leinonen, Kullervo, Isänmaa vaarassa. AKS:n maapuolustustyö 1922–1939. Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys. Rovaniemi 2013.
- Leiwo 2016: Leiwo, Hanne, Naisten kilpaurheilu on itsestäänselvyys vuonna 2016 – toisin oli sata vuotta sitten. Yle. Kotimaa 13.5.2016. (Leena Laineen haastattelu).
- Leskinen 1997: Leskinen, Jari, Vaiettu Suomen silta. Suomen ja Viron salainen sotilaallinen yhteistoiminta Neuvostoliiton varalta vuosina 1930–1939. Bibliotheca historica 20. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 1997.

- Lilja & Raig 2006: Lilja, Pekka & Raig, Kulle, Urho Kekkonen ja Viro. Minerva Kustannus Oy. Hämeenlinna 2006.
- Lois & Lois 1980: Lois, Viktor & Lois, Jennifer, Sport in the Soviet Union. 2nd Edition. New York 1980.
- Loit & Maidlo 2015: Loit, Meelis & Maidlo, Juhan, Laskesport, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhan Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.
- Maidlo 2012a: Kalev. Läbi sajandi. 5. raamat. Liibrud. Koostanud Juhan Maidlo. Eesti Spordiselts Kalev, SE&JS. Published and printed in Estonia 2012.
- Maidlo 2012b: Maidlo, Juhan, Johannes Nittim. Kalev. Läbi sajandi. 5. raamat. Liibrud. Koostanud Juhan Maidlo. Eesti Spordiselts Kalev, SE&JS. Published and printed in Estonia 2012.
- Majala 2004: Majala, Ville, ”Pojat painuivat matkaan” – TUL:n suhteet Viroon vuosina 1957–1980. Suomen historian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto 2004.
- Majala 2005: Majala, Ville, TUL:n urheilusuhteiden uudelleen aukeaminen Viroon vuosina 1957–1980. Viro-vuosikirja 2005. Päätoimittaja Jari P. Havia. Tallinna-kustannus Oy. Tallinna 2005.
- Martin 1982: Martin, Pekka, Muistelmia. Toimittanut Pentti Peltoniemi. Tammi. Helsinki 1982.
- Metsä-Tokila 2002: Metsä-Tokila, Timo, Menestyksen hautomot: miten huipulle tähtäävä valmennus valjastettiin osaksi koulutusta? Teoksessa Lajien synty. Toimittaneet Heikki Roiko-Jokela & Esa Sironen. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2001–02. Suomen urheiluhistoriallinen seura. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä 2002.
- Niilop 2015: Niilop, Heigo, Jalgpall, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhan Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.
- Niitemaa & Hovi 1991: Niitemaa, Vilho & Hovi, Kalervo, Baltian historia. Tammi. Jyväskylä 1991.
- Pajur & Maidlo & Teemägi 2015: Pajur, Rein & Maidlo, Juhan & Teemägi, Erlend, Poks, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhan Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.
- Pelttari 2018: Pelttari, Hannu, Kekkonen kisat: Urho Kekkonen ja urheilu. Kirjapaja. Helsinki 2018.
- Piisang & Maidlo 2001: Kalev. Läbi sajandi II 1944–2001. Koostanud Eugen Piisang, Juhan Maidlo. Ilo. Tallinn 2001.
- Raig 2009: Raig, Kulle, Urheilu on kulttuurua. Urho Kekkonen Suomen ja Viron varhaisten urheilukontaktien kehittäjänä. Vuodelta 2009. Luettu 10.12.2014.
- Rausmaa 2007: Rausmaa, Heikki, Tuglaksen tuli palaa. Tuglas-seuran ja suomalais-virolaisten suhteiden historia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1136. Helsinki. Karisto Oy. Hämeenlinna 2007.

Rausmaa 2013: Rausmaa, Heikki, ”Kyllä kulttuurin nimissä voi harrastella aika paljon”. Suomen ja Viron poliittiset suhteet keväästä 1988 diplomaattisuhteiden solmimiseen elokuussa 1991. Historiallisia tutkimuksia Helsingin yliopistosta. Tallinna 2013.

Riorand 1980: Riordan, James, *Soviet Sport. Background to the Olympics*. Basil Blackwell Publishers. Oxford 1980.

Riorand 1991: Riordan, James, *Sport, Politics and Communism*. (International Studies in the History of Sport.) Manchester University Press; distributed by St. Martin's. New York 1991.

Roiko-Jokela 1994: Roiko-Jokela, Heikki, *Baltian maiden itsenäistyminen ja Suomen ulkopoliitiikka*. *Ulkopoliitiikka* 3/1994. Päätoimittaja Matti Kalliokoski. Ulkopoliittinen Instituutti.

Roiko-Jokela 1995: Roiko-Jokela, Heikki, *Myötätunto – realismi – varovaisuus: Suomen näkemys Baltian itsenäistymiskehityksestä 1989–1991*. Teoksessa *Viro-vuosikirja 1996*. Päätoimittaja J. P. Havia. Virolaisen Kulttuurin tuki. Tallinna 1995.

Roiko-Jokela 1996: Roiko-Jokela, Heikki. *Urheilu veljeskansojen sillan rakentajana. Suomen ja Viron urheilusuhteet poliittisten suhteiden varjossa*. Teoksessa *Olympialaiset ja naisliikunta satavuotiaat*. Toimittanut Arto Nevala. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1996. Suomen urheiluhistoriallinen seura. Kitee 1996.

Roiko-Jokela 1997: Roiko-Jokela, Heikki, *Taistelu Nurmesta! Urho Kekkonen toiminta amatööriurheilun puolesta*. Teoksessa *Se toinen Paavo Nurmi – ja varjoon jääneet*. Toimittaneet Anssi Halmesvirta & Heikki Roiko-Jokela. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1997. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä 1997.

Roiko-Jokela 2001: Roiko-Jokela, Heikki, *Unelma vapaudesta: Virolaisten pako Saksan sarron alta Suomeen, Elämää Suomessa, Salamatkustusta Ruotsiin, Luovutuksia Neuvostoliitton noin 1942–1955*. Kopijyvä Oy. Jyväskylä 2001.

Roiko-Jokela 2005: Roiko-Jokela, Heikki, *Pienet maat suurvallan naapurissa: Suomen virallinen linjaus Baltian maiden uudelleen itsenäistymiseen*. Teoksessa *Historia ja herrasmies*. Toimituskunta Kalevi Ahonen ym. Jyväskylän yliopisto, Historian ja etnologian laitos. Jyväskylä 2005.

Roiko-Jokela 2007: Roiko-Jokela, Heikki, *Ylioppilas – Maakunta – Isänmaa: Pohjois-Pohjalainen Osakunta 1907–2007*. Jouko XI. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1119. Karisto Oy. Hämeenlinna 2007.

Roiko-Jokela 2010: Roiko-Jokela, Heikki, *Kekkonen – Viro – Virolaisuus*. Teoksessa *Rakkaat heimoveljet: Unkari ja Suomi 1920–1945*. Anssi Halmesvirta (& Heikki Roiko-Jokela). Historietti Oy. Saarijärvi 2010.

Roiko-Jokela 2011: Roiko-Jokela, Heikki, ”Suur-Suomi on yhtä kuin isänmaa”. Akateemisen Karjala-Seuran suomalaisuustyö. Teoksessa *AKS:n tie*. Akateeminen Karjala-Seura isänmaan ja heimoaатteen asialla. Toimittanut Mikko Uola. Minerva Kustannus Oy. Hämeenlinna 2011.

Roiko-Jokela 2014: Roiko-Jokela, Heikki, *Kuuliainen sielu, terve ruumis: Urheilu ja urheilukasvatus osana isänmaan rakentamista*. Teoksessa *Urheilu*

ja sota. Toimittaneet Heikki Roiko-Jokela & Esa Sironen. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2013–2014. Suomen urheiluhistoriallinen seura. Porvoo 2014.

Ruokokoski 1997: Ruokokoski, Aila, Pidättyvyyden linjalta ”restauraatio-politiikkaan” – Suomen virallinen Baltian politiikka ja lehdistön näkemykset Suomen linjaan vuosina 1987–1991. Suomen historian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, historian laitos, 1997.

Sarje 2010: Sarje, Aino, Naisvoimisteluskupolvien ihanteet aikansa kasvatuskulttuurin heijastumina. Kasvatus & Aika 2/2010. Teemanumero: Liikunta ja urheilu. Vierailevat päätoimittajat Arto Nevala & Juhani Tähtinen. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.

Sepp 1997: Sepp, Helena, Suomen silta kohtalon siltana 1919–1940. Teoksessa Etelän tien kulkija – Vilho Helanen (1899–1952). Jouko X. Toimittajat Heikki Roiko-Jokela ja Heikki Seppänen. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä 1997.

Seppänen 1984: Seppänen, Paavo, The Role of Sport in the Soviet type of Society. Working papers n:o 35. University of Helsinki 1984.

Sommer 1997: Sommer, Sven, Viron urheilu säilytti omaleimaisuutensa punakomennon vuosina. Teoksessa Vahvat virolaiset – kestävät suomalaiset. Vuosisata virolaista liikuntaa ja virolais-suomalaista liikuntayhteistyötä. Toimittanut Jouko Kokkonen. Liikuntatieteellisen Seuran moniste nro 29. Liikuntatieteellinen Seura, Tuglas-seura. Helsinki 1997.

Suomi 1994: Suomi, Juhani, Presidentti Urho Kekkonen 1962–1968. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu 1994.

Sööt & Teemägi 2015: Sööt, Margus & Teemägi, Erlend, Male, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhani Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.

Teemägi 2012a: Teemägi, Erlend, Ado Anderkopp. Kalev. Läbi sajandi. 5. raamat. Liibrid. Koostanud Juhani Maidlo. Eesti Spordiselts Kalev, SE&JS. Published and printed in Estonia 2012.

Teemägi 2012b: Teemägi, Erlend, Johannes Villemson. Kalev. Läbi sajandi. 5. raamat. Liibrid. Koostanud Juhani Maidlo. Eesti Spordiselts Kalev, SE&JS. Published and printed in Estonia 2012.

Teemägi 2015a: Teemägi, Erlend, Aastast aastasse, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhani Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.

Teemägi 2015b: Teemägi, Erlend, Maadlus, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhani Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.

Teemägi 2015c: Teemägi, Erlend, Tennis, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhani Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.

Uino 1985: Uino, Ari, Nuori Urho Kekkonen: Poliittisen ja yhteiskunnallisen kasvun vuodet (1900–1936). Kirjayhtymä. Jyväskylä 1985.

Uino 1999: Uino, Ari, Urho Kekkonen urheilumiehenä: Rillit pois ja riman yli. Toimittanut Ari Uino. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu 1999.

Uola 2011: Uola, Mikko, Idän uhkaa vastaan. Akateeminen Karjala-Seura maanpuolustusjärjestönä. Teoksessa AKS:n tie. Akateeminen Karjala-Seura isänmaan ja heimoaatteen asialla. Toimittanut Mikko Uola. Minerva Kustannus Oy. Hämeenlinna 2011.

Vasara 1997: Vasara, Erkki, Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu ja kasvatustoiminta vuosina 1918–1939. Bibliotheca Historica 23. Suomen Historiallinen Seura. Vammala 1997.

Viherkenttä 1974: Viherkenttä, Antero, Pesäpallo. Teoksessa Urheilumme Kasvot 3, palloilu. Vastaavat toimittajat Risto Rantala ym. Oy Scandia kirjat Ab. Keuruu 1974. (2. painos).

Viilep 2015: Viilep, Toivo, Veetsport, Eesti Spordi Aastaraamat 1918–1940. Koostanud Rein Järva, Juhan Maidlo, Erlend Teemägi. Eesti Spordiajaloo Selts. Tartu 2015.

Virtapohja 2018: Virtapohja, Kalle, Kekkonen urheilumiehenä. Kilpamenttien Känästä Suomen presidentiksi. Docendo. Jyväskylä 2018.

Vuorjoki 1931: Vuorjoki, Yrjö, Heimotyön saavutuksia Suomessa. Suomen Heimo 6–7/1931. Akateeminen Karjala-Seura.

Ylönen 1997: Ylönen, Irene, Suomen sillan rakentajat. Suomen Viro-seurat 1881–1991. Teoksessa Virallista politiikkaa – epävirallista kanssakäymistä. Suomen ja Viron suhteiden käännekohtia 1860–1991. Toimittanut Heikki Roiko-Jokela. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä 1997.

Zetterberg 2004: Zetterberg, Seppo, Samaa sukua, eri maata: Viro ja Suomi – Historiasta huomiseen. Eva raportti. Taloustieto Oy. Yliopistopaino 2004.

Zetterberg 2007: Zetterberg, Seppo, Viron historia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1118. Hämeenlinna 2007.

SUMMARY

SPORT UNITE NATIONS

The destinies of Finland and Estonia have touch each other throughout history. As for the relations between the countries, one of the most emblematic feature is their relation and political position to the Russian Empire and later to the Soviet Union. The independence and cooperation of the two small nations were built around the boundaries dictated by their neighbouring superpower. In this context, one can say that, especially, the 20th century was essential, and even pivotal, when it comes to the relations between the kinsmen and neighbour countries.

In the early 1900s, both countries were part of Russian Empire. When the Tsar's empire slide into a chaos and eventually collapsed, Finland and Estonia, as well as many other Russian border nations, claimed their independence. Finland gained its independence in 1917 and Estonia in 1918. Swiftly, the countries began to build their own national sovereignty and societal system. They also set a goal to be integrated to the international community.

Finland and Estonia sought international recognition for their independence by official means but they also used unofficial ways to get an acknowledged position. In this purpose, they tried to show their know-

how and speciality, for instance, in the different sectors of societal life – including the sports sector. The background idea was that sports and success in sports have always been powerful mean to emphasize nationalism and nation speciality not matter in which country or situation it has happened. Sports have aroused national feeling within own peoples while highlighting and upthrusting the position of country as a nation amongst other nations.

In this sense, Finland was in privileged position compared to Estonia: In spite of its small population, in the early 1900s until the Second World War, Finland was a superpower of sports. Due to that, Finland was put on the world map by running or in wider sense by sports. The sport success of Estonia was much more limited and it depended on few events and individuals. Perhaps, this was the reason why (participating in) national team matches and other international matches held a huge value in Estonia.

The sport relations between Finland and Estonia began to form in the early 1920s and soon, after the countries gained their independence, they were multiple and vivid. Mutual competitions and cooperation were instantaneous and warm although the difference between sport traditions and skill levels of the countries were significant which lead to “younger brother - older

brother” situation in which Finland absorbed – or self-proclaimed – the position of older brother. The situation was not equal but it was quite inevitable: during the first decades of the 20th century, Estonians had only limited chances to compete with Finns. Finland was a kind of role model and teacher to Estonians. The Finns also offered to Estonia concrete material, educational and coaching assistance.

Over the years, the difference of skill level in sports began to decrease, and gradually the Estonians increasingly challenged the Finns. Occasionally, Estonians were also the winning party and the roles of the teacher and the student began to change to normal competition between the nations.

Cooperation in sports between the countries extended to many different sectors of society and sport cooperation between Finnish Suojeluskunta and Estonian Kaitseliit (both were generally speaking Civil Guards) established its own specific characteristic into the cooperation process. During the 1920s and 1930s, the political scene in Europe shifted to right. This was also the case in Finland and Estonia. The activities of the right-wing movements and Civil Guard that represented rightist values gained more foothold in the politicised atmosphere. In practice, this was evident, for instance, in the sport sector when sport competitions

between Suojeluskunta and Kaitseliit as well as the armies of Finland and Estonia grew in number.

The Second World War put the world in turmoil. The war years fundamentally changed the political map of Europe. The wars and their consequences at the state level separated Finland and Estonia for years: Finland maintained its independence and its societal system based on Western European principles. Estonia, on the other hand, became a part of the strictly controlled Soviet system. Due to that, the country was closed and separated from the rest of the world – in practice due to the action made by Soviet authorities – for years. The isolation was quite total for a long time and efforts were made to turn Estonia to one Soviet republic among the others.

Gradually, with the stabilized establishment of the Soviet system, the death of Stalin (1953) and the Khrushchev's *détente*, Estonians' situation became easier and the country began to open up to the world. At the same time, connections to Finland were also rediscovered. However, everything still happened under the strict control of Moscow and its political interests. Nevertheless, the connection was re-established and maintained as far as possible. Finland's bourgeois circles had perhaps limited possibilities to act in Estonia but still connections were possible as long as

everything happened within the framework controlled by Moscow.

In practice, cooperation between Finland and Soviet Estonia was largely coordinated through the Finnish Worker's Sports Federation (TUL) and Estonia's Kalev. TUL had already had contacts with Estonia before the Second World War although these relations had been overshadowed by bourgeois cooperation in sport. The World War II changed a lot in the sport relations. Now, it was the turn of the bourgeois circles to be subject to suspicions and strict control. TUL's activities were also closely monitored. In addition to mutual suspicions, the problem was that Finland's international sport was controlled by the bourgeois-oriented Finnish National Sports Federation (SVUL) and its special associations. Due to that, TUL, which as a worker's federation was more suitable negotiation partner for the Soviet Union, could not act independently in international level. The Soviet Union, for its part, were not interested in cooperation which did not contribute to its own efforts to promote its official international sport relations.

The solution was to build the cooperation between Finland and the Soviet Estonia through trade unions. SAK – a kind of trade unions congress – in Finland and the Sports Committee of the trade unions in the Soviet

Union began to act as intermediaries in organising bilateral sports relations between the countries. The cooperation worked smoothly and gradually it began to be increasingly based on a contractual system. Generally speaking, TUL's role in opening up sports relations with the Soviet Union after the Second World War became very central.

In 1964, a visit to the Soviet Estonia, made by President Urho Kekkonen, was a significant step in opening more and deepening the existing sport cooperation between Finland and Soviet Estonia; Kekkonen's visit also resulted in the opening of a regular ferry line between Helsinki and Tallinn in 1965. With the new ferry line, the sport cooperation between Finland and Estonia reached new proportions: athletes turnover became faster and competition activity frequency increased. The development continued positive for a few years to come.

Towards the end of the 1960s, the amount of the sport exchange remained the same as earlier but the athletes represented more various types of sport. The same development continued in the 1970s. The sport exchange system remained almost the same. Subsidence was seeable because the number of the participants in sport exchange did not increase. Nevertheless, the sport exchange became more versatile, and the cooperation between TUL and Kalev continued till the 1990s.

The number of the participants varied between the years but, in reality, the peak of the number of the participants was in the 1980s.

If considered from TUL's point of view, there were three ways of cooperation between TUL and Kalev: The cooperation between TUL and the trade unions of the Soviet Union's Sport Committee; the cooperation based on annual contracts between TUL and Estonia's Kalev; and the cooperation between TUL's local organization of Greater-Helsinki and Tallinn's Kalev. The types of sport and the amount of the cooperation were considered annually.

The increased control of the Soviet administration on the regimes of the Soviet Republics and sport cooperation between Finland and Soviet Estonia resulted in desires to reverse the direction of cooperation, for instance, towards the Leningrad region. For Estonians, this was very bad news: they would have liked to continue or even extend the sport cooperation towards Finland – it was practically their only window to the West. Estonians, for instance, saw the union matches as state matches and for them competition and camping trips to Finland were an exceptional opportunity to see the differences, which became clearer every year, between different social systems. However, Moscow's grip on the Soviet Republics was strict.

It was not until the end of the 20th century that, after the Soviet Union's societal and political turmoil, Soviet Estonia gained more freedom to manoeuvre and cooperation towards Finland began to develop both in qualitative and quantitative values. Estonia's attitude to developing cooperation was very active and they quite quickly established direct relation with Finland, beginning even to act past Moscow. The Finns were much more cautious – both in the political sector and in sports – as they faced the new situation. The Finns did not want to annoy their neighbouring great power and preferred to hear Moscow's position on cooperation with the Soviet Estonia first.

However, there were differences in Finland as to how cooperation with Estonia, or even more prominently, it's wishes for political independence, should be treated. On the one hand, the state level, starting with President Koivisto was the most cautious, and the parliament, government, ministries and the central organisation of sport sector decided to formally maintain the status quo: Estonia was a part of the Soviet Union and so far, nothing, which would have formally challenged this, had emerged. There was a desire to see the situation through the overall development of the Soviet Union. On the other hand, clubs and private individuals were much more outspoken in their comments, and cooperation. Additionally, all kinds of assistance

to Estonia was also give wherever and whenever possible, although not through the official channels.

Finally, in February 1989, the desired information in the sport circles was received: the Soviet Union's Sports Committee announced that it no longer objected – in principle – to the links between the Estonian athletes and Finnish athletes. However, the announcement left many questions open. Yet, SVUL still dared to inform its member associations of the possibility of the direct contacts. Many of the member associations took up this opportunity and a new phase in the development of the Finnish-Estonian sport relations began.

By the late summer 1991, the social dispersion of the Soviet Union increased to such an extent that many former Soviet Republics – including Estonia – were given the opportunity to reclaim their independence. Estonia took advantage of this and declared independence on 20 August 1991. The cooperation between the kin nations as two independent states was given yet another chance.

Declaration of independence, subsequent recognitions and Finnish act of restoration of diplomatic relations eliminated the obstacles for cooperation between Finland and Estonia. The sport sector was activated quite swiftly and already in the early 1990s, the construction of sport relation was well under way.

To some extent, one could say that history had come full circle and the cooperation between Finland and Estonia had returned to what it had been in the early decades of the 20th century. Sport, primarily competitive sport, had played a key role in the Soviet Union. Due to that, a lot of time and resources were used to improve the sporting sector of the country. However, there was little left of this after the disintegration of the Soviet Union. Due to that, Estonia had to start build its sport life practically from scratches.

The reconstruction of Estonian sports life required support, models and role models from Finland. The aid was largely financial and material, but it also contained educational and consultancy support. In many ways, Finland was once again a model for Estonians whose future sport life – from the administration level to association and voluntary activity levels – would be organised according to a Finnish model.

While scrutinizing the 20th century and the sporting relations between Finland and Estonia during this period, one must mirror the sport relations and their development as part of not only the international political situation but also in relation to the countries' own societal development. Societal, political and economical changes in the countries and developments in these sectors have also been reflected in the sport sector.

In Finland, it has been typical for sports cooperation to reflect the official policies of the state. Not only has the sympathy for the Estonians been the key feature but also the caution towards the interests of the neighbouring great power. At the civil society level, relations with Estonians have been more immediate and cooperation more unpolitical.

As far as the Estonians are concerned, sports played a very central role in Estonia's struggle for independence. Sport strengthened national identity, increased the sense of social cohesion, and increased the sense of nationalism. It could not solve all the problems but it still contributed to the country's development towards independence and later to its construction.

However, regardless of the time period, it is typical for the cooperation between Finland and Estonia that whenever it has been possible, it has been implemented with great enthusiasm. The cooperation has reached not only the different sectors of society but also all levels of society. Cooperation between the countries has, of course, also covered the sport sector and it has occurred as formal state level cooperation (ministries, national matches), as civil service cooperation (sport associations) as well as lively relations between citizens (sports clubs).

HENKILÖHAKEMISTO

- Aho, Esko 200
Alanen, Timo 205
Anderkopp, Ado 44, 234
Anupöld, Enn 53
Arponen, Antti 236
Asikainen, Alfred 36–37
Aumere, Harry 73, 81
Ausmees, Uno 96
- Bush, George 242
- Cajander, A. K. 62
- Eklöf, Verner 26
Ekman, Kerstin (Enholm, Tessa)
165, 176, 187–193, 214
- Gavrilin, Anatoli 175–176, 184
Gorbatšov, Mihail 181, 193–194,
214–215
Green, Arnold 92–95, 162,
169–170, 173, 231
- Haavio, Martti 62
Hackenschmidt, George 36
Haukilahti, Timo 192–193
Helanen, Vilho 57–58, 60
Henry, W. 23
Hietanen, Matti 148
Hilden 45
Holkeri, Harri 177, 182, 243
Hruštšev, Nikita 79, 166, 224, 258
Huhtamäki, Martti 167
Hurme, Pekka 105, 123, 129,
141, 150
- Ivanov, Konstantin 73
Janno, Richard 45
Jelisejev, Georgi 144
Jukola, Martti 36, 42
Järva, Rein 128, 161
- Kaipainen, Osmo 240
Kalela, Jaakko 182
Kallio, Kyösti 62
Kanerva, Ilkka 177, 243
Karhilo, Aarno 182
- Kekkonen, Sylvi 50
Kekkonen, Urho 10, 43, 49–50,
52–57, 59–64, 66–80, 86–100,
166, 220, 260
Kiivit, Jaan, 89
Kinnula, Heimo 129
Kivi, Lennart 141, 144
Klein, Martin 36–37
Koidula, Lydia 90
Koivisto, Mauno 168, 174,
182–183, 193–194, 200, 242, 262
Kolehmainen, Hannes 12
Kolga, Sven 189
Korhonen, Keijo 177, 182
Koskivuori, Hannu 169, 231
Kotkas, Kalev (Kalevi) 86–87
Kotkas, Kalju (Kallio) 79, 86–87
Kreitberg, Peter 141
Kreutzwald, Fr. R. 90
Kross, Jaan 90
Kudu, Fred 93
Kujamäki, Pentti 240
Kukk, Arthur 45
Kullam 139
Kuura, Ramon 117–118
Kärki, Niilo 58
- Laakso, Lasse 80, 236
Laine, Leena 42
Laur 139
Levandi, Anti 169
Lindahl, Marga 189
Linnankoski, Johannes 59
Lipp, Heino 93
Lossman, Jüri 12
Louhivuori, O, W. 62
Lurich, Georg 35–36
- Majala, Ville 105, 158
Mark, Mati 165, 169, 175, 184,
189, 193, 196
Martin, Pekka 121, 134
Maspanov, Peter 141
Metsur, Kaupo 85–86
Miettinen, Viljo 73
Mäkinen, Aimo 160
Määttänen, Martti 73

Nittim, Johannes 124, 127,
 156–157, 238
 Nurmi, Paavo 72
 Nuudi, Tiit 196
 Nykänen, Toivo 33
 Ojastu, Aivar 103
 Ojaverre, Reio 103, 141, 150–151, 241
 Oksanen, Mauri 177–178, 181,
 184, 189
 Osola, Ville 33
 Paasikivi, J. K. 62
 Pakaslahti, Aaro 58, 60
 Palmroos, Armas 32
 Paluverre, Aleksander 76
 Penttilä, Sirkka 19
 Penttilä, Suoma 19
 Pihkala, Lauri 21, 42
 Posti, Lauri 80
 Procopé, Satu 187–188
 Puuste, Heino 103
 Pärnakivi, Hubert 80, 218
 Päts, Konstantin 75, 118, 234
 Pääkkö, Taisto 156
 Raadik, Anton 117
 Raig, Kulle 84, 89
 Railo, Raimo 240
 Raita, Jouni 21
 Rantala, Erkki 218
 Rasinperä, Kosti 211
 Salonen, Markku 156
 Selin, Sakari 240
 Simojoki, Eljas 58
 Sipola, Eino 32
 Sisask, Heino 92–94
 Sjöman, Ossi 156, 240
 Stalin, Josif 106, 166, 224, 258
 Sukselainen, V. J. 62
 Suortti, Kalevi 165, 177–181, 243
 Svinhufvud, P. E. 75
 Tamm-Alev, Fernanda 117
 Tammer, Harald 44
 Tarvajärvi, Niilo 34
 Tiainen, Jaakko 21
 Tolvanen, Taisto 177, 179
 Toomsalu, Ruudi 76–79, 81,
 83, 89, 97
 Tšikin 139
 Tuglas, Friedebert 89–90
 Tuomioja, Erkki 240
 Turb, Tomas 103
 Tönise, Toomas 196, 214
 Uino, Ari 75, 234
 Utsar, Karl 113–114
 Uunila, Jukka 162, 169–171,
 173, 175, 189, 231
 Uusmaa, Mati 103
 Valgeapea, Tarmo 103
 Valjus, Kalju 169
 Veermaa, Richard 50
 Vekkilä, Lauri 128–129, 141
 Vilkuna, Kustaa 62–63, 80
 Villemson, Johannes 44, 234
 Volk, Igor 167
 Vuorinen, Oskari 46
 Vuorjoki, Yrjö 60
 Zilmer, Kaarel 163